

PENCERENİN ARDINDAKİ TANRI

MICHAEL **KRÜGER**

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN: LEVENT TAYLA

livera

Roman yazma planını kafamdan tamamen çıkarıp atmış olduğum için, ev sahibime bana yaşayacak iki yıl armağan ettiği için teşekkür ettim. Bir kitap yazmanın bu kadar uzun sürdüğünü duymak onu şaşırttı. “İki yıl ha!” dedi kaygılı bir ifadeyle. İki yıl içinde dünyanın çehresi üç kez değişmiş, orası burası gerdirilmiş olur. Siz dünyanın çehresini betimlerken o tümüyle yok olmuş olur. Tanrım ne korkunç bir düşünce.

Pencerenin Ardındaki Tanrı’da Krüger, akıp giden zamanın acımasızlığıyla dünyanın kayıtsızlığı arasında savrulup duran karakterlerin hikayelerini dupduru bir üslupla anlatıyor. Hayata dair tüm sırları çözdüklerini düşünürken aslında ne kadar yanıldıkları gerçeğiyle yüzleşen öykü karakterleri üzerinden, şaşırtıcılığını asla kaybetmeyen gündelik hayatı mercek altına alıyor. Üstü örtülü bir alaycılığın eşlik ettiği bilgece yaklaşımlarıyla hayata ve yaşamın beyhudeliğine kafa tutan bu karakterler ve onların yanıtlamaya çabaladığı varoluşsal sorular aracılığıyla Krüger bize gerçekliğin her daim keşfedilmeyi bekleyen dipsiz bir kuyudan farksız olduğunu hatırlatıyor.

Bu dünyayı değiştirmenin mümkün olmadığını kavramamız uzun sürdü. Dünya bizden hep biraz daha güçlü. Yedi milyar insan bir araya gelip onu bir hurdalığa çevirmeye çalışmamıza rağmen, dünya bizden sonra da hayatta kalacak. Tanrı bilir hangi nedenle, günün birinde biraz daha hızlı dönünce insanlar ve tüm nesneler uçup uzayda kül olacak. Sonra tarih yeniden başlayacak ve bütün hatalar yeniden tekrarlanacak.

livera

f liverayayinevi
t liverayayinevi
i liverayayinevi
www.liverayayinevi.com

“Şimdi
ve
Burada”

PENCERENİN ARDINDAKİ TANRI

MICHAEL KRÜGER

PENCERENİN ARDINDAKİ TANRI

Özgün Adı: Der Gott hinter dem Fenster

Yazar: Michael Krüger

Genel Yayın Yönetmeni: Kerem Işık

Çeviri: Levent Tayla

Editör: Tuna Sena Kara

Sayfa Tasarım: Ceyda Çakıcı Baş

Kapak Tasarım: Mandal Ajans

1.Baskı Mart 2022

© Haymon Verlag, Innsbruck 2015

ISBN: 978-605-71002-4-5

Sertifika no: 51956

Baskı ve Cilt

Metod Matbaa ve Yay. Tic. Ltd. Şti.

Adres: Egemenlik Mah. 6152 Sk. No:20/A Bornova/İzmir

Sertifika no: 49605

Livera Yayınevi Tanıtım Tic. Ltd. Şti.

Adres: Onur Mah. Atlas Sok. No: 18 D: 3 Balçova/İzmir

E-posta: info@liverayayinevi.com

www.liverayayinevi.com

PENCERENİN ARDINDAKİ TANRI

MICHAEL KRÜGER

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN: LEVENT TAYLA

liveA
yayınevi

Micheal Krüger, 1943 yılında Leipzig yakınlarında Saksonya'da ufak bir köyde doğdu. Gençliğini Berlin'de geçirdikten sonra Londra'da kitabevi ve yayınevlerinde çalıştı. Akzente adlı edebiyat dergisiyle Edition Akzente kitap serisinin yanı sıra Lyrik Kabinett şiir dizisinin de editörlüğünü yürüttü. Kırk yıla yakın bir süre Carl Hanser Verlag'da görev yaptı. Altı roman, deneme ve öykü kitapları ile on şiir kitabı yayımladı. Alman Akademisi üyesidir. Münih Kenti onursal vatandaşıdır.

Levent Tayla, 1960 yılında Ankara'da dünyaya gelen Avusturya Lisesi St. Georg'un ardından İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde okudu. Daha üniversitede okurken Nokta dergisinde gazeteciliğe başladı. Erich Scheurmann'ın Göğü Delen Adam adlı kitabını çok sevdiği ve çevresindekiyle paylaşmak istediği için askerlik yaparken çevirdi. Daha sonra 16 yıl boyunca Almanya ve Fransa'da gazeteciliğin yanı sıra Almanca öğretmenliği yaptı. 2005 yılında yeniden Türkiye'ye dönüp bir yayın kuruluşunda yönetici olarak çalıştı. 2014 yılında emekli olduğundan bu yana tam zamanlı olarak çevirmenlik yapıyor.

“Hiçbir şeyim yok ki, bu da benimdir diyebileyim.”

Hölderlin

(Hyperion & Yunanistan’da bir Münzevi, Doğu Batı Yayınları,
2020 Prof. Dr. Gürsel Aytaç çevirisi)

İçindekiler

Veda • 11

Ağaca Sarılan • 39

Sonsuza kadar • 43

Bir Yazarın Yaşamından • 63

Akşam Konukları • 89

Dağlarda • 94

Gelecek • 117

Leiden'den Dönüş • 119

İmkânsız Bir Evlilik • 131

Mektup • 151

Altı Çocuğum • 153

Merdivendeki Kız • 159

Camgöz • 183

Veda

Onun son mektubu, zarfın içinde bir kart, elime ulaştığında ben neredeyse uykusuz geçen bir gecenin sabahında, saatlerdir pencerenin önünde oturmuş ön bahçede çiçek açmaya çabalayan bir elma ağacını seyrediyordum. Sık sık yağmur yağsa da bence yılın en değerli üç dört günü bunlar. İnsan keyifsizce içi geçmiş bu dünyaya bakarken, bu yaşlı ağaç, kolu kanadı kırılmış gövdesiyle inadına tomurcuk üstüne tomurcuk veriyor. Her yıl ağacın bu acı çekme yetisini yitirmemesi için yalvarıyorum, çünkü bu yaşlı ağacın, komşu bahçelerde caka satarcasına çiçeklerle kaplanan genç ağaçlarla aşık atabilmek için nasıl çabalayıp didindiğini görmemek elde değil.

Tatlı bir rüzgâr, incecik elleriyle elma ağacının yapraklarını oldukları yere geri bırakmadan önce, bir bölümünü havalandırırken diğerlerini aşağı doğru bastırıyor. Sanki yaprak saplarının esnekliğini artırmaya yönelik bir antrenman gibi, diye geçiriyorum aklımdan. Şimdiye değin araştırılmamış bir virüs tarafından köklerinin kazınacağı söylentisi çıktığından beri, acaba arıların şu fani dünyadaki son işleri benim ağacıma gelmek olur mu, diye her sabah bakıp duruyorum. Ama hâlâ görünürlerde yoklar, rakipler daha cazip gelmiş olmalı. Görünen sadece bu tuhaf rüzgârın, yaprakları kendi garip zevkine alkış tutmaları gerekiyormuş gibi oradan oraya savurma marifeti. Eğri büğrü dallarının çoğu kuruduğu, diğer dallar da ölmeye yüz tuttuğu için kaç kez niyetlendim şu ağacı budamaya ama her seferinde bu işi bir yıl daha

ertelemek gerektiğine karar verdim. Çolak kaldığı besbelli, bu kocamış ağaca neden elimi süremediğim, sabahları ona bakarken kendi içimde sürdürdüğüm bir tartışmanın konusu. Kutsal nesneleri kendi keyfine göre kesip biçmeye karşı duyduğum utanç ya da saygıdan mı – çiçek veren yaşlı bir elma ağacından daha kutsal ne olabilir ki- yoksa düpedüz tembellik, daha da kötüsü vurdumduymazlık mı bu? Çünkü ağacın gerçekten de en kısa sürede budanması gerekiyor. Son yıllarda bu ağaçtan tek bir elma bile koparmadım, sadece otların üstüne düşenleri topladım. Çünkü ağaç o kadar yaşlı, o kadar huysuz ve bitkin ki yaz sonunda elmaların hepsi yerlere dökülüyor zaten. Geriye kalan birkaç tanesi de ağacın en tepesinde, kuşların kolayca erişebileceği ama dönüp bakmaya tenezzül etmediği noktalarda kalıyor ve büyük bir hırsla bütün kışı dallarında geçiriyor. Tatlarının öyle ahım şahım olduğunu söyleyemem benim elmaların; ne sulular pek ne de tatlılar, bazen, sırf kaale almamış olmamak için bir ısırık alıp sonra da vicdan azabıyla atıyorum.

Yazları, işe gitmeden önce kahvemi elime alıyorum, bir saat kadar ağacın dibine oturup bir şeyler okuyorum. Sabah yataktan kalkar kalkmaz, çözülmemiş düşlerin izi insanın yüzünden henüz silinmemişken, ağacın dibine oturunca yaşam ağırlığını yitiriyor. Eskiden ben de sabahları ilk iş banyoya gidip aynada kendimi tanıyıp tanımayacağımı, ardından da önceki gecedeki kalma suretle örtülen yüzümü eski haline getirip getiremeyeceğimi kontrol edenlerdendim. Bunu bıraktım artık. İnsanın deri kıvrımlarının arasındaki sakallara erişebilmek adına ister istemez yaptığı o tuhaf mimikleri görmemek için, usturayla tıraş olmayı da bıraktım. Bazı günler yüzümde köpüklerle, sanki gözlerime inanamıyormuşum gibi dakikalarca gözümü dikip kendimi izledim. Kimsin sen, diye sorardım kendime: Aynanı içinde bu yana

bakan mı, yoksa bön bön aynadaki diğerine bakan mı? İkisinin de aynı insan olduğu kafama dank etmiyordu bir türlü. Bu yanda kendini genç hissedip işe gitmek üzere olan bir adam, öte yandaysa yüzüne ölümün kazınmış olduğu diğeri.

Her hafta, çoğu da pek matah olmayan milyonlarca dergi dağıtan bir dağıtım şirketinin yöneticisiyim ben. “Ürünlerimizin” içeriğini bilmek görevlerimiz arasında sayılmasa da çalışanlarımız her hafta henüz bilmedikleri bir şeyler buluruz umuduyla, deliler gibi dergilerin üstüne üşüşür. Sayfaları telaş içinde gözden geçirmeleri üç dakika kadar sürer genellikle, hemen ardından bunun boşuna olduğunu fark etmenin düş kırıklığı okunur yüzlerinde. Yeni otomobiller, yeni kadınlar, yeni tatil cennetleri, yeni yemek tarifleri ama yine de kendi hayatları için işe yarar bir şey bulamazlar.

Çok başarılı bir şirketiz biz, Güney Almanya bölgesinde sektör lideriyiz, özellikle yeni aldığımız bilgisayar sisteminden sonra durmadan yeni müşteriler geliyor. Son olarak, çok satan bir golf dergisiyle bir yelken dergisi işi aldık. Bildiğim kadarıyla bizim şirkette çalışanlardan hiçbiri ne golf oynuyor ne de yelken yapıyor, yine de hepsi golf ve yelken dünyasının gizemlerini hiç para ödmeden keşfedebileceği için kendinden geçmiş halde. Ne yazık ki yeni bir golf sopasının sapının ya da golf ayakkabısının faydaları bana bir şey ifade etmiyor. Derginin kapağını açıp yayın yönetmeninin keskin bakışları altında tekrar kapattıktan sonra, sanki kendime ait olmayan bir sesle, “Ne harika bir ürün! Bunun dağıtımını yapmak bizim içim büyük bir şeref,” derken, nasıl bi-tap düştüğümü hiç unutmuyorum. Böylece kazandık onları. Golf dergisi iade oranı en düşük olan dergilerden biri, bu yüzden de seviliyor.

Geçen yıl her gün, iş arkadaşlarımla benimle dalga geçmesi-ne fırsat vermemek için adeta gizlice Pascal okuyordum. Onlara göre bir insanın kendini keyifle felsefi meselelere adanması, geri zekâlılığın hafif bir türü. Ben de felsefe kitaplarını – öğle tatili sırasında okumak için- büroya getirmeden önce, alaycı gözlerden gizleyebilmek için gazete kâğıdıyla kaplama alışkanlığı edindim.

Bu ayın sonunda işim sona eriyor, ondan sonra ömrümün son yılı başlayacak.

Ben pencerenin önünde durup ürkek bir neşeyle elma ağacımın kocaman gencelerine bakarken hafif bir yağmur başladı, damlaları pencerede biriken, insana bitmeyecekmiş gibi gelen bir süre sonunda belli bir yoğunluğa erişince, camın kaygan yüzeyinden aşağı kayan bir ahmakıslatan bu. Damlaların oluşmasıyla o kadar meşguldüm ki, aşağıdaki çayırda dikkatimi çekebilmek için tuhaf hareketler yapan postacıyı zor fark ettim. Ama ahmakıslatan gibi neredeyse hiç göze görünmeyen bir şeyin, tombul damlacıklara dönüşüp ansızın birbiriyle yarışarcasına camın üstünden aşağı kayması, o cumartesi sabahında hiç de heyecan tutkunu olmayan ruhumu, postacının acayip el kol hareketlerinden daha çok cezbetmişti. Her cumartesi bir paket dergi alıp hafta sonunda hepsini okurdu. Yeryüzünde onun kadar bilgili biri yoktur. Dergilerde yazılı olan her şeyi bilirdi o.

Aşağı inip ona kapıyı açtım. Karım kaybolduğundan beri arada bir kapıyı kilitlemeyi unutuyordum. İyi olduğu söylenen bir semtte oturmama ve komşularımdan birçoğuna anlaşılır nedenlerle hırsız girmiş olmasına rağmen – kapım kilitli olmasa da – benim evime bugüne kadar hırsız girmede. Ya da belki hırsızlar kütüphanemdeki gazete kâğıdı kaplı felsefe kitaplarıma bir göz atıp gitmişlerdir.

Postacının sırlılıkam olduğunu ancak fark edebildim. Peşim sıra mutfığa gelmeden önce, sarı yağmurluğunu, kazağını ve ayakkabılarını çıkardı. Mektubu posta kutusuna atmıştı bile. “Siz öyle uyurgezer gibi durunca, beni görüp görmediğinizi anlayamadım,” dedi. Bahçe kapısındaki, sözde ancak kapının tamamen değiştirilmesiyle tamir olabilecek bir yapım hatası yüzünden, kutuya atılan mektuplar sırlılıkam olacaktı. Gözümün önüne incecik bir su yolunun posta kutusunun yarığını aşıp, damla damla bütün zarfları, faturaları, ihtarnameleri, beni toplumsal hayata katılmaya çağıran davetiyeleri ıslatıp hamur haline getirdiği geliyordu. Bu yüzden postacı talihsiz postaları güvence altına almak için yeniden giyinmek zorunda kaldı. Talihsiz posta dedim, çünkü postacının ifadesinde bir talihsizliğin eli kulağında olduğunu görebiliyordum. Bizim buralarda, yeryüzündeki başka yerlere göre daha çok yağmur yağdığından hafta içinde yaptığım en önemli şey, işten sonra ıslak zarfların içinden, yine ıslak olan mektupları çıkarıp haberleri deşifre edebilmek için tahta zeminde kurumaya bırakmaktı. Ama birkaç günlüğüne yolculuğa çıktığımda, şaman ayinlerini andıran bu tören de bir işe yaramıyordu. Mektuplar öylesine ıslanmış oluyordu ki onları ancak topaklanmış halde posta kutusundan alıp çöpe atabiliyordum. Böylece hayatımdaki çoğu şey yanıtsız kaldı. Bu mektuplar öyle zamanlarda geliyordu ki doğru dürüst bir yanıt vermem mümkün olmuyordu. Ama yine de evde olmadığım yağmurlu günlerdeki kayıplara üzülecek halde değildim, bunun bir nedeni de kuru günlerde gelen mektupların merak duygumu yeterince tatmin etmesiydi. Çalıştığım şirketin bana altmışıncı yaş günü hediyesi olan elektronik posta adresimi, posta kutum bloke olduğundan kullanmayı bırakmıştım. Çaresiz bir alıcıya yönelik istenmeyen bu yaklaşım çabaları ruhsal dengemi bozuyordu. Tam bir haddini bilmezlikti bu.

Şeytanla bu anlaşmaya bir kez evet deyince, bir başkasına dönüşüyor insan. İlk günlerde titreyen ellerle bilgisayarı nasıl açtığım hâlâ gözlerimin önünde, fokurdar gibi bir sesle aletin şarj oluşu hâlâ kulaklarımda – sonra saat sabahın altısında Chicago’daki bir sanal kumarhanede oyuna katılmanın, Hong Kong’da penis boyu uzatmanın, Kenya’da zengin olmanın beni beklediğini görünce içine düştüğüm derin moral bozukluğu da. Çaresizliğim, içimi önce endişe ve huzursuzlukla, sonra da öfkeyle kaplıyordu. Çetrefilli yeni İngilizceyi okunabilir bir dile çevirmek saatler sürüyordu, sonunda hepsini – hiçbir zaman boşaltılmayan- çöp kutusuna atınca kendimi öylesine aşağılanmış, kirlenmiş ve canı çıkmış hissediyordum ki gerçekten bana yazılmış birkaç postayı doğru dürüst bir Almancayla yanıtlamam mümkün olmuyordu. O zaman onlar da o açgözlü çöp kutusunu boyluyordu. Akşam olup da hiç değilse postayı aldığım için teşekkür etmem ya da belki de anlayış ve hoşgörü dilemem gerektiği dank ediyordu kafama. O zaman da bir dilenci gibi elektronik çöp kutusunda belirli haberleri aramaya başlıyordum, nihayet aradığım satırları bulduğumdaysa, kulağa hoş gelecek, tatmin edici bir yanıt vermeyecek kadar bitkin oluyordum. Sonunda bir gün kendimde elektronik işkence aletimden kurtulacak gücü bulduğumda, sonradan bir zayıflık göstermeyeyim diye, içten gelen bir neşeyle bir çırpıda sabit disk, yazıcısını falan pencereden atıp bir hafta kadar kaldırımın üstünde, yağmurun altında bıraktım. Ancak daha sonra, yağmursuz bir günde çimenleri biçecekken, elektronik parçaları kimse görmeden iki balya çimenin arasına sokup organik çöp yığınlarının arasına atıverdim. Sonra da büyük bir mutlulukla Pascal’ıma geri döndüm.

Geriye kalıyor gazeteler meselesi. Gazete dağıtıcısı sabahları genelde saat altıdan önce posta kutusuna üç Almanca üç de yabancı gazete bırakır. Yabancı gazeteleri, o dilleri unutmamak

için okuyorum. Gazeteleri yağmurlu günlerde, yani bu iki günde bir demek oluyor, saat yedide posta kutusundan aldığım da, cumartesi günleri dışında onları ancak akşamları, kuruduktan sonra okuyabiliyorum. Şiddetli yağmur yağdığında ya da fırtınalı havalarda, mürekkebi dağıldığından dış sayfaları hiç okunamıyor, okuyabildiğim kısmı ancak yerel haberler ve spor haberleriyle sınırlı oluyor. Atölyesinin neden Braunschweig'ta olduğunu bilmediğim kapı üreticisiyle birçok kez yeni bir kapı taktırma meselesini gördüm ama konuşmamız her seferinde, kapının sağındaki ve solundaki çitlerin ve taş karoların altından geçen kabloların da değiştirilmesi gerektiği noktasında takılıp kaldı. Adam bana birkaç kez, hiç süsleyip püslemeden, hiçbir çekiciliği olmayan ve pratik açıdan da rezalet olduğunu düşündüğü bu evi yıkıp "hayatımın geri kalanında" çağdaş, ısı yalıtımı olan bir "süper ev" yapabileceğini söyledi, laf arasında posta kutusunun da her tür hava koşulunda kuru kalacağını eklemeyi unutmadı. Ben de sonradan, bütün bu ev yıkma tartışmalarından bitkin düşmüş bir halde, kendi kendime ahşap bir çatı tasarlayıp, iki kısaçla yekpare kapıya monte ettim fakat hemen sonra sökmek zorunda kaldım, çünkü kapı hızla açıldığında içeri gireni yaralayabiliyordu. Kısacası bu ıslak gazete meselesi olduğu gibi kaldı. Şimdilik öyle de sürüp gidiyor. Öte yandan kısa bir süre önce Montaigne'den şu cümleyi not ettim: Kendini iyi inceleyen biri, iki kez aynı ruh halinde olamaz. Demek ki bu meseleye başka bir açıdan bakarsam, günün birinde çözebilirim. Biz dünya tarihinin gidişi hakkında -haklı nedenlerle- yanılmışız meğerse. Tarih doğrusal olarak ya da zikzaklar çizerek değil, gaddar sıçramalarla akıyor, bu durumda hayatın akışını da belirleyememek makul karşılanabilir, çünkü o,- merhamet ve adaletin keşfine, pişmanlık ve nedamete, tüm Hıristiyanlık değerlerine rağmen- belirlenebilir bir şey değil. Öyleyse varsın gazeteler suda boğulsun, varlık korkudur.

Sırılsıklam olmuş postacıya, otomatik Lavazza kahve makinesinde bir duble espresso yaptım. Benden sonra gitmesi gereken tek yer, korkak, gizemli eğilimleri olan, iki kedisiyle yaşayan ve kızgın ana babalardan mektup gelmeyince mutlu olan bir pedagoğun evi olduğu için, memuriyet haklarına zarar gelmeden mutfağımda dinlenebilir ve kahvesini yudumlarken ayaklı gazete olarak işlevini yerine getirebilirdi. Çok parlak bir zekâyâ sahip olduğundan olaylar arasında bağ kurmak çok kolay geliyordu ona. Bay Bernard'a- bizim sokakta yaşayan baş düşmanım- maliyeden gelen mektupları şöyle yorumluyordu: "Bay Eberhard – sizden yirmi yaş daha genç olmasına rağmen, geçmişi geleceğinden daha uzun." Bu postacının herhangi bir mektubu eline alıp, başparmağıyla işaret parmağı arasında şöyle bir tartması, alıcının geleceğini okuması için yeterliydi. Hissettikleri genelde kötü haberler olurdu ama kendi ifadesine göre bunun gelecek felaketleri hissetmesiyle değil, sadece – ve bu konuda saatlerce bir üstat gibi ders verebilirdi- mektubun kendisiyle ilgisi olurdu. Onun fikrine göre, mektuplarla felaketleri önlemek mümkün olsaydı, Avrupa geleceğe daha umutla bakabilirdi. "Sırf yirminci yüzyılda gönderilen milyonlarca ölüm ilanının düşünün bir! Maliyeyi, reklam broşürlerini düşünün! İnsanlar artık telkinlerin hedefi olmuş durumda, uğursuzluğu posta yoluyla üstlerine çekiyorlar, ben de bu kötü haberleri getiren kişiyim!" Onun görüşüne göre, kazanılan piyangolardan parlak fikirlere kadar, sayısı iyice azalmış iyi haberler artık daha çok telefonla bildiriliyor, bu da her gün taşıdığı kötü haberlerin ağırlığını artırıyordu. "Sırtımda taşıdıklarım bunlar işte; soğukluk ve cimrilik!" Onun hem karamsarlığı (ki bu beni varoluşumuzda bulması zaten yeterince zor olan olumlu bir şeyler elde etmek için devamlı tahrik ediyordu) hem de bütün evin yararlandığı faydacılığı hoşuma gidiyordu. Sanki

o lanetlerini biraz daha sürdürse aldığım her bir nefes daha da özgürleşecekti. Ama en hayran olduğum yanı, kapalı mektupları okuyabilmesiydi! “Ayda bir kez olsun elime bir aşk mektubu geçse, parmaklarım çatalı bir define çubuğu gibi titremeye başlar.” Ama eline bir veda mektubu geçtiğinde, bunu da aynı kesinlikle söyleyebiliyordu.

Birbirimizi karımın – hiç haber vermeden- kaybolmasından bu yana, sekiz yıldır tanıyorduk. O gün bu gündür bu eski evde yaşıyorum ben. Onun geride bıraktığı yankılar beni deliye çeviriyor, bazen patolojik bir duruma düşeceğimi hissediyorum. Onu tanıdığımdan beri, bir baskın gibi geliveren depresyon ataklarından şikayetçiydi, bu ataklar o denli şiddetli olurdu ki sanat galerisindeki işine gitmeye ara verirdi; bunlar bizim gündelik yaşamımızı da kesintiye uğratan baskınlardı. Sonra ortada hiçbir şey yokken, sekiz yıl önce yağmursuz bir haziran günü ortadan kayboluverdi. Kimi zaman eve geldiğimde evin duvarlarında onun koşturan gölgesini görüyör, o zaman da bana eskiden söylediklerini anlıyorum. Tabii bütün giysileri hâlâ dolapta, mantoları da vestiyerde asılı, yağmur yağdığı zaman mantoları yoklayıp ıslak olup olmadıklarını kontrol ederim. Bazen de okuduğum kitapları uzun uzun ve kılı kırk yararcasına anlattığımda yüzündeki bıkkınlığı görürüm. Felsefe kitabı okumak iyi de sonuçları görünür olmadan onların düşüncelerini aktarmaya çalışmak eziyet verici olabilir. Filozofların her dediğı doğru çıksa, derdi zaman zaman, artık var olamazdık.

Çalışma masasının üstünde, gitmeden önce okumakta olduğü Rembrandt'ın otoportrelerinin olduğü bir katalog hâlâ açık duruyor. Yapacak başka işim olmadığında onun sandalyesine oturup o resimlere bakarım. Acaba insanın belirli aralıklarla durmadan kendini resmetmeye, sonra da tuvale yansıyanın bir

başkası olduğunu fark etmeye yönelten ne olabilir? Daha önce yaptığı resimlerdeki tüm hataları düzeltebilecek olan bir resmi eksik; öldüğü an yapılmış olan resim. Ben ona değil, Rembrandt bana bakıyordu. Öylesine delici bakıyordu ki yerimden fırlayıp oradan uzaklaşmam gerekti.

Zamanla bir tanıdıktan mesafeli bir arkadaş'a dönüşen postacı her cumartesi, seyahat etmediğim zamanlarda bir şeyler kontrol etmek için birkaç saatliğine uğruyor. Evin ve bahçenin etrafına bakıyor ve hatta bazen zamanı olduğunda yemek pişiriyor. Evin anahtarını istemiyor ama, onun deyişle ne olur ne olmaz diye anahtarı garajda nerede bulacağını biliyor. Bununla ne kastettiğinin farkındayım tabi.

Bugün yapılacak hiçbir şey yoktu. Yedek yağları kontrol etti, ekmek kızartma makinesini onardı ve bisikletin tekerleğini şişirip elimde hâlâ kapalı mektup zarfıyla pencereden dışarı bakmakta olduğum mutfığa geldi. Mektupta ne yazdığını biliyordu hiç kuşkusuz, bunu gözlerinde okuyabiliyordum.

Kafamı dağıtmak için on iki numarada oturan kadının hapis-haneden erken tahliye edildiğini anlattı.

Son ana kadar çocuğunun ölümünde hiç suçu olmadığını söyleyen sözde çocuk katili kadın geri dönmüştü demek, onu görmeyeli en azından üç yıl geçmişti. Beş yıl ceza almıştı ama belli ki anlayış göstermişlerdi. Adını ağzıma almak istemediğim bir bulvar gazetesi, bir çift göz resmi basıp altına da *Katilin Gözleri* diye yazmıştı. Onun yerine Nobel ödülü kazanan kişinin ya da savcının gözleri de yazabilirlerdi. Ama aslında yazılması gereken şuydu: Acı çeken bir annenin gözleri ya da sadece bir annenin gözleri. Ama gazeteci kılığındaki bu çeteciler, her gün kovalarca pisliği bu halkın üstüne boşaltan, insanların saygı duyduğu, politikacıların korktuğu bu haydutlar, kadının zayıf yüzünden bir çift

telaşlı gözü, sefaletin içinden geçip bedenine sızdığı bir çift kara deliği basmışlardı gazeteye. Altına da kocaman harflerle *Katilin Gözleri* yazmışlardı. O günlerde gazetecilik adı altında, kendini savunamayacak bir insana böyle bir çamur atılmasına öyle öfkelenmişim ki mahalledeki gazete kutularının üstünde gözlerin bulunduğu afişleri yırtmış, gazeteleri de çalıp çöpe atmıştım. Almanya'da her gün kendini savunamayacak durumda olanlar bu sözde gazeteyi çöpe atacak olsaydı, belki o zaman gazetenin sahibi onlara acırdı. Ama olan bunun tam tersi. Kendilerini koruyamayan, bu gazetenin her gün dalga geçtiği insanlar okuyor bu gazeteyi ve belli ki kendileriyle dalga geçilmesinden hoşlanıyor. Bu gazeteden korktuklarından parlamentoda altlarına yapan politikacılar, o güzel fikirlerini bu sözde gazeteye açıklıyor ya da bu gazetede muhabir kılığındaki çetecilerin reklam olarak kullanabileceği bir çift laf ediyor. Bu kadını arayıp bulmaya ve evime davet etmeye niyetlendim ama sonra yapmamam gerektiğine karar verdim.

Neyse, işte o son posta, mektubun içinde buruşmuş bir kart halinde önümde duruyor; abim olmayan abimden gelen son haber.

2008 Ağustosunun bir pazar günü gördüm onu son kez. Bir ayakkabı bağcığı ödünç almaya gelmişti. Bu kadar erken saatte verilen bir rahatsızlığı mazur görmediğim için,- son birkaç ay içindeki bilmem kaçınıcı rahatsızlıktan sonra- tehditkâr bir ifadeyle açmıştım kapıyı, hatta ön bahçeyi geçip sokağa fırlayarak suçluyu yakalamak için kapıya yüklenmişim. Ama karşımda abim duruyordu, beni ve öfkemi tuttu ve bana kahverengi ayakkabı bağcığım olup olmadığını sordu.

Birlikte bodruma – daha doğrusu benim mağara adını verdiğim yere, çünkü bodrumdaki dört odada şarapların yanı sıra, günün birinde aleyhime kullanılabilecek belge ve kâğıtları da

saklarım – indik ve o serin ama güzel ağustos gününde kahverengi ayakkabı bağcığı aradık. Ona siyah bağcıklar önerdim ama kahverengi diye tutturdu. Dağ botlarında kullanacağı için de mümkünse yassı ve kalın olanlarından istedi. Şu sıralar “indirimde” olduğunu söylediği ince bağcıklara tuhaf tuhaf sövüp saydı, sözde onlar eskiden olduğu gibi tek bir parçadan değil de ince, lif benzeri bir iç üstüne sadece sağlam gibi görünen bir mantoyla kaplanıyormuş. Yüzünde taş gibi bir ifadeyle, eğer bu manto yırtılırsa bağcığı unut gitsin, dedi. Modern nesnelere yönelik güveni zaten çok sağlam sayılmazdı. Bunca yıldır ağzından çıkanların sonucunda şu genellemeyi yapabilirim: Ona göre bunların hepsi Çin’i dünyanın süper gücü yapmak için üretiliyordu. Pardon da Avrupa’da ayakkabı bağcığını eski usullerle üreten bir bağcık fabrikası görüyor musun, diye bağırdı. Bu gülünç bağcıklar hakkında öyle öfkeyle konuştu ki, üstünde yaşadığımız ana karanın işe yaramazlığını, zayıflığını hiç çaba harcamadan gözümün içine sokarken, ayakkabı bağcığı tekelleri, sayesinde bizi her ay yeni bir bağcık almaya mahkûm eden Çinlileri övmekten yere göğe sığdıramadı. Oysa eskiden Avrupa malı bağcıklar – Budapeşte’yi düşün hele, bu sektörün doruk noktasıydı onlar- ömür boyu dayanırmış. Bu konu hakkında onunla nesnel bir tartışmaya girecek olsaydım, bu bizim aradığımız şeyi bulmamızı hızlandırmayacaktı. O haklı çıkmak ve haklı olmak isterdi. Her zaman.

Sonunda gözümüze sağlam görünen tüm kahverengi bağcıkları ayakkabılardan çekip aldık, bağciksız kalınca kaybolmuş gibi duran ayakkabıları yerlerine bıraktık. O ayakkabıları bir daha hiç giymeyeceğim geçti aklımdan, bir daha deliklerine bağcıkları takip dolaşmayacaktım. O ayakkabıları değersizleştirmiştik. Artık gerçekten hiç kullanılmayan ayakkabılar gibi duruyorlardı. Hans olmasa onları yukarı götürüp çöpe atardım. Ama Hans, sanki

aklımdan geçen karanlık düşünceleri okumuş gibi, yolculuğundan sonra bana yeni bağcıklar alacağını ve o zaman ayakkabılarının yine “afili” görüneceğini söyledi. Umarım bunu söylerken bir daha kapımı hiç çalmayacağı aklımdan geçmemiştir.

Kahve içmeyi reddetti.

Yaşlılık lekeleriyle kaplı yüzü ve yelken kulaklarıyla mutfak-
ğımda duruyordu, sol elinde bağcıklar vardı, sağ eliyle kapının
pervazına tutunmuştu.

Başka?

Artık bu haberleri okumak istemiyorum, dedi, ayağıyla diğer
mutfak sandalyesine koyduğum gazeteleri işaret ederek. Asla.
Sonra dudaklarının arasından bir veda sözcüğü mırıldanıp arka-
sını döndü ve gitti.

Daha önce okuduğum gazeteyi elime alıp manşetlerine bak-
tığımı anımsıyorum. Bu sefer tümüyle haklıydı; gazetede sade-
ce cinayetlerden, Kafkaslar’daki ve Moskova’daki çılgın devlet
başkanlarından, adam kaçırmalardan, kaçak göçmen nakillerin-
den, mayına basan askerlerden, ekonomik krizlerden, tiyatrodaki
karşılıklı atılan çamurlardan, Bayreuth’daki inadından bir türlü
vazgeçmeyen moruktan¹, doğanın gücenmişliğinden, can alıcı
fırtınaların kapladığı yerküreden söz ediliyordu. İlk okuduğum-
da gazetenin insana sadece korkmayı öğreten haberlerden ve
yorumlardan ibaret olduğu dikkatimi çekmemiştir. Muhtemelen
haberleri toplu olarak değerlendirmek yerine, her birini tek tek
ele almıştım. Devlet başkanlarının deliliği çok özel bir durum
değildi, yaşlıların inatlarından vazgeçmedikleri bütün ders ki-
taplarında yazar, tiyatro çevrelerindeki birbirlere çamur
atması artık kimseyi huzursuz etmiyordu, bütçelerin tutmadığı

¹ Yazar burada Wagner ailesi içindeki çatışmalara gönderme yapıyor. (ç.n.)

ise artık neredeyse okullarda öğrenilen bir şey. Onca vergi ödememize rağmen, hiç durmadan birilerinin elinden bir şeyleri alıyoruz, ödemekle soymak aynı anlama geliyor artık.

Bu gazeteleri okumak istememesini anlıyordum ama bu niyetini nasıl bir kararlılıkla hayata geçireceğini bilmiyordum. Hans da tepki gösteren, güdülerıyla davranan, sabit fikirleri olan insanlardan biriydi, önden gitmek yerine arkadan yürüyüp bütün gelişmelere, daha doğrusu geometrik figürlerle hayal edilemeyecek o karmakarışık zikzaklara, kargaşaya, kaotik hareketliliğe küfürler savururdu ama bu hareketlilik her zaman önde, bizse soluk soluğa geride olurduk. Gelişme arada bir durup geriye, koşturmanın sıcaklığının vurduğu yorgun yüzlere, sanki daha önce hiç bu kadar çirkin bir şey görmemişçesine bakardı.

Evimizde onun ailemize ne zaman katıldığı konusunda büyük bir kararlılıkla tek bir kelime bile edilmezdi, öyle ki biz çocuklar bu konunun hiç açılmaması gerektiği sonucuna varmıştık. Onun tam olarak ne zaman ailemizin bir parçası olduğunu öğrenmek bile mümkün değildi. Çünkü büyükannemlerin yanında büyüyen ben ailemize katıldığımda o zaten oradaydı ve kardeşlerim bu beklenmedik konuk hakkında bilgi vermeye yanaşmadıkları için, ben de bir süre sonra soru sormayı kestim. Zaten kimse beni ailenin sırlarını paylaşacak kadar önemsemiyordu. Bana daha çok gerektiği zaman stratejik olarak kullanılacak ama genel olarak oturma odasının bir köşesinde duran ve fazla dikkat çekmemesi gereken bir nesne gibi davranılırdı. Kız kardeşlerim beni ilk aşk maceralarında haberci olarak kullandı, ketumluk gerektiren bir görevi seve seve yerine getirirdim, çünkü böylece çaylak sevgilileri bu durumu benim bildiğimi bilir ve bana nazik davranırlardı, daha doğrusu beni utandıran iyi niyetli bir ironiyle davranırlardı. Ana babamızın katı ahlak kurallarını aşıp çöpçatanlık

görevimi başarıyla yerine getirmeme rağmen, aile birliği içindeki konumum belirsizliğini korudu. Hiyerarşideki yerim en alttaydı. Aslında bu hiyerarşinin dışında olması gereken Hans benim çok üstümde yer alıyordu.

Anne babam ancak zorunlu kaldıklarında konuşurdu benimle, onlar bütün enerjilerini yeni yeni filizlenmeye başlayan ekonomi mucizesi içinde gündelik hayatı kotarmaya harcıyordu, akşamları benim sorularımı duyamayacak kadar yorgun olurlardı.

Sonra bakarız, derlerdi hep, bu söz bir nakarat gibi çocukluğum boyunca tekrarlandı durdu. Bununla çocukluğumun mutsuzluk içinde geçtiğini söylemek istemiyorum. Tam tersine çok tarafsız bir şekilde aileden dışlanmış olduğumu ve bu dışlanmanın sonucunda bakışımın keskinleştiğini hissediyordum.

Hafta sonlarında bütün aile kendini spora verdiği için ben bir kenara çekilip oturmakla yetiniyordum. Onların her şeyi dışarcasına, fanatik bir şekilde spor yapmalarını iliklerime kadar itici bulurdum. Ailemizin içine süzölmeye çalışan her dert -ki bu arada belirtiyim, evimizde ablalarımın mutsuz aşk maceraları dışında da bir sürü dert vardı- yakar top, kano ve hokey sayesinde kökünden silinirdi. Büyük bir coşkuyla top fırlatmanın, kürek sallamanın ve minnacık bir topun peşinden koşturmanın muhtemelen olgunlaşmamakla ilgili olduğunu seziyordum ama bunu dile getiremiyordum. Benim bunca olgunluğuma rağmen Hans'ın kendi meselesini gündeme getirmemesi ve onun nereden geldiği hakkında hiç konuşulmaması tabii ki bir olgunlaşmama ifadesiydi. Ya ailenin sırrı onunla paylaşılmıştı ve susması gerekiyordu ya da nereden geldiğini bilmiyordu ve bu bilgisizliği nedeniyle bir şeyleri tehlikeye atmak istemiyordu.

Ama akşamları bütün aile yemek masasının çevresine toplandığında, sıcaktan kızarmış yüzlerinde, o güzel hayatlarını kötü

etkileyebilecek her şeyin silinip gittiği okunurdu. Parıldayan gözlerle en güzel anları, attıkları topları ve diğer kahramanlıklarını öyle heyecanla anlatırlardı ki insanda spor salt galiplerden ibaret algısı oluşurdu. Yalnızca sırt çantasıyla cumartesi gözden kaybolup pazar hiçbir şey olmamış gibi geri dönen Hans'ın hangi sporu yaptığı bilinmezdi. Yaptığının bir takım sporu olamayacağı kesindi, çünkü dikkatli bir dille ifade etmek gerekirse, Hans insanları pek sevmezdi. Her türlü temastan olabildiğince kaçınırdı, yaşlılığına kadar da bu özelliğine özenle sadık kaldı. Selamlaşırken elini lütfen uzatırdı, utanç verici durumlara yol açardı bu; uzun süre boшта kalan bir el tam kızgınlıkla geri çekilecekken, diğeri onu yakalamaya çalışırdı. Kalabalık bir restorandan çıkması gerektiğinde, elinden gelse bütün masaların ve insanların üstünden atlamak isterdi ama bunu yapamayacağı için kendine yol açmak adına azgın bir sokak köpeğı gibi bağırır çağırırdı. Gerçekten de annemi ya da babamı kucakladığını hiç anımsamıyorum ama onların da Hans'a ancak beceriksizce sarılmaya çalıştıklarını hatırlıyorum. Bir keresinde annem bir fırsatını bulup ona arkadan sarılmak istediğinde Hans kendini yere bırakmıştı, babam da bir köpeğı kurtardığı için Alman Hayvanları Koruma Derneğı'nin madalyasını aldığı için onu tebrik etmek istediğinde, omzuna vurmaya çalıştığı eli, boşa çıkmıştı. Ben ana babasını hiç çıplak görmemiş bir kuşaktanım, biz de onların karşısında çıplak olmayı hiç sevmezdik. Bu yüzden en ince ayrıntısına kadar hatırladığım bir olay, çok yüz kızartıcıydı. Bir gün Hans belirgin bir biçimde bir bacağına sürüyerek yürümeye başladı. Sorulan bütün soruları, spor yaparken yaralandım, diye geçiştirince, aradan bir hafta geçtikten sonra babam saldırıya geçmeye karar verdi. Tepinip duran Hans, babam tarafından bütün kardeşlerin önünde kanepede kısıvrak yakalandı, annemse büyük bir kayıtsızlıkla

pijamasını aşığı çekiverdi. Kalçasının tam üstünde, hemen alınması gereken koca bir çıban çıkmıştı. Ablalarımın o morarmış ve gerilmiş deri parçasına nasıl merakla baktıkları hiç aklımdan çıkmıyor, tabii bu arada cinsel organını da gözden kaçırmamışlardı. Ne korkunç bir manzaraydı! Bütün aile aklını yitirmiş gibiydi ama öte yandan bu sayede Hans kurtuldu, yoksa abim, abim olmaktan çıkar daha eksik bir şey olurdu.

Babam Hans'a yarışın nasıl geçtiğini sorduğunda hep aynı cevabı alırdı: biz kazandık. Sanki bu cümleyle hobisinin bütün özünü dile getirmiş olurdu. Buna karşılık aynı soru bana sorulduğunda, ben ağzımın içinde bir şeyler geveleyerek yalan söyledim. Spor konusunda benden zaten esaslı bir yanıt beklenmediği için benim mırıldanmam, babamın "Umarım bizi utandırmamışsındır," diye yorum yapmasına yeterdi. Ama ezkaza dalgınlıktan ya da başka nedenlerle nasıl ödöl aldığım sorulacak olsa, o zaman da benim yerime Hans yanıtlar ve birlikte olduğumuzu söylerdi ki bu da yeterli olurdu.

Buna benzer ufak tefek olaylardan, üstünde fazla konuşmaya gerek olmadan Hans'ın benim tarafımda olduğunu anlardım. Şu dünyada güvenebileceğim tek insanın Hans olduğunu söylemem kulağa abartı gibi gelebilir. Belki çok duygusalım. Ama gerçekten de sonuna kadar güvenebileceğim sadece dedem ve büyükannem vardı, onlar da Almanya'nın ancak posta yoluyla ulaşılacak bir bölgesinde yaşıyorlardı ve onlara yazdığım mektuplarda iyi olduğumu ve biraz daha çalışırsam sınıfımı geçeceğimi söylemekten başka bir şey yazamıyordum. Sınıfımdaki çocuklarla arkadaşlık adını verebileceğim bir ilişki kuramıyordum, bazıları bana o kadar yabancıydı ki onlara bir şey söylemeden yalnızca dik dik bakıyordum.

Oysa felaket notlar getirdiğimde Hans beni destekliyordu, kardeşlerimin benden istediklerini yapamadığımda beni savunuyordu, bir saçmalık yaptığımda suçu üstüne alıyordu. Aramızdaki hiçbir zaman resmi olarak imzalanmamış olan bir anlaşmaya göre ona nereden geldiğini, hangi kaderin – bu sözcüğü o zamanlar olabildiğince sık kullanmayı severdim- onu bizim eve attığını sormazdım.

Okulu bitirdikten sonra ailemi çok ender gördüm, doğrusu onların da bu ayrılıktan ötürü acı çektikleri duygusuna hiç kapılmadım. Ablalarım zengin kocalarla evlenip mutsuz oldular, abilerim yoksul kızlarla evlenip babam onlara şirketi devredince zengin oldular. Şirketi bütün dünyayla iş yapan bir ilaç firması haline getirip birkaç yıl sonra da Amerikalı rakiplerine sattılar. Resme ilgi duyan eşlerinin direnişine rağmen, çok sayıda kavramsal ve minimal sanat eseri topladılar. Bu işin sonuna geldiklerini hissettiklerinde, villalarının bulunduğu şehrin batı yakasının belediye başkanını bir müze kurmaya zorladılar, oysa o günlerde bu incelikte sanat ürünleri kimsenin ilgisini çekmiyordu. Ben müzeyi abilerimin ölümünden sonra bir mart sabahı ziyaret ettim, içeride benden başka, incecik çizgileri gözetlemekle görevli bekçiden başka kimse yoktu. Gişede, ailenin bir üyesi olduğum anlaşılacak ve bu felaketten sorumlu tutulacağım diye, abilerimin bir doğum gününde armağan ettikleri serbest giriş kartını göstermeye utandığımı anımsıyorum. Müzenin kafeteryasında bir peynirli kek ısmarlarken, neredeyse uyuklayan görevliden, günlerdir kimse ilgi göstermediği için keki atmak üzere olduklarını öğrenmiştim.

Bana babamın şirketine katılmam önerilmedi bile. Gerçi ben de ağrı kesici ilaçların üretimi ve dağıtımıyla öyle fazla ilgili olmadığımı gizlemiyordum ama yine de annemin sanki hiçbir hakkım

yokmuş ya da aile kararlarına katılacak durumda değilmişim gibi beni es geçmesine şaşırmıştım. Annemi, babamı ve kardeşlerimi suçlamıyorum ama abilerimin her şeyi yapabileceğine, benimse hiçbir şeyi beceremeyeceğine olan inançlarına karşı şaşkınlığım hâlâ sürüyor. Neyse ki mirasın zorunlu kısmını aldım. Bütün saklalık sınırlarını aşan bir işletme eğitiminin ardından bir sürü işe girip çıktım ve sonunda bu gazete dağıtım işini buldum ve o işte kaldım. Bunun başka bir şey istemediğimden mi yoksa hayal gücümün yetersizliğinden mi olduğunu bilmiyorum.

Ebeveynlerimin ölümünden sonra kardeşlerim anı olarak birkaç parça mobilya ve kapacak almamı söylediklerinde, bunu reddettim. Çocukluktan kalma eşyalarımı da bıraktım. Tek aldığım bütün ailenin Sylt adasında çektiirdiğı, şimdiyse anımsamadığım bir nedenle benim aralarında olmadığım bir fotoğraf oldu. Bu renkli fotoğraf, savaş sonrası Almanyasında başarılı olmuş bir aileyi gösteriyordu. Arkada üstüne ışığın yansıdığı deniz, sanki bu topluluğa aitmiş gibi duruyordu. Gümüş bir çerçeveye yerleştirdiğim ve kütüphanemde Thomas Mann kitaplarının önüne koyduğum bu resme, zaman zaman bakıyorum. Herkesin gözünden enerji fışkırıyor, bir tek annem kazasız belasız kurtulmayı hayal edemiyormuş gibi hafif bunalımlı bir ifade takınmış. Hans ise açıkça yere doğru, çıplak ayaklarına bakıyor. Ben fotoğraf albümlerine hiç düşkün olmadım, kendim fotoğraf da çekmedim ama maalesef benim de fotoğraflarım var, bana kalırsa onca fotoğraf çekilmesi bu dünyayı daha yaşanası bir yer haline getirmiyor.

Anne babamın cenazesinde – ölüm onları üç gün arayla İspanya'daki malikânelerinde bulmuş, polis ölümlerin doğal nedenlerle gerçekleştiğı sonucuna varmıştı- abimler, babamın

SS'lerin silahlı kolundan olduğu ve Polonya'daki katliamlara katıldığı dedikodusunu yaydılar. Akrabalara kırış kırış bir fotoğraf gösteriyorlardı. Fotoğrafta babama hiç benzemeyen üniformalı bir adam görünüyordu. Adamın başında bir miğfer, gözünde de gözlükler vardı, net görünen sadece SS işaretiydi. Fotoğraf elden ele dolaştı, sanki hepsi aile üyelerinin üstüne düşen bu karanlık gölgenin bilincindeymiş gibi susuyordu, ta ki neşesiyle tanınan yengelerden biri kendinden emin bir ifadeyle, "Yakışıklı adam-mış," diyene kadar. Bizi iyi tanımayan bazıları bu sözlerle mese-lenin kapandığını düşünmüş olabilir. Ama ben babamın parasıyla servete konan abilerimin bu yaptıklarıyla yalnızca ve yalnızca Hans'ın kastedilmiş olduğunu biliyordum. Neyse ki kendisi orada değildi.

Hans her ne kadar bu sözü duyduğunda tüyleri diken diken olsa da sonunda filozof oldu. Daha üniversite yıllarında kanaat önderliği yapan büyük dergilerde sanatın ve tiyatronun sorunlarına ilişkin, hatta eğitim reformunun reforme edilmesi hakkında makaleler yazdı, Kierkegaard üstüne doktora tezi hazırladı ve yayımladı, Schelling arşivinde aylarca çalıştıktan sonra, ünlü filozofun sanat felsefesi üstüne doçentlik tezini yazdı ve daha sonra bir arşiv fişinin hayatı üstüne eğlenceli bir gazete yazısı kaleme aldı. Ama ona önerilen kürsüyü hiçbir zaman kabul etmedi. Çok kolayca dil öğrenebildiği için birçok ülkeye konuk profesör olarak gitti, bir süre sonra artık hangi ücretle, nerede ders vereceğine kendisi karar verebiliyordu. Güzel sanatlar alanında katalog metinleri yazdı. Catull ve Horaz² çevirileri yaptı. Zamanı genişletircesine sürdürdüğü yaşamında, zamanı kaldığında kendisiyle acımasızca hesaplaştığı öyküler yazardı.

² Biri I. Yüzyılda, diğeri M.Ö. 65'te yaşamış ünlü Romalı şairler. (Ç.n.)

Ben bu dünyada gereğinden fazla yer kaplayacak kadar hırsla hiçbir zaman sahip olmadım, Hans da bu dünyada fazladan yer kaplamaya çalışan bir palavracı değil. Ama onun yazıları ve fikirleri gelişebilmek için geniş alanlara gerek duyuyordu. Düşüncelerini yanılığının her türünden sakınıyordu, bu yüzden de kendisi yeterli bulana kadar ya da aklından geçen şeylere yaklaştığını düşünene kadar tekrar tekrar yineliyordu. Diğer bir deyişle; yazmaya tutkundu o, sonunda kendisi bir metne dönüşmek istiyordu, geri kalan her şey ikinci plandaydı.

Altmışlı yıllarda, Hans'ın bir felsefe kongresinde tanıştığı bir aracı üstünden Dubrovnik yakınlarındaki bir Yugoslav adasından arazi satın aldık. Hans flüt çalmayı öğrenmek istediği için, olabildiğince az komşu istiyordu. Sabahları ben sefil bitirme ödevim için, dünyayı yerinden oynatacak bir istatistik problemiyle uğraşıyordum, Hans ise felsefi fikir jimnastiği yapıyordu. Öğleden sonralarıysa ben yıkılmaya yüz tutmuş olan evi onarırken, o matematik problemleriyle uğraşıyordu. Akşamları ben her seferinde heyecanla güneşin batış mucizesini izliyordum, o hâlâ sadece sözel olarak çevrilmiş olan Balkan şiirleriyle uğraşıyordu. Onun dillere olan yeteneği ve şivelere olan ilgisi o kadar çoktu ki, dil bilimciler ses kaymalarını tartışmak için bizim bahçemize geliyorlardı. İnsanlardan kaçan Hans'ın, gizemli bir şekilde onları kendine çekip sonra da bir türlü yakasını kurtaramaması onun bir tür mıknaş özelliği idi.

Ben hayvanlarla ilgilenirdim, örneğin mülkle birlikte aldığımız eşekle ya da satın aldığımız bir düzine keçiyle. Hans bu hayvanlara, tavuklara, ördeklere, kazlara saygı duyardı, çünkü başlarda ona gözlerinin ucuyla bile bakmayan hayvanlar günden güne, flüt çalması güzelleştikçe yanına gelmeye başladılar. Ama dikkatleri en çok üzerine toplayan; bütün gün pisliğin içinde

yatan, ancak akşamları çok sevdikleri kökleri homurtular içinde büyük bir güç ve dayanıklılıkla yerken yeni ekilmiş bahçeyi mahvetmesinler diye bağlanmaları gerektiği zaman yerlerinden kıpırdayan, iki koca ve gürbüz domuzdu. “İnsan bir kez domuzlarla birlikte yaşad mı...” diye başlıyordu, Antik Çağ’da domuzun mitolojisini ele aldığı bir makalesi.

Tümüyle Hans’ın üstünde olan tek el işi, mülkü çevreleyen taş duvarların onarımıydı. Duvar yer yer yıkılmaya yüz tutmuştu, yıllar içinde küçük taşların yuvarlanacağına aldırmadan büyük parçaları çalındığı için, zaten genel olarak feci bir durumdaydı. Hans komşumuzun kamyonuyla adayı dolaşp yeni taşlar satın alıyor (ya da alıyor) ve bunları akıllamaz bir çaba ve teori debbesiyle bizim duvara uydurmaya çalışıyordu. Duvar giderek onun felsefesinin somutlaştığı bir panoya dönüşüyordu. Her şeyi bir arada tutması gereken büyük parçalar, araları doldurmak için kullanılan küçük parçalar, herkesin hoşuna giden yuvarlaklar, herkesin gerek duyduğu köşeliler, herkesi etkileyen renkliler, yalnızca kendilerini temsil eden griler. Her bir parça, duvarda o taş için seçilmiş olan yerde tıpkı çok eski zamanlarda, insanların kendi bölgelerine ilk kez sınır çektikleri günlerde olduğu gibi hiç harç kullanmaksızın durabileceği yerini bulana kadar oradan oraya taşındı. Duvarın bir metresi daha örölüp bittiğinde, her bir taşın, bütün duvarın sağlamlığına hizmet ettiğini hissetmesi gerek, diye bağıırıyordu. Ona göre insan kendini filozof sayabilmek için, hiç değilse bir kez kendi elleriyle böyle bir şey yapmalıydı, yoksa dünyayı yöneten filozoflar da dâhil, diğer salaklar gibi dikenli tel de kullanılabilirdi.

Üç yaz boyunca uğraştığı proje, zıtlıkların büyük bir bütünün içinde erimesi diye tanımlanabilirdi. Sonunda taştan yapılma konuğumuz avlunun çevresini sardı. Duvar dörtgen değildi, toprağın dalgalarına uyum sağlıyordu ve hafifçe yuvarlaktı, bizim

dışımızda sadece arka ayakları üstünde yükselen keçiler çevremizdeki arazileri görebiliyordu.

Hans'ın Cizvitlere özgü bir yaklaşımla indirgeme olarak adlandırdığı kalemizin açılışı, onu dinleyen tüm komşularımızın sebze sandıkları üstünde oturduğu bir yemekle kutlandı. Hans'ın konuşması Sırpçaydı tabii. Arada patlayan kahkahalardan, konukların bu tuhaf azizden hoşlandıklarını tahmin ediyordum, hayvanlarımıza bile çitle çevrili bir dünyada yaşamak doğru geliyor gibiydi.

Sonraki yıllarda Paskalya'da, yaz tatillerinde ve bir de Noel'de uzun süre tek başına bırakmak istemediğim evimize gittim. Bahçeyle uğraştım, tabağımdaki domatesler ve kabaklar beni bir çocuk gibi mutlu etti. Yalnız olduğumda kendimi bacaklarımın hareketine bırakıp uzun yürüyüşler yaptım ya da hiçbir şey yapmamak varoluşumun amacıymışçasına deniz kıyısına oturup dalgaları izledim. Bizim oraların gün batımı kadar güzel bir şey yoktur; hele güneşin, suyun metalik parıltısına battığı anı yaşamamanın etkileyiciliği... Geceleri Ivo Andrić, Jara Ribnikar gibi yazarların kitaplarını ya da Vasko Popa'nın Kurt Şiirleri'ni okuyordum, rüzgâr sertleşip duman bacadan içeri basınca, kapının önüne bir iskemle koyup karanlığı seyrediyordum. Daha farklı, daha güzel bir yaşamı hayal bile edemezdim, bir de gramofon alıp adaya getirince yalnız kalmanın mutluluğu kusursuz bir hâl aldı. Kavgadan sonra sımsıkı bir yumruğun gevşeyip açıldığı gibi kalbim de bırakıyordu kendini.

Tabii şeytan cennetime şöyle bir göz atmasa eksik kalırdı. Hans yaz aylarında evi bir eğitim merkezine çevirme alışkanlığı edindi. Tanrı bilir nerede tanıştığı gençleri davet ediyor, birkaç hafta boyunca onlarla felsefe yapıyordu. Bir süre sonra Belgrad'dan, partiyle sorunları olan profesörler, çoğu kez birbirinin

can düşmanı olan ve doğru devlet biçimi hakkındaki görüşlerini batının açık fikirli sosyalistleriyle paylaşmak için can atan devletçilerle Troçkistler de gelmeye başladı. Tartışmalara, devletin ne olduğu gibi bir düzeyin altında başlanmazdı bile.

Konuklar ufak bir ücret karşılığında komşularda ya da çadırlarda kalırdı, onların bakımından ben sorumlu olurum. Açıkça söylemek gerekirse konuşulanlardan hiçbir şey anlamıyordum. Zaten bir süre sonra herkes bana, felsefe konularından az çok anlayan bir garson gibi davranmaya başladı. Adil devlet nedir, partinin rolü ne olmalı? Bu konular üstüne çok az kafa yormuştum ve tartışma biçimleri beni bu konularla daha yakından ilgilenmeye çekmiyordu. Söz konusu olan hep gelecekti, şimdiki zaman neredeyse unutulmuştu. Bense gelecek denince hiç olumlu bir şey hayal edemiyordum. Günün birinde bütün ciddiyetleriyle devrim yapmaya çalışan bir grup Fransız Marksist gelince kuşklarım arttı. Hans'ın tabiriyle, şaka yollu bizim mülkün de kamulaştırılmasını önermişlerdi. Ben böyle çocukça talepleri düşünmeyi bile reddettiğim sırada, benim dergi dağıtım işinde çalıştığımı öğrenince bir sonraki talepleri "Devrim" adında uluslararası bir dergi çıkartmak, benim de bu derginin Almanca baskısının ülke çapında dağıtımını üstlenmem oldu. Daha doğru dürüst bulaşık yıkamayı bile beceremiyorlardı. Komşumuz Ante ve benim yaptığım yemekleri isteksizce tıkınıyor, "sıradan ama sindirimi kolay" dedikleri şaraplarımızdan şişelerce içip, devrimlerini de yanlarına alarak akşam yemeğine hazır olmak için denize açılıyorlardı. Bulaşık işini ılımlı bir Stalinist olan Svetovar'la ben üstleniyorduk. O, tabaklara bakmadan kayıtsızca komünist şarkıları söylüyor ya da radikal solun büyülü sözlerini mırıldanıyordu. Hemen kavramıştım ki bu insanlarla devrimin başarılı olması mümkün değildi.

Fransızlar arasında, “Devrim” dergisinin Fransızca baskısını üstlenmek isteyen ve benim devrime ya da “Devrim” dergisine ilişkin olmayan sorularına çok ters tepkiler veren Vietnam kökenli bir kadın vardı. Klasik anlamda çok güzel, incecik hatlı bir kadındı, tartışmalar sırasında gerildiği zaman grubun yaydığı kaba aydınlanma ışığında havada süzülen bir azizeyi andırıyordu. Tanrının bağışlamasıyla canlıların yeniden sonsuz yaşama kavuşması anlamına gelen *apokatastasis* hakkında adından sadece fısıltıyla söz edilen bir kitap yazdığı söyleniyordu. Kitabın başlığı “Tanrı’nın Belleği” idi. Devrimden sonra tarihin yeniden yazılacağına gizli gizli sevinen ve bu işi, tepeden bakan bir tavırla “tabii sizinle,” diye belirterek yazmayı üstlenen, eni boyundan geniş bir tarihçiyle gelmişti oraya. Adam konuştukça yüzünde sanki fırtınalar kopuyor, sağanaklar, dolular ve ağır tahribatlar oluyordu. Tarihçi adam daha ilk gün güneşte çok kötü yanmıştı, akşam güneşi gibi kıpkırmızı olmuştu ne oturabiliyor ne yatabiliyordu. Görünüşü korkunçtu. Onunla karşılaşmak kesintilerden ibaret oluyordu, çünkü üç dakikada bir evin gölgesine koşuyordu. Bu kadar kötü yanmış olması işime gelmişti çünkü benim “badem gözlü” dediğim radikal felsefeci kadın bu nedenle gece kapıyı çalıp bizde uyuyup uyuyamayacağını sordu. Tarihçi adam bağırsık çağırışlarıyla kadının uykusunu mahvediyormuş. Evin zemin katında- üst katın inşaatı henüz tamamlanmamıştı- benim ve Hans’ın yattığı karşılıklı iki yatak vardı, yani seçenekler kısıtlıydı. Felsefeci kadının yanında, içinde bir avuç yassı taşın bulunduğu kadife bir torba vardı. Kadın taşları masaya yayıp bir süre inceledikten sonra benim yatağında yatmak istediğine karar verdi.

Eğitimin sekiz günü boyunca benimle kaldı, sonunda bir sonraki devrim randevusunu kaçırmamak için tekne bütün grubu alıp götürürken, ona beni hemen terk etmemesini söyledim.

Kaldı. Onunla hayvanlara baktık, ona keçi sağmayı gösterdim 18. Brumaire³ üstünden biraz Almanca öğrettim ki klasikleri özgün dilinden okuyabilsin. Ona şükran duyuyordum. Adı Mitsou'ydu. Geceleri ben Hans'ın yatağında uyuyordum, o da benim yatağında. Ben ışığı kapamadan önce, özgüvenle aşağılama karışımı bir ifadeyle bana bakıyordu.

Aynı yılın sonbaharında, evi kışa hazırlamak için adaya gitmeye karar verdim. Hans Berkeley'deydi. Haftada iki kez posta kutusunu boşaltmak için evine gidiyor, önemli bir şey varsa telefonda ona okuyordum. Hans'ın bana bıraktığı numaralardan birinde, onun adını hiç duymamış bir erkek sesi çıkıyordu karşıma. Felsefe bölümünün numarasını bilmiyormuş, kendisi kimyagermiş. Sonunda vazgeçtim, gerekirse Hans kendisi arardı.

Ekim sonunda ada çok güzeldi, mevsimin son ışıkları her şeyi daha hafif, daha saydam hale getiriyordu, yalnızca her şeyin kontrolünü elinde tutan rüzgâr rahatsız ediyordu. Bulut kütlelerini, yanmış çayırların üstünde sallanan bir kumaş gibi oradan oraya savuruyordu. Hayvanlar sıkı sıkıya evin duvarına yaslanıp sükûnet içinde duruyordu. Sadece eşek yoktu ortalarda, muhtemelen Ante ödünç almıştı onu. Evin içi sanki yeni terk edilmiş gibiydi, hani çaydanlık sıcak olsa şaşmazdım. Birileri belli ki evde kalmıştı, pikabın donuk yeşil ışığı bile yanıyordu hâlâ. Plak platformunda benim en sevdiğim parçalardan biri olan, Mendelsohn'un *Op. 20 Oktett*'i duruyordu. Acaba pikabı kapatmayı unutan ben miydim?

Ante'den, Hans'ın Mitsou ile evde bir hafta geçirdiğini ve o sabah oradan ayrıldıklarını öğrendim. Hans felsefeci kadına

³ Marks'ın, III. Napolyon'un gerçekleştirdiği darbeyi anlatan ve ilk olarak "Die Revolution" adlı dergide yayımlanan makalesi. (Ç.n.)

iltifatlar edip durmasın mı? Şu işe bak, diyormuş, keçi sağmayı bile biliyor!

Hans kış aylarında bavulundaki eşyaları değiştirip Bolonya'ya gitmek üzere Münih'e geldiğinde onu zor tanıdım; pejmürde bir hali vardı, benzi solmuş, zayıflamıştı. "Gelecek" hakkındaki kitabının İtalyanca çevirisi yayınlanmıştı, yabancı dilini tazelemek için konuk profesörlük görevini kabul etmiş, Mitsou'yu da asistanı olarak almıştı.

Onun gelecek hakkında söyleyecek neyi olduğunu bilmiyordum ama ona gelecekte adada yalnız kalmak istediğimi, eğer o gidecekse bana haber vermesini söyledim. Hans bana bakıp tek kelime etmedi. Ama benim bildiğimi o da biliyordu.

Ondan sonra adadaki eve adımımı bile atmadım. Zaman zaman hayvanlar geliyordu gözümün önüne: yeşil gözleriyle keçiler, incecik boyunlarıyla tüyleri dökülmüş tavuklar. Hayalimde Ante onları boğazlarken çıkardıkları gergin hırıltıları duyuyordum. Bizim evde Hegel hakkında tartışanlardan hiçbiri tavuk boğazlayamazdı. Tabii soylu bir hayvan gibi duran ve homurdanan domuzlarla sohbet eden Mitsou da geliyordu gözümün önüne. Birkaç yıl sonra o ağır sıklet tarihçiyle birlikte hayatına son verdi, o günlerin bir Fransız hastalığıydı bu. Hans hiçbir yorumda bulunmadan Le Monde gazetesinden kestiği bir sayfayı gönderdi. Hans ölüm ilanlarına bayılırdı. Ne zaman, özellikle korkunç bir ölüm ilanına denk gelse, "Zamanım olursa Avrupa'daki ölüm ilanları hakkında karşılaştırmalı bir araştırma yapacağım," derdi.

Ondan sonra birbirimizi pek görmedik, ben arada bir kısa mektuplar yazıyordum, o da makalelerinin özel basımlarını gönderiyordu. Bir seferinde bir sonnot ekleyip şöyle yazmıştı: Hayatımın sonuna kadar kendimi senden sorumlu hissediyorum ama

senden önce ölecek olursam sorumluluğumu yerine getiremem.
En iyisi birlikte ölmemiz.

Nikâhıma gelemedi, anladığım kadarıyla Çin'deki eğitim görevinden kopamamıştı. Hiç görmediği, kaybolan karıma ilişkin tek bir satır bile yazmadı.

Öyleyse birlikte ölelim.

Ağaca Sarılan

Sanırım bizim mahallede yaşayan ve hâlâ sokağa çıkmaya cesaret eden herkesi, herkesi değilse de birçoğunu tanıyorum. Kimin köpeği var, kim hangi hastalıktan mustarip, kim pazarları kiliseye gittiği halde hâlâ Tanrı'ya inanıyor, hangi çocuklar ebeveynlerine saygı gösterip onları düzenli aralıklarla ziyaret ediyor, kim ruhsal dengesizlik çekiyor, kim aşırı kilolu, kim karanlık güçlerle ilişki içinde ve kim aydınlıkta, hep biliyorum. Hepsini tanıyorum. Yazları sokağa bakan pencerem açıkken, ayak seslerinden o insanların ruh halini anlayabilirim, sessizce ya da güvenle öksürmelerinden, iç çekmelerinden, okudukları lanetlerden kim olduklarını bilirim. Hiç konuşmayanları, kimseye güvenmeyenleri, hayatın sillesini yiyip sendeleyeni, dimdik yürüyenleri, adım adım kendi felaketlerine doğru gittiklerini itiraf etmeyenleri.

Hepsini tanırım, ciğerlerini okurum onların.

Bazıları uykularımı kaçırrır, kimi penceremin önünden geçerken bana karşı öfkesini bastırır. Hiçbiri selam vermez, hiçbiri başını kaldırıp pencereme bakmaz, hiçbiri el etmez. Bazıları ölümü kabullenmiştir, diğerleri dikkatleri ölümden kaçırmak için yaylanarak yürür. Hepsi hayalimdeki kitapta yerlerini alıyor ama hiçbirinin, alışkanlıklarıyla yaşam öykülerinin birbirine nasıl bağlandığından haberi yok. Bilmeleri de mümkün değil, çünkü çevremdekilerin hiçbiriyle konuşmam ben. Bazen düşününce bir tür Tanrı olduğumu düşünüyorum, kötü kaderin onu tahtında

oturmaya mahkûm ettiği, kalkıp insanların arasına karışamayan penceredeki Tanrı. Hiçbir şeye karışamayan, kendi yarattıklarını düzeltemeyen ama insanların attığı her adımı anlamlandırmak gibi tanrısal yeteneğini kaybetmemiş bir Tanrı. Onlar istedikleri kadar kusursuz bir maske taksınlar, ben o maskenin ardına gizlenen yüzü görebilirim, bu zavallı gizlenmeler beni kandıramaz.

Anımsayabildiğim kadarıyla, bu pencerede oturmak zorunda kaldığımdan beri bir kez olsun yanımadım. Kimin karısı kaçmış, kimin maliyeyle sorunları var, hep bildim. Çevremdekilerin rol yetenekleri, yaşam döngüsünün aşağı doğru yönelişini gösteren en küçük, en düşünülmeden yapılan hareketi bile görmeme engel olamadı.

Yemeğim her gün evime gelen bir bakım servisi tarafından getiriliyor, onlara yeni müşteriler kazanmaları için çok önemli tavsiyelerde bulunuyorum, ender gelen mektuplarımı Polonyalı bir temizlikçi kadın alıyor, telefonlara bakmıyorum. Dünyayla bağımı radyo aracılığıyla sağlıyorum. Çevredeki bütün evlerden dalgaları kolayca yakalayabildiğim eski bir alet bu. Ama radyo-yu sadece öngörülerimin doğru çıkıp çıkmadığını kontrol etmek için kullanıyorum, tabii yerel öngörülerimi daha geniş bir çerçeveye taşıyabilmek için haberleri de dinliyorum. Ama asıl müzik dinliyorum. Müzik dünyasının bütün önemli yapıtlarını birkaç kez dinlemiş olduğumu iddia edebilirim.

Müzik beni hayatta tutuyor.

Bu dünyada içini okuyamadığım bir tek insan var. Her zaman karanlık bastırırken çıkıyor ortaya, yazın bile bol bir palto giyiyor, oturduğum yerden bakınca ya yürümeyi unutmuş ya da yeni öğreniyormuş gibi geliyor insana. Sağdan ya da soldan gelmiyor, gelişini haber vermiyor, ansızın orada bitiveriyor, sokak

lambasının dibinde dikiliyor, öylece duruyor, sanki sert bir rüzgâr onu üfürmüş gibi, sokak lambasına doğru öyle bir düşüyor ki lambanın ışığı titremeye başlıyor. Onu ancak ışık titremeye başladığında doğru dürüst görebiliyorum, öncesinde gölgelerin ya da sokağın bir parçası oluyor. Kısacası ancak sokak lambasına yaslandığında gerçek bir kişiye dönüşüyor. Bazen uzun bir gün boyunca gözlem ve anlamlandırma yaptıktan sonra tam rüyaların bekleme odasındayken, ışığın hafifçe titremesi beni yerimden sıçratıyor. İşte o zaman görüyorum, düpedüz uğursuz bir varlık, öyle derin soluk alıp veriyor ki paltosu, palto dediysem aslında bir pelerin ya da cüppe, inip kalkıyor. Çünkü bu uğursuz kuş herkes gibi nefes almıyor, sanki büyük çabalarla o cılız bedenini hareket ettirmeye çalışıyormuş gibi hava pompalıyor. Arada bir saçları seyrelmiş kafasına kulaklarını da örtecek bir bere geçiriyor, bu yaptığı, görünüşünü yazın da daha matah hale getirmiyor.

Bu insan, normal bir insan için tuhaf sayılacak bir biçimde dinlendikten sonra, minicik adımlarla en yakındaki ağaca kadar yürüyor, sonunda oraya vardığında yardım istercesine şefkatle sarılıyor ağaca. Birkaç saniye süren bu eylem bana, sanki adam dünyanın bir ucundan diğerine sendeleyerek yürüyormuş gibi geliyor. Sanki bir çöl geçmiş gibi kendini adeta ağacın kollarına bırakıyor. Bunu yaparken uzun, ince parmaklı elleri, sanki onu kontrol etmek, tanımak istercesine ağacın kabuğunda geziniyor. Onlardan daha samimi bir çift hayal etmek mümkün mü?

O kimsenin tanımadığı ve kimsenin anlam veremediği ağaca sarılan bir adam. Yoldan geçen bir arabanın farı ezkaza onu aydınlatacak olsa, hemen cadde tarafındaki elini ağacın gövdesinden çekip rahatsızlık veren bu arabanın arkasından yumruğunu sallıyor. Bu şekilde bir saat kadar geçirebiliyor, hiçbir saatin kaydetmediği

bir saatlik alışveriş. Bir saatlik kardeşlik ya da birbirinin içinde erime çabası.

Penceremin önündeki bu ağaçtan başka hiçbir şeyi kalmamış bir adam ya da varlık, uçuşan paltosu ve hava pompalayan bedeniyle kırbaçlanırcasına ağaca yaslanmış bir budala ya da kutsal bir deli. Nereden geldiğini kimse bilmiyor ya da gün boyunca ne yaptığını. Yas mı tutuyor yoksa düş mü görüyor? Sırf bu ağacı kucaklamaya gelirken benim onu gözlediğimi bilmiyor. Yoksa acaba benim pencerede durup onu kontrol ettiğimi bal gibi biliyor mu? Sona ermekte olan hayatıma karşı nihai bir meydan okuma mı bu adam? Ağaca sarılmasında, bana sınırlarımı göstermeye çalışan bir tür dini ritüel mi var yoksa?

Benim ona taktığım adla bu tuhaf aziz, her ortaya çıkışında benim insanların içini okuyabilme kuramımı altüst ediyor. Ben Tanrı'yı, biz insanları ipin ucunda oynatan, kendisine tabi olmaya zorlayan bir kuklacı gibi görürüm. Bağımsız olduğumuzu kanıtlamak için yaptığımız tüm maskaralıklar bu yüzden değil mi? Benim hayatımın anlamı, bu maskaralıkların iç yüzünü açığa çıkarmaktı. Bu, hiç kimseden talimat almadan, hiçbir ücret ya da kurtuluş umudu olmadan oynanan bir oyundur. Artık anlaşılmıştır sanırım, anlamı olmayan bir oyundur bu. Ansızın ışık çemberinde belirip ağaca sarılan bu adam, kendi becerilerim yüzünden kibirlenip kendimi fazla önemseydiğimde bana sınırlarımı gösteriyor.

Bir süre ortalarda görünmediğinde mutlu oluyorum. Ama yine ortaya çıkacağını da biliyorum. Mutlaka gelecektir. Beni penceremde yapayalnız bırakmaya gönlü el vermez.

Sonsuza Kadar

Ne yapacağımı bilemediğim ve yağmur Münih'te çaresizlik duygusunu ve terelelli bir hüznü iyiden iyiye güçlendirdiği için, günlerdir boşu boşuna üstünde çalıştığım, yazdığım cümlelerin üstünü çizip çizip yerlerine daha belirsiz kalıplar uydurduğum metni çöpe attım; bir valize birkaç parça çamaşır, üstüne de tuvalet çantamı koyup gazeteleri ve posta kutusundan mektupları yanıma aldım ve geçtim direksiyonun başına. Daha önceki krizlerden, hareket etmenin en kötü yol olduğunu bilmeme rağmen, yine de harekete geçmenin kırılmış cesaretime iyi geleceğine dair belli belirsiz bir umut besliyordum. Eğer bu dünya boşsa, diğerleri de boştur. Yararı olacak tek şey sükûnet. Ama bir aydır kendimi sakinleştirmeye çalışıyor, hiç konuşmuyordum. Telefonlara bakmamış, müzik dinlememiş, televizyonu açmamıştım, sabahın köründe masaya oturup yazdığım bir iki satıra bakmış, bana bir cevap verirler umuduyla orasıyla burasıyla oynamıştım. Bana düşmanca bakıyorlardı, sözüm ona birazcık düzeltmeye kalktığımda, biraz olsun yapısını değiştirdiğimde, benimle düpedüz alay ediyorlardı. Neden onları rahat bırakamıyordum ki? İçimdeki hangi canavar beni gerçekliğe yaklaşmaya zorluyordu?

Sabahın sakinliği içinde kentin insansız sokaklarına sürdüm arabamı, turuncu iş giysileriyle ısınmaya çalışan çöpçülerin höpürdeterek kahvesini içtiği bir ayakçı kahvesinin önünde durdum. Kafalarını kaldırıp bana şöyle bir bakmayan sessiz Türklerdi bunlar. Yazdıklarımı onlara vermeliyim belki de, diye geçirdim

aklımdan, birdenbire gözüme uygarlığımızın tek hedefi gibi görünen şişelerin, eski gazetelerin, kahve tavelerinin ve yemek artıklarının oluşturduğu dev çöp yığınlarının arasında, çağdaş bir yaşam biçimi olarak bütün çabalarımızın kiri pası arasında tam yerini bulurdu.

Gelecek kuşaklara temiz bir dünya bırakmamız gerektiği yalanları onlarla birlikte gübreye dönüşür, yağmurun ölümcül etkisiyle, hiçbir arkeoloğun elini sürmek istemeyeceği bir hamurun içine karışır giderdi. Dehşet içinde fark ettiğim üzere bende, önce göz çevresinde seğirmelerle başlayıp, sonra tüm bedenime yayılan isterik kasılmalara yol açan bu düşünceler o Türkleri hiç mi hiç dertlendirmiyordu sanki. Somurtmuş, yorgun yüzlerle dirseklerini sallanan yuvarlak masalara dayamışlar, kimi şapkalarını çıkarmış, biri gözlerini kapayıp duvara yaslanmış, göz kapakları uykudaymış gibi hafifçe kıpırdıyordu. Çöp! İnsan bütün gün başkalarının çöplerini atmakla uğraşırsa düşünde ne görür acaba? Hiç kuşkusuz, günün birinde daha fazla çöp üretebilmeyi. Tezgâhın arkasında duran, kollarındaki dövmeler kolsuz bluzunun içlerine kadar uzanan kadın, bıkkın gözlerle bu turuncu renkli natürmort tabloya bakıyordu. Ben elimde metnimle çekip giderken, kadın arkamdan bir selam bile vermedi.

Şu Almanlar, pisliklerini temizleyen bu kendi halinde Müslümanlardan neden korkar anlayabilmiş değilim. Adamlar greve gidecek olsa devlet çökerdi muhtemelen. Herkesin kendi çöpünü kendisinin ortadan kaldıracağı yönünde bir kararname çıktığını ve güzeller güzeli Alman ev kadınlarının, Alman arabalarıyla çöplüklerde uzun sıralar oluşturup, öne geçmek için birbirleriyle itişip kakıştıklarını hayal ediyorum. Birbirlerinin çöpüne bakarken bile kıskançlık gösterir, haset ederlerdi. Peki, kitapları neden

atıyorsunuz? Hepsini okuduğum ve çevremde onlara tahammül edemediğim için. Ya siz, siz neden yemeğinizi bitirmiyorsunuz? Çok basit, her gün ölü hayvanların etini yemek zorunda olduğumdan, üçüncü lokmadan sonra artık midem kaldırmıyor. Çöp üstüne bir tiyatro eseri yazmalıyım, diye geçiyor aklımdan. “Çöp”. Çöp, günümüzün sahnesinde çok tutuluyor. Muhtemelen yakında her yerde oynayacak. Ama ne olursa olsun, benim oyunumda Türkler tıpkı o kafede olduğu gibi, üzgün Anadolulu yüzleriyle duracaklar sahnede. O dövmeli garson kadın da işe yarar oyunda, çünkü herkes bluzun altında dövmelerin nasıl devam ettiğini bilmek isteyecektir. Kadın, bu sizi hiç mi hiç ilgilendirmez pis Türkler, diye bağırırken, sevimli Türkler en arka sıradan bile parıltısı görünen altın dişlerini göstererek ona gülecekler. Oyunun sonunda sahnede devasa bir çöp yığını olmalı, leş gibi kokan bir çöp tepesi ve perde inmemeli.

Ana yol kapalı olduğu için yan yola sapmıştım ki yolun kıyısında elinde şemsiyesi, boynuna astığı eğri büğrü kartonun üstünde “İnnsbruck” yazan genç bir adam gördüm. Hemen o anda İnnsbruck’a gitmem gerektiğini hissettim. Okuduğum Paris ya da Barcelona olsaydı Paris’e ya da Barcelona’ya giderdim ama şimdi hayatımın hedefi İnnsbruck oldu. Genç adam, ben yanında durunca öyle şaşaladı ki tereddüt içinde pencereye doğru eğilip “İnnsbruck’a mı,” diye sorarken, önüne çıkan bu fırsata inanamıyor gibiydi. “Hadi bakalım İnssbruck’a gidiyoruz,” dedim.

Gençlik yıllarımda ben de otostopla bütün Avrupa’yı dolaşırdım, o yüzden arabalardan biri sizin gitmek istediğiniz yöne gidecek olduğunda, insanın kendini nasıl yücelmiş hissettiğini bilirim. Genç adam bütün ıslaklığıyla yolcu koltuğuna oturur oturmaz önce kendini tanıtip ardından öyle abartılı teşekkürler etti ki onu arabama aldığıma şimdiden pişman oldum. Şimdi tek

başına, kabuğunun içinde sürünen bir salyangoz gibi İnnsbruck'a gitmek ne güzel olurdu. Kendi yalnızlığına dayanamayıp karşına çıkan ilk fırsatta zaaf göstermek ne kadar aşağılayıcı bir duygu. Şimdi yine en nefret ettiğim şey başlıyor: Sohbet. İnsan ne kadar niyet etse de çenesini tutamıyor. Kendini başkalarını eğlendirmek zorunda hissetmek, korkunç bir işkence. Ben de hiçbir şey söylememeye karar verdim, hiçbir şey, genç adam eğlendsin beni bakalım.

Bu havada İnnsbruck'ta ne yapacağını sordum. Teoloji öğrencisi olduğunu söyledi, Cizvit generali Franz von Borgia üstüne yazdığı tezini bitirdikten sonra Cizvit okuluna girmek istiyormuş. Yan gözle bu ıslak kuşa bakarken, benimle dalga geçip geçmediğinden emin olamadım birden. Ama yüzünde en ufak bir ironi emaresi olmadan o da bana baktı, son derece ciddiydi. Dünya kafalarına uymayıp da onu değiştirme imkânı göremeyen genç insanların aklına ne fikirler geliyor? Dua ediyorlar, dine sığınıp dua ediyorlar. Ya da dindar olmayıp içsel sağlamlıkları için dua ediyorlar. Bizim gibi entelektüel bir çaresizliğe düşmekten-se, liseyi bitirir bitirmez ruhlarının selametiyle meşgul oluyorlar. Belki de, diye geçirdim içimden, geleceğin papalarından birini taşıyorumdur İnnsbruck'a.

Genç adam Borgia'yı anlatmaya başladı bile, sözde hiçbir şakaya başvurmaksızın demiş ki: "Koyunlar gibi aralarına sızdık, kurtlar gibi hüküm sürdük, köpekler gibi buralardan sürecekle bizi ve kartallar gibi yeniden gençleşeceğiz." Bir benzincide durduğum sırada, arka koltukta çantamın yanına koyduğu sırt çantasından yazdığı yazıyı çıkardı ve ta Rosenheim'a gelene kadar bana Cizvitlerin nasıl kötücül suçlamalarla karşı karşıya kaldıklarını okudu. Böylesine koyu Katolik olan İmparator Franz

bile, dedi önünde didinip duran sileceklere bakarak, Cizvit bir papaza günah çıkartmak istememiş, onlara rahiplik bölgesi de vermemiş, tıpkı İmparator Ferdinand ve Bavyeralı Ludwig gibi. Cizvitler sözde günah çıkarma gizliliğine uymadıkları için Maria Teresa onları yönettiği bütün ülkelerden sürgüne göndermiş. Bologna'daysa sakin durmaları koşuluyla kalmalarına izin verilmiş, bu da, diye anlatmayı sürdürdü keyifle, onlardan olmayacak şeyler talep edilmesi anlamına geliyormuş. Cizvitleri entrikalardan uzak tutmak, diye okudu cılız harflerle yazdığı metninden, balıklara temiz suyu yasaklamak gibidir, demiş Kardinal Pistoia Scipia Ricci, geleneklere sıkı sıkıya bağlı dindar bir adammış. Bir aziz gibi yaşamış ve Napolyon'a şöyle demiş: "General, inanın bana Cizvitler kilisenin kurtlarıdır ve koyun postuna gizlendikleri için daha fazla korkulması gerekir."

Yanımda oturup bana, bir süre sonra parçası olacağı tarikat ile ilgili tüm kuşku­ları neşe içinde, sanki çok doğal bir şeymiş gibi anlattıkça, bana giderek daha ürkütücü gelmeye başladı ve şakır şakır yağmurun altında Inn Vadisi otoyoluna saptığımız sırada artık ondan susmasını rica ettim. Anında kapadı çenesini. Hiç konuşmadan ve bu durumu kabullenmiş bir şekilde, aslında dağların olması gereken yöne bakıyordu, gerçi içinde bulunduğum ruh haliyle dağların çoktan oradan alınıp başka bir yere götürülmüş olup olmadığından emin değildim. Ne tuhaf bir Cizvit bu! Çünkü aslında tam da şu anda işe koyulması gerekirdi. Ben hiçbir zaman sohbetlere önemli katkılarda bulunabilen biri olmadım, o yüzden de tek bir taştan ya da tüyden yola çıkıp bütün dünyanın tarihini anlatabilenlere imrendim her zaman. Psikoterapi gibi, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi, Marksizm ve yapısalcılık gibi her şeyi açıklayan kuramlara ilgi gösterenlere hayranlık duyuyorum; onlar konuşurken dünya daha saydam ve daha kolay

anlaşılır olurdu, bense giderek sessizleşir ve ağırlaşırdım. Ama en çok imrendiklerim soyut bir dava için tutkuyla savaşanlardı, üstelik bu dava, örneğin din gibi içi boş ve belirsiz olsa bile. Ben daha çok bekleyenlerdendim, giderek sayısı azalan sohbet ettiğim kişiler bu yüzden benim aslında daha “derin” olduğumu düşünürdü. Ben derin değilim, daha çok çaresizim ama insan böyle bir şeyi tabii ki kendine saklar.

Karanlık çökerken yüreğim bir külçe gibi olmuştu. Beni hayatta tutabilmek için kalbimin nasıl kabarıp kabarıp kan pompa-ladığını duyabiliyordum ama yine de şükran duygumu göstere-miyordum. Saniyenin onda biri kadar bir süre için bıkkınlığımı fark etti ve çalışmaya son verdi sandım. Hemen arabayı yolun kenarına çekip dörtlü uyarı ışıklarını yaktım ve panik içinde so-luk alıp vermeye başladım. O an her şey bitseydi ne olurdu aca-ba? Hakkında sadece dedikodu yapılan bir kitabı bitiremediğim için kimse zlmezdi, hatta kimse artık bu dünyada olmadığım için bile zlmezdi. Zaten dünyada çok fazla insan ve insanlara dünyayı anlatmaya çalışan çok fazla kitap vardı. Bu dünyayı ya-şanmaz hale getiren ağzllğ, hasedi, cimriliği kıskançlığı bir daha anlatmanın ne gereği var? İnsanın nasıl ayakları üstünde durmaya, nasıl birdenbire uzakları görebilmeye ve uzaktan g-rlmeye başladığının karmakarışık öyküsünü yeni sözcüklerle süslemek neden? Hepsi yazıldı zaten ve bütün yazılanları kapsa-maya yönelen kuramların, üstüne yazılı olduğu kğit kadar bile değeri yok. Öyleyse neden bir daha Odysseus, Parsifal ve Hamlet?

Böyle olmak zorunda diye mırıldandığımı duyuyorum. Anla-tılarımızın yüzeyinde oluşan o minicik dokuma hatasını, incecik çatlağı fark etmek için, hiç kimsenin bir duygu seli içinde hay-ranlık duymadığı, hatta yüzde birinden fazlasını anlamadığı bu

inanılmaz yapının sonundaki kırılmadan, kopuştan sorumlu olmak için elimizdeki tek şans bu. Evet, en fazla yüzde birini. Ama ha bire yeni kuramlar yumurtlayanlar, kederin yüzünü örten bezi çekip almak için doğru uç sanki kendi ellerindeymiş gibi davranıyorlar. Bunu en iyi bilenler şairlerdir, belki bir de teologlar ama onların işi rekabetin soluğunu hissetmeyen bir tanrıları olduğu için daha kolay.

Bütün bunları düşündüğüm sırada ansızın bedenimin ısındığını, ısıtılan balmumu gibi eridiğini hissettim. Ama tam akmaya başlamadan önce cesur bir rüzgâr beni kaptı, bulutların arasından geçirip bir kuş sürüsünün arasına fırlattı, o kuşlarla birlikte hiç çaba harcamadan Inn Vadisi üstünde büyük daireler çizmeye başladım. Vadi sanki daha önce hiç şiddetli yağmur yağmamış gibi güneşin altında parılıyordu, ucunda, yukarıdan bakınca göze hoş gelen tepelerin arasındaki taze kuşkonmazları andıran Innsbruck'un kiliselerinin bağlı olduğu rengârenk kıvılcımlar saçan bir kurdele gibiydi. Kısa bir tören sonunda beni arasına alan sürü, ansızın bir üçgen oluşturdu ve büyük bir hızla –hava akımı derilerimi kemiklerimden sökecekti sanki- kayıp valizler gibi ortalarda tek kalmış bulutların oluşturduğu bir bulut kümesinin içine daldık. Bu şekilsiz yığın bir yüz halini aldı; geniş, üzgün, kocaman açılmış gözlerle şaşkın şaşkın bakan bir yüz. Benim yüzümdü bu, rüzgârdan gözlerim yaşarsa da hemen tanıdım. Bu sensin, diye bağırarak istedim ama düzene uymak zorundaydım, birlikte yapılan bu uçuşun katı disiplininin dışına çıkmak mümkün değildi. Tam göz hizasında büyük bir hızla içime girdik.

Çılgılık atarak uyandım. Sanki çelik kısıkaçlarla tutturulmuş gözlerimi açınca, beni otoyolun yan tarafındaki ıslak çayırlara yatırmış, attığı dikkatli tokatlarla, kuşlarla birlikte – acaba turna

mıydı, leylek ya da karga mıydı, yoksa beyaz kargalar melek miydi?- benim için karşı konulmaz sonsuzluğun, onun içinse cennet olması gereken yere gitmemi önlemeye çalışan sevimli Cizvit'i gördüm karşımda.

“Yüzünüz kireç gibi bembeyaz,” dedi teolog.

Yolun karşısından yoğun bir ahır ve at pisliği kokusu geliyordu, dağın üstünü giderek zayıflayan yağmura kafa tutmaya çalışan, bembeyaz bir sis perdesi kaplamıştı. Bu sis şeridinden daha güzel bir şey olamayacağı geçti aklımdan, bu Cizvit'in önünde, çimenlerin üstünde sıırıslıklam bir halde yatarken bu dünyadan göçmenin kötü bir şey olup olmayacağını sordum kendime. İnsanların çoğu bir hastane odasında ölüyor, son algıladıklarıysa rahat bir yatak, birkaç hortum ve kaygı içindeki akrabalar oluyor. Benim gözümün önündeyse yüce dağlar ve papaz olma yolunda genç bir adam vardı. Neyse ben, sanki Innsbruck'a az bir mesafe kala dünyanın tüm güzelliklerini görebilmek için son fırsatım buymuş gibi, elimden geldiğince dikkatle çevreme bakınıyordum.

Cizvit'in ehliyeti olmadığı, araba kullanmayı da bilmediği için direksiyonun başına yine ben geçtim, Innsbruck'un içine girene kadar arabayı ben sürdüm. Ne yapalım Innsbruck'ta da ölebilir insan.

Gri Ayı Oteli'nde ruh halime çok uygun bir oda buldum. Daha ilk adımımı atarken aklımda yalnızca bu vardı. Ortalık karanlıktı ve sanki yıllardır o odayı tutan ilk konuk benmişim gibi içerisi küf kokuyordu. Beni geri çevirmedikleri için şükran duygusu içindeydim. Ellerim titrediği ve resepsiyondaki kadının dik bakışları altında satırları şaşırdığım için kayıt formunu doğru dürüst dolduramadım. Sonunda bu korkunç kayıt formu, grubun çekirdek üyelerinin çözebildiği ruhani bir mesaja benzedi.

“Ne kadar kalmayı düşünüyorsunuz,” diye sordu, ne cevap vereceğimi bilemediğim için kurumuş boğazımla “Sonsuza kadar,” dedim.

İyice hırpalanmış, üstüne küçük kâğıtlarla bir sürü not iliş-tirilmiş metnimi çantamdan çıkarıp küçük masanın üzerine fırlattım. Masa o kadar küçüktü ki, çalışmaya niyetim olsa bile çalışamazdım. Otellerde geçirdiğim onca yılda, beni gerçekten çalışmaya çağıran tek bir masa olmuştu. Bu masa (umarım hâlâ oradadır) Kudüs’teki American Colony Oteli’ndeydi ve bütün bir günü bu gürültülü ve tozlu kentte geçirdikten sonra kendini bana özetlemek gibi tuhaf bir özelliği vardı. Akşamları, diğerle-ri Ermeni restoranında oturup ülkenin içinden çıkılmaz dertle-rine boşu boşuna kafa yorarken, ben o kocaman, serin masada oturup, bu dramatik sözcüğü kullandığım için özür dilerim ama mutluluk içinde yazımı yazardım. Büyük dertler ve büyük mut-luluklar insanı dramatikleştiriyor ve bu da yazmayı destekleyen bir şey değil doğrusu.

Gri Ayı Oteli’ndeki odamda hayatımı farklı kılan, onu bir arada tutan şeyin ne olduğundan emin değildim; bana, sadece bana ait olan, bu benim, ben buyum, diyebileceğim ne vardı? Her ne kadar hemen bir yanıt vermekten sakınsam da öylesine sabırsızlanıyordum ki bu çelişki bende, ansızın içimi parçala-yan bir keder eşliğinde bir titremeye yol açıyordu. Ne okumak ne düşünmek ne de meditasyon yapmak beni verilmesi imkânsız bu yanıtta kurtarıyordu. Her bir varlığın bir kural olarak rast-lantisal olduğunu söyleyerek beni yatıştırmaya çalışan arkadaş-larımın alaycılığı bile fayda etmiyordu. Yatmalı mıydım, yoksa kendimi yere mi atmalıyım? Ya bağırarak? Onu yapacak gücüm bile yoktu. Ben de usulca nefes alıp vererek o rahatsız iskemlede

bize öğretildiği gibi, hiç doğal olmayan bir şekilde oturup ellerimi kenetleyip öylece bekledim. Beklemek bana hayatta kalmanın tek ve en uygun yolu gibi geldi. Bir şey beklemek değil, sadece beklemek istiyordum. Nasıl olsa bu bekleyişime bir son vermek için biri gelirdi, bu ölüm, yaşam ya da yatağımı yapmak için gelen oda hizmetçisi bile olsa.

Genç Cizvit nereye gitmişti, Vergilius olarak işe yarardı belki. Sanki beni dirilttikten sonra artık benden sorumlu değilmiş gibi, evrak çantası ve teziyle birlikte ortadan kaybolmuştu. Belli ki yapacak daha iyi işleri vardı.

Sonunda ışıkları yaktım, banyo ve koridordakileri de. Hiç değilse kendi gölgemi görebilirdim. Gölgem hareket ettiği sürece, ben de hayattayım demektir. Otelin en üst katında bulunan odanın balkonu yoktu ama neyse ki pencerenin önünde bir çıkıntı vardı, böylece küller uçuştığı sırada sigara sönmüş oluyordu. Gri Ayı Otel'i'nde sigara içmek kesinlikle yasaktı. Pencereden uzun uzun aşağıdaki bisikletlilere baktım, sanki her şey daha önlerindeymiş gibi davranıyorlardı. Yoldan geçenlerin bazılarını gözlerimle takip etmeyi denedim. Ama beceremedim. Niyetleri neydi, nereye gidiyorlardı?

İçinde bulunduğum durumun gülünç, kara mizahı andırır bir yanı vardı. Innsbruck'ta, Gri Ayı'nın kafasında tek başıma oturmuştum ve beni terk etmiş olan anlatıya nasıl bağlanacağım konusunda hiçbir fikrim yoktu. Sigara içip derinlere, baştan çıkarıcı derinlere bakıyordum, çekici hiçbir yanı yoktu. Aşağı atlayacak olsa ölürdü insan muhtemelen, tabii eğer tesadüfen oradan geçen bir aracın tepesine düşmezse, o zaman gözlerini hastanede açar ve sonra yeniden denerdi.

Bu oda beni öldürüyordu, hiç kuşku yoktu buna. Otelin res-toranı aşağı yukarı boş olduğu için yemek yiyecek başka bir yer

aramaya koyuldum. İnsanların arasında olmak istiyordum; beni algılayan ama benimle konuşmayan insanların. Şimdi bir İnnsbrucklu'yla sohbete koyulmak ne korkunç olurdu, böyle bir şeyin enerjimi nasıl emeceğini biliyordum çünkü. Ama hiç insansız da olmuyordu işte.

Sürekli yağan yağmur sayesinde teatral bir edayla çok büyük su kütlelerini taşıyan Inn Nehri'nin hemen kıyısında, adından İtalyan lokantası olduğu izlenimi edindiğim, yapısal olarak güven veren bir lokanta buldum, meğerse işletenler Hırvat'mış. Lokanta ağzına kadar dolu ve gürültülüydü, hem öyle gürültülüydü ki garson kadın sipariş ettiğim gnocchi, şarap ve suyu anlamak için kulağını ağzıma yapıştırmak zorunda kaldı. Anladığını göstermek için başparmağını kaldırdı, her şey tamamdı yani.

Aklıma Trakl'in mezarı geldi, Trakl'in şiirleri değil, mezarı. Hemen kalkıp ziyaret etmek istedim. Neden şu anda Trakl'in yanında yatmıyorsun, diye geçti aklımdan, onun zavallı kemiklerini soğuğa ve yağmura karşı korumak için mezar taşının üstüne uzanabilirsin. Ama zaten bütün hayatını tesadüfen rast geldiğin yabancılarla geçirdikten sonra, hangi yabancı kemiklerle sonsuza kadar uzandığın ne fark eder ki. Ömür boyu kemikler üstünde yürüyoruz, kırılıp çatırdadıklarını duyuyoruz, arada lafımızı bile kesmiyoruz, hatta bakışlarımız yere dönük olsa, ağzımızdan döken sözcükler yere, kemiklerin üstüne düşse bile. Ama dışarıdaki bu koyu karanlıkta Trakl'in mezarı neredeydi?

Lokantanın sahibi (acaba şef garson mu?) yalnız başıma olduğum için beni köşedeki ufak masaya oturttu ve kireç beyazı yüzüme bakıp açık yüreklilikle dört kişilik masayı işgal etmemem gerektiğini söyledi. Bugün onun şanslı günüymüş, bütün masaları doldurabilirmiş. Bana annesinin o sabah elleriyle hazırladığı gnocchi'yi önerdi. Kulağıma, "Bütün İnnsbruck'u dolaşsanız

daha iyisini bulamazsınız,” diye bağırdı. İnnssbruck’a şehrin en iyi gnocchi’sini yemeye gelmedim, diye adama bağışlamak geçti içimden. Peki, ya neden gelmiştim İnnssbruck’a, genç bir teolog beni bu şehre çektiği için mi?

Parmaklarımın ucuyla yağ içindeki gnocchi’ye dokunurken, karşımdaki iki kişilik masada oturan ve kendini olanca ciddiyetiyle önündeki salataya vermiş genç bir kadını izliyordum. Büyük bir nesnellik ama aynı zamanda keyifle salata yapraklarını katlayıp ağza sığabilecek boya getiriyor, sonra sosa bandırıp hiç bekletmeden ağzına atıyordu. Muhteşem bir manzaraydı bu. Çevremde yemek yiyen herkes tabaklarındaki iğrenç yemeklere hiç düşünmeden çatallarını batırıp ne yediklerine dikkat bile etmeden, sanki yaptıkları hiçbir kişiselliği olmayan bir besin alımıymış gibi, hâlâ konuşmaya devam eden ağızlarına tıkarken, o kadın, sanki o salatayı kendisi ekip biçmişçesine bir dikkatle yiyordu. Ama sadece yemekle ilgilenmiyordu, arada bir titizlikle bıçağının yanına yerleştirilmiş ve bir anlığına dikkatini çeken elektronik aygıtla bir şeyler yapıyordu. Önemli bir şey olmadığını belli eden bir hareketle başını sallayınca, atkuyruğu denen tarzda arkadan bağlanmış saçları kontrolden çıkıyordu. Meryem Ana’yı anımsatan sevimli bir yüzü vardı. Parlayan gözlerin aydınlattığı bu yüze arada sırada, bakan herkesin görebileceği şekilde bir gölge düşüyordu. Ne de güzel görünüyordu! Bir anlık rüzgâr, yüzünün pürüzsüz yüzeyinde ansızın korkutucu bir derinlik yaratmıştı. O anda kimin bu yüzü yemek sırasında elektronik olarak rahatsız ettiğini öğrenmek için seve seve canımı verirdim.

Genç kadın tam garsona bakacağı sırada ben ondan önce davranarak garsondan, salata yiyen hanıma Trakl hakkında bir soru sormamın mümkün olup olmadığını sormasını istedim. Çünkü

onu, umarım, fark ettirmeden izlediğim yarım saat içinde, gece-
nin bu saatinde, bu restoranda şairin nerede gömülü olduğunu
sorabileceğim tek kişinin o olabileceğine karar vermiştim.

Garson bu sessiz müşterinin mesajını kadının kulağına fısıl-
dayınca, kadının bir an dikkatinin dağılıp bana doğru baktığını
gördüm. Yıldırım hızıyla bir sıcaklık dalgası yayıldı içime, o anda
dünyanın bütün solgun acılarının yok olduğunu, sefaletin uçup
gittiğini hissettim. Aşırı bir aceleyle yerimden fırlayıp büfeden
bir peçete aldım ve alayla karışık bir saflıkla bana bakan kadı-
nın yanına gittim. “Deminden beri neden beni izlediğinizi merak
ediyordum,” dedi kadın. “Ama bana Trakl’ı soracağınız dünyada
aklıma gelmezdi. Genelde başka tür sorular sorarlar.”

Cevap veremeyecek kadar utanç içindeydim, neden bu güzel
kadının yanında oturduğumu açıklayacak hiçbir gerekçe gelmi-
yordu aklıma. Ondan çok daha yaşlı ve biraz da sersemlemiş hal-
deydim, o anda terazinin bana ait olan kefesine koyabileceğim
hiçbir şey yoktu. İnandırıcı olabilmek için, fazla yüksek sesle ve
isterik bir tavırla, bir an olsun onun yakınında bulunmak iste-
diğimi söyledim. Ama ona bir şey anlatmam gerekmiyordu, o
biliyordu zaten her şeyi, bir bakışta anlamıştı, belki de elimde
peçeteyle yanına çömelmiş, hiç durmadan bana Trakl’ın meza-
rının yerini çizmesini rica ettiğim için acıyordu bana. Oysa ben,
onun çoktan anladığı üzere, onun kalbine giden yolu bulmak
istiyordum.

Yaptığı çizim için teşekkür ederken, üstünde yol tarifi olan
peçeteyi özenle katladım ve ceketimin iç cebine, kalbime yakın
bir yere kaldırdım. Tam o sırada gözyaşlarım öyle durdurulmaz
bir halde, öyle özgürleştirici bir biçimde boşaldı ki onlarca yıl-
dır böyle bir şey yaşamamıştım. “Aman Tanrım, içinizde neler

birikmiş öyle,” dedi kadın cansız bir ifadeyle, “Trakl’in mezarına gitmeden önce bütün bunların dışarı çıkması gerek.” Elini kolunun üstüne koyup ağlamama izin verdi, gözyaşlarımı silmem için bir sürü peçete aldı, art arda gelen hıçkırıklar içimi parçalayacak gibi olurken başımı okşadı. Onun varlığıyla korunuyor, kendimi güvende hissediyordum. Hatta tabiri caizse, meraktan ya da yardım için masamızın başına üşüşen ve gözlerinin önünde eriyip giden Meryem Ana resmine şaşkınlıkla bakan kalabalığı bizden uzak tuttu.

Bu güzel kadınla Peru yaylalarında Central Park’ta dolaştım, beni Afrika’daki hasta yatağımdan çekip aldı, Amazon Nehri’nin azgın sularından bana uzattığı bir değnek sayesinde kurtuldum ve kıyıya çıkabildim, Hradčany’de haşlanmış hamur köftesi, Portekiz’de bir liman lokantasında kurutulmuş balık yedik ve ben ona yanıldığını, aslında bir başkası olduğumu söylesem de bilmiş gözlerle bana öyle tatlı tatlı bakıyordu ki, yanında kalabilmek için her türlü kimliğe bürünebilirdim.

Uyandığımda garson kadın yanımda durmuş hesabı kapatıyordu. Çatlak tırnaklarındaki pul pul dökülmüş ojesine baktım. Yüksek meblağlı banknotların üstüne bir lastik geçirmişti, o sırada onluk gruplar halinde küçük yığınlar oluşturduğu bozuklukları sayıyordu. Lokantanın sahibi (ya da şef garson) birkaç masa ötede oturmuş bir bira içiyordu, yanında son müşterilerden biri, sanki birinin tekmesiyle yüzü içine göçmüşse benzer köpeğiyle aylaklık ediyordu. Bozuk paraların şıkırtısı dışında hiçbir ses duyulmuyordu. Garson kadın yaptığı işe ara vermeden, “Yanınızdaki kadını sevgilisi gelip aldı,” dedi ve devam etti, “size selam söyledi ve dedi ki, bu akşam sakın ha mezarlığa gitmemeliymişsiniz.”

Hesabı ödedim, garson kadına bahşiş olarak bir kâğıt para bıraktım ve bu yıldızsız gecede birkaç dakika içinde Gri Ayı Otel’ne

vardım. Pencereyi açık bıraktığım için, oda buz gibi olmuştu. Hâlâ ıslak olan ayakkabılarımı çıkarıp elbiselerimle yatağa uzandım ve isimsiz kadının hayali gözlerimin önünde, düşsüz bir uykuya daldım.

Ertesi sabah erkenden yola koyuldum. Artık Trakl'in mezarına değil, Resia Geçidi'ne gitmek istiyordum, belli ki gece kafamın içinde bir şalter atmıştı. Geçidin çevresinde, sanki korkunç bir fırtına bütün ağaçları söküp atmış gibiydi, sağda solda yağmurla ezilmiş çayırıların içinde, lime lime olmuş mikrofonları andıran ağaç kütükleri vardı yalnızca. Ayın yüzeyini getiriyordu insanın aklına, gerçekten tam da bunu düşünürken tepelerin üstünde, rüzgârın bile etki edemediği soluk bir ay yükseldi. Gülünesi bir ay, diye düşündüm, kötücül, buz gibi bir gök cismi ama hiç değilse ait olduğu yeri biliyor, hem soluk da olsa yağmura kurban düşmeden altındakileri soluk ışığıyla aydınlatıyor.

Yanımda harita olmamasına rağmen, o köyü ve küçük oteli hemen buldum yeniden. Köy bir tepenin üstüne kurulmuştu, otel ise köyün güney kıyısındaydı. Pencerelelerinden bakınca, aşağı kadar uzanan Etsch Vadisi görülüyordu. Vadinin yukarısındaki tepeler etkileyici ve görkemli bir geçit oluşturarak yükseliyordu. Sonbaharın bu son günlerinde bütün ağaçlar yapraklarını döktüğünden, bu hüznü hava sadece köknar ve karaçamlar sayesinde biraz canlılık kazanıyordu. İlkbaharda elmaların çiçek açmasından, kasımın ilk günlerine kadar buraya, içinde bulunduğu çaresizlik yüzünden vahşetin en zorbasına yatkın insanların gelip yerleşeceğini hayal etmek mümkün mü? Geçen yüzyılın seksenlerinde, Bolzano yakınlarındaki küçücük bir köyde komşular arasında çıkan kavgaların nasıl gaddarlıklara yol açtığına kaç kez tanık oldum. Bir süre görmediğim arkadaşlarımla karşılaştığımda ya bir gözünün olmadığını ya da çıkan bir kavgada

aklını yitirdiğini görürdüm, cesaretini kanıtlamak için motoru güçlendirilmiş mobiletiyle uçurumdan aşağı uçan komşu çocuk bugün bile aklımda; uçurumdan bir kemik yığını olarak çıkarılmıştı. Bu kültürdeki saf Katoliklik ile birleşen yabanılık, özellikle kış aylarında, ancak yazın elma ağaçlarının çiçekleriyle üstünkörü kapanan dehşetli sonuçlar doğururdu. Başımın üstünde bir dam olsun diye, orada beni sevinçle bekleyen, benim de özlemini çektiğim o yerde aldığım evi sattım. Çünkü kış aylarında birbirinin ölümünü isteyen bu kaba ve tuhaf yaratıklarla bir arada yaşamak istemiyordum. Komşumun, ölen çoban köpeğimin postunu yüzüp kendine kürk yaka yapması benim için bardağı taşıran son damla oldu. Bir daha buraya gelmek istemiyordum.

Ama bu bölge beni yine kendine çekmişti.

Klasik bir arkeolog olan babam, onun acı çektiğini görmekten zevk alan sevgili öğrencileri Nazi dönemindeki belgelerini bulup yayımladıklarında, Roma'da kendini asmıştı. Yaşamının son yıllarında, Roma'dan çok da uzak olmayan Apenin Dağları'ndaki Farfa'da Benediktin Manastırı'na çekildi, tezini de bu manastır-daki gotik duvar resimleri üstüne yazmıştı zaten. Ama tezinin farklı basımlarında bir hata yaptı: en görkemli dönemini Farfa'da yaşamış olan Katolik Almanlığı öylesine göstere göstere övdü ki en yakın öğrencileri bile, Alman ulusuna ait Kutsal Roma İmparatorluğu'nun simgesi olan çift kartalı böylesi coşkuyla öven yazarın, nasyonal sosyalizm döneminde neler yaptığı hakkında sorular sormaya başladılar. Tarzındaki tuhaflıklar, dilinin eskiliği onu zaten köşeye sıkıştırıyordu. Öğrencilerin araştırmalarının sonucu korkunçtu: entrikalar, ihbarlar, Alman karşıtı tutumları yüzünden işten çıkarılanlar. Yayımlanan bütün belgelerde açık seçik onun imzası vardı, bu imzaları sadece yönetici olduğu için atmış olsa bile intihar dışında başka seçeneği kalmamıştı. Tabii

biz, gotik sanatına bu denli hayran, onun dışındaki tüm İtalyan resim sanatını da tanıyan birinin böyle rezillikler yapabileceğine inanmamıştık ama kanıtlar ortadaydı. Acaba bunları kariyerinde yükselmek için mi yapmıştı, yoksa onun deyimiyle Yurtdışı Almanlarını faşist anavatanla kaynaştırabileceğini mi düşünüyordu? Ama sonuç olarak, bazı meslektaşlarının yaptığı gibi sanat tarihi içinde kendine farklı bir geçmiş uyduramayacak kadar zayıftı. Yıllarca, kendini öldürme kararını Roma'daki o küçük dairesinde nasıl aldığını ve nasıl uygulamaya koyduğunu hayal ettim durdum. Annemle birlikte babamın Via Nomenta Caddesi'ndeki iki odalı evinde kalan eşyalarını toplayıp gerekli formaliteleri halletmek için arabayla Roma'ya gittik. Felaket bir yolculuk oldu. Hayatımda ilk kez, bağırıp çağıran, belalar okuyan, babamın ve kendi ailesine neredeyse kramplar geçirip boğulacak halde beddualar okuyan annemle arka arkaya iki gün boyunca kapalı kalmıştım. Hayal dağarcığım, anneme duyduğum nefret yüzünden kısa sürede tükendi. Onu bu kadar şirretleştiren şey, aşkı yüzünden çektiği düş kırıklığı mıydı, yoksa kendi yaşamının anlamsızlığı mıydı, bilmiyordum. En dikkatle sorulan soruların ve iddiaların bile çarpıp geri döndüğü bir nefret yumağına dönmüştü.

Şimdi yeniden geldiğim küçük otelde, ertesi sabah Roma'ya devam etmek üzere mola verdik. Beni onunla birlikte 2 numaralı odada kalmaya zorladı. Küçücük bir odaydı bu, bugün hâlâ aynı yerde duran iki tane tek kişilik yatak, üstü boyalı bir köylü dolabı ve emaye çanağı olan bir lavabo vardı. Daha önce hiç çıplak görmediğim annem lavaboya doğru eğilip, bir yıkama beziyle koltuk altlarını temizledi. Bütün gece tuhaf küfürler savurduğu ve beni umursamadan yatağında dönüp durduğu için gözüme uyku girmediydi. Yan odada uyuyan otelciyle karısını uyandıracak diye

korktum. Ertesi sabah biz giderken gerçekten de mutlu görünüyorlardı. Bu kadar öfke taşan konukları olmamıştı daha önce.

Annem Roma'dan dönerken de aynı otelde kalmamız konusunda ısrar etti. Babamın belgelerini, tuttuğu kayıtları, mektuplarını, el yazmalarını bir torbaya doldurmuştuk, kendi kitaplarıyla birlikte Farfa'daki Benediktinler üstüne yaptığı çalışma için kütüphaneden aldığı kitapları kütüphaneci kadın aldı, bir iki vazoyu, mutfak eşyalarını, eski televizyonunu, kartpostal koleksiyonunu, Etrüsk işi küçük bibloları, havı dökülmüş bir halıyı ve giysilerini kapıcıya verdim. Adam buna karşılık son derece süslü laflarla babamı o apartmanın en eli açık, en sevimli sakini olarak tanımladı, haset ve çekememezlik onu ölüme sürüklemişti. O kapıcının bir hafta sonra babamdan kalanları bitpazarında satmaya çalıştığını ve hemen ardından bir Somalili ya da bir Suriyelinin sırtında babamın kruvaze ceketi, elinde onun şemsiyesi ve ayaklarında eskimiş ayakkabılarıyla Roma sokaklarında dolaştığını hayal ettim. Akşam olduğunda daire si boşalmıştı, babam birkaç sır dışında hiçbir şey bırakmamıştı geride, en azından anlamlı addedilebilecek hiçbir şey. Kapıcıyla birlikte Porta Via'daki bu küçük evden çıkarken, son olarak telefonun yukarısında bir yere raptiyeyle iştirilmiş bir fotoğrafımı aldım, fotoğrafın üstüne mor keçeli kalemle telefon numaramı yazmıştı. Hayatımın o en kederli gününde bile, onunla hiç telefonda konuştuğumu hatırlamıyordum. Onu birkaç kez ziyarete gitmişim, birlikte kiliseleri dolaşmıştık ama eğer yanlış hatırlamıyorsam, aklımda bir baba olarak değil, eski dönem sanatı hakkında bilgili biri olarak kalmıştı.

Neyse, o perişan haline rağmen bütün bürokratik işlemleri halleden – nedenini bilmiyorum ama Almanya'da defnedilmesi gerekmişti, oysa Farfa'da bir mezarda yatmak istediğini açıkça

belirtmişti- annemle birlikte tekrardan kuzeye doğru yola koyulduk. Ben yine annemin, onu kendi hayatından uzaklaştırmak için her şeyi yapan babama ve onun lanetli ailesine savurduğu küfürlerini işitmek zorunda kaldım. Dönüş yolunda ayrı bir odada yatma konusunda ısrarcı oldum. Yoksa aklını başına getirmek için onu dövmekten korkuyordum. Yemekten sonra odamın kapısını tam kapamıştım ki, kapımı yumruklamaya ve gözyaşları içinde herkesin duyabileceği cırtlak bir sesle bağırmaya başladı: “Eğer babanın oğlu olduğunu sanıyorsan çok yanılıyorsun! Ama kendinden geçmiş bir kadına nasıl inanabilirdim ki? Ayrıca bu neyi değiştirirdi!”

Annemi bir daha hiç görmedim. Daha o akşam annemi almaları için Regensburg’taki ablalarımı aradım. Ben gece yarısından az sonra eve gittim ve babamın kâğıtlarını bir yığın halinde, bugün hâlâ durdukları yere, oturma odasına bıraktım. Yaşamın sonunda hep bir yanıt olması gerekir ama yok öyle bir yanıt. Bir şeylerin tamamlandığını düşünmek, rastlantıların gücünden kaçabileceğini sanmak, ne kadar küçük burjuva bir hayal. Babamın şiddet dolu ölümünden sonra, aklımda yalnızca nefretle gerilmiş yüzü kalan annemi de yitirmek zor geldi; yüzüne bir nefret maskesi geçirmiş o yumuşacık kadını.

Yaşamımda üçüncü kez bu köy otelinde kalıyorum. Artık iyice yaşlanan otelci ve ailesi beni hemen tanıdı ve 2 numaralı odada yatmama izin verdi. Üç gün kaldım orada. Zamanın kaybolduğu duygusu içindeydim. Vaktin hızla geçeceğini bilmek beni rahatsız etmiyordu. Geçmişti zaten.

Gündüzleri uzun yürüyüşler yapıyor, akşamları ise otelci ve ailesiyle şöminenin önünde oturup kucağıma yerleşen kediyi okşuyordum. Kediye, gençliğimde Brunnenburg yakınlarında ziyaret ettiğim Amerikalı şairin anısına Ezra adını vermiştim. Sözcükleri

olmayan bir ziyaretti bu. Yüzüme bile bakmadan hayranlık dolu sözler söylememe izin veren, başında hasır şapkalı yaşlı bir adam. Ben konuşurken ne düşündüğünü Tanrı bilir. Belki varlığımın farkına bile varmamıştır. Kedinin sol gözü ve sağ kulağının da yarısı yoktu, buna karşılık üç kedi gücünde gurulduyordu.

Otelci adam ben gelir gelmez, geçen gelişimde okumak için yanıma aldığım ama sonra okumadan orada unuttuğum babamın bir not defterini verdi. Kahverengi yapay deri bir cildi vardı, o minicik harfleriyle son sayfasına kadar doldurmuştu. Hatta cildin arka yüzünde bile notlar vardı. Doğduğum yıldan kalmaydı defter.

Son akşam leziz bir yemekten ve güzel bir şişe şaraptan sonra, Ezra'yla birlikte çıtırdayan şöminenin önüne oturdum, valizimden el yazmalarımı çıkardım ve babamın not defteriyle birlikte ateşe attım. Yapay deri bir süre direndi alevlere, sonra o da pes etti.

Yeni bir kitaba başlamanın zamanı gelmişti gerçekten.

Bir Yazarın Yaşamından

1

Yetmişinci yaş günümde, öldüğüm zaman bütün kütüphane-
nemi ücretsiz almaya hazır olduğunu söyleyen bir sahaftan hoş
bir mektup aldım. Yani kitaplarımı almasının bedeli, kitaplar
olacaktı, onların bir değeri yoktu artık. Kitaplar okunduğu ya da
okumayla geçen uzun bir ömrün tortusu olarak insanın çevre-
sinde durduğu sürece anlamlıdır ama sahipleri gittikten sonra,
kütüphanede önlerinde duran taşlar, tüylü kalemler ve fotoğ-
raflar kadar cansızlaşıp değersizleşirler. Ravensburg yakınların-
da bir köydeki evimde sadece benim bildiğim belirli bir sisteme
göre düzenlenmiş, hiç yoksa on beş bin cilt kitabım vardı. Ender
bulunur ilk baskılar, rastlantı sonucu bulunan kitapların yanın-
daydı. Yazar arkadaşlarımla imzalayıp yolladığı kitaplar, okuyup
değerlendirmem için bana yollanan ama çoğunun henüz selofan
ambalajı bile açılmamış romanların yanındaydı. Bir kitabın arka
kapağında eğer “böyle bir kitabı çoktandır okumadım” yazıyor-
sa, o kitabı sıkı sıkıya sarmalayan ambalajını bile açmam. Max
Scheler’in nadir bulunan toplu eserleri, kütüphane rafını sıra dışı
seyahat kitaplarıyla paylaşmak zorunda kalan Novalis koleksiyo-
numun yanındadır. Hangi kitabın nerede bulunacağını yalnızca
ben bilirdim. “Ulysses”in ilk baskısı gibi bazı nadir kitaplar ilk
sırada duran kitapların arkasında, ikinci sırada durur, çünkü ar-
kadaşlarımla bazıları, kütüphanenin sözde düzensizliğini bahane
edip kitaplara kalk gidelim yapma eğilimindedir. Zaman zaman

sahaflarda imzalı Scheerbart baskısını ya da Paul Valéry'nin Léa-utaud'a ithaf ettiği denemeleri bulduğum oldu. Rolf Dieter Brinmann'ın bana Roma'dan yolladığı ve Brentano okumalarından söz ettiği kartpostallar da alıcı bulmuştu. Bazen aklımdan şöyle bir düşünce geçiyor... Yok, hayır, bunun yeri değil burası.

Başımın çatlarcasına ağrıdığı bir gün Hamburg'dan trenle eve gidiyordum. Bir akşam önce yayımcım, ilkbahar kitaplarının yayımlanması şerefine büyük bir parti vermişti. Eskiden de olduğu gibi çok içildi. Yaşlı eleştirmenlerin bazılarını hâlâ tanıyordum, her zamanki gibi en üst perdeden geçmiş günler üstüne sohbet ettik. Neden bu yolculuğun zorluğuna katlandığımı bilmiyordum, içimden gelen bir ses beni ikna etti. Öğleden sonra Sanat Tarihi Müzesi'ni gezip bazı resimlerle vedalaştım, çünkü birdenbire, Hamburg'a bir daha gelmeyeceğimi fark etmiştim. Hemen hemen tek ziyaretçi bendim, bu sayede de hiç rahatsız edilmeden Ruisdael'in⁴ "Yürüyüş Yapanları"yla kum tepelerinin üstünde uzun uzun dolanıp "Çamaşır Yıkayanlar"ı seyrettik. Tablolarındaki topak topak çayırların Hıristiyanlık simgesi olarak görülmesi gerekir ama ben onları büyük bir keyifle çocukluğumdan hatırladığım söğüt ağaçları olarak gördüm. Yayımcım beni müzenin kafeteryasından alıp, partinin yapılacağı *Kültür Fabrikası* denen yere götürdü. Eskiden işçilerin çalıştığı bu yerde bugünlerde kültürel etkinliklerin düzenlenmesi yine de bir iyileşme sayılırdı. Partide işçiler yoktu, belli ki eski iş yerlerine gelmekten pek hoşlanmıyorlardı. Meslektaşlarımdan bazıları, gerçek emekçilerle aralarındaki mesafe çok açık görünmesin diye kendilerine kafa emekçisi derdi eskiden. Ama bu da aradaki mesafeyi kapatmazdı.

⁴ Jacob Isaackszoon van Ruisdael, Hollanda Altın Çağı'nın önde gelen manzara ressamı olarak kabul edilir. (Ç.n.)

Kültür Fabrikası'na giderken, birçok yeteneği olan ama yeteneklerinin en önemlisi yazarlarını coşkuyla cesaretlendirmek olan yayımcım, yazacağım yeni kitap için bir plan geliştirdi. Onun, zaten korkunç olan ve giderek daha da korkunlaşan edebiyat piyasasının tehdidi altında gördüğü edebiyata karşı duyduğu, neredeyse çocuksu denebilecek sevgisi her zaman hoşuma gitmiştir. Oysa bu piyasanın önde gelen parçalarından biridir o. Özellikle de akıllmaz avanslar isteyip sonra da yazmayı beceremeyen kadın yazarlara son derece kuşkuyla bakardı. "İçlerinden bazıları," derdi yüksek sesle, "o kadar sarışındır ki, onlardan gelecekte de bir şey beklenmez." İçimden glmek geldi, çünkü bu tür galeyana gelme numaralarını sırf ben ondan hiç avans istemediğimden, beni övmek için yapıyordu. Ama akşam verdiği partide o genç sarışınlara yakınlalaşabilmek için her şeyi yapacaktı, bunu kendi de biliyordu. İş için en iyisi masum olmaktır. Gençler de kendi öykülerini anlatabilsin diye, *imprint* adını verdiği farklı markalar altında farklı dizileri vardı ama bunların yayınevinin önemli edebiyat eserleriyle "temas" etmemesine çok önem verirdi. En sevdiği sözcüklerden biriymi bu. Pr olanın pr olmayana temas etmemesi gerekirdi. En büyük kaygısı buydu. Ben tabii ki pr olanlar kategorisindeydim, bu konuda kuşkuya yer bırakmazdı.

Alster Nehri'nin rüzgârında bana anlattığı planı, kırk yıl önce yazdığım bir romanın yeni versiyonunu yazmamdı. O zamanlar yakaladığım en büyük başarıydı o roman; radyo tiyatrosuna uyarlanmıştı, okullarda öğrenciler yıllarca yazdıklarımı yorumlamak zorunda kalmıştı, en sonunda da pek güzel olmayan ama başarı sağlayan ve yurt dışında da vizyona giren bir filmi yapılmıştı. Bu kitap sayesinde çok para kazanmıştım. Roman, Grundig ya da Schickedanz gibi Federal Almanya'nın ekonomik

anlamda kurucularından saygın ve şatafatlı bir kahramanı konu alıyordu. Tek derdi para kazanmak olan bu kahraman, toplumsal anlamda model olacağı bir rol üstlenince, bu durum onu para kazanmaktan daha fazla ilgilendiriyor ve ölüm döşeğinde beş çocuğunu çevresine topluyordu. İşin tuhaf yanı bu kahramana beş erkek çocuk yakıştırmış olmamdı. Hayatlarının baharındaki bu beş erkeğe, onlara miras kalacak bu şirketle ve parayla ne yapmayı düşündüklerini soruyordu babaları. Mirası onların vereceği cevaba göre şekillenecekti. Ancak ondan sonra ölmek istiyordu. Kitap biraz garip, resmi denebilecek bir dille yazılmıştı, kimi kez kulağa modası geçmiş bir dil gibi, bazen de bir masal gibi geliyordu. Her neyse, kitap, kendini oğullardan biriyle özdeşleştiren o günün okurlarını kendine hayran bırakmıştı. Bu muzaffer beşliyi nasıl simgeleştireceğim; cimri, savurgan, risk alan, riskten kaçınıp toplumun refahını düşünerek babasına yaranmaya çalışan ve bütün dünya pazarlarına göz diken yayılmacı gibi bütün türleri nasıl ortaya koyacağım konusunda epey kafa patlatmıştım. Öykünün sonunda (bugün sönük bulduğumu söylemeliyim), en küçük kardeşin firmanın geleceğinden ne beklediğini anlatmasının hemen ardından babaları kalp krizi geçirip ölüyordu. Bir sonraki bölümdeyse beş erkek kardeş, kısa süre önce verdikleri ahlaki sözleri bir kenara bırakıp birbirlerine giriyor ve şirketi iflasın eşiğine getiriyordu. Son yıllarda kitabı elime almamıştım ama aklımda kaldığı kadarıyla babanın niyeti- en azından bazı eleştirmenler böyle düşünmüştü- iş yaşamında sorumlu olmayı teşvik etmekte. Ben kendimi dev aynasında mı görüyordum acaba? Hayır, söz konusu olan tam tersiydi. Benim ilgimi çeken, savaşı yaşamış ve bu ülkenin kalkınmasını sağlamış olan ve şimdi adım adım sahnedan çekilmekte olan bu kuşağın kendini ve oğullarının onları nasıl gördüğüydü. Nazilerin nasıl olup da iyi vatandaşlar haline

geldiydi. Beni ilgilendiren diğerk bir mesele ise paranın ve sermayenin ansızın tek ödeme aracı haline gelmesiydi.

Bu şehirde her zaman olduğu gibi giderek tatsızlaşan şu rüzgâra karşı yayımcımın bağırarak anlattığı fikri, kitabın günümüze ve kapitalizmin gelişmesine uygun bir versiyonunu yazmamdı, bunun için tüm alışkanlıklarının aksine bana yüklüce bir avans vaat ediyordu. Hava koşullarına rağmen heyecanla konuşuyor, Berthelsmann'dan Quandt'a, Otto'dan Neckermann'a kadar akla gelecek bütün ünlü soyadlarını sayıp döküyordu. Tam yeni bir tipolojinin yani kadınların gerekliliğinden söz ettiğı sırada, bu kitabı yazmak için en uygun adayın kendisi olduğunu söylemek üzereydim. "Kadınları mutlaka işin içine katmalısın," diyordu kıpkırmızı kesilmiş suratıyla. "İlk sıradaki kadınları, tabii ikinci sıradaki kadınları da, birinci sıradaki kadınların kazandığı parayı harcayan ikinci sıradaki kadınları, sanat koleksiyoncusu kadınları, vakıf yöneticisi kadınları, dünyaya Almanya'nın damgasını vuran ve kapitalizmin çehresini değiştiren kadınları yazmalısın. Güçlü erkeklerin yatağındaki kadınları, Bayreuth (Wagner Festivali'nden) ya da Venedik Bienali'nden geri dönüp asgari ücret hakkında atıp tutan, ateş pahası elbiseler giyip Pakistan'daki işçilere kuruşlarını bağışlayan, ölüm döşegindeki yaşlılarla sağlık sigortasının gerçekten her şeyi karşılayıp karşılamadığı üstüne sohbet eden kadınları yazmalısın." Ben tek bir kelime bile etmediğim için, romanımın yeni versiyonu için aklına gelen her fikirten sonra, "Ne demek istediğimi anlıyor musun," diye soruyordu. Tanrıya şükürler olsun, etkinliğin yapılacağı yere geldik de konuşmayı kesti. Sarışın kadın yazarların kollarına atılmadan önce, "Düşün bunları," diye seslendi.

Partide bana yeni editörümü tanıştırdılar, eskisi ne yazık ki emekli olmuştu. Onunla kırk yıl boyunca çalışmıştık, özenli,

kuru mizah sahibi bir kadındı. Yanlış konmuş her virgölü bulup çıkarır, yanına da neden o virgölü oraya koymamam gerektiğinin gerekçesini yazardı, sonra da beni avutmak için ve virgül hepten boşa gitmesin diye başka bir yere koyardı. Kadın yalnızca yeni yazım reformunun değil, aynı zamanda bizim haftalarca uğraştığımız mektup başlangıçları konusunun da uzmanı sayılırdı. Ona yazdığım veda mektubumda, bir kitap daha yazarsam, yayınevi dışında editörlüğümü üstlenip üstlenmeyeceğini sordum ama kabul etmedi. Belli ki burada ona karşı fazla kayıtsız davranmışlardı, yayınevinin adını bile duymak istemiyordu. O sırada Freiburg yakınlarında gül yetiştiriyordu.

Yeni editörüm Dagmar, beni buz gibi parti salonunun bir köşesine çekip selam sabahdan hemen sonra, yayınevinin kitabım hakkındaki fikirlerini anlatmaya başladı. Belli ki bu konu açık açık konuşulmuştu ve benim de kabul edeceğim düşünülüyordu. Bir edebiyat editörünün sosyoloji okumuş olması pek alışıldık bir durum değildir ama bu durum yazacağımı düşündükleri kitaba olan ilgisini açıklıyordu. Hiç soluk almadan hızla konuşuyor, sanki cümleleri güçlü ve huzursuz elleriyle yoğuruyordu. Kitabımın yeni versiyonu hakkında bir saniye bile düşünmediğim için bıraktım konuşsun, ben bu arada tadı korkunç bir kırmızı şarap içip susuyordum. Aslında hiçbir şey yazmamaya karar vermiştim, hele ki roman mümkün değil. Not defterlerimi gözden geçirip içinden seçmeler yapar, belki notlarımdan oluşan bir kitap hazırlar ya da bir deneme yazabilirdim. Romanı başkaları kaleme alabilirdi, çevremizde keşfedilip desteklenmeyi bekleyen bir sürü genç yazar vardı. Hepsi Dagmar'la konuşmaya can attığı için tehlikeli ölçülerde yakınımıza geliyor ama Dagmar tarafından uzaklaştırılıyordu. Yalnızca benimle konuşmak istemesi gururumu okşuyordu.

Eğer onu doğru anlamışsam, aklımdan geçen işletme kültürü romanımda değişiklikler yapmam değildi yalnızca, bankalar krizinden sonra kapitalizmin bir bütün olarak portresini çizmem ve böylece kolay anlaşılır, edebi bir kapitalizm eleştirisi yapmamdı. “Böyle bir kitabın eksikliği çekiliyor,” dedi, “ve eğer yeni kişilikleri ve bağlantıları bir kişi üstünden bütün toplumu anlatacak şekilde yazabilecek bir kişi varsa o da sizsiniz. Siz 21. Yüzyılın ilk gerçek kitabını yazacaksınız, kapitalizmin nesnel etkilerini kısmen de olsa anlatmaya çabalayan diğer tüm girişimler raflardan sapır sapır dökülecek.”

Dagmar hiç durmadan konuşuyordu, kendi kuşağından olanların öğrendiği üzere sorunu saptayıp çözümü buluyor ve hemen çalışmaya girişiyordu. Bense giderek yoruluyordum, beni biriyile karıştırdığından emindim. Yorgunluğumun dip noktasına vardığım sırada – az daha kayıp masanın altına düşecektim- bu güzel ve yapılı kadın ayağa kalkıp bana sarıldı ve kabul ettiğim için hararetle teşekkür etti. Biz bu işi öyle ya da böyle becerecekmışiz, buna güvenebilirmişim. Yazma aşamasının her adımında yanımda olacağını fısıldadı kulağıma, sanki gözetlenecekmişim gibi bir duyguya kapıldım, dert etmemeliymişim, gerekirse işin nasıl gittiğini yerinde görmek ve destek olmak için, gelip uzun süre bende kalabilirmiş. Yanımdan ayrılırken, “Büyük bir kitap olacak bu,” diye seslendi. Ben bu sırada o kitabı da başka bir kitabı da yazmak istemediğimi biliyordum. Zihnimde bu düşünceyle kalkıp kalabalığın arasına karıştım, Dagmar’ın ilgisini üstüne çektiği için ona hiç acımayan bir sürü genç yazarın arasından kaybolmuş yaşlı bir yazar. Artık gürültü öyle bir hal almıştı ki insan kendi söylediğini bile duyamıyordu. Kitap işinde çalışan insanların biraz alkol alınca nasıl gürültücü olduklarını görmek

şşırtıcı. Bütün gün hiç konuşmadan, giderek dolan beyaz bir kâğıdın önünde oturan bu insanlar, akşam bir bardak şarap içince narçiçeğı gibi açıyor. Her hafta bir kitap tanıtımı yapmak zorunda kalıp da artık aklına yeni fikirler gelmediğı için acıdığım bir eleştirmen, bir masanın üstüne çıkmış, bir şeyler gösteriyordu. Gösterdiğinin ne olduğı anlaşılmıyordu ama herkes katıla katıla gülüyordu. Oradan ayrılırken deniz biyologlarının ya da asal sayı uzmanlarının partilerinin nasıl olacağını düşünüyordum.

Ertesi sabah, önceden ayarlamış bir taksi beni ve küçük valizimi Wedina Otel'den alıp beş yüz metre ötedeki merkez tren istasyonuna götürdü. Hızlı tren peronda bekliyordu. Günlük gazeteler ve başka bir başlık adı altında okumadığımı umduğum bir Simenon romanıyla kompartımanımı arayıp buldum. Karşımda yeni editörüm Dagmar oturuyordu.

2

Bu kısa Hamburg gezisi peşimi uzun süre bırakmadı. Aklıma artık hayatta olmayan ve en çılgın yolculuklarımdan bazılarını yaptığım dostum Peter Rühmkopf geliyordu. Askeri cunta döneminde, İstanbul'daki Goethe Enstitüsü'nde bir kitap okuması yapmıştık. Okuma sırasında Anadolu lu genç askerler ellerinde makineli tüfeklerle arkamızda duruyordu. Daha İstanbul'a gelmez, bize iki masum turistin askerlerin dur uyarısına uymadıkları için vuruldukları anlatıldığından, bu durum Rühmkopf'un kekeleyip ter dökmesine neden oluyordu. Ben, bu genç delikanlılar Rühmkopf'un tütününe koyduğı otun kokusunu alacaklar diye kaygılanırken, "Ya bizi anlamazlarsa ne yaparız biz," diye sordu Rühmkopf. "Her halükârda bizi vururlar, bu bizim

son okumamız olacak,” diye fısıldadım kulağına. İnsanın tanıyabileceği en hoş hastalık hastasıydı o. Her gün aldığı on iki tableti prensip olarak hep konyakla içerdi. O yüzden şişe her zaman boştu. Akşam sokağa çıkma yasağı olduğundan, öğleden sonra bir caz kulübüne gittik ve Peter barda duran kadına âşık olunca, geceyi onun esrarlı sigaralarının dumanı içinde, barın sert bankaları üstünde geçirmek zorunda kaldık. Avustralya yaylalarına yaptığımız o muhteşem yolculuk geldi aklıma. Sabahları büyük bir ciddiyet ve edeple penceremize konan ve konuşma becerisi olan kargaları bir hafta boyunca Mao’dan sözlerle selamladıktan sonra, kuşlar bu sözleri şaşkına dönen kangurulara ve koalalara tekrarlamıştı. Rühmkopf ve diğer tüm Hamburglu dostlarım ölmüştü, o zaman ben niye bir daha Hamburg’a gidecektim ki?

Ben hiçbir zaman düzenli bir yazar olmadım. Boşu boşuna geçen üniversite döneminin ardından yıllarca gelişmekte olan ülkelere yardım götüren örgütlerde çalıştıktan sonra, Afrika’nın çıkmazını anlatan üç kitap yazdım. Bu kitaplardaki olgular artık çok gerilerde kalsa da zaman zaman alıntılандıkları için hâlâ cep kitabı olarak satılmayı sürdürüyor. Aranan bir “Afrika uzmanı” olmuştum, o günlerde bütün dünya Mao’nun Çini ve Castro’nun Küba’sı ile ilgilenip Afrika’da ne olup bittiği hakkında hiçbir şey bilmek istemediği için aklımdan geçenleri söyleyebilirdim. Ben ne olursa olsun, gerçeği söylüyordum.

Daha sonra bir dizi küçük roman yazdım. Bunların arasında en başarılısı olan “Patron” bana epey para kazandırmanın yanı sıra, bu kitabın yaptığı baskıları ancak düşlerinde görebilen birçok gerçek yazarın kıskançlığını da üstüne çekti. Üstüne bir de televizyonda sohbet programı sunuculuğu yapmaya başlayınca, ilk şiir kitabım yayımlanana kadar yazı alanındaki itibarım sıfırlanmıştı. Şiir kitabım bana edebiyat dünyasında bir ayırık otu

statüsü kazandırdı. Bu, oynamayı becerdiğim ve üstelik zevkle oynadığım bir roldü.

İşin aslına bakılırsa, yazdığım bir iki radyo tiyatrosu ve arada bir kaleme aldığım makaleler ve tabii her gün tuttuğum, binlerce sayfayı bulan yayımlanmamış notlarım dışında yazarlığa son vermiştim. Defter yığınlarını yeniden ele alıp yayıma hazırlama konusundaki hırsım bir hayli zayıflamıştı. Niye yapacaktım ki bunu? Kim okuyacaktı, kim okumak isterdi yazdıklarımı? Sadık yayımcımın bu notları düzenlemesi için genç bir akademisyene verme önerisinin üstünde de pek durmadım. Genç bir alman dil bilimci Afrika'daki bağdaştırıcı dinler meselesinin onun kuşağından kimsenin ilgisini çekmeyeceğini söylemişti. Deneyimlerimi sık sık paylaştığım ve bana bu konuda bir kitap yazmam için baskı yapan Hubert Fichte'den bahsedince, genç adam bu adı hiç duymadığını itiraf etti. Ben de böylece bu defteri kapadım. Benim için bu kadar değerli olan şeyleri, her şeyi bildiğini sanan ama bir şey bilmeyen kendini beğenmiş bir kuşağa sunmak istemiyordum. Nelson Mandela'yla yazışmalarımın da içinde bulunduğu mektuplarımı, defterlerimin arasına katmaya söz verdiğim için bunları saklamaya gönüllü olan bir edebiyat arşiviyle bağlantı kurdum. Ölümümünden sonra bu notların kopyasını çıkartıp araştırmacıların erişimine açacaklarına söz verdiler. Sözlerini gerçekten tutarlar mı bilmiyorum, açıkçası beni çok da ilgilendirmiyordu. Ölümümünden sonra şanımin yürüyüp yürümemesi gibi bir kibrim yoktu doğrusu. Böyle gülünç meselelere takılmayacak kadar bağılydım yaşama.

En sevdiğim şey müzik dinlemektir. Ruhumun odaklanmasını sağlamanın tek yolu müzik. Yakınımda komşularım olmadığı için hoparlörlerin sesini dilediğim kadar açabiliyordum. Yazın bahçemde şezlongda uzanıp müzik dinlerken, bütün üretken

düşünceleri zihnimden uzaklaştırabiliyordum böylece. Diabelli Varyasyonları'nı dinlerken içimde yükselen deprem, rafta yana dururken yetmiş iki santimi bulan kitaplarıma iki santim daha ekleme hırsımı katbekat aşırıyordu. Olsa olsa bulutlar, gökyüzü ve billur gibi arı hava üstüne, avareliğin giderek kabaran yangını ve bana yaşadığım tüm dertleri unutturan atalet üstüne yazmak ve acınası haldeki bahçeyle ilgilenmek isterdim. Birkaç yıl önce bu eve taşındığımda, çimenlerin üstüne bir avuç çiçek tohumu serpmiş, çitin çevresine de en sevdiklerimden ahududu, Bektaşüzümü, leylak ve bir de fındık ağacı ekmiştim ama sonra hiç bakmamıştım. Zamanım olmadı hiç. Yazmakla meşguldüm ve yazarak ünlü olmaya çabalıyordum. Yazmaktan yorulup başka bir şey yapmak istediğimde seyahat ediyordum. Artık hiçbir şey yapmak istemiyordum. Sadece okumak, müzik dinlemek ve yaban otlarının kapladığı bahçemi düzeltip arkamda düzenli bir bahçe bırakmak istiyordum. Ama işin tuhafı bunu yapacak hırsım da yoktu. Sanırım kalan tek hırsım kendime varmaktı.

Neden beni yine masa başına oturtacak bir editörün yanıma taşınmasına izin vermedim ki?

3

Akıllı Dagmar bahçedeki konuk evine yerleşti, ona istediği zaman gelip gidebileceğini söyledim. O küçük evde eski dergilerimi saklıyordum: Max Bense'nin çıkardığı "Kırmızı"yı, Wallace Stevens'in şiirlerini ilk kez okuduğum "Ay"ı, "Merkür"ü, "Metinler ve Çizimler"i, "Yeni Dergi"yi, "Yakıcı"yı, "Meşale"yi, Franz Blei ve Carl Stenheim'in çıkardığı "Hyperion" ciltlerini, içinde Kafka'nın yazılarının da olduğu "El Yazmaları"nı, "Frankfurt Defterleri"ni, "Anlam ve Biçim"i ve aralarında "Nouvelle Reveu

Français”in tüm sayılarının da bulunduğu ve gurur duyduğum başka birçok yayını. Oysa bunlar artık hurda kâğıt değeriyleydi. Neyse, hiç değilse Dagmar’ın bütün ömrü boyunca okuyabileceğı kadar malzeme vardı. Ama onun bu eski dergileri didiklemek gibi bir niyeti yoktu, bana not defterlerimi okumasına izin verip vermeyeceğimi sordu, kendi deyimiyle “düşüncelerimi daha iyi hissedebilmek” içinmiş. Düşüncelerimi mi? Aman Tanrım! Ama sonuçta izin verdim, yazdıklarımla midesini dilediğı kadar boza-bilirdi. Ama belirteyim ki, midesi sağlamdan da öteydi. Bu güçlü kuvvetli kadın – Slesvig Holsten eyaletinden bir çiftçi ailesinden geliyor ve gerçek bir sanat olan süt sağmayı beceriyordu- memleketinden getirdiğı ve bildiğim kadarıyla sadece orada gerçekten çok lezzetli olduğı kabul edilen yağlı sosisleri yemenin yanı sıra, yakındaki köyün lokantasında da menülerindeki tüm mantı ve ev makarnası çeşitlerini de kısa süre içinde midesine indirdiğı için, sevilen müşterilerden biri olmuştu. Ben çalışma odamın penceresinden onun penceresine baktığımda – ki başlarda bunu hiç durmadan yapıyordum – çoğunlukla onu egzersiz yaparken görüyordum. Sanki bana editörlükten daha fazlasını yapabildiğini göstermek ister gibiydi.

Onu tam anlayabilmiş değildim. Bazen neredeyse patavatsızlaşıp yayımcımın, yani kendi patronunun nahoş tarafına hiç çekinmeden bir şaplak atıyor ama sonra çok yakın olduğı bir yazar hakkında bilgi almak istediğimde ağzını açmıyordu. Ondan gelen her saldırgan cümlenin ardında bir hüznün, her sessizliğin gerisinde bir uçurum hissediliyordu. Uzlaşma konusunda tam bir acemi olması çok hoşuma gidiyordu. Bir seferinde aşk hayatının nasıl gittiğini sorduğumda, beni tersleyip bunun beni hiç mi hiç ilgilendirmediğini söyledi ama bir gün sonra, Thalia Tiyatrosu’ndan bir aktörle, kendi ifadesiyle yaşadığı macerayı, insana itici

gelecek ayrıntılarıyla anlattı. Adam onu hiç durmadan aldatırsa da ondan bir türlü ayrılamıyormuş. “Ben sonunda onu yatağa atana kadar,” diye anlattı, “boş bir fıçı gibi köşede dikilip duruyordu.”

Dagmar gerçekten de aklına estiği gibi gelip gidiyordu. Önce yerine alışmak için bir hafta boyunca orada kaldı, sonraları hafta sonları gelip, pazartesi de kalmaya başladı. Ardından kendi kendine bir günü köprü yapar oldu, haftanın yarısında bahçe evinde kalıyordu. Nihayet yaz boyunca, ben o aktörü bir kez bile görmeden, bütün tatilini orada geçirdi, öyle ki genelde bende kalıp arada bir Hamburg’daki işine gittiği izlenimine kapılıyordum. Tabii ki, yayımcımın katı iş disipliniyle taban tabana zıt bu esnek çalışma biçiminin meşruiyeti konusunda hiç sorgulamadım onu. Ona ne zaman bu doğrultuda bir imada bulunacak olsam, bana el yazmalarını hep yanında taşıdığı için sürekli çalıştığını söylüyordu.

Bense onların çalışmamı umduğu kitapla ilgilenmiyordum. Yazın, geçen yüzyılda Berlin’de karşılaşmış olduğum Viyanalı şair H.C. Artmann’ın hazırladığı bir antolojiyle ilgili, yirmi sayfa kadar zorlu bir doğumla bir makale kaleme aldım. İnsan yaşlandıkça bu tür toplu eserlere katılmak isteyip istemediği daha sık sorulur oluyor. Sıkıcı sipariş işler bunlar, ne doğru dürüst telifi var ne de okuyucusu. Olsa olsa H.C. Artmann’ın kullandığı bir metaforu gerçekten ilk kez o mu, yoksa Polgar mı kullandı diye meraklanan, Polgar hakkındaki bir gerçeği açıklığa kavuşturabilir umuduyla, ona ilişkin bir özel sayı hazırlayan “German Literature Today” dergisini saklayan Oklahomalı emekli Alman filologu bir profesör okurdu bunu. Makalede o metafordan söz edilmediği için bir cevap yazıp boşu boşuna o makalede bu sorunun cevabını arayıp bulamadığını söyler, bu da yeni yazışmalara yol açardı, ta ki yazarlardan biri kendi rızasıyla ya da rızası dışında

bu dünyadan ayrılana dek. Neyse ki ben mektuplarımı elle yazıp postaya verdiğim için, cevap gelene kadar iki üç hafta geçiyor, böylece insanın elindeki mektuplardan birinin son mektup olma şansı artıyor.

Dagmar öğlenleri gelip yemeğimi böldüğünde benim o baş belası kitap üstüne çalıştığımı düşünüyordu, ben de, bu korkakça tutum bana acınası gelse de, bu şekilde düşünmesine izin veriyordum. Çünkü buna giderek daha fazla inanıyordu. Bana hiç durmadan ekonominin genel durumuna ilişkin makale ve kitaplar getiriyor, beni, parasını İsviçre'deki ya da bazı İngilizce ismi olan bankalara yatırıp sonra da yakalanan kötü niyetli vergi kaçakçılarıyla sık boğaz ediyor, büyük patronların yaşamlarını ya da ölümlerini anlatan bilgilerle bombardımana tutuyordu. Onun fikrince Zumwinkel diye birinin kitabımda mutlaka rol oynaması gerekiyormuş, bu onun yazgısında varmış. "Altı kaval üstü şişhane," diyordu onun için. Posta idaresinde önemli bir rol oynamış olan, baştan sona namus timsali bu adam, vergi sistemini es geçip paraları hesabına akıtmıştı. İyi ama gözü paraya doymayan bir postacının benim felsefi düşüncelerimin arasında ne işi vardı? Ekonomi mucizesi sayesinde kamu kaynaklarıyla zenginleşen bu tür tipler benim haysiyet algımın o kadar altında ki, onları herhangi bir kategoriye sokmayı bile beceremiyorum! Federal Almanya bu tür yaratıklarla doluydu. Ne zaman bir İsviçre bankası hesaplarını açmak zorunda kaldığını söylese, bu durum bir sürü diş hekiminin, sanat tacirinin, yedek parça satıcısının maliyeye koşturup tümüyle unuttukları milyonlarını deklare etmeleri sonucunu doğuruyordu. Onun yerine Thomas Middelhof gibi, gerçekten de yönettiği sermayenin bir parçasını cebine atabileceğini düşünen birini yazmak daha anlamlı geliyordu bana. Onun

komik bir finoyu andıran yüzünü, büyük bir patronun kolalı çarşaflar içindeki ölüm döşeginde, ona elinden başka bir şey gelmediğini, gelişmiş kapitalizm koşullarının ona bir iki büyük numara çevirmek dışında seçim şansı tanımadığını anlatırken hayal edebiliyordum. Kendi gibi birkaç ne idüğü belirsiz üçkâğıtçıyla birlikte, bir dilenci korusu halinde gururla karşıma çıkabilirdi. “Biraz para kazanmak istiyorduk, herkes bizi desteklediği için de fazla düşünmeden parayı cebimize indirdik,” derlerdi. İyi hoş da ben bu tipler hakkında neden bir kitap yazayım? Bu vatan haini sürüsü beni neden bir makale ya da güzel bir gün batımı şiiri yazmaktan alıkoysun?

Bütün bunlara rağmen Dagmar’a gerçeği anlatmayı beceremiyordum. Kitap fuarı ve yayınevi temsilcileriyle yaptığı toplantılar yüzünden bana gazetelerin ekonomi sayfalarından kestiği ve yanına harika notlar düştüğü makaleleri mektupla yolladığında, onu ne kadar özlediğimi fark ettim. O yanımda olduğu sürece, onun umut ettiği kitap üstüne olmasa da çalışmaktan keyif alıyordum, uzun süre gelmediğinde kendimi yine daldan dala atlayarak okumaya, müziğe ve sınırsız düşlere kaptırıyordum. Üç hafta içinde kendimi kaybetmiş, Schopenhauer’le derin sohbetler yapan, Leopardis’le kötümserliğin uçurumlarında gezinen ve çağdaş kapitalizmin sorunlarına, özellikle de bu para oyunu içindeki kadınlara tahammülü kalmayan mükemmel bir yalnız adam olmuştum. Ruh halimle dışarı yansıttığım arasındaki uyumsuzluk öylesine görünür olmuştu ki, zevahiri kurtarmak için Dagmar’a gerçeği söylemek zorunda kaldım. Eğer Noel’de bana gelecek olursa, diye yazdı cevabında – neyse ki o da benim gibi telefon etmekten nefret ediyordu- onunla yüzleşmem gerekecekti.

Noel günü onun Golf marka arabasının homurtusunu duymak için boşu boşuna bekledim durdum. Tanrı bilir o tombul aktör sevgilisini yatağa çekip bir daha da bırakmamıştı. Kendimi, adamın ne zaman sahne aldığını öğrenmek için, internette Thalia Tiyatrosu'nun programına bakarken yakaladım. Hiç oyunu yoktu. Sadece 23 Aralık günü Dickens'tan bir okuma yapacaktı, ondan sonra bir daha 3 Ocak'ta sahnesi vardı. Yani Dagmar'ın bana uğrayacak zamanı vardı ya da en azından yalan da olsa bana bir haber iletebilir, Holstein, Heide'de yaşayan babasının hastalandığını ya da büyükannesinin öldüğünü söyleyebilirdi. Ama hiçbir haber gelmedi. Tabii, istemediğim sipariş bir işten kurtulduğum için kendimi şanslı olduğuma ikna etmeye çalışıyordum ama pek işe yaramıyordu. İçimde, hiçbir şey yapmama isteğimi yok eden bir korkunun yükseldiğini hissediyordum. Beni kendi sorumluluklarımın ağırlığından kurtaracak kimsenin olmadığını fark ettim. Gerçekten yapayalnızdım. Sakinleşmek için Tolstoy'un "İnsan Ne ile Yaşar" adlı öyküsünü okuyordum. Kendi kitabımı yazmamak için bu öyküye çok uzun bir son söz yazabilirdim. Bu otuz sayfada Gereksinimler Kuramı⁵ hakkındaki her şey yazılmıştı, sadece daha basit, daha açık ve daha ikna edici bir şekilde. Bu kuramın laf kalabalığı beni her zaman kuşkuya düşürmüştü zaten, yinelenen yüzlerce alıntı hiçbir şeyi anlatmaya yetmiyordu. İyi bir şiir karşısında, gençliğimde okuduğum o tuğla gibi kitapların ne ağırlığı olabilir? Neden ben de Ezra Pound gibi, Silvio Gesell'in parayı ortadan kaldırmasına ilişkin yazdığı kanto gibi

⁵ McClelland'ın Başaran Toplum adlı kitabında altını çizdiği kurama gönderme yapıyor. (Ç.n.)

bir kanto yazmıyorum? Gerçi bu da paranın ve kıskançlığın ortadan kalkmasına yaramadı ama olsun. Ya da neden deniz salyangozu hakkında bir şiir yazmıyorum?

Sonunda Dagmar'a Noel için bir mektup yazıp onu ne kadar özlediğimi ve bir daha görmeyi umut ettiğimi itiraf ettim ama hemen arkasından da kendini aktör sevgilisinin kollarında huzurlu hissetmesini istediğimi falan yazdım. Mektup tam anlamıyla bir laf kalabalığıydı ve bir tek mesajı vardı: Lütfen geri dön, sana burada ihtiyacım var. Geceleri arada bir bahçe evine gidip üstünde hâlâ sarı yapraklı not defterlerinin ve otelden aldığı tükenmez kalemelerin durduğu masaya oturuyordum. Tabii dolap da yazlık giysileri ve mayolarıyla doluydu, dolabın altında sandaletleri ve hasır çantası, bütün bir yaz boyunca haftadan haftaya buraya getirdiği eşyaları duruyordu. Raflarda, dergilerimin önünde ekonomi tarihine, istatistiğe, Alman iş dünyasına ve ekonomik suçlara ilişkin ona ait anlaşılmaz kitaplar, onların arasında da benim ona verdiğim Leopardi'den Nicolas Borns'a kadar şiir kitaplarıyla Hermann Lenz'in romanları yer alıyordu. Kendi tabiriyle, hayal dünyamı güçlendireyim ve geliştireyim diye getirdiği çağdaş romanları bastırmak için o kadar çok kitap ödünç vermiştim ki. Onun getirdiklerinin bazılarına şöyle bir göz attım ama çoğunlukla ilk aşk macerasının anlatıldığı sayfalara geldiğimde kapağını kapatıverdim. İçimde, meslektaşlarımdan yazdığı romanları okurken otomatik olarak oluşan baş dönmesinden bile daha güçlü bir isteksizliğin, derin bir hüznün yükseldiğini hissediyordum. O kitapları nasıl kurgulanmışlar, ne tür numaralar kullanmışlar diye teknik bir gözle okurdum genellikle, içerikleri benim için çoğunlukla önemsiz olurdu. Bu dediklerim tabii ki sadece kısmen doğru, çünkü aklımdan böyle bir düşünce geçer geçmez

bütün çağdaş romanlar karşıma dikiliveriyor. Belki de benim özgünlüğe karşı alerjim var, özgün yazarlara karşı bir kuşku besliyorum, özellikle de yaptıklarının karanlıkta kalmasına çabaladıklarında, Dagmar'ın deyişiyle "sabır taşım" çat diye çatlayıveriyor. Yazmamak için mazeretler aradığımı hissediyordum. Belki de aşırı tepkisel olmuştum. Yazmanın en üst hedefi yazmayan bir yazar olmak gibi gelmeye başlamıştı bana.

Hiç konuşmadan "onun" masasında oturuyor ve onun için dua ediyordum ve bu, çaresizliğin en uç belirtisiydi. Her şey kötü gittiğinde dua etmem de bir işe yaramaz, o bunu aşırı bir talep gibi algıladı. Ama o küçük küçük masasında meditasyon yaparcasına oturduğumda bunun bana çok iyi geldiğini fark ediyor, kendimi daha aydınlık hissediyordum. Öyleyse her şey yolunda demektir!

Bir seferinde hiç düşünmeden kâğıt tomarının üstünde duran bir okul defterinin kapağını açtım. Kendimi sakinleştirmek için, aslında yalnızca onun el yazısını görmek istediğimi söylesem de yasak bir şey yaptığımın farkındaydım. Gecenin bir yarısı olmasına rağmen kalkıp kapıyı ve perdeleri kapadım. El yazısıyla yazdıklarını okudum. Hiçbir art niyet beslemeden, sadece beni tanısin diye ona verdiğim not defterlerimden, gözüne önemli görünen bölümleri not etmişti. Yazdıklarımın gözüme çarpanların hepsi itici ya da kötü değildi ama bütün önemsiz bölümlerin ya da Dagmar'ın gözüne önemsiz görünen bölümlerin dışarda bırakılmasıyla insan bir aforizma yazarının satırlarını okuduğu izlenimine kapılabilirdi, sözde büyük fikirler üreten ve hayatın, bu defterlerin büyük bölümünü oluşturan önemsiz yanlarına kafayı yormayan bir yazarın satırlarını. Birdenbire sanki Dagmar beni ortadan ikiye kesmiş, daha doğrusu yırtmış gibi geldi. Parçalardan biri hiç durmadan fikir yürüten, biraz da bilgiç, kurtarılması

gereken bir evham kumkuması, diğer parça ise yüzü hayata dönük, şöyle ya da böyle işleyen bir cumhuriyetin, hiç dert etmeden unutabileceğin bir yurttaştı. O anda işte bir evham kumkuması olarak oturuyordum o masada ve çaresizlik boğazımda düğüm-
lenene kadar, parça parça bir yalnız yürüyücünün kuruntularını okuyordum. Hiç kuşkusuz Dagmar'ın el yazısından okuduğum her bir satırı ben yazmıştım ama yine de kendi el yazmalarımı değil de yapmacık ve pek de sevimli olmayan bir yazarın dünyanın gidişatına ilişkin karanlık görüşlerini okuyordum. Bana benze-meye çalışan bir yazarın satırlarını okuyordum ama ne kadar uğ-raşırsa uğraşsın, ben olmayı başaramıyordu. Hadi diğer şeyleri bir kenara bırakalım ama onu kabul eden, evine alan birini, başka bir insan haline getirmeye çalışmak, editörüm açısından nasıl da gözü kara bir fikirdi! Evime şeytan almışım meğerse.

Sanki beni hiç ilgilendirmiyormuş gibi, defteri açık halde masanın üstüne bıraktım. Eğer yayımcım kanımı emmek istiyorduyorsa, kendi ayağına sıkmış oldu. Ama eğer beni manipüle etmek yalnızca Dagmar'ın fikriydiyse, onu bir daha evime alamam. Benden uzak dursun ve o aktörüyle mutlu olsun. Ama sabah şafak sökene kadar kafamı kurcalayan düşünce- içimde beni dertlendirecek böylesine zengin bir kaynak olduğunu fark etmenin şaşkınlığı içindeyim-, benim karanlık fikirlerimle kaç defter doldurmuş olduğuydu. Kaygısızca geçen yaz boyunca, kendi deyişiyle, benim karanlık düşüncelerimi daha iyi tanımak için defterlerimi bahçe evine taşımıştı. Bazı günler kahvaltıda bana çoktan unutmuş olduğum kimi notları hatırlatıyordu. Bazen de o kadar karanlık düşüncelere kapılmamam konusunda bir çocuk gibi uyarıyordu beni, bu durum yaşlı erkeklerin aksileşmesine yol açabilirmiş. Kimi zamansa, notlarım hoşuna gittiğinde beni övüyordu. Geceleri o küçük masada otururken, bana defalarca,

“Bu not defterleriyle bir şeyler yapmamız gerek, bunlar çürümeye bırakılmayacak kadar ilginç,” dediğini anımsıyorum. Gerçekten de çürüme sözünü kullanmıştı. Bu söylediğinin içimi nasıl acıttığı hâlâ aklımda. Ben de ona, “Benim neredeyse öldüğümü mü düşünüyorsunuz,” deyince, Holstenlilere özgü bir kurulukla, insanın ruhunun yaşarken de ölebileceği, bunu görmek için çevreme bakmamın yeterli olacağı cevabını yapıştırdı anında.

Eğer komşu köyün kilisesinde rastladığım biri, ona Noel günlerini yalnız geçirmek zorunda kaldığımı söylediğimde hiç düşünmeden beni kaz yemeğe davet etmemiş olsaydı, çok tatsız geçecekti o günler. Yan yana durmuş coşkuyla Noel şarkılarını söylerken, arada sesi o kadar detone oluyordu ki, onu şaşırtmak pahasına kahkaha atıyordum. O kadar yanlış söylüyordu ki, ağzından çıkan seslerin nasıl büyük bir hızla çevreye kaçtığını fark etmiyordu. Şarkıların arasında kiliseyi inceleyecek zamanım oluyordu. Kilise korosuna ayrılan balkona keyifle asılmış, mutlu haberi getiren meleğin yüzünde Dagmar'ın ifadesini görünce ürktüm. Onun geniş, kaba hatlı yüzü, ardına şeytani niyetini gizlediği yaşam dolu maskesi, bana öyle bir ışıltıyla bakıyordu ki, bakışlarımı ondan kaçırıp hiç kıpırdamadan iki bin yıldır o haça çivili duran İsa'ya yöneltmek zorunda kaldım. Kendisi konuşmadığı için, o ölgün gözleriyle bizim ağzımızdan konuşmak istiyordu. Ama yılda sadece bir kez kiliseye giden bizlerin söyleyeceği bir şey yoktu. Böyle bir gecede dünyaya ne söyleyebilirdik? Açlığa karşı olduğumuzu, yoksulları düşündüğümüzü ve savaşlardan nefret ettiğimizi mi? Zaten rahibin de söyleyecek bir şeyi yoktu. Neyse ki dualar var, tekrarlarla duraksamanın en güzel biçimi, insanı dikkat etmeye zorlasa da özgülük hissi veren bir şey. Editörüm onaylamayacaktır gerçi ama keşke dualar yazsam, diye

geçirdim aklımdan. Dünya için upuzun bir dua, tabii ilahileri de olacak.

Kilise sırasında yanımda oturan kişi köyde de komşum olan çok başarılı bir işinsanıydı. Sanki dünyayı sac levhalarla kurtarmak mümkünmüş gibi, dünyanın her yerinde sac ürettiyordu. Karısı bir süre önce kanserden ölmüştü, onunla arada bir çiçekler hakkında sohbet ederdik. Çocukları da teneke satıyordu ve Noel'de Kaliforniya ve Brezilya'da kalmışlardı, bu iki ülke komşumun en iyi müşterileri arasındaydı. Amerika'da otomobil endüstrisi toparlandığı için oradaki satışları o kadar yükselmişti ki, yeni bir fabrika kurması gerekiyordu. Bir sürü yeni iş sağlayacaktı ama avronun değeri onu kaygılandırıyordu. Kilisede yanında oturan birinin insanın kulağına, İsa Mesih'in karşısında avro konusundaki kaygılarını fısıldaması ne tuhaf. Sanki beni uluslararası finans piyasasının sorunlarına dâhil etmesi çok doğal bir şeymiş gibi, "Dikkatli olmamız gerek," dedi. Kilisedeki İsa'nın restore edilmesini komşum sağlamıştı, ayrıca köye bir yüzme havuzu yaptırmış, meydanın ortasına da bir heykel yerleştirmişti; zaten elinin açıklığıyla tanınıyordu. Ona kazı mideye indirirken eşlik edeceğimi söylediğimde, gözle görünür bir biçimde rahatlamıştı, bir de tuhaf bir açıklama yaparak, eğer içimden gelmezse konuşmak zorunda olmadığımı da ekledi. Evinin önünde ben-den ayrılırken, resmi yemeklerde defalarca, "Söyleyecek tek bir sözü bile olmayan insanların yanında oturdum," diye açıkladı, "sırf nezaket gereği bir şey söylemek zorunda olmanın sıkıntısını iyi bilirim." Karısının ölümünden beri susmayı öğrenmişti.

Kilisede bizimle birlikte olan ve dönüş yolunda birkaç adım arkamızdan yürüyen bakıcı kadın, Polonya'dan gelme, enfes bir kaz hazırlamıştı. Kazın yanında kendi yaptığı en güzel şarapları

içip havadan sudan söz ettik. Sohbet sırasında aklıma, eğer kitabın yeni versiyonunu yazacaksam, servetinin ve firmanın geleceğini öğrenmek isteyen çocuklarını çevresine toplayan büyük patron olarak en doğru adayın o olduğunu düşündüm. İyi de, diye geçirdim aklımdan, ben kim oluyorum ki o beni büyük bir eli açıklıkla, hiç düşünmeden kaz yemeğe davet ederken, onu abilerinin babasının şirketinden uzaklaştırma çabalarına karşı verdiği mücadeleyi anlattığım bir hayal ürününün kahramanına dönüştürüp kendi çıkarım için bir edebiyat malzemesi haline getiriyordum? Öte yandan da konu ne zaman abilerinden açılrsa, beni neredeyse onun öyküsünü kullanmaya davet ediyordu. “Hiçbir karşılık beklemeden sana bütün haklarını devrederim, bu Federal Almanya’nın ekonomik kalkınmasının tarihi diyordu hiç durmadan. Ben konuşurum siz yazarsınız ama adları değiştirmeniz gerek, yoksa abilerim size kazanamayacağınız bir dava açar,” diye anlatıyordu. Sac levha kalkınmanın motoru olmuştu, o olmasa ne gelişen sağlık sigortası ne emekli sandığı var olabilirdi. Yapay malzemeler bile sacı bir kenara itmeyi başaramamıştı, o tarihin kazananıydı. Ve sonunda Afrika- “sizin Afrika’nız,” diyordu- huzura kavuşacak olursa, tabii bu on yılları bulacak bir meseleydi, o zaman sac dünyadaki zaferini tamama erdirmiş olacaktı. Uzun bir masada karşı karşıya oturmuş yemeğimizi yerken, “Afrikalılar sac otomobile bayılıyor,” diye bağıırıyordu bana dolu ağızla, Afrikalıların petrolü ve ender bulunur toprakları olduğundan, onları verip otomobil alabilirlerdi. “Günün birinde bütün Afrikalılar birer araba sahibi olduğunda, ki bu on-yirmi yılın meselesiydi, benim misyonum tamamlanmış olacak,” diyordu. Konuşmasından çıkan sonuç buydu, sonrasında benim Afrika’nın barışı için çabalamam gerektiğini söyledi. “Siz yapmazsanız, kim yapacak?

Bahçenizde oturup yüksek sesle Mahler dinleyerek köyün kuşlarını kaçıracğınıza, Afrika'ya gidip barış için savaşın, böyle bir durumda sizi destekleyeceğimden emin olabilirsiniz.”

Roman yazma planını kafamdan tamamen çıkarıp atmış olduğum için, ev sahibime bana yaşayacak iki yıl armağan ettiği için teşekkür ettim. Bir kitap yazmanın bu kadar uzun sürdüğünü duymak onu şaşırttı. “İki yıl ha!” dedi kaygılı bir ifadeyle. İki yıl içinde dünyanın çehresi üç kez değişmiş, orası burası gerdirilmiş olur. Siz dünyanın çehresini betimlerken o tümüyle yok olmuş olur. Tanrım ne korkunç bir düşünce. Ama sanki nasıl olduğunu anlamadan bana iki yıl armağan etmesini kutlamak için beni saunasına davet etti. Saatlerce sıcak ve rutubetli tonozların altında oturduk, sonra da kazın artanlarını yiyip onun şaraplarından bir şişe daha içtik. Ardından da dostça vedalaştık. Uzun ömrü boyunca bir yazarla hiç tanışmamış olduğunu söyledi kapı eşiğinde, sadece niyeti belli korkunç tüccarlar tanımıştı. Bir yazarın artık yazmasına gerek duymamasını sağlamak, içini gurur ve şükran duygusuyla dolduruyordu.

5

Dagmar 11 Şubat günü geldi. Bir gece önce kar yağdığı için onun kırmızı Golf'ünü uzaktan, tepelerin üstünden gelirken görmüştüm, kar kütleleriyle boğuşan kırmızı bir böcek gibiydi. Eskimoları andırıyordu, bizim buralarda çobanların giydiği tarzda bir kürk palto, kürk şapka ve hatta kürk çizmeler giymişti. Antarktika'ya araştırma gezisine çıkacak gibi bir hali vardı. Ama bu kılıkta bir maceracıya benzemekten çok uzaktı. Zayıflamış ve solgunlaşmış, gözleri çukurlaşmıştı. Eskiden enerjik adımlarla yürüyen kadın, ayaklarını sürüyordu. Önce topuklarını sertçe

basarak adımlarını yuvarlar gibi atmasını hayranlıkla izlerdim, şimdiyse ayaklarını önü sıra zorla itiyor sanki. Bahçeye adımını attığı anda onu affetmiştim. Ödeşmiştik artık. Ben kitabı yazacaktım, o da bana not defterlerimden izinsiz alıntıladığı bölümleri geri verecekti, böylece dertsizce akıp gidecekti hayatımız.

O anda lambayı yakınca, masanın üstünde açık duran kitabı fark edip utançtan kızaran yüzünü ellerinin arasına alarak ağlamaya başlayacağını düşündüm.

Öğleden sonra ortaya çıkmadı, karanlık bastırırken pencerelelerinde ışık görmeyince huzursuzlanmaya başladım. Benim kendime bir faydam olmadığı için, herkes benim başkalarını çok iyi avuttuğumu düşünür. Kimsenin aklına beni avutmak gelmez. Dagmar beni kendisine gitmeye zorluyordu, oysa doğru olan onun gelip bana selam vermesiydi ama belki de onun geldiği kuzey bölgelerinin âdetleri farklıydı.

Böyle düşünebildiğim için kendime çok kızmıştım. Belli ki kendini iyi hissetmiyordu, ilk adımı benim atmam gerekirdi öyleyse. Ama ne diyecektim ki? “Seni görmek güzel, sizin oralarda işler nasıl gidiyor,” mu diyecektim? Selam verir vermez, kendimi aldatılmış hissediyorum diye suçlamalara başlayacak halim yoktu ya. Huysuzlanmak yanlış olurdu, ben de o yüzden hiçbir şey söylemeden bir davetsiz misafir gibi ona gidip sohbeti o başlatana kadar hiçbir şey söylememeye karar verdim. Peki ya o da inatla susarsa?

Kapıyı çalıp beklemeden içeri girdim. Dagmar’ın benim notlarımdan çıkardığı alıntıları yazdığı defteri göğsüne düşmüş, açık gözlerle yatağında yatıyordu, daha kesin ifade etmek gerekirse gözlerini sonuna kadar açmıştı. Gözyaşları kendiliğinden, gözlelerinden kulaklarına doğru süzülüyor, oradan da yatak örtüsünün altından çekip aldığı yastığa damlıyordu. İçinde usul usul kuruyan

bir kaynağın gizlendiği, güzel ve az rastlanan bir taş andırıyordu gözleri. Kürk mantosunu bacaklarının üstüne atmış, kıpırdamadan yatıyordu. Hiç zarif olduğu söylenemeyecek o tuhaf çizmeler hâlâ ayağındaydı, kürk şapkası ise daha önce defterlerin olduğu masanın üstünde duruyordu. Her zaman üstü çatlaklarla kaplı, beyaz sabunla fırçalanmış güzel elleri, askeri okul öğrencisi gibi özenle bacaklarına yapışmıştı.

Ne o bir şey söylüyordu ne de ben. Ne söyleyebilirdim ki? Söylenecek bir şey yoktu. Aklımdaki Dagmar imgesini silip atmam gerekiyordu, karşımda öylece yatan insanın benim tanıdığım Dagmar'la hiç ilgisi yoktu. Önümde yatan bu insandan nasıl, hangi gerekçeyle ayrılabilirdim? Yanına gidip onu dikkatlice yana döndürdüm ve yanına uzandım. Ölümü bekleyen yaşlı karı kocalar gibi yatıyorduk. Sonunda gözyaşları kuruyunca, için için ağlamasının süresi dolmuşçasına uykuya daldı.

Gece olunca onu bırakıp evime döndüm. Yine kar başlamıştı, ay ışığında ayak izlerim sanki bahçeden geçerken ardında mutlaka iz bırakmak isteyen bir ayıninkiler gibi kocaman görünüyordu.

Ertesi sabah, bizim buralarda sıkça görülen o muhteşem sabahlardan birinde, iki parça eşyasını toplayıp arabasına götürürken gördüm. O sırada arabanın bavullarla ve çantalarla dolu olduğunu fark ettim, sanki sonsuza kadar burada kalmak için gelmişti.

Selam bile vermeden çekti gitti.

Daha sonra onu düşünmek için bahçe evine gidince masanın üstünde bir kâğıt buldum. Defterden koparılmış bir sayfaydı, veda mektubu yazmıştı. Şöyle diyordu: "Size yardım etmek istemiştım. Yanlış yolda olduğunuzu kanıtlamak için defterlerinizden parçalar çıkardım. Ama bu mümkün değil, çünkü siz yardım edilmesini istemiyorsunuz. Bu bir yazar hastalığı. Bana yardım etmek de mümkün değil. Hoşça kalın ve arada bir beni düşünün. D."

Bir süre sonra perişan bir halde yayımcımı arayıp Dagmar'ı sorduğumda, bana keyifle, onun Güney Almanya'da yeni bir hayata başlamak için istifa ettiğini söyledi. Bir kahkaha patlatarak, "Ben sana geldi sanıp, senin için kaygılanmıştım," dedi. "Ama belli ki yine paçayı kurtarmışsın."

Bir kâğıda gün içinde halletmem gerekenleri yazdım:

Temizlikçi kadından bahçe evini temizlemesini iste.

Komşulara haber ver.

Stuttgart'taki sahafa telefon et, gelip kitaplarımı alabilir.

Akşam Konukları

Bu akşam misafirler gelecekti, bundan kaçınmanın yolu yoktu artık. Son yıllarda, iradem ve tüm inançlarım dışında dört ya da beş kez bir daveti kabul etmiştim, hepsi de tam tahmin ettiğim gibi geçip gitmişti. Bir yabancıнын masasına oturup harika sohbetler etmeyi başaran insanlar vardır, ben onlardan değilim. Müdür Schubert'in karısını, kendisinin fark etmediği bir aynada, kocasına doğru yüzünü ekşitip benim gibi can sıkıcı birinin yanında oturmak istemediğini anlatmaya çalışırken gördüm. O başka kalibredeki insanlara, ona kur yapanlara alıştı. Benimse ona söyleyecek bir şeyim yoktu. Güzelliğiyle bana neredeyse itici geliyordu. Nihayet benden kurtulmak için yer değiştirdiği kocası da daha matah değildi. Adam nasıl bu kadar çok para kazandığını bile anlatmaktan aciz, zengin bir sanayiciydi. "Benim işim zengin olmak, giderek daha fazla para kazanmak," olmuştu verdiği kısa cevap. Karısına yaş günlerinde çok pahalı sanat eserleri alıyor ve daha hediye verirken, bunu beş yıl sonra on katına satacağını düşünüp seviniyordu. "Ya sonra," diye sordum, "Nasıl... sonra," diye soruma soruyla cevap verdi, "her şey yolunda giderse beş, altı milyon daha kazanmış oluyorum." Schubertlerin evinin duvarlarında çok güzel resimler asılıydı.

Her şey yolunda giderse? Daha ne iyi gitsin ki? Schubertler geldi, karısını geçen yaz kaybeden yaşlı Profesör Mecken de geldi. Cenazeden sonra bir bardak içki içmek için bahçeme geldiğinde,

“Kırk yıllık baskı sona erdi,” demişti. Yolculuğa çıkmak istiyordu, karısının adım atmak istemediği ülkelere gitmek ve yeniden âşık olmak istiyordu. Bütün büyük gazetelere verdiği eş arama ilanlarında şöyle yazmıştı: *Genç kalmış, emekli profesör, kendi evi var, para sorunu yok, onunla Hindistan’a gidecek bir refakatçi kadın arıyor. Genç de olabilir.* Neredeyse iki yüz kadar mektup aldı. Bir yandan son derece titiz, öte yandan da erotik heveslere kapılmış olduğu için her bir mektubu teker teker yanıtladı. Bir akşam, üstüne üşüşen ve gerçekten de bunun doğrudan kendisiyle bağlantılı olduğunu düşündüğü erotik taşkınlı savuşturmadan bitap düşmüş halde on cevapla bana geldi, mektup ve fotoğrafları önüne koyup kendisine akıl vermemi istedi. Kimlerin hangi gerekçelerle Hindistan’a gitmek istediği inanılmazdı: Spiritüel aydınlanma, farklı dinlerle tanışma, uzak bir ülkede kendini gerçekleştirme. Hiçbiri bu yaşlı adamın parasına konmak istediğini yazmamıştı, kimse banka hesabında ne kadar parası olduğunu sormuyordu. Ona bu on akbabayı bir arada davet etmesini ve sonunda kimin kazanacağına bakmasını önerdim. Ama bunu yapamayacak kadar korkaktı, böyle bir kapanış partisi veremeyecek kadar uzun süre ekonomi istatistiğiyle uğraşmış ve evli kalmıştı. Her birini teker teker davet edip ince ince gözden geçirip hepsini elledi. Sonra da zırlayarak bana geldi ve iki yüzün iki yüzünü de davet edip genel bir fikir edinmesinin daha iyi olacağını söyledi. Tuhaf bir adamdı. Hindistan’a gideceğine, kendine iyi bakmak için her yıl Bad Gestein’daki kaplıcalara giderdi. Akademik yaşamda biraz daha kalabilmek için artık jübilelerde ve törenlerde okunacak yazılar yazıyordu.

Profesörü biraz neşelendirmek için Charlotte Beer’i de davet etmiştim. Kendisi bir sanat tarihçisinin, üçüncü bardak şaraptan

sonra hayatın anlamını soran, dördüncüden sonra ağlamaya, beşinciden sonraysa şarkı söylemeye başlayan dul eşiydi. Altmışlı yıllardan kalma bütün pop şarkıların sözlerini ezbere bilirdi, o sözler bir plağa kazınır gibi kazınmış beynine ve beşinci bardak sesi devreye sokan şalterdi. Kendisine üçüncü bardağı doldururken herkes ona kuşkuyla bakardı, dördüncü bardakta dünyanın tüm acıları dalgalar halinde onu alıp sürükleyecekken herkes onu teselli etmeye çalışır, beşinci bardağı dudaklarına götürürken herkes korkuyla başını çevirirdi. İçinde bulunduğumuz tutucu çevreye göre biraz basit bir kadın olsa da kalbi çok temizdi, sarhoş olunca güçlü bir omza ihtiyaç duyduğu, profesör de omzunu severek sunduğu için tam ona uygun bir kadındı. Bu tuhaf çiftle çok kez birlikte olmak zorunda kalmıştım: Yaşlıca sarhoş bir kadın, daha yaşlı, boş boş sırttan ve bu duruşu için övgü bekliyor-muş gibi görünen bir ekonomi istatistikçisinin kucağında.

Ve bir de uygun bir kısmet çıkar umuduyla her yere kızlarıyla gelen karı koca Kleinschmidtler vardı. Bay Kleinschmidt, yönetim kurulu üyesi olduğu şirketlerde gerçekleşecek değişiklikleri önceden bildiği için, borsada yasadışı yollarla milyonlar kazanan şanslı bir adamdı. Şirketten kovulmuştu kovulmasına ama paragöz karısının eline geçen, onun da yönetsin ve artırsın diye Bay Schubert'e verdiği paraları geri istememişlerdi. Sadece kızları para etmiyordu, kimse ona evlenme teklif etmiyor, kimse onu almak istemiyordu. Bu yüzden de kırk yıldan beri, Bay Kleinschmidt'in deyişiyle epey yüklü bir paraya mal oluyordu. Kızının yanında kısa bir hesaptan sonra şöyle dedi: "Ayda iki bin avrodan hesap edecek olursak, yılda yirmi dört bin ediyor, buna bir de yolculuklar, araba ve ekstralar eklenince kabaca elli bin diyelim, çarpın kırkla, o zaman ne demek istediğimi anlarsınız."

Kız, babası karşı çıksa da bahçesinde beslediği hayvanlarla ilgileniyordu. Geceleri hayvanların uluduğunu duyuyordum. Bir keresinde benden ölmüş bir hayvanı gömmem için yardım istedi. Arabada onun yanında yolcu koltuğunda oturuyordum, çok güzel bir örtüye sarılmış hayvan kucağımdaydı. Bir buzağı büyüklüğündeydi, kız belirli bir orman yolunu ararken, hayvanın bedenini yoklayıp bir zamanlar ne olduğunu anlamaya çalıştım. Sonunda hayvanın son istirahatgâhının bulunduğu yere vardığımız sırada örtünün altında bir kıpırdanma hissettim, sanki hayvan bana bir işaret vermeye çalışıyordu. “Bu sizi huzursuz etmesin,” dedi Kleinschmidt’in kızı, “bu onun ruhu, sizde kalmasını istediği bir şeyi vermeye çalışıyor size.” Nihayet kan ter içinde mezarın üstünü örttüğümüzde, Bay Kleinschmidt’in adını aklımda tutmak istemediğim kızı duygulu bir konuşma yaptı. Konuşurken elini elimin içine soktuğunu hissettim. Kaba, çatlakları olan, bugüne kadar buna benzer bir sürü hayvanı toprağa vermiş pençe gibi eller. Hıçkırarak mezarın başında el ele duruyorduk, onu yas sürecinden koparmak için harcadığım bütün çabalar boşa gidiyordu.

Yemekte konukların zevkle yemek isteyeceği bir rosto vardı. Çok iyi bir aşçı olmadığımı itiraf etmek zorundayım. Bu yüzden de Bayan Schubert’in yaptığı gibi, sosunun yenecek gibi olmadığını belirtmek tümüyle gereksiz. Schubertlerin hepsi rostolarını tabaklarının kenarına doğru ittiler, hatta Bayan Schubert kendi dilimini yemek örtüsüne düşürdü ve bir daha da oradan alma zahmetine girmede. Kimsenin elini bile sürmediği rosto, tatsız tuzsuz sosu içinde tabağında öylece kalakaldı.

Bütün akşam boyunca paradan konuşuldu, sahip olunandan ve henüz başkalarında olandan. Bir ara Bay Schubert bir şey göstermek için masanın üzerinden uzanıp karısının inci kolyesini

tutunca, kolye sanki bu anı bekliyormuş gibi çözüldü. Az sonra Schubert'in kızı dışında hepimiz diz çökmüş, mutfağın zemininde saklanan inci tanelerini toplamaya uğraşıyorduk. Bu olay olmasa belki ancak benim ölümünden sonra ortaya çıkacak bir sürü şey bulduk ama kolyeyi oluşturan kırk iki inciden iki tanesi ortada yoktu. Bayan Schubert, Charlotte Beer'i hırsızlıkla suçlayınca beşinci bardağı dudaklarına götürüp güzel bir Alman şarkısı söylemek üzere olan Beer elbiselerini çıkarmaya zorlandı. Kadının giysilerine aşinalığı belli olan Profesör Mecken ona yardım etti. Mutfak masamda neredeyse çıplak oturan Bayan Beer, uzun süre ikna edilmeye çalışıldıktan sonra, şarkısını söylemeyi kabul etti. Eksik iki inciden bir daha söz eden olmadı ama Bayan Schubert'in yüzünde şüphenin izi hâlâ görülüyordu.

Akşam bir işkence gibi sürdü gitti, gece indi, tan ağardı, uzun sürmeyeceği her halinden belli olan günün ilk ışıkları mutfağıma vurdu.

Bütün konuklar gittikten sonra, kimsenin elini sürmediği rostoyu alıp çitin üstünden Kleinschmidtlerin arsasına fırlattım. Hayvanların etin üstüne üşüşürken çıkardıkları uluma seslerini ömrüm oldukça unutamam.

Dağlarda

*“Gece çalan çanın sesine kandın mı bir kez,
kurtuluş yok bir daha”*

Franz Kafka

Sabah güneşin doğuşunu görmek için erkenden çıktım yola. Yoksa vadideki pansiyonumda güneşi ancak dokuza doğru, yataкта yatarken, kalın perdelerin bile engel olamadığı bir aydınlıkla pencere ansızın alev alev yanmaya başlayınca fark edebiliyordum. Pansiyoncu kadın yanıma sandviç verdi; kar fırtınasına yakalanırsam, bu sayede bir hafta daha hayatta kalabilirmişim. Oysa bu bölgede ve bu mevsimde hayatta kalmak pek olası sayılmazdı. Çevresine felaket haberleri vermeye bayılan pansiyoncum daha geçen hafta, dal gibi incecik iki İngiliz kadının çığ altında kalıp kibrit çöpleri gibi ezildiğini anlattı. Pansiyoncu, kadınlardan geriye kalan eşyaları (işe yaramaz çer çöpten başka bir şey yokmuş!) bir pakete koyup İngiltere'ye yollamak zorunda kalmış. Üstelik gönderi için yaptığı masrafı geri alacağına dair hiç umudu da yokmuş. Her seferinde İngilizler dediğinde, sanki o kadınların ruhlarını mutfağından kovmaya çalışırcasına kollarını sallıyordu. Mutfak zaten hayaletlerle doluydu ve her zaman bulaşık kokuyordu. Yola çıkarken kadına abimin telefon numarasını yazdım. Başıma bir hal gelirse – kurtlar parçalarsa falan! - ulaşabileceği biri olsun diye. Ulaşacağı biri mi? Avustralya'ya göç

eden abimi görmeyeli onlarca yıl oluyordu. Kurtlar tarafından parçalandığım haberini alınca, içkiden davul gibi şişmiş yüzünün ne hal alacağını hayal ediyordum. Bizimkilerin intiharından sonra yaşama gücünü kaybetmiş, iğnesi hiçbir mıknatısa tepki vermeyen, başıboş bir pusula gibi yönünü bulamaz olmuştu. Et-noloji mezunu olduğu için Avustralya'da sözde yerlilerin yaşam alışkanlıklarını inceleyecekti ama sonradan, bundan daha büyük tutkusu olan içkiye takılıp kaldı. Yaşadığı köyden bana kavgacı, hüznü mektuplar yazıyordu. Yazdıkları insanda sanki tüm derisini kaybetmiş de korumasız kalmış izlenimi uyandırıyordu. Rüzgâra, havaya, başkalarının düşüncelerine ve sözlerine karşı korumasız kalmış gibi. Tüm dışsal etkiler hiçbir dirençle karşılaşmadan ona ulaşır, onun kulübesini yiyip bitiren beyaz karıncaların saldırısına uğramış gibi içini paramparça ediyordu sanki.

Her halükârda, uzaktan değerlendirebildiğim kadarıyla uçağa binecek halde değildi. Neyse ben bir peçetenin üstüne abimin afili telefon numarasını yazıp her zaman dünyanın kötülüğünden dert yanan ama aslında kendisi kötülüğün temsilcisi olan geniş kalçalı pansiyoncuma verdim. Bayan Fuchs (dul Bayan Fuchs, kocası içkili halde araba kullanırken kaza yapıp ölmüştü) yağlı parmaklarıyla peçeteyi alıp, sanki onun için özel olarak hazırlanmış bir zırh gibi üstünden hiç çıkarmadığı önlüğünün cebine tıktırırken, kendi ölüm emrimi yazmışım gibi geldi bana. Saat sekiz olduğunda, dağın yarı yolunu geride bırakmıştım bile. Geceleri homurdanan ateş böcekleri gibi pistlerde bir ileri bir geri giderken gördüğüm kar düzleme araçları yolları açmıştı. Güneş sanki çılgın bir tanrı tarafından ansızın göğe fırlatılmışçasına, karşı tepelerin üstünde belirip manzarayı gözler önüne sermişti. Güneşle birlikte içimdeki kuşku ve hüznü bentleri de

yok olmuştı. Az önce karlarla kaplı bu taşlık çölde zorla, kan ter içinde ilerleyen bir nokta olan ben, kuşların da ilgisini üstüne çeken hareketli bir nesneye dönüşmüştüm. Onların bölgesinde olduğumu, bilmek isteyen herkese bildiren akıllı kargalardı bunlar.

Gezegelimizde hayatta kalan son yaratıklar kargalar olacak muhtemelen. Dökülmüş tüyleriyle kar tabakasının üstünde beceriksiz adımlarla yürüyor, sanki akıllarında tamamlanması gereken bir liste varmışçasına her gördüklerine başarıyla selam veriyor, sonra da bölgelerine giren bu yabancıyı yukarıdan gözlemek için tembelce havalanıyorlardı. Sanki araziye siyah iplikle bir elbise dikeyiyor, elbise tamamlanır tamamlanmaz o işi bırakıp güvence altına alamadıkları her şeyi boğuyorlardı. Her şeyi, beni de.

Doğrusu ben bir dağ insanı değilim. Neden olduğunu bilmeden yıllarca dağlara sırt çevirdim. Ama kargaların bile bozamadığı, insanı ezen bu sessizlik eşliğinde dağlar içimdeki korkuyu almak için çaba harcıyordu sanki. Çalıştığım yıllarda tatillerde hep deniz kıyısına giderdim. Önceleri Baltık Denizi'ne, sonraları sık sık Yunan Adaları'na. Bir okul arkadaşım, hemen deniz kenarında yıkık dökük bir balıkçı evi bırakmıştı. O evin kokusu bütün yıl boyunca peşimi bırakmadı. Evi şöyle bir aklımdan geçirsem, sıcakta çürüyen balıkların geniz yakan kokusu, anılarımda bile içime tuhaf bir huzur verirdi. İşte yine kulübenin önünde, bir ayağı sallanan hasır koltukta görüyorum kendimi. Parıldayan bedenini önüme seren denizin hemen yanı başında. Hiçbir maceranın yaşanmadığı bu doğa tiyatrosunun tek izleyicisi benim. Yaşanan tek şey, tanrıların keyiflerince arada bir suları karartıp sonra tekrar aydınlatmaları. Denizin kıyısında, sessizliğin kutsallığıyla sarmalanmış halde otururken, sıklıkla öylesine bir mutluluk duygusuna kapılıyordum ki, sanki bir taşla dönüşüyordum, yerime çivilenmiş gibi bu hareketsizlikten kurtulamıyordum. Bu ezici

duygu bana hiçbir seçenek bırakmıyordu, kendimi bu zaman ölçüsünün büyüünden kurtaramıyordum. Ancak güneş battıktan sonra özgürlüğüme kavuşuyordum, böyleydi denizle aramızdaki anlaşma. Ama böyle sessizce karşılıklı oturmanın en büyük ödülü, kendini birkaç gün sonra belli eden, bütün gereksinimlerimden kurtulduğum duygusuydu: En azla yetinebildiğini düşünen bana bile azap verecek, gereksinimlerimden kurtulduğum duygusu. Hemen hemen hiçbir şeye ihtiyacım yoktu. Denizin önünde oturup sigara içiyor ve susuyordum. En soylu düşünceler bile böylesi arı bir yalınlığı bozmamak için kendini naza çekiyordu. Bazen şöyle düşünüyordum: Az sonra eriyip gideceksin, bir sonra gelen dalga alıp götürecektir seni.

Deniz kıyısında yaşayan birinden geriye bir avuç kül bile kalmaz. Ben bu dersi, bu büyümlü mekâna geldikten kısa bir süre sonra aldım. Aynı koşullar altında doğan insanları, her şeyi hak ettiklerini düşünen birbirinden farklı gereksinim canavarlarına dönüştürmek için hangi gizli düğmelerin çevrildiği çok belli değil ama uygarlık dediğimiz bu şey üstündeki korkunç sonuçları açıklamaya, insanların muğlaklığının yetmediği de ortadaydı. Her halükârda köyleri ve kumsalları işgal eden turistlerden uzak durmak akıllıca bir davranış sayılırdı. Akşamları Michaelis'in o günün sabahında getirip kapımın eşigine bıraktığı balıkları ateşin üstünde kızartıyordum. Bunlar ya ateşten kuruyan küçük kırmızı bedenler ya da zaman zaman balıkçıların, sanki ölüsüyle evdeki bütün ölümleri uyandırmaya çalışırcasına saatlerce duvara çarptıkları mürekkep balıkları olurdu. Güvenilmez bir lambanın ışığında okuduğum koca kitaplar, kelimenin tam anlamıyla içimi aydınlatırdı ya da köyde sadece yaz aylarında kaldığı bir evi olan, Amerika'ya göç etmiş İtalyan arkadaşım Nicola'yı dinlerdim.

Akşamları bana uğrar, İlahi Komedi'yi ezberinden, Floransa aksanıyla, geceyle birlikte zayıfladığı için çakıl taşlarını zorla kıyıya sürükleyip, sonra geri çekilen dalgaların ritmine uyarak okurdu. Eğer deniz güzel bir günde ayaklarımın altına bir ceset atmasaydı, kıyıdaki bu yerimden hiç ayrılmazdım. Bu, bizim köyün yakınlarındaki bir koyun ağılında yaşayan ve hayatını kendi yaptığı kolyeler ve zımbalı saclardan yaptığı nazarlıklarla kazanan Amerikalı bir kadındı. Aceleciliğin egemen olduğu bir dünyada bir sabır anıtıydı o. Ağılında elektrikli aletlere izin yoktu, ne arabası vardı ne mobileti. Dikkat çekecek kadar uçucu kumaşlardan yapılma giysiler giyerdi, meltem rüzgârlarının adayı sarıp sarmaladığı günlerde, kendi evinden benimkine doğru inerken elbiseleri rüzgârla şişer, her yana doğru savrulur, rengârenk bir rüzgâr gelinine dönerdi. Tek bir hareketle üstünde uçuşan tüm giysiler yerlere saçılır ve o bir tanrıçayı andırırcasına çırlıçplak, kamçı gibi çarpan dalgaların arasında bata çıka yürür, sonra da bir bardak şarap içmek için bana gelirdi. Onun ruhani konuşmaları sinirime dokunurdu. Şehir hayatından kaçıp yılın büyük kısmını adadaki koyun ağıllarında geçiren bu insanların, kuşaktan kuşağa aktardığı hamaseti o da çok iyi becerirdi. Bu sözler her bir aktarılda daha da anlamsızlaşır, içi boşalır, sonunda geriye tadı tuzu olmayan klişeler kalırdı. Ama o yardımsever ve çok sevimli biriydi. Arsamdan geçip denize giden birine neden sırt çevirecektim ki. Adını bile bilmiyordum.

Ama derken dalgalar bu kadının bedenini kulübeme getirdi. Duvağı dalgalarla dans eden, şişmiş bir Medusa gibiydi. Kayganlaşmış cesedini karaya çekmem, polise haber verip doktoru çağırman gerekti. Bir de sanki yaptıkları çok doğal bir şeymiş gibi, benim bin bir eziyetle ektiğim yeşilliklerimin üstüne basarak, o

sırada bir katile ait olduğunu yeni öğrendiğim evime doğru yaklaşan meraklıları oradan uzaklaştırmaya çalıştım. Sonradan o evi yıktılar. Sözde lanetli olduğu için kimse kiralamak istemiyormuş. Varlıklı bir aileden geldiği anlaşılan Amerikalı kadın, herkesin korktuğu gibi Amerika'ya gönderilmedi, hepimizin katıldığı bir törenle köyün mezarlığına gömüldü. Ölümü ve onu ölüme götüren koşullar Amerika'da da haberlere konu olduğu için,- cesedin bana gelmesinden sonraki acı dolu aylar boyunca bana destek olan balıkçı arkadaşım Michailis'ten öğrendiğim üzere- yakın zamanda Birleşik Devletler'den cebi dolu müşterilerin gelmesi umut ediliyordu, bu çok da uzun sürmedi zaten.

O günden sonra denizden uzak durdum ve elime geçen her fırsatta dağlara gittim. Tanrı biliyor ya, yasaları insanlara daha az düşmanca olmasa da dağlara egemen olan tanrılar farklı. Artık bir dağcıya dönüşmüştüm.

*

Yirmi metre daha yükselince patika sona erdi. Çığ tehlikesi nedeniyle daha ileri gitmeyi yasaklayan kırmızı beyaz boyalı bir parmaklığın önüne geldiğimde nefes nefese kalmıştım ama geri dönmem söz konusu değildi. Yaşlanmadığımı kendime kanıtlamak için bunca zorluğu göze almıştım, ayrıca bir hedefim de vardı. Yirmi yıl kadar önce geldiğimde dağın güney kanadında oturduğum yalnızca yazın kullanılan evleri ve ağılları bir arada görmek istiyordum. Bir bakış gibi, akşam güneşi odunların ve samanların üstüne vururken duyulan bir koku gibi, onlarca yıl insanın bedeninden kopmayan ve tam olarak tarif edilemeyen bir huzur duygusu gibi bu tür içi boş anıları abartıyoruzdur belki de. Beni böyleli huzurlu ve zengin anılara bağlayan en az on yer

sayabilirim. Aslına bakarsanız beni ben yapan bu anılardır, gerisi herkesin peşi sıra sürüklediği pılı pırtıdan ibaret.

O gün mevsimlerden yazdı; tarifi imkânsız, gökyüzünün akı-lalmaz bir maviye büründüğü, çayırların çiçeklerle kaplandığı, havanın insana yaşamın hep böyle sürüp gideceğini düşündür-düğü bir yaz. Vadide, çok eski yöntemlerle kumaş dokuyan bir dokumahaneyi ziyaret etmiştim. Kataloğumuzda benim tarafım-dan “ziyaret edilenler” listesine eklenmesi gereken bir dokuma-haneydi bu. Bu ketum dokumacılara yaptığım ziyaret çok kısa sürdüğünden ve dokuma tezgâhlarında oturan dokumacılar diş-lerini sıkıp tek bir söz bile etmediklerinden, koca bir hafta sonu boyunca yapayalnız köyün tek pansiyonunda kalmış, bu yapayal-nız adamlar ve ürettikleri benzersiz kumaşlar hakkındaki notla-rımı düzenledikten sonra uzun yürüyüşler yapmıştım. Bu yürü-yüşlerden birinde hayli uzak ama görülenin kavranabileceği bir mesafeden, sanki Tanrı’nın zar atması sonucunda dağ yamacının ağaç sınırına saçılmış evleri görünce, o anda bu evlere gitmeyi bir hedef haline getirmiştım. Kendi Kudüs’ümü vaat etmişim ken-dime ve oraya vardığımda çok önemli bir şey olacağına emindim.

İlk önce bir saatte kat edebileceğimi sandığım mesafe, yol sa-yısız kıvrımlarla bezeli olduğundan, her bir dönemecin ardından insan o evlere dokunacak kadar yakın olduğunu sansa da bitmek bilmiyordu. Her ne kadar pansiyoncu kadın, benim bu bölgede yürüyüş yapan tek kişi olduğumu ve orman bekçilerinin beni bulmasının zor olacağını düşmemeye dikkat etmem gerektiğini söylemiş olsa da yol dümdüz uzayıp giderken, önümde yürüyen bir kadın gördüm. Aramızdaki mesafe giderek açılıyordu, belli ki güçlü adımlarla yürüyordu kadın. Herhalde yaz çayırlarındaki kocasını görmeye giden bir Alp çobanı, diye geçirdim aklımdan. Son dönemeçten önce, bütün yanılısamarı geride bıraktığımı

düşündüğüm sırada, kadının bir kulübenin önünde oturduğunu gördüm. Bana el sallıyordu. Bu ulu yalnızlıkta benden başka kimseyi kastetmeyeceği düşüncesiyle, önce çekinerek ve beceriksizce ama sonra kollarımı uzatarak, o güne kadar kimsenin el sallamadığı ve ansızın bu zevkin tadına varan biri gibi ben de ona el salladım. Yabancı kadın bir tek bu selamı verip kalkıp gitmesin diye aynı hareketi defalarca tekrarladım. Ama yok olup gitmeyi düşünmüyordu. Yaklaşınca kadının dizden bağlanan deri bir pantolon giydiğini gördüm. Ayağında kaba dağ ayakkabıları vardı, yanı başında duvara dayadığı sırt çantası tıka basa doluydu. Boynuna kırmızı bir eşarp bağlamıştı. Eşarp o kadar inceydi ki, o mesafeden kafasını bedeninden ayıran bir boyun bağı gibi duruyordu. Koyu kahverengi gür saçlarını başının arkasında bir tokayla tutturmaya çalışmıştı ama bende yarattığı denizanası izlenimi, karşısına geçip kendimi tanıtmaya çalıştığım anda da yok olmamıştı. Başını kaldırıp kulübenin ahşap duvarına yaslayınca bu izlenim daha da güçlendi. Tırmanış yüzünden nefes nefese kaldığımdan mı, yoksa kadının beni huzursuz etmesi yüzünden mi bilmem ama adımı, sanki doğruluğundan emin değilmişim gibi dişlerimin arasından mırıldanarak söyledim, öyle ki kadın ismimi hecelememi istedi. Tam bu dersi iyi kötü, yani kekeleyerek sona erdirmiştim ki, “Oturun, hayat ayakta geçirilemeyecek kadar kısa,” sözleriyle beni oturmaya davet etti. Oturduğu daracık banktan sırt çantasını alınca sözüne uydum.

Bu tuhaf kadının bana yönelttiği üçüncü cümle ikincisinden daha az tuhaf değildi. Hayatın kısalığına ayakta dururken, hatta yürürken, otururken olduğundan daha kolay dayanıldığının doğru olup olmadığına karar veremediğim için uzun süre düşündüm durdum. Bazen çok fazla yürüyüp çok az yediğimi, bazen de tam tersini düşünüyorum. İdeal oranı bulabilmiş değilim. Uzun bir

aradan sonra söylediği üçüncü cümle bir soruydu aslında: “Kocama rastladınız mı?” Doğruyu söyleyemeyecek kadar şaşırmıştım, bir seçeneğim daha olsun diye, “Sanmıyorum,” diye yanıtladım. Çünkü o anda, sorduğu sorunun doğruluğunu test etmek için, “evet” diye yanıtlamayı geçirmiştim aklımdan: Gerçekten bir kocası var mıydı yoksa bu soru, eğer kadına elimi sürecektiysem, kocasının tarlanın bir köşesinde fırlayıp gelebileceğini ima eden bir uyarı anlamında mıydı? Tabii, sorusunu dobra dobra, “Evet karşınızda duruyor!” diye de yanıtlayabilirdim ama hayatımda hiç bu kadar küstahlaşmadım.

Bu güzel kadın başka bir şey daha söylemeden, önce bluzunu, sonra ayağındaki ağır botları ve deri pantolonunu çıkardı ve sırt çantasından leziz yiyecekler – katı yumurta, sosis, domates, salatalık- aldı. O yarı çıplak haliyle, matarasındaki kaynak suyuyla birlikte tıkmaya davet etti beni. Daha önce ağzımdan hiç tıkmamak sözü çıkmamıştı. Alışık olmadığım bir açlıkla, kırmızı eşarabının üstüne yaydığı yiyeceklere saldırdım, birkaç dakika sonra, bana sunduğu her şeyi yalayıp yutabilmek için tükürükle ıslattığım parmağımla son ekmek kırıntılarını topluyordum. Bu eşsiz ziyafetin ardından sırt çantasından, içi böğürtlen şnapsı dolu bir cep şişesi çıkardı. Kocası ne cisimleşmiş halde ne de sözlerinde ortaya çıkmayınca, kulübenin gölgesinde birlikte kestirme önerisini kabul ettim. Önce tatlı bir uyuşukluğa, ardından da daha önce hiç yaşamadığım derinlikte bir uykuya daldım. Uyandığımda güneş batmış, kadın gitmişti.

Bana söylediği her bir sözcüğü, yaşamı hakkında belki bir fikir edinebilirim düşüncesiyle yeniden anımsamaya çalışıyordum ama Cenevre’de yaşayan ve politik alanda aktif olan bir sosyal hizmet görevlisi olması dışında hiçbir şey gelmiyordu aklıma. Bir

gölge gibi geçip gitmişti yaşamımdan ama derin biz iz bırakan, yıllarca izi çıkmayacak olan bir gölge.

*

Oraya varmak için koşullar tümüyle değişmiş olsa da yine aynı yere doğru yürüyordum işte. Ama içimden bir şey, ne olursa olsun karın içinden yürümeye zorluyordu beni.

“Bunu başaracak olursan,” demişti geçenlerde içimden bir ses, “şimdilik başın beladan kurtulmuş olur.” Böylesi fısıltılara bu kadar duyarlı olmamın nedeni, yirmi yıldır serbest yazar olarak kataloglarını kaleme aldığım şirketin, bana hiçbir açıklama yapmadan yeni bir yazar bulmuş olmasıydı. Ne zaman ve nereden bulmuşlardı onu. Ve daha önemlisi neden? Biz... daha doğrusu şirket, Avrupa’nın önde gelen kumaş firmalarından biriydi, ben- se yılda iki kez, bütün dünyadan satın aldıkları ürünlere ilişkin çok geniş kapsamlı bir katalog hazırlıyordum. Örneğin Hint dokuma kültürüne ya da edebi alıntılarla yüklü dokumalarına ilişkin denemeler yazıyordum. Ansızın sona eriveren çalışmalarım sonucunda kırk katalog ve altı bin sayfa yazmıştım. Kaşmir hakkında küçük farklarla yeni bir şeyler yazmak ya da nadir bulunan ketenlere methiyeler düzmek bana keyif verdiği için başka siparişler aramamıştım hiç. O yüzden bu işten çıkarma haberi, hayatın beni çok önemli bir anda yaya bırakması gibi gelmişti bana. Ama bir yandan farklı bir şey beklemediğimi de itiraf etmi- liyim. Akıllı bir genç olan yeni yönetici, ayrılık haberini yüzüme söyleme nezaketi bile göstermeyip personel bölümü aracılığıyla, şirketin geleceğini sağlama almak için “daha çağdaş” bir yazarda karar kıldıkları haberini göndermişti. Eski müşterilerin benim

kültür yüklü metinlerimi zlediklerini duymak bile teselli etmiyordu beni, hatta kumaşlar artık bizim toptancı firmadan değil de doğrudan internet üzerinden sipariş edildiği için şirketin cirolarında ciddi düşüşler olduğu yolundaki dedikodular bile beni iten içe sevindirmiyordu.

Neyse, böylece benim de dünyayı gezmek için daha çok zamanım vardı artık.

G bela kırmızı beyaz parmaklığın üstünden atlayıp parıldaayan karların içine bata çıka ormana girdim. İlk karaamlara ulaştığımda yol yine göründü. Uzun uzun güneş ışınlarıyla kıpkırmızı parlayan am iğnelerine baktım, sanki biri benim için özellikle yerleştirmişesine karın üstünde tuhaf desenler oluşturuyorlardı. Yarı güneşin sıcağında, yarı ağaçların dondurucu gölgesinde öylesine dururken iki geyik başının gözlerini iri iri açmış kar yığınının arasından beni izlediğini gördüm. Ayakkabımla karları kenara itince iskeletleri ortaya çıktı, bayırın yukarısına doğru da donmuş halde kanlı iç organları yayılmıştı. Onlara yle tepeden bakmayı çok uygunsuz bulduğum için gözlerini karla kapattım ve önlerinde eğildim. Manzara, yayla kulübelerine varacak olmamın mutluluğunu artıracak gibi değildi. Az önce yaşadığım zorluklar bana çekici gelirken, şimdi her adımda l gözler geliyordu peşimden. Acaba geri dönüp polise haber verse miydim?

Artık yakınarak da olsa, hızla ilerliyordum. l hayvanları gördüğümden beri bana gasilhanedeymişim duygusu veren ormanın sessizliğinde yalnızca kalp atışlarımı duyuyordum. Artık yol belli olsa da her birkaç metrede bir sertleşmiş kar tepelerinin ya da donmuş derelerin üstünden tırmanmam gerekiyordu, sol taraftaki dipsiz boşluğa düşmekten korkuyordum. Sağdaki kaya

duvarından sızan suların donmasıyla oluşan gri buz saçaklarına titreye titreye tutunuyordum, ta ki kırılana dek.

Bir seferinde gerçekten dengemi yitirdim. Güçlü bir çağlayan, kaya duvarından alelacele yapılmış bir havuza, oradan da yolu aşp büyük bir gürültüyle derinlere dökülüyordu. Havuzun çevresi ve sadece üç kalastan yapılma köprü buz tutmuştu. Daha ilk adımımı atar atmaz kaydım ve uçuruma doğru kaymaya başladım, kışın zengin bitki örtüsünün koruyuculuğu olmadığından, beni neyin beklediğini tüm çıplaklığıyla görebiliyordum: yüz metre derine inen kayalarla kaplı bir uçurum. Birdenbire fokurdayan suların üzerinde, köprünün tırabzanlarının direklerinden biri bacaklarımın arasına akıldı. Ne çağlayanın kaynağının nerede olduğunu ne de hangi ırmağın onu kabından taşıracak kadar coşturduğunu biliyordum. Islanmama, kayıp düşerken bütün bedenimi saran korkuya ve soğuk nedeniyle daha da şiddetlenerek sırtımdan yukarı doğru yükselen acıya rağmen, sakince azgın suların içinde kaçınılmaz olan düşüşü bir kez daha ertelemesine neden olan, üstü sırla kaplıymış gibi parıldayan kayaya bakıyordum. Bunu izleyen bütün düşünceler şöyle başlıyordu: Bu olup bitenlerden sonra hayatta kalmak istiyor muydum? Her ne kadar buzun içinde geçirdiğim o sonsuz dakika boyunca sulara kapılıp gittiğimi aklımdan defalarca geçirmiş olsam da istiyordum. Hayatımı dolu dolu yaşamıştım, benim yaşımda biri için, hayatının son demlerinde birkaç “parlak gün” daha hayal etmek için bir neden yoktu. Kazanımlar üstünden dolayı yoldan yaşlılığı tanımlamaya çalışmak çok acınası bir durum, ölüm korkusunu metaforlar yardımıyla yumuşatmak gerekmez. İnsan ölüyordu işte. Eğer ben de düştüğümde tırabzanın direği bacaklarımın arasına girmeseydi, incecik bir buz tabakasıyla kaplı kayalara çarpıp geberecektim. Hiç kimse yardım çağrımı duymayacaktı çünkü.

Ama yine toparlanıp ayağa kalkamasaydım bu yazdıklarımı yazamayacaktım. Oysa dünya ve içindeki renk değişmişti. Karın altında görünür olan şeylerin normalde özel bir etkileyciliği vardır ama şimdi hepsi rengini yitirmişti.

Dört saat boyunca bedenimi ve bütün duyularımı zorlayarak yürüdüm. Uzaktan kendi Kudüs'ümün boş duran evlerini gördüğümde öğle saatleri çoktan geride kalmıştı. İki saat sonra onlara ulaştığımda sucuk gibi ıslanmıştım, tüm eklemlerim ağrı içindeydi. Yamaca yayılmış altı ev vardı. "Benimkini" hemen tanıdım, evlerin dışında yaz fırtınalarında koyunlara sığınak olacak iki kulübe ve her seferinde ancak tek bir günahkârın sığacağı büyüklükte bir şapel vardı.

İçimi ilahi bir huzur kapladı, başarmıştım sonunda.

Yaklaşınca bir mumya gibi sarılıp sarmalanmış, yerde oturan bir adam gördüm. Bir çadırı andırıyordu. Belli ki beni çoktan fark etmişti, öyle olmasa bu habersiz ziyaretçiden ürktüğünü belli ederdi. Ama kendi üstünlüğünden öylesine emindi ki başını kaldırıp bakmadı bile. "Kurtlardır muhtemelen," diye homurdandı ben yanına geldiğim sırada. Elinde köy panayırlarında teselli armağanı olarak verilen mavi renkte bir plastik tarak vardı. Bütün dikkatini verdiği, net görünen izlerin fotoğrafını çekerken, boyutunu tespit edebilmek için tarağı kullanıyordu. "Porsuk olamaz, başka bir yaban hayvanı da öyle, burada köpek de olmadığına göre büyük bir olasılıkla kurtlardı. Siz de avcı mısınız? Yanınızda silahınız var mı?" Yüzüme bile bakmadan, durduğu yerden soruyordu.

Yanından geçip gitmek istedim ama bir yandan kar yığınları, öte yandan adamın havlarcasına konuşması yüzünden mümkün değildi bu. Ağzından çıkan her sözcük, üstünden atlaması gideerek zorlaşan duvarın yeni bir taşını oluşturuyordu. Ama karın üstünde kim atlayabilir ki?

Sessiz kaldım. Söyleyecek sözüm yoksa okulda öğrendiğimiz gibi, kaçamağa başvurmak yerine susardım. İnsan okulda öğrendiğini her zaman kullanır, o yüzden de her fırsat bulduğunda kaçamağa başvurulur. Bizim sohbet dediğimi şey de zaten bu korkunç mazeretlerden başka bir şey değil ki. Bu tür konuşmaların tatsız tuzsuz bir halini de televizyonlarda görüyoruz. Zamanı doldurmak için boş boş konuşmalar, sanki günün birinde konuşmayı emreden bir yasa konmuş gibi. Yasama organı, toplumun bütünüydü. Bazen susan bir toplum hayal ederim; manastır suskunluğu içinde yaşayan, sadece işaretlerle anlaşılan bir toplum. Tatillerde, yılda üç hafta konuşmak serbest olacak, o zaman herkesin bitap düşene kadar gece gündüz demeden konuştuğunu, kavga ettiğini küfürler savurduğunu görüp duyacağız. Ama sonra yine sessizlik olacak.

Dediğim gibi sustum. Gerçi bu, içinde bulunduğum durumu iyileştirmede. Durmadan, sözde bir kurdun bıraktığı izlere bakamayacağım için, bu etkileyici manzarayı seyrediyordum. Güneyden bulutlar geliyordu, güneş henüz kaybolmuştu batıda, sanki insanın yönünü bulabilmesi içinmiş gibi birkaç dağın doruğu son güneş ışıklarıyla parılıyordu. Az sonra hava tamamen karacak ve buz gibi olacaktı.

Evlerin hiçbirinden duman yükselmüyordu, yani ayaklarımın dibindeki mumyalanmış gibi sarınıp sarmalanmış bu adamın, rüzgâra direnmesi için eğik yapılmış bu evlerden hangisinde oturduğunu ya da zaten kimsenin gelip geçmediği bu yerde yaşayıp yaşamadığını bilmiyordum. Tabii burası terk edilmiş olmayabilirdi de.

“Kurt olmalı, başka bir şey olması mümkün değil,” diye homurdandı adam yine ayaklarımın dibinde ve mavi çocuk tarağıyla minicik fotoğraf makinesini anorağının bir sürü cebinden

birine sokup ayağa kalkmaya çalıştı. Çok uzun süredir orada çömelmiş durduğu için bacakları ona itaat etmiyordu belli ki, bana doğru uzattığı kollarını kısa bir tereddütten sonra tuttum. Tabii onu tutmayabilir, hatta hiç uyarmadan bir tekmeyle onu uçurumdan aşağı da yuvarlayabilirdim. O zaman ondan geriye kalanlar tilkilere yem olurdu. Ama ellerinden tutup ayağa kalkmasına yardım ettim, son bir güçle onu yeniden hayata döndürünce karşımda büyüüp irileşti ama öyle beceriksizce bir adım attı ki, bir anda kollarıma yuvarlanınca ikimiz birden kendimizi karların içinde bulduk. Ağzından tek bir özür sözü, utangaç bir öksürük bile çıkmadı. Bütün ağırlığıyla üstümde yatıyordu, sıcak soluğunu yüzümde hissediyordum. Gözleri gözlerime o kadar yakındı ki, gözlerinde kendi yansımamı gördüğüm duygusuna kapıldım. Gözlerinin çevresindeki, bana baba tarafımdan dedemi anımsatan koyu renk kırışıklıkları görüyordum. Dertlerinde kurtulmak için ölesiye içki içerdi dedem. O dertlerin ne zaman, nasıl ve neden içine sızdığını söylemek istemezdi bize. Bize yük olmak istemiyormuş. Ama gözlerini çevreleyen siyah halkalardan bu derdin dedemi tümüyle tüketene kadar nasıl yiyip bitirdiğini görebiliyorduk. Ondan sonra, başının dumanlanması için tek bir şnaps yetmişti ona, ikinci içtiğinde iş işten geçmiş, üçüncüsünde de ölmüştü.

“Yanınızda tüfeğiniz var mı,” diye sordu bana avcı, “Silahınız olmadı mı bu dağlardan canlı inemezsiniz.”

★

Onun üç tüfeği vardı, tüfekleri topluluktakilerden en küçüğü olan kulübesinde, ocağın yanındaki duvarda asılıydı. “Birini

elinize alın,” dedi, “hepsi doludur onların.” Daha ikimiz de kendimizi tanıtmadan, onu kulübesine kadar izlememi istemişti, dışarıda kalırsam donacağımı düşünüyordu çünkü. Karşı çıkmak aklımın ucundan bile geçmedi. “Kurtlar sizin gibi birini bekliyor!” Buz gibi bir rüzgâr, beraberinde yeni kara bulutlar getirmişti. Bütün manzara bir hayalet gibi kayboluvermişti. Ben yine de geri dönmeyi geçiriyordum aklımdan. Bütün bir öğleden sonrayı ve geceyi, sözde kurtlarla çevrili bu tuhaf adamla geçirme düşüncesi beni korkutuyordu. Ama tam ona arkamı dönüp veda edeceğim sırada, hızla çevremden dolanıp beni arkamdan yakalayıp kulübenin kapısına doğru itti. “Uslu uslu burada kalacaksınız,” diye fısıldadı kulağıma, “ölüp gitmenizi istemeyiz değil mi?” Sanki yaşamam ya da ölmem onu ilgilendiriyormuş gibi.

Birlikte birer şnaps içtik, ardından ateşi yakınca oda biraz olsun ısındı, artık ağzımızdan buharlar çıkmıyordu, bütün pencereleri ve iki kapıyı sürgüledi ve akşam yemeği yapmaya koyuldu. “Son yemeğiniz,” diye seslendi bana doğru. Islak giysilerimi çıkarıp, sandıkta bulacağım bir pantolonuyla gömleğini giymemi söyledi. Ben utançtan titreyerek mutfağın bir köşesinde tek ayak üstünde durmuş, ev sahibimin bana çok büyük gelen pantolonunu giymeye çalışırken, tek gözlü bir kedi kendisine ait bir kapıdan sığağa doğru geldi ve bana doğru teftiş edercesine öyle bir baktı ki, dengemi yitirdim.

Kedi bana ne yapacağını bilemiyormuş gibi bir duyguya kapıldım. Ben acayip öyküler anlatıp kendini önemsetmeye çalışan biri değilim, o çevrelerde alışılmış olduğu gibi kadınlar hakkın da küçümseyici konuşmak da benim tarzım değildir, ölü hayvanlara ya da hayvanların nasıl öldürüleceğine ilişkin ilgim de hayli sınırlıdır. Ama artık kaçamayacağım anlaşıldığına göre,

birlikte o geceyi nasıl geçireceğimiz konusunda bir anlaşmaya varmamız gerekiyordu. Bütün hayatım boyunca ne iş yaptığımı ve bıraksalar aynı işi başka bir işverene de yapmak isteyeceğimi duyduğunda pis bir kahkaha kopardı adam, kahkahası önce uzun bir öksürüğe ardından da hiç utanıp sıkılmadan ocağa doğru tükürüverdiği bir balgama dönüştü. “Olacak şey değil,” dedi yüksek sesle, “bütün hayatın boyunca kumaşları mı tarif ettin, nasıl acınası bir hayat sürmüşsün sen öyle!”

Öyle miydi gerçekten? Yoksa onun tek istediği beni küçültmek, gülünç duruma düşürmek sonra da dilediği gibi aşağılamak mıydı? Çok tanınmış olmasa da bazı şeyleri hiç de gülünç olmayan bir şekilde tarif etmem, hiçbir zaman bir aşağılamaya yol açmadığı gibi, sık sık hayranlık da uyandırmıştı. “Bugün artık,” dedim tıkanırcasına attığı kahkahasını bölerek, “bugün artık yazdığım bu tarifleri internetten alıp, orasını burasını biraz değiştirip, kaynak belirtmeden kullanıyorlar. Kaşmir kumaşlarla ilgili her yazıda bana ait sözcükler buluyorum, hatta çevirilerde bile. Ben kaşmire adeta bir dil bahşettim.”

“Seni zavallı domuz,” dedi ev sahibim “ama sana şunu söyleyeyim, bundan böyle bu eşikten içeri kaşmir girmeyecek. Yeminle söylüyorum.” Bu sözleri söylerken kararmış gözlerinden birini kısıp sanki çok komik bir fıkra anlatmış gibi böğüre böğüre güldü. “Bundan emin olabilirsin,” diye bağırdı aklını yitirmiş gibi, “benim kaşmirle hiç işim olmaz.”

Odanın içini, bütün eşyaların üstüne sinen bir koku kaplamıştı. Bardağımı ya da çatalımı elime alacak olsam bile duman, ter ve burun kanaması karışımı yoğun bir koku yayılıyordu, öyle ki insanın içinden hareket etmek gelmiyordu. Ben de hiç kıpırdamadan oturup sustum.

Ölmekten korkuyor muydum acaba?

Esmer buğdaydan yapılma makarna yiyip bir Bern şarabı içtik. Adı Thomas olan ama kendisine Tom denmesini isteyen adam, bana hayat hikâyesini o kadar ama o kadar ayrıntılı anlattı ki, bu aile faciasının sonunda kimin, nerede ve hangi sebeple erkenden ölüp gittiği bilmiyordum. Baştan sona bir ölümler dizisiydi anlattıkları. On bir kardeşmişler, sonunda kala kala bir o, bir de kız kardeşi kalmış. Kız kardeşinin de bir an önce ölmesini istiyormuş zaten, çünkü hiç çocuğu olmayan ve işlettiği pansiyon sayesinde Karun gibi zengin olan kadın, parasını eğer hayattalarsa kardeşlerinin çocuklarına bırakacak yerde kiliseye bırakmaya niyetliymiş. Onu dinlerken hem yüzüme hem bütün bedenime kramplar girmişti.

Tom nefret, huysuzluk, çaresizlik ve kibirle örülmüş, çatlak ve sıvasız duvarlarından uzak durmak gereken karanlık bir kabın içinde ölüm fantezilerini anlatırken, ben bir insanın nasıl olur da bu denli ışıksız kalabileceğini, mutluluğun, merhametin, feragat etmenin, kendini sınırlamanın, itaat etmenin ve dürüstlüğü ışığından mahrum olabileceğini düşünüyordum. Her insan zekâsından, nereden geldiğinden, eğitiminden bağımsız olarak günün birinde bu ışığı teninde ya da ruhunda hissetmek istemez miydi? İlk durumda delik dışarıdan içeri doğru, ikinci durumdaysa içeriden dışarı doğru açılırdı. Benim durumumdaysa ışık beni her zaman dışımda, tenimde yakalar, sonra farklı hızlarda ta ruhumun derinliklerine ulaşana kadar içime işlerdi. Kaç kere gelmişti acaba böyle bir şey başıma? Olsa olsa on kere.

Tom bu tür durumlara izin vermiyordu. İçindeki karanlığın – bunu o akşam defalarca söyledi- çözülmesini istemiyordu. O

gizli, yabanıl ve itici olanı seviyor, geri kalan hiçbir şeyi önemsemiyordu. Kendini özel biri gibi göstermeye bile çalışmıyordu, hatta hayatında, çocukluğundan bu yana başarısızlığa neden olan her şeyden intikam almaya çalışan, iğrenç bir aykırı olmak gibi bir derdi de yoktu. Pek ilginç olmayan orta halli bir hödük imgesi çizmek yetiyordu ona, bunun için de bana ilgi göstermeye ya da beni anlamaya yanaşmıyordu. Konuşuyor, emirler savuruyor ve karar veriyordu, bana düşense çaresizce onu dinlemekti.

Bir ara, ateşe odun atmak üzere iki büküm olduğu için konuşamadığı bir anda, dönemeçte karşıma çıkan geyikleri getirdim onun bir labirenti andıran aklına. “Evet ya, geyikler,” dedi, “avcılar iskeletiyle kafasını tilkiler için orada bırakır.” Ablasıyla ilgili konuyu sonuçlandırmak için de arabanın önüne fırlayan o geyikler değil de ablası olsaydı, buna itirazı olmayacağını ekledi.

Bankta hemen dibimde oturuyordu ama ben zaten bankın ucunda olduğum için ondan ve onun küfürlerinden kaçmam mümkün değildi. O yüzden kalkıp masanın çevresinden dolandım ve bankın öbür ucuna oturdum ama bu sefer de ocağın sıcaklığından yanma tehlikesiyle karşı karşıyaydım. Aslında yapmam gereken bankın üstüne uzanmaktı, o zaman Tom da odadaki tek sandalyeyi masaya çekmek zorunda kalırdı. Çok iğrenç kokan bir puro yaktı ve dumanını masanın üstünde, onun hemen önünde uyuklayan kedinin suratına üfledi. Arada bir de kedinin kulaklarına üflüyordu dumanı, bu da vücudunun gerisi hareketsiz kalırken kafasını deli gibi sallamasına neden oluyordu hayvanın.

Yemekten sonra sandıktan, içinde avladığı hayvanların fotoğraflarının olduğu bir albüm çıkardı. Kanada’da iki ayı ve iri bir

kuzey geyiği vurmuştu. Her üç hayvanla da bir sürü fotoğraf çek-tirmişti. Fotoğraflarda elleri belinde, tüfeği omzunda ve sol ayağı ölü hayvanın üstündeydi. İçtiği içkilerden yüzü kıpkırmızı olmuş bir halde, “Ayı o kadar yakınımıdaydı ki,” dedi “neredeyse bağı-rırcasına, tetiğe basmam yetti.” Bunu söylerken işaret parmağını kaburgalarına bastırıp *bam bam* diye bağırdı. Sanki sözleriyle çiftesini taklit ediyor gibiydi. “İşte o zaman,” dedi “ayıcık Petz⁶ gözlerini kocaman kocaman açtı, tıpkı arkadaşı Pete gibi. Ama ondan bir süre sonra yanlışıyla Kanadalı bir avcı tarafından vu-rulup, gözlerini sonsuza kadar kapadı.”

Bir süre sonra, hepsini albümünde “belgelediği” bu ürpertici hikâyelerinden gına geldiği ve onun da anlatmaya devam edeceği belli olduğu için, tan ağarana kadar dinlenmek istediğimi söyle-dim. “Şafakta yola çıkamazsın,” dedi kuru bir ifadeyle, “buzlan-mış kar tepelerini tırmanamazsın ya da tırmanmaya çalışırken kayar, Thusis vadisine kadar yuvarlanırsın. Neyse orada bizden arkadaşların da yattığı güzel bir mezarlık var.” Ne kadar kısa olursa olsun, hiçbir lafı içine bir iğneleme sokmadan söyleyemi-yordu sanki.

Sırt çantamı yastık gibi başımın altına alıp banka uzanmama izin vermedi. Beni sertçe çekip yan odaya iteledi. İçerde tahta bir ranza vardı. “Sen aşağıda, karımın yatağında yatarsın,” dedi, “Altı yıl önce...” konuşmasını o kadar yüksek sesle kestim ki, şaşkınlıktan gerçekten bir süre susuverdi. Bir köşeden birkaç post çekip – hepsi kendi vurduğu hayvanlarındı- bana attı, gerisin geri mut-fağa gitti. Orada şnapstan arta kalanı içtiğini görebiliyordum.

Bu aralarda okuduğum Kafka’nın *Fragmanlar*’ında yer alan bir not geldi aklıma: “Çarın ulağı steplerdeki bir köyde geceliyordu,

⁶ Alman fabllarında aylara genellikle Meister Petz adı verilir. (Ç.n.)

tek odalı kulübede yatıyordu, çevresinde çiftçinin ailesi uyuyordu, bir köşedeyse, insanlardan daha huzursuz birkaç keçi birbirine sokuluştı... Ulağın pek uyuduğu söylenemezdi, yolculukları sırasında genellikle uyumazdı, eğer koşullar tamamen güvenliyse gözlerini kapar kapamaz uykuya daldardı. Ama uyurken bile kendisine o kadar hâkim olurdu ki, gürültülerin onu uyandırmasını beklemez, neredeyse o gürültünün izini sürüp, bulur çıkarırdı, kısacası on beş dakikadan uzun sürecek bir uykuya izin vermez, kendini sarsıp uyandırırdu.”

Ben de bir saniye bile uyumadım. Beklenmedik konuğa seven ve tek gözlü kediden korkmayan fareleri dinledim, esen her rüzgâra, ahşabın çıtırtısına kulak kabarttım. Ev sahibiminse derin ve gürültülü bir uykuya dalmış olması beni mutlu ediyordu. Anlattığına göre vadideki şehirlerden birinin belediyesinin bilgisayar bölümünde çalışırken işinden kovulmuş. Çünkü bilgisayar alanındaki gelişmeler o kadar hızlıymış ki, ona bu gelişmelere yetişmek için ne yapacağı sorulduğunda o da aslında kent konseyinin tamamını vurmak isteyeceğini söylemiş. Tabii işinden o anda kovulmuştu ve şehirdeki evinde, kendi ifadesiyle arasının şekerrenk olduğu işsiz oğlu kaldığından, o andan sonra olabildiğince dağdaki kulübesinde kalmaya başlamıştı. “Benim oğlum,” demişti, “öfke krizlerine eğilimlidir.”

Peki ya kurtlar, onlar gerçekten kurt izi miydi?

Sabaha karşı yorgunluktan bitap düşmüş olmalıyım, hiçbir sebep yokken gözlerimi açınca ev sahibimin gözlerini karşımda buldum. Ben fark etmeden yatağın kenarına oturmuş ve üstüme doğru eğilmişti. Beni onun o dik bakışları uyandırmış olmalı. Gözlerini ilk kaçırın o oldu. Isıttığı, akşamdan kalma makarnayı hiç konuşmadan yedik. O dışarıda yeni izler ararken, ben

kuruyan giysilerimi giyip hazırlık yaptım. Saat onu geçiyordu. Kulübenin önünde güneşin sıcaklığını hissediyordum, bütün vadi aydınlanmıştı, aşağıdaki otoyol bile görünüyordu. Arada bir alışılmadık büyüklükte kar taneleri düşüyordu. Onların parıltısı, göz alıcı aydınlığı daha da güçlendiriyordu.

Yalnızca Tom yoktu ortalarda.

Ben panikle karışık bir acele içinde yola çıkıp ona bir mektup yazmaya karar verdim. Mektup eline geçerdi mutlaka, hatta belki zarfın içine, titiz konukseverliğine teşekkür etmek için biraz para da koyardım. Kendimi hiç o yola çıkış anında olduğu kadar rahatlamış hissetmemiştim. Sanırım bu onu bir daha görmeyecek olmamdandı.

Şapelin içinde bir kutsal kandil yanıyordu. Hayatta kalmanın şükran duygusuyla şöyle bir göz attım içeriye. Beyaza boyanmış bir pervazın içindeki tahta hacın yanında, eski püskü bir çerçevenin içinde, burada dağlarda son nefesini vermiş bir kadının fotoğrafı vardı. Kadını tanıdığımı emindim.

Güneş karın yüzeyini biraz erittiği için kolayca ilerliyordum. Geyik başlarının beni beklediği dönemeçten önce, bir kez daha hayatta kalmayı başaran biri gibi dönüp arkama baktım ve bir mola verdim, oysa kalan hayatımda ne yapacağımı bilmiyordum. İçimde bir boşluk, bir cansızlık duygusu vardı. Güneşi göz kapaklarımda hissedebilmek için gözlerimi kapadım. Gerçekten de gözlerimin ısındığını duyumsuyordum.

Hemen arkamdan, “Biliyorum buradan kopamıyorsunuz,” dedi Tom, o kadar yakınımdaydı ki arkamı dönmeme bile gerek yoktu. “Külleri saçarken bana yardım edebilirsiniz.”

İçleri kül dolu iki kovayla, bayırın yukarısında ağaçların arasında kaldığı için pek görülmeyen tahtadan yapılma küçücük bir

kulübeye doğru yürüyordu. Derin karların içinden yüz metre kadar yukarı çıktık. Kulübenin içinde onun baktığı sekiz arı kovanı vardı. Güneş doğrudan yamaca vurunca, arılar kış uykusundan erken uyanıp, beyazlığın içine doğru uçuyor ve kör oluyormuş. “Kör arılar daha az bal verir,” dedi Tom, “üstelik bu, hayvanlara acı çektirmek demek.” Kulübenin çevresindeki araziye külleri dökmeye başladık. Tek kelime bile etmeden, dişlerimizi sıkıp yaptığımız bu iş, kar yüzünden hayli yorucuydu. Bir ara pencerelerin birinden bu eğri duran kulübenin içine baktığımda, birinin de bana doğru baktığını gördüm. Artık şaşırtmadı bu beni.

Bundan sonra ne gelecek olursa olsun, yaşamımı yitirmiştim.

Gelecek

Bir efsane

Kadın dışarı çıktı ve bir daha hiç görülmedi.

Bir anlatıyı sırf bu olayla sınırlandırmak mümkün, gerçeğe uygun çünkü.

Masada oturmuş akşam yemeği yiyip şarap içiyor, bir yandan da geçmişten ve bugünden söz ediyorduk. Masadaki genç kadınlardan biri, sanki bu çok kolay bir şeymiş gibi, geleceği hayal ediyordu. Beş kişiydik, masada altıncı bir sandalye daha olduğu için, başından onca şey geçmiş olmasına rağmen bu konuda konuşmayı sevmeyen restoran sahibi de arada bir gelip yanımıza oturuyordu. Sevimli bir yüzü vardı ya da belki sadece sevimli bir maske takınmıştı, çünkü zaman zaman, sanki bir şeyler ters gidiyormuşçasına dudaklarının ya da göz çevresinin seğirdiğini görebiliyordum. Temel olarak diğer dört kişi arasında geçen sohbet pek öyle canla başla katılmıyordum, onlar yaşadıkları her şeyi ilginç sanıyor, şu an olup biteni ama geride kalmış olanı da hakkında söz etmeye değer bulmaya çabalıyordu. Yalnızca dışarı çıkıp bir daha görünmeyen genç kadın gelecek hakkında da konuşmak istiyordu, çünkü geleceği olmayan bir geçmişi düşünmek anlamsız geliyordu ona. Uzunca bir yüzü, gelecek hakkında konuşurken sanki her cümlesini canlandırmak ister gibi, duygularını ele veren elleri vardı. “Sen ne düşünüyorsun,” diye sordu bana. Bu dost meclisinde soğuk nevalenin teki olduğum yolunda

şairin bir namım vardı, oysa zaman zaman bir şairin gibi, herkesin kendisini seyrettiğini düşünen şairin bir kuş gibi davranmak için elimden gelen çabayı gösterirdim ama bu sefer doğru sözlerimi bulmam gerekiyordu. “Seninle birlikte bir gelecek hayal edebilirim,” dedim “ama grubun en yaşlısı ben olduğum için bu geleceğin uzun bir geçmişi olacağını vadedemem.”

O kadar ciddi konuşmuştum ki diğer üçünün gülmesi biraz gecikmeli oldu, uzun uzun gülüp sonra aniden sustular, oluşan sessizlik öyle derin, öyle yorucuydu ki genç kadın edepsizce gülen bu insanların dostluğuna tahammül edemedi.

Uzunca yüzlü kadın bu sessizliğin ortasında ayağa kalkıp tek bir söz etmeden restorandan çıkıp gitti.

Ben anlaşılabilir şekilde donup kaldım o anda, diğerlerinin yanında ama sonsuza kadar ayırdım onlardan, başımı ellerimin arasına aldım, kadın geri dönene kadar hiçbir gizemi olmayan bu sefilliğin içinde beklemek istiyordum. Ama o bir daha geri dönmedi.

Son ortak eylemimiz olarak binayı baştan aşağı, kilerinden, bodrumuna, garajına kadar aradık, bulamayınca dört bir yöne doğru ayrılıp onu aramaya karar verdik. İki adam güneye ve batıya gitti, diğer kadın kuzeyi arayacaktı, bana da doğruya gitmek düştü. İzleri takibe başladım.

Hayatımın sonuna doğru, artık önümde kısa bir gelecek kalmışken restorana dönüp – restoran sahipleri orayı yenilemişlerdi, artık bir bowling pisti ve yüzme havuzu vardı- yukarı doğru bakınca, yeni sıvanmış binanın orta penceresinde o kadını gördüm. Sanki beni bekliyormuş gibi el salladı bana. Son bir güçlü kolumu kaldırıp ben de ona selam verdim.

Leiden'den Dönüş

Leiden'den, dostumun cenazesinden geri dönmüştüm ve aynı zamanda yatak odam da olan çalışma odamda öylece duruyordum. Ne çalışmayı ne de uyumayı düşünecek haldeydim. Huzursuzluktan yerime bile oturamıyordum, rasgele elime aldığım kitap da – “Alçaklık” kavramı üstüne bir kitaptı- içimdeki sıkıntıyı alıp götürmüyordu. Oradan kalkıp gidene, kaçana kadar sanki kendi cenazeme katılmış gibiydim, az daha kendimi gömecektim, “bile isteye davranan, karar verme yetisine sahip benliğim” kendi gözlerimin önünde eriyip, çürüyecek, küle dönüşecek gibiydi. O yüzden yas tutanların şaşkın bakışları arasında bir çığlık atıp oradan hışımla ayrıldım ve havaalanına gitmek üzere yola çıktım.

Pencereye gidip buz gibi kulpuna sıkıca sarıldım, alnımı pencerenin camına dayadım. Nihayet doğru dürüst soluk alabiliyordum.

Gözümün önüne yine, arkadaşımın otuz yıl boyunca yaşadığı ev geldi. Mutfak siyahlar giymiş, sohbet ederken kahvelerini içip kuru bisküvi yiyen insanlarla doluydu. Kocaman bir parçası düşmüş olan eski emaye lavaboyu, her zaman yamuk duran mutfak rafını görüyordum yine. Rafa rasgele dizilmiş kap kakak, şampanya şişeleri ve yırtık pırtık, nemden büklüm büklüm olmuş kitaplar diziliydi. Kitapların sırtında Marc Aurel ve İlahi Komedi yazıları okunuyordu. Arkadaşımın yabancı dillere

çevrilmiş kitapları da vardı. En önemli eserinin Çince baskısı onu çok sevindirmişti, çünkü Çin’de bir şeyleri “harekete geçirebileceği” gibi yanlış bir kanıya kapılmıştı. Ama sonra kitabın Çince-sinde kendi adı dışında ona ait pek bir şey kalmadığını öğrenince büyük bir düş kırıklığına uğramış, o andan sonra Çin onun için “ölmüştü.”

Güzel geniş bir mutfaktı ama o sırada cenazeye katılanların oluşturduğu kalabalık yüzünden güzelliğinden geriye pek bir şey kalmamıştı. İnsanlar kuzgunlar gibi mutfak masasının çevresine üşüşmüş birbirlerini izliyordu. Sırada kim vardı acaba? Kalp hastası olan ve nefes darlığı çektiği için soluk alıp verirken ısıltı andıran sesler çıkaran yaşlı bir bando şefine rastlamıştım merdivenlerde. Adamı sırtından iterek birinci kata kadar çıkarmıştım, orada otururken çatırtılar çıkarak bir sandığın üstüne yığılmıştı. Belli ki bir yolunu bulup ikinci kata kadar çıkabilmiş, orada karşımda, yuvalarından fırlayacakmış gibi duran kızarmış gözlerle mutfak masasında bir şeyler atıştırıyordu. Titreyen elinde su bardağına doldurduğu şampanya vardı. Daha sonra belediyede resmi cenaze konuşmasını yapacaktı, dolu ağzıyla kimleri selamlaması gerektiğini soruyordu.

Arkadaşımın dört eski karısı, çocukları ve yeni kocalarıyla birlikte oradaydılar. Yazar arkadaşlarının yüzlerinde, devletin verdiği ömür boyu başarı ödülü çekişmesinde bir rakibin daha eksilmiş olduğunu düşündükleri okunuyordu. Müzeciler ve politikacılar da gelmişti. Ortam alıştığımdan çok farklı olsa da tanıdığım bir dizi arkadaşı vardı, bir keresinde arabasıyla Anvers’e gittiğimiz bir bankacı oradaydı söz gelimi. Unutulmaz bir yolculuktu, yaşam dolu gibi görünen bu adam, ağırlar içindeki idrar

kesesini boşaltmak için her beş dakikada bir arabayı durduruyordu, bunun sonucunda ancak gece yarısına doğru varabilmiştik Anvers'e. Sonra da açılışına gittiğimiz galeri çoktan kapanmış olduğu için hemen geri dönmek zorunda kalmıştık.

Torunlardan ikisi gömleklerini çıkarmış, birbirlerine, sırtlarına yaptırdıkları rengârenk mistik desenlerden oluşan dövmelelerini gösteriyorlardı. Ağır takılar yüzünden kaldıramadığı başı önüne düşen bir politikacı eşi, sanki kutsal bir resme dokunur gibi dövmelerdeki eski Germen harflerinin üstünde gezdiriyordu parmaklarını.

Dostumla yıllar önce, Venedik'te, La Fenice Tiyatrosu'nun hemen arkasındaki küçük bir otelde tanışmıştım. İkimiz de üçüncü katta kalıyorduk. O 302 numaralı odadaydı, bense 303. 301'de de Kıbrıslı, şişman bir sanat tarihçisi kalıyordu. Dediğine göre San Roco'da bulunan Tiepolo tablolarındaki meleklerde onu huzursuz eden bir şeyler çekmiş dikkatini. Ama "tek kötü huyum güvensizliğim," diyen tombul, sosis kılıklı adam dikkatini çeken şeyin ne olduğunu söylemek istemiyordu bize. Bu iki ayaklı güvensizlik abidesi bir akşam asansörün kapısına sıkışınca can havliyle yardım istemiş, bu vesileyle tanıştığım arkadaşım ve ben, elinde alışveriş torbaları olan kan ter içimdeki adamı kısılıp kaldığı kafesinden kurtarmıştık. Üçümüz birden nefes nefese kalmış bir halde, daracık koridorda dip dibe dururken, bu tuhaf yakınlığın verdiği şaşkınlıkla ben 302 numaraya, Kıbrıslı benim odama ve sonradan arkadaşım olan adam da Kıbrıslı adamın odasına gitmişti. Saniyeler sonra bir Venedik komedisini andırırcasına Hollandalı ve ben yine karşı karşıyaydık, terleyen Kıbrıslıysa belli ki benim odamda geçirdiği korkuyu atlatmaya çalışıyordu hâlâ. Arada bir duyulan iç çekmeler dışında hiç sesi çıkmıyordu.

Kendimizi tanıttıktan sonra Kıbrıslı adamın odasına girip çalışmalarını hakkında fikir sahibi olmaya çalıştık. Bütün duvarlara melek resimleri yapıştırılmıştı, ortalarında üç meleğin Hazreti İbrahim'in evine gelişini konu alan bir afiş asılıydı, kapıda da başka bir melek İbrahim'in karısı Hacer'e ve oğlu İsmail'e yardım gelmişti. Adamın melek kanatlarının biçimiyle ilgili bir şeyler araştırdığı apaçık ortadaydı. Her tarafta bu meseleyle ilgili hesaplamalar vardı. Eğer gördüklerimiz bizi yanıltmıyorduyse, Kıbrıslı adam ezoterik bilimlerin alanında uzmandı. Ben o sayı dizilerini, meleklerin hareketlerini ve hızlanma süreçlerini gösteren çizimleri eften püften saçmalıklar olarak değerlendirme eğilimindeyken, Hollandalının hoşuna gidiyordu bu sayılar. Küçük not defterini çıkarmış, karınca duasını andıran yazısıyla notlar alıyor, daha sonra bu hesaplamaları kendi hesaplamalarıyla karşılaştırmak için fotoğraflarını çekiyordu.

Ben kısa bir süre için mutfaktan ayrılıp ölmüş dostumun çalışma odasına gittiğimde, yazı masasının üzerinde bu fotoğrafların büyütülmüş baskılarının asılı durduğunu gördüm. Üstüne bir sürü not almıştı. Tam o notları daha yakından inceleyeceğim sırada, bu sessiz çalışma ve meditasyon odasının kapısı açıldı. İçeriye giren fraklı ve silindir şapkalı dört tabut taşıyıcısı, selam sabah vermeden ellerindeki süssüz tahta kutuyla yanımdan geçip anıtsal boydaki çalışma masasının arkasındaki küçük odaya girdiler. Daha önceki ziyaretlerimden, bu küçük odada arkadaşımın en sevdiği kitapların bulunduğunu biliyordum. O kitapları yalnızca o odadaki bir divana uzanarak okurdu. Bu dört tabut taşıyıcısının o küçücük odaya sığması akıl alır gibi değil. Adamlar girdikleri gibi hışımla ama bu kez duvarlara çarpmasın diye tahta sandığı tehlikeli bir biçimde eğik tutarak çıktıkları için bu meseleyle daha

fazla kafa yoracak zamanım olmadı. Sandığın içinde arkadaşım yatıyordu. Hemen ayaklarımın dibine bıraktılar onu, kapağını da enlemesine yazı masasının üstüne koydular. Tabut taşıyıcılardan silindir şapkasını elinde tutanı, belediyedeki cenaze törenine vak-tinde varabilmek için veda faslını kısa tutmak gerektiğini İngi-lizce söyledi. Gecikmenin sorumlusu olmak istemiyormuş. Ama odadaki tek kişi bendim, diğerleri yukarıda, mutfaktaydı. Dola-yısıyla bir yabancı olarak yukarı çıkıp onları uyarmak bana düş-mezdi. Tabut taşıyıcılardan biri arkadaşımın yazı masasının san-dalyesine kurulmuş, hiç düşünmeden önündeki kutsal nesnelerle oynuyordu. Derileri kırış kırış olmuş, küçültülmüş kafalarla nasıl utanmazca oynadığını görünce neredeyse soluğum kesilecek gibi oldu. Arkadaşım, el büyüklüğünde kafaları, ovalleşmiş göz çu-kurları ve kibrit çöpü boyutlarındaki cinsel organları olan ve saç-ları hâlâ yerinde duran, çatlak tırnakları şaşırtıcı derece uzamış bu el kadar insancıklardan yıllar içinde küçük bir grup oluştura-cak kadar satın almıştı. Bu hayaletler ordusunu – ilk bakışta yer cücelerini anımsatan otuz kadarı, masasının üstünde boylu bo-yunca ince bir metal levhanın üstüne sıralanmıştı- Afrika ve Gü-ney Amerika'ya yaptığı ölümcül yolculuklarda toplamıştı. Şimdi bu yer cüceleri arkadaşına bakıp nöbetçilik yapıyordu. Sohbet aralarında sık sık, “eğer canavarlarım izin verirse,” ya da “baka-lım yazı masasının tanrıları buna ne diyecek,” gibi sözler geçerdi. Aklımda doğru kaldıysa yazı masasının tanrılarının hepsi erkekti ve gerçekten de arkadaşımın çalışmalarının kalitesi hakkında ço-ğunlukla ondan farklı fikirlere sahiplerdi. Bana anlattığına göre bunun sonucunda uzun ve yorucu tartışmalar yaparlar ve bu tar-tışmalar her zaman arkadaşımın lehine sonuçlanmazmış. Daha fazlasını öğrenmek mümkün olmamıştı.

Bununla birlikte bu odada geçerli olan ve ancak uyulması durumunda odaya girilmesine izin verilen önemli bir yasa vardı: Bu canavarlara dokunmak yasaktı. Altlarındaki yassı kaideye bile dokunmak yasaktı, hele ki insanı buruş buruş derilerine dokunmaya cezbeden korunmasız küçük bedenlerine. İspanya Orta Çağı'ndaki sapkın tarikatlar üzerine uzman olan ve sivri dilli şakalarıyla ünlü Leidenli bir tarihçi ahbabım, söz arkadaşımın canavarlarından açıldığında bana, hayli iri olan kanişinin bir seferinde bu küçük adamları yaladığını ve birkaç gün sonra da böbrek yetmezliği yüzünden öldüğünü anlatmıştı.

Şimdi tabut taşıyıcılardan biri, ölmüş arkadaşımın yetim kalan masasına kurulmuş, sol elinde, daha doğrusu sigaradan sararmış, dibine kadar yenmiş tırnaklı parmaklarının arasında bu küçük canavarlardan birini tutuyor, diğer eliyle de hiç utanmadan, sanki ne kadar sağlam olduğunu kontrol eder gibi narin kafasına vuruyordu. Bu adamın başına neler geleceği gözlerimin önüne geldi sanki. Kısa süre öncesine kadar sapasağlamdı, son sigarasını içmiş ve yeniden spora başlamıştı, açık havada yapılacak işlere uygun olmasa da önünde daha uzun bir ömür vardı. Kendi kendime, ölecek bu adam, diye düşündüm ama onu bekleyen cehennem azabından kurtaracak tek bir sözcük bile çıkmadı ağzımdan. Diğer tabut taşıyıcılar kanepede oturuyordu, silindir şapkaları dizlerinin üstündeydi, Hollanda resim sanatının altın çağlarından kalmış gibi bir halleri vardı: Cenaze işleri loncası. Bense önümde yatan, üstüne en iyi giysilerinden birini geçirdikleri dostuma bakıyordum. Tanışmamızdan birkaç gün sonra Venedik'te, bu şehre sadece terzileri için geldiğini itiraf etmişti bana. Bütün takım elbiseleri, gömlekleri ve pardösüleri Venedik'te dikilmişti. Yıllar içinde onun bütün takım elbiselerini, gömleklerini ve pardösülerini görmüş olduğum için, bu adamın neden bu kadar sık

Venedik'e gittiğini anlayabiliyordum. Ben şık erkek giysilerine hiçbir zaman fazla yakınlık duymamıştım. Son yirmi yıl içinde aile cenazelerinde çekilmiş fotoğraflarıma bakınca, rengarenk mezarların arasında hep aynı giysiler içinde görüyordum kendimi: Çiçek denizinin içinde kara bir leke. Şöyle kabaca bir hesap yapacak olursam, bugün hâlâ sahip olduğum bu takım elbiseyi otuz kadar cenazede ve on kere de şu an hatırlamak istemediğim başka nedenlerle giymişimdir. Belli ki o gün bugündür bedenim fazla değişmemiştir, oysa Leiden'deki çalışma odasında gördüğüm arkadaşım, eski ağırlığının yarısı kadar görünüyordu gözüme. Ben sahip olduğum tek takım elbisemle gözlerimi dikmiş ona bakarken, kırk kadar Venedik yapımı takım elbisesiyle yazar, özgün halinin küçültülmüş bir kopyası gibi bana bakıyordu. Üstü yaşlılık lekeleriyle kaplı ellerini göbeğinin üstünde kavuşturmuşlardı, sağlığında böyle durmazdı hiç. Yüzüne de bir şeyler yapmışlardı belli ki, yoksa ölüme bu kadar huzurla gitmiş olacağını hiç sanmam.

Artık dışarıdan ayak sesleri duyulmaya başlamıştı, hemen ardından da içtikleri onca içkiye rağmen tehlikeli merdivenleri inmeyi başaran cenaze konukları, kızarmış yüzleriyle çalışma odasına doluştular. Çıkış kapısına doğru merdivenleri inmeye devam etmeden önce biraz durup soluklanırken, cilasız tabutunda huzur içinde yatan arkadaşlarını görünce bir an yakalanmış gibi çevrelerine bakıp yollarına devam ettiler. Dört tabut taşıyıcısı, tabutun kapağını bir tür mengeneyle sıkıştırdıktan sonra, tabutu omuzladıkları gibi ahlayıp oflayarak diğer konukların peşinden gittiler. Bu arada ya tabutun köşeleri ha bire merdivenin tırabzanlarına çarpıyor ya da kapağı sürtünüyordu, öyle sert savruluyordu ki, bir felaketi önlemek için birkaç kere kafaların üstünden uzanıp arka tutamaklarına sarılmak zorunda kaldım.

Dostumun son istirahatgâhından –istemeyerek de olsa- fırlayıp ansızın bu lanet merdivenlere düşebileceği düşüncesi hem gülünç hem de dehşet vericiydi. Gülünçtü, çünkü dostum sağlığında ölüm hakkında tuhaf fikirlere sahipti. En azından şu kadarını söyleyebilirim ki onun için mesele gömülmekle sona ermeyecekti. Yazdığı çok sayıda kitaptan başka dillere çevrilen ve böylece okumamın mümkün olduğu çok azında ölümü ele almıştı. Ama eşsiz Philippe Ariès gibi değiştirilmiş anlamıyla ölümü değil, ölümün can düşmanı Canetti gibi de değil, daha çok ölümü bir eşik gibi gören mistik bir perspektifle yaklaşmıştı ölüme, dolayısıyla da verdiği tüm örnekler akla gelebilecek tüm dinlere ilişkindi ve nesnel olmaktan çok ruhsal ve büyüseldi. Leiden’de din bilimi profesörü olarak geçirdiği yıllarda, onlarca yıl tarikatların geçmişi ve programlarını didikleyip durmuştu. Üstelik bunu öyle bir coşkuyla yapmıştı ki, çok sayıdaki karşıtı inatla onun çalışmaları’nın bilimsel kesinlikten uzaklaştığını ileri sürmüştü. Buna karşılık kitapları geniş okur çevreleri açısından bir o kadar çekici hale gelmişti – istese, malzemesi ve heyecanı tükenmenden yılda yüz kadar konferans verebilirdi. Hindu ve Budist kaynaklara ilişkin bilgisi insanı ürkütecek düzeydeydi. Bu bilgisini karşısındakini utandırmak için değil, ikna etmek için kullanırdı. Çünkü sanırım gizliden gizliye tüm gizemli cemaatlerin şefi olarak tanınmak istiyordu. Ben bu düşüncelerimi ona karşı sadece ima edecek bile olsam öyle bir kahkaha koparırdı ki, sevenlerinin çoğu korkuya kapılabilirdi. Oysa ben onun bu kahkahalarla içindeki gizlelerin açığa çıkmasını önlemeye çalıştığını duyuyordum ya da öyle duymak istiyordum. O kahkahalar bir sınır çizmeye yarıyordu.

Hepimiz ölmüş dostumun 17. yüzyıldan kalma daracık bir yapı olan evinin önünde toplandık. Arkadaşlarından bazıları, özellikle yaşlı olanları öyle sarhoş olmuşlardı ki, kendi başlarına

yürüyemedikleri için dörtlü sıralar halinde birbirlerinin koluna girip, tabutun peşinden sallana sallana yürüyorlardı. Onların arkasından da başka bir yerden özel olarak  a ırılmı  bir  ingene bandosu, belediye binasına kadar uzanan izleyicileri hoşnut etmek istercesine, kulakları sa ır edecek bir tonda  ingene Havaları'nı⁷ çalıyordu. Bütün kentin onunla bu kadar gönülden vedala ması beni  a ırtmı tı. Bununla birlikte kimi yüzlerde sessiz bir memnuniyet ifadesi de dikkat çekmiyor değildi hani, bu da Leiden'de yaşayan herkesin arkadaşımın ölümüne  z lmedi ini gösteriyordu. Çok kez burada yaşayanların eli açık olmamasından, kaygısızlı ından, politik olarak kayıtsız kalmalarından ya ınmı tı.

Belediyede yapılan konuşmalarda bunlardan hiç söz edilmedi. Sarho lukları nedeniyle konu anların söylediklerinden anlayabildi im kadarıyla, merhumun eserleriyle ölümü yendi inden söz ediliyordu. Sanki bu söylenenlerin doğruluğunu kanıtlamak istercesine tabut hareketlenmeye ba ladı, yürekli bir filozof durdurmasa kayıp tahta zemine d  ecekti. Orta  a  sonbaharlarını anımsatan bir karnaval havası vardı. Her yandan g l  meler duyuluyordu, birileri büfeden içecek bir şeyler almak için salondan çıkıyor, kimileriye uyukluyordu. Bruegel ailesi⁸ bu manzaraya bayılırlardı mutlaka.

Derken cenaze korteji harekete geçti ve tüm kent ahalisinin katılımıyla,  ehir dışındaki mezarlığa doğru ilerledi. Bir bayram havasında ilerleyen,  ı ırından çıkmış cemaat sonunda mezar çukurunun önüne gelip durdu.

⁷ İspanyol besteci Pablo de Sarasate tarafından yazılmış *Zigeunerweisen* adlı parça. ( .n.)

⁸ Flaman ressam Pieter Bruegel ve kendisi gibi ressam olan oğulları kastediliyor. ( .n.)

Mezarlık insan kalabalığından siyaha kesmişti. Bu heyecanlı kitle, sert bir kabuk gibi hor kullanılan anıların üstündeydi. Mezarlığa gelenlerden hiçbiri bir konuk gibi davranmıyordu, mezarların üstünden atlıyor, daha iyi görebilmek için tepelerine çıkıyorlardı. Gözüm bir kez bu görüntüye alışınca, daha ayrıntılı çalışmaya başlıyor ve tek tek yüzleri seçiyordu. Dostlarını, fakülteden meslektaşlarını, yazarları ve fotoğraflardan tanıdığım ama ilk kez kanlı canlı gördüğüm diğer sanatçıları fark ediyordum. Bir de tabii bu tür fırsatları kaçırmayan, ölümün gizemli havasının tadını çıkarmaya çalışan bildik vampirleri.

İşte o zaman, gerçekten de gözden kaçacak gibi olmadığı için, Venedik'te karşılaştığımız Kıbrıslıyı gördüm, hani 301 numaralı odada kalan. Kürek çeker gibi el kol hareketleriyle ve çeşitli dillerde bağırıp çağırarak mezara doğru ilerlemeye çabalıyordu. Havai tarzını andıran bir gömlek üstüne açık renk bir ceket giymiş, gömleği pantolonun dışına çıkarmıştı, kızarmış yüzü ter içindeydi. Arada bir sanki içindekiler, bu kaba saba davranışını mazur gösterirmişçesine, beyaz bir naylon torbayı havaya kaldırıp duruyordu.

Sonunda istediğini başardı; o zavallı torbayı iki eliyle göbeğine bastırarak, silindir şapkası elinde, kırmızı benekli mendiliyle yüzünü silen saf mezar kazıcının yanına dikildi.

Artık hepimiz, merhumun dileğine uyarak açık tabutunda son bir kez arkadaşımıza bakıp onunla vedalaşacaktık. Ne toprak ne çiçek atacaktık, sadece şöyle bir bakacaktık.

Siyah kitle dağılmak bilmiyordu ve oradakilerin hepsi ömürlerinde en azından bir kez önünde yas tutan daha yüz kişi olmasının nasıl da küçük düşürücü olduğunu bildiği için, ortalık belli ölçülerde bir düzene kavuşana kadar orada burada itişip kışkırmalar oluyordu. Yas tutanlar kalabalığının giderek genişleyen

deltası tabuta kadar uzanıyordu, oradakilerin hiçbirinin kazasız belasız oradan kurtulamayacağını, arkadaşımın hepsini yutacağını hayal ediyordum. Bu uzayıp giden kuyrukta kıpırdamayan tek kişi, melek araştırmacısı Kıbrıslı adamdı. Sanki bu tatsız iş onun göreviymiş gibi, tabutun başında bacaklarını açmış, cenazenin kül beyazı yüzüne bakıyordu dik dik. Yas tutanlar onun sağından solundan geçip giderken, göz kapağındaki hafif bir seğirme dışında yüzünde en ufak bir duygu ifadesi bile görünmüyordu.

Ben tabuta doğru itilip, merhum arkadaşıma yakınlaştıkça, onun bu arada ne kadar büzüşüp ufaldığını daha iyi görebiliyordum. Ona özel dikilmiş gömleğinin kolalı yakasından bir fare gibi bakıyordu, bir zamanlar sivri olan burnu yana düşmüş, aralık duran dudakları arasından bir avro büyüklüğünde dili sarkmıştı. Takım elbisesinin birinci sınıf kumaşının üstünde kavuşmuş elleri, yeni doğmuş bir bebeğin ellerini andırıyordu. Sadece tırnakları eski boyunda kalmıştı, minicik kalmış parmak uçlarının üstünde sıçan pençesi gibi duruyordu.

Yas tutanların oluşturduğu kalabalığın beni yana doğru sürüklemesiyle giderek değişen bu bedene uzun uzun bakma fırsatım oldu. Hiç kuşku yok, burada aklı başında denebilecek her tartışmayı gereksiz kılacak türden anlaşılmasa bir şeyler oluyordu. Arkadaşımın bedeni ufaldıkça, Kıbrıslı adamın yüzü aydınlanıyordu. Sanki bu yok oluş onu mutlu ediyor gibiydi, çünkü artık yüzünde gelip geçen bir gülümseme bile görüyordum. Ama kafasını kaldırıp, kuyruktaki yas tutanların onu bakışlarıyla yok etmeye çalıştığını görünce, bu gülümseme silindi gitti. Beni görür görmez, yıldırım gibi bir korku dalgası koca bedenini delip geçti sanki, gözle görünür biçimde kendini toparladı, planlarının kesintiye uğramasına karşı mücadele etmek için dikilip düşmanca gözlerle bana baktı. Mümkün olsa, arkamı dönüp ters yöne doğru koşardım.

Sonunda öyle bir an geldi ki, Kıbrıslı ile aramda sadece tabut kaldı, tabutun içindeyse fare yüzlü arkadaşım.

Birbirimizi tanıdığımızı belli edecek tek bir söz bile etmeden ya da selamlaşmadan acı verici, uzun saniyeler boyunca karşı karşıya durduk, ta ki bizim melek araştırmacısı öne doğru eğilip arkadaşımızın kafasını gömleğin yakasından koparıp elindeki naylon torbaya tıkana kadar. Sonra da ondan beklemeyeceğim bir hızla mezarların arasında gözden kayboldu.

Her şey o kadar çabuk olup bitti ki, arkadaşımızı toprağa vermesi gereken tabut taşıyıcılar bile cesedin kafasının olmadığını ancak birkaç dakika sonra fark edebildiler. Hatta içlerinden biri, bir ayağı çukurda olanı, yakayı kaldırıp kafayı aramaya bile kalktı ama tek görebildiği başparmak kalınlığında kanlar içinde bir boyundu. Ne yapacaklarını bilemeden birbirlerine bakındılar, sonra da tabutu vidalayıp toprağa bıraktılar.

Cenaze yemeği sırasında dostum için bir konuşma yapmam gerekiyordu ama ne takım elbisemin onca cebi arasında notlarımı bulabildim ne de zaten konuşma yapacak halim kalmıştı. Yeniden neşelenen insanların arasından geçip çıkışa doğru yöneldim, bir taksi bulup hiç beklemeden havaalanının yolunu tuttum.

İmkânsız bir Evlilik

1967 ya da 1969 yılı Mayısının bir hafta sonu, yazar arkadaşım Xaver kız kardeşinin düğünü için Berlin'e gitti. Âdeti olduğu üzere yola çıkmadan önce, bu birlikteliğin doğurabileceği tüm yararları ve zararları, sanki yazmakta olduğu romanın bir bölümünü anlatır gibi sayıp döktü bana. Onun için işin ilginç yanı, iki tarafın ailelerinin de bu evliliğe karşı olmasıydı. Ama bunun sebebi karşı tarafı yeterince varlıklı bulmamaları değildi – onun için ender rastlanır bir bulguydu bu-, kendi çocuklarının, yani bir tarafta oğlanın, öte tarafta kızın ömür boyu sürecektir bir birliktelik için yeterince olgun, dolayısıyla uygun olmadığını düşünmeleri idi. Ama bu sarsıcı gerçeği – oysa herkes biliyordu zaten- çocuklarına anlatamadıkları için, başka bir yöntem uygulayarak ellerinden geldiğince çocuklarını kötülüyorlardı. Xaver'e bakılacak olursa, bunu iyi de beceriyorlardı. İkisi de yaşamlarını sürdürdükleri o daracık çerçeve içinde alay konusuydu. Ama sanki yeterince olgun olmamanın kanıtını başkalarına kendileri sunmak istercesine – Xaver bunun yeni romanının çok çarpıcı bir bölümü olduğunu düşünüyordu- bütün bu dedikoduların, yalanların ve iftiraların farkına bile varmıyorlardı. Bütün bu sövgüleri kabul eder gibi ne homurdanıyor ne de karşı çıkıyorlardı. Xaver'in kız kardeşi Prusya Kültürel Miras Kurumu'nun fotoğraf arşivinde çalışıyordu. Bazı günler -Xaver bunu şaşkınlıkla anlatıyordu, en sevdiği kız kardeşiydi o- elinden iki yüz kadar fotoğraf

geçiyordu, daha doğrusu iki yüz fotoğraf parmaklarının arasından kayıp gidiyordu, Xaver'in söylediğine göre kızın salaklığının asıl nedeni de buydu.

Kız kardeşi resimleri –göndermeden önce- yalnızca imzalarını kayda geçirmek için eline almakla kalmıyormuş sözde, bir de resimlerin üstündeki nesneleri belleğine kazıyormuş. Onca şeyi aklında tutan biri – üstelik karmakarışık değil, belirli bir düzen içinde- gündelik hayatın gereklerine karşı bağışıklık kazanıyordu ya da kazanmak zorunda kalıyordu. Şakalar, imalar, kışkırtmalar bir kulağından girip diğerinden çıkıyordu. İnsan ilişkilerine ait bu tür özellikler, son iki yüz yılın binlerce sayfayı bulan sövgülerini hiç zorlanmadan aynı anda kayıt altına alan beynindeki etiketli çekmecelerden hiçbirine sığmıyordu. Dünyayı resimler halinde algılıyordu, geri kalan her şey ancak rastlantısal olarak kök salıyordu içinde. Bir günlük gazetenin fotoğraf editörü olan nişanlısını da buna benzer bir rastlantı sonucunda tanımıştı zaten. O tuhaf imzanın gerisinde kim olduğunu kendine bir kez bile sormadan birbirlerine yüzlerce matbu mektup göndermişlerdi. Daha önce hayatında kimseyle on kereden fazla mektuplaşmamıştı, çünkü kendini aşk mektubu yazmaya uygun biri olarak görmüyordu. Üstelik hayli ketum biriydi. Ketumluğu öyle noktalara varıyordu ki bir keresinde bir banka soygununa tanık olmuş ama soyguncunun tarifini vermemiş, verememişti, üstelik para torbalarını rahat rahat elindeki naylon torbaya yerleştirirken yanı başında durduğu halde. 18. yüzyıldan kalma herhangi bir tablodaki en küçük ayrıntıları aklında tutan bu kadın, sanki çok doğal bir şeymiş gibi, onun on yılda kazanamayacağı kadar parayı torbalara dolduran adamı kaba hatlarıyla bile tarif etmeyi

becerememişti. Kız kardeşinin, adamın yüzüne bakmadığını iddia ediyordu Xaver- mahremiyet nedeniyle-, elinde o kadar çok para olan birine, hele de iyi tanıımıyorsa bakmak doğru değilmiş.

Vakıfta geçirdiği onca yıllık memuriyet hayatında yalnızca bir tek kez, gazetenin baskıya gitmesi için bekleyen ulaşı geciktirmek için yanlış bir fotoğraf koymuştu zarfa. Tam bir trajediydi bu. Gazete fotoğrafsız yayımlanmış, hiçbir okur itiraz etmese de yayın yönetmeni, kültür sanat editörüne bir not gönderip büyük sergileri ele alan yazılarda görsel olarak da başarılı olmak gerektiğini belirtmişti. Kültür sanat editörüyse talep ettiği halde eline geçmeyen fotoğrafla görsel olarak başarılı olamayacağını söylemiş, fotoğraf editörü de Xaver'in kız kardeşine el yazısıyla, tek bir soru göndermişti: Ne olacak şimdi? Bu nedenle Xaver'in kız kardeşi her zamanki matbu mektup yönteminden ayrılıp, saygıdeğer fotoğraf editörüne bir özür mektubu yazmak zorunda hissetmişti. Fotoğraf editörü bu cevaba karşılık vermiş ve verdiği cevap anlaşılan o kadar zorlayıcıymış ki, kısa bir süre sonra ailelerin itirazlarına rağmen nişanlandıklarını duyurmuşlardı.

İşte böyle, Xaver sevgili kız kardeşinin düğününe gidiyordu. Kızı ailesinden korumak için her şeyi yapmaya hazırdı. Özellikle de diğer iki kız kardeşin, evliliğe atılan bu adımı - artık her ne anlama geliyorsa- bir felakete dönüştürmesine engel olmalıydı. En sevdiği kız kardeşinin bir büyüğü, İskoçyalı bir popçuyla evliydi. Adam gaydanın pop müzikte kullanılmasını sağlayan bir dahi çocukmuş sözde. Yavaş çalınan gaydanın yeni müziğe kolay kolay teslim olmayacağı bütün müzisyenlerin malumu olduğundan, kız kardeşinin kocasıyla üç müzisyen bir araya gelip bir caz grubu kurmuş, müziğe resmen cebir uyguluyorlarmış. Sonuçta hiçbir şey anlaşılmıyormuş; en azından Xaver'in bana getirdiği plaklarda, belirsiz arka plan sesleri duyuluyordu, daha doğrusu bir gayda

kargaşasıydı bu. Xaver'in söylediğine göre bu İskoçyalıların bütün aile toplantılarında, üstelik para da almadan müzik yapmak gibi kötü bir huyu varmış, yani işin doğrusu, aileyi kendilerini dinlemeye zorluyorlarmış. Bu pasaklı İskoçlar etekleriyle oturup, deliler gibi gaydalarını çalıp, milletin kulaklarını neredeyse sağır ederken biri çıkıp müzikleriyle dalga geçerek konuşacak olursa, bu kaba saba herifler onu sözleriyle paçavraya çeviriyorlarmış. Bu gayda meselesinin tek iyi yanı, onları kimsenin anlamamasıymış. Xaver'in kız kardeşi de kocasını anlamıyormuş, adamın dediklerinin anlaşılması için önce İngilizceye çevirmesi gerekiyormuş, çevrede başka dinleyenler varsa, her zaman kocasının söylediklerinin çeviriye kurban gittiğini eklermiş. Ne zaman bu gürültücülerden söz açılса, onların bütün dünyada tanındıklarını söylerdi Xaver, gelecek üç yıl için bütün konser biletleri satılmış, Xaver'in ortanca kız kardeşinin düğününde çalıp insanları deli edebilmek için menajerleriyle binbir türlü dert yaşamışlar. Gaydacıyla evli olan büyük abla bu biçimsiz gürültüye o kadar alışkınmış ki, -adamın eşi olarak sürdürdüğü yaşamı da- diğer tüm alternatif sanat türlerinin üstünde tutuyormuş. Sanat dediğin gaydaydı, gaydanın tarihiyse müzik ve sanat tarihi demekti, sürekli yapılan yolculuklarsa sınırları aşmak falan. Genellikle böyle şişirirdi ailenin kafasını büyük abla. İşte bu yüzden, ablayla gelinin birbirine girip daha evlilik gerçekleşmeden caymasından korkuyordu Xaver.

Küçük kız kardeş de başka bir tehlike kaynağıydı. Bir Marksist olarak hayatını kıt kanaat sürdürüp gidiyordu. Şu ana kadar üç ya da dört fakülte bitirmişti – bütün bu alanların üstünü Marksist ideolojiyle örtmüştü- şimdi de – kim bilir neden- kafayı Alman dil bilimine takmıştı, bu alanda büyük bir devrim yapmak istiyordu. Onun ideolojik olarak daha risksiz kaçıklıklarından

biri ayakkabı biriktirmesiydi. İstiflediği yüzlerce çift rengârenk ayakkabı, mavi ve kahverengi ciltli Marks, Engels, Lenin, Stalin, Troçki ve Ulbricht kitaplarının hemen yanında duruyordu. Zanaat kültürünün güçlü temsilcileri olan bu ayakkabılar, dünyayı mutlu etmeye soyunmuş bu isimlerin ufkunda tuhaf bir izlenim bırakıyordu. Bu Marksist kahramanlar sanki bir işaretle toz olup gitmişlerdi. Xaver, kız kardeşinin her kapıyı açan Marksizm anahtarı nedeniyle sahip olduğu kibir üstüne epey kafa yorardı. Bu ayakkabı düşkünlüğü yüzünden, dünya edebiyatında yer alan tüm ayakkabıları bulup çıkarır, şarkılara konu olmuş, en ince ayrıntılarına kadar anlatılan yürüyüş ayakkabılarını, 18. yüzyıl fahişelerinin giydiği saray giysilerinin altından burnu gözüken ipekli iskarpinlerini, burjuvaların çizmelerini, asker postallarını anlatan yazılar koca bir sandığı dolduruyordu. Şimdi de Württemberg bölgesinde, soylu beylere birinci sınıf deri çizmeler üreten bir kraliyet ayakkabıcısının bir saatte ne kadar kazandığını ve bu paranın (hayatta kalan) altı çocuğunu Latince eğitim veren bir okula göndermeye neden yetmediğini bulmaya çalışıyordu. Alman dili ve edebiyatı alanında yaptığı doktora çalışmasında ortaya attığı sorular bu türdendi. Kontrol ve kavga düşkünü olduğundan ve sınıf savaşlarında ayakkabıların rolü konusunda ilgilanilmemesine tahammül edemediği için, aile toplantılarında daha ilk selam sabahtan sonra ortalık birbirine girer, özellikle ortanca kız kardeş, yani Xaver'in evlenmek üzere olan kız kardeşi, elinden geçen resimleri ayakkabı ve sınıf savaşları açısından incelemeyi reddettiği için akla gelebilecek her türlü Marksist melanetle karşılaşır. O bu konu hakkında konuşmak istemezdi. Eğer biri bu görsel özelliklere ilişkin bir şey söyleyecek olsaydı bu kendisi olurdu zaten, en narin Yunan sandaletlerinden, köylülerin giydiği kaba konçlu çizmelere kadar resimlerde geçen her bir ayakkabı gözünün önündeydi.

Ailesinden her söz edişinde gerilen Xaver, kız kardeşlerini anlatırken, onlara yönelttiği suçlamaların sarhoşluğuyla iyiden iyiye çileden çıkıyor, onu yatıştıran tek şey komik, tuhaf ve çılgınca şeylerden bahsetmek oluyordu. Çılgın oldukları için bir sırları vardı. Bu sırların ne olduğunu bulup çıkarmak için meselenin derinlerine inmek gerekirdi. Xaver de kız kardeşlerinden söz etmeye her başlayışında önce yüzlerini tarif ederdi: birinin sert, diğerinin yuvarlak çenesini, göz hatlarını, yürüme tarzlarını, burunlarını nasıl (ve neyle) temizlediklerini, saçlarını nasıl taradıklarını, hangi kazakları, hangi etekleri ve hangi elbiseleri ve neden onları yeğlediklerini. Kız kardeşlerini anlatmaya bir kez başladı mı saatlerce susmak bilmezdi, durmaması için teşvik ederlerdi onu, çünkü bu heyecanın ardından kesin kes altından kolay kalkılamayacak bir haset ve şeytanlık gelirdi. Kız kardeşleri – ortanca olanı hariç- salaklığın ete kemiğe bürünmüş halleriydi.

Bu olumsuz nitelemeler, kız kardeşinin düğününde ona eşlik etme teklifini kabul etmekten alıkoymuştu beni. Bu kadınlar benim için sadece arkadaşımın anlatımlarında yaşıyordu, sahip olduğum bilgilerle karşılına çıkma düşüncesi son derece tatsız geliyordu bana. Kimi kez bu üç kadının Xaver'in kız kardeşi olduğunu bile düşünemiyordum, tıpkı onların üç kardeş olduklarını düşünememem gibi. Hatta bazen Xaver'in kız kardeşlerinden sanki çocuklarından bahseder gibi konuştuğu izlenimine kapılırdım. Tabii ki hepsi Xaver'in de yetiştiği toprakta yetişmişti ama bu üç kız kardeşin, Xaver'le ve diğer erkek kardeşleriyle – onlar hakkında nedense dikkat çekecek kadar az konuşulurdu- oyun oynamış olduklarını hayal bile edemiyordum. Xaver ve işe yaramaz iki kız kardeşin aynı aileden geldiklerini gösteren tek ortak özellik tutkularıydı. Bununla birlikte Xaver'in tutkusu kimi kez

yerini öyle çaresiz ve çıkışsız bir duruma bırakırdı ki böylesi yüklerin altında sadece ruhunun ezilmesini ummak geliyor insanın içinden.

Yazar arkadaşım Xaver haklı nedenlere aile romanını yazmaktan vazgeçti ve sonunda bu yenilgiyi kabul ettiğinde, yalnızca yazarlığa değil, ailesine olan ilgisini de yitirdi.

Artık yazması gerekmeyen mutlu bir yazar haline geldi.

★

Eve tek başına dönmesin diye yazarı zaman zaman doktordan ben alıyordum. Bir gün şakır şakır yağmur altında yolda yürürken, yalnız başına sokağa çıkmaktan korktuğu için, tedavisi bittikten sonra doktorun çalışma saatinin sonuna kadar bekleme odasında, dışardan bakınca perişan edilmiş, içleriyse çoktan kuruyup gitmiş olanlar arasında oturduğunu itiraf etti. Onlar yazarı bir hasım olarak görüyorlarmış tabii. Yaz yağmuru yağıyordu, tam bir sağanaktı bu ama giderek sürekli yağmura dönüşüyordu. Banliyöyü şehre bağlayan ana arter olan caddede karşıdan karşıya geçerken, şiddetli yağmura rağmen hız kesmeyen otomobil sürücülerini yüzünden sular boylu boyunca bacaklarımıza sıçırıyordu. Öyle ki yazarın evine geldiğimizde ikimiz de sırlıslık olmuştuk. Evin üstü kapalı verandasında donumuza kadar soyunduk, kısa bir süre önce tanışmış, belli bir yaşın üstündeki iki adam, orada şişelerce beyaz şarap içtik. Xaver bana o sırada hastalığını, öyle üstünkörü falan da değil, ayrıntılarıyla anlattı. “Daha sonra mideniz kalkmasın diye bir fikir vereyim size,” diyordu. Eğer dedikleri doğruysa, karşımda bir kemik torbası oturuyordu, içi boş bir kabuk, geride kalan iç organlarının bile suyu çekilmişti, ya yapay olarak ya da teknik yardımıyla çalışmaya devam ediyorlardı.

Xaver bu çarpıcı anlatımının altını iyice çizmek istercesine, boy-
nundan kasıklarına kadar bir ırmak gibi uzayan yara izlerini ya
da doku nakli yapmak için bacağından parça alınıp tüysüz kalan
bölgeleri gösteriyordu. “Öyle bir an geliyor ki,” demişti Xaver
bir keresinde, “o noktadan sonra hastalık hayatın kontrolünü ele
geçiriyor. O ana kadar herkes bir şekilde iyi olacağı fikrine yö-
neliyor – yemeklerle, hareketle, yeterince uykuyla. Ama hastalık
dizginleri ele aldıktan sonra tek yapabileceğiniz şey onu olabildi-
ğince dikkatle takip etmek. Çünkü hastalık bir kere yaygınlaşıp
farklı hastalıklar haline geldi mi, onun izini sürmek, tanı koy-
mak ve hakkından gelmek mümkün olmuyor. Onun saldırıları
insanı çaresizliğe sürükler. Söz gelimi bacağımın üst kısmındaki
kireçlenme yüzünden yürürken yere yanlış basıyorum, bu da kal-
ça eklemlerimin birbirinden farklı aşınmasına neden oluyor, bu
da bacağında çok acı verici bir çekilmeye yol açtığı için, onu alt
edebilmek adına yüksek dozda ağrı kesici ve uyku ilacı kullanı-
yorum. Bu sefer de midemden geri kalan kısma – öbür kısmına
ne yazık ki veda etmek zorunda kalmıştım- zarar veriyor ve bu
böyle uzayıp gidiyor. Tabii kısmi çözümler var. Bir dahaki geli-
şinizde size ilaç koleksiyonumu gösteririm. Ama toptan çözüm
yok. Toptan çözümün adı,” demişti Xaver, “ölüm.”

O öğleden sonra birbirimizden ayrılırken – her ne kadar
hastalıkları onu yine bir anlatıcıya dönüştürdüyse de artık çok-
tandır yazarlık yapmayan- yazar arkadaşımı, o büyük iğneler-
den biri yapıldığında gelip doktordan alacağım konusunda
anlaşmıştık. Sonraki günlerde İngiliz Bahçeleri’nin farklı farklı
yollarından geçip eve yürümüş, bazen bir banka ya da çayır-
lara oturmuş, kimi kez de “Aumesiter”e oturup kestane ağaçları
altında biramızı içene kadar yürüyüş yaparken, yazar bana hiç
durmadan hastalığın gelişimini, idrar kesesinin durumunu ve

bir ameliyat ihtimali giderek artan safra kesesinin iler acısı halini, kollarındaki dolaşım bozukluğunu, sol ayak başparmağının hepten duyarsızlaştığını, görme zorluklarını, sırt ağrılarını, baş dönmelerini, alt çenesindeki dayanılmaz ağrıları, birden bastıran ishalleri ve kalbindeki ritim bozuklularını anlatıyordu.

“Hastalar için neden dergi yapmıyorlar?” diye sordu bir kere-sinde. “Hastalığım ve Ben”, “Bütün Hastalıklarım”. Neyse ki bir yanıt beklemiyordu. Yazarın bütün konuşmaları bu tür sorularla bezeliydi ve ben bu sorulara cevap verecek olsam, konuşma sonu gelmez bir diyaloga dönüşebilirdi. Böylece sadece yazar konuşuyor, bense birkaç sözcükten öteye geçmiyordum. Artık işe yaramaz hale gelen beden hakkındaki konuşması bitince, yazar kısaca eski başarılarına geçiyordu. Sözde bütün dünya ayaklarına kapamış, en azından Almanya’da onu tanımayan okul çocuğu yokmuş, kırkınıc ı yaş gününde çekilen fotoğrafı bir tür ikona olmuş. “İkona,” diyordu Xaver, biz İngiliz Bahçeleri’nde bir banka oturmuş, önümüzdeki yeşil fundalıklara bakarken. “Öyle zamanlar oluyordu ki,” diye mırıldanarak devam ediyordu, “yaya şeridinin üstünde benden imza isteyenler yüzünden yeşil ışıktaki karşıdan karşıya geçmiyordum doğru dürüst. Bu hem harikaydı hem de korkunç, tatlı bir karabasan gibi”. Güneş bir dizi utangaç kayın ağacının ardında batmak üzereydi. Neden olduğunu açıklamadan “Kayınlar utancın ağaçlarıdır,” dedi. Sanırım haklıydı da.

★

Haziran başıydı, hani takvime işaretilenen o zafer dolu günlerden biri, artık yazmak zorunda olmayan yazar benimle yazın yapacağımız yolculuğu konuşmak için balkonuma gelmişti. İskoç kız kardeşi bütün aile için bir Yunan adasında gaydaların

kafalarını dinleyebileceği bir malikâne kiralamıştı. Müzik olmayacaktı! Sosyal sorumluluklar olmayacaktı! Kimse konuşmak zorunda olmayacaktı! Daha önceki yıllarda hiç böyle ayrıntılarıyla planlanmış bir yaz tatili yapılmadığından ve Xaver'in sağlığı son haftalarda belli bir istikrar gösterdiğinden, iki seçenek arasından bir seçim yapabilirdim: Ya bu plan her zamanki gibi son anda gerçekleşmeyecekti ki bu durumda bütün yazımı balkonumda, ekmek param olan İngilizce romanın çevirisini bitirmek için uğraşacaktım ya da es kaza gerçekleşecek olursa, çalışmaya altı hafta ara verip, sonbahar boyunca deli gibi çalışacaktım. Minicik bir kuşu izliyordum, kuş bir zamanlar okuyup sonra hiç unutmadığım gibi, sabah serinliğini şarkısının kıvrımlarıyla güzelleştiriyor ve söz veriyordu. Sözcük çevirmek zorunda olduğum çay partilerinden, pasta ve at yarışlarından, erotik çekim güçlerinden ve sıkıcı itiraflardan bir süre için de olsa ayrı kalma düşüncesi çok çekici geliyordu. Bir sürü becerikli katille ve kargaşayla dolu ama hiçbir şaşırtması olmayan bir dünyaydı bu. Sarmaşık kaplı evlerde ağızlardan çıkan her bir söz öngörülebilirdi, karanlık sarmaşıkların arasındaki fareler bile, birinin pencereyi açmasını ve böylece hiçbir engelle karşılaşmadan içeri girebilmeyi bekliyordu. Bu sahne de ince ince planlanmıştı, çünkü taşralı asilzadeye âşık kadının korku içinde atacağı ve seyisin duyacağı çığlık, tabii ki kadının o saatte, yandaki evde, eğer karısını ortadan kaldırmak için kusursuz cinayet planları yapmıyorsa, süzgül gözlerle onu bekleyen asilzadenin kolları arasında olmadığının kanıtıydı.

Xaver yolculuk hazırlıklarına başlamak için evine gittiği sırada, sabah havasını şarkılarının kıvrımlarıyla güzelleştiren kuş hâlâ işine devam ediyordu. Ben bu hazırlıkların ne olduğunu biliyordum. Xaver, bir kütüphane dolusu not defterlerini, klasörlerini,

bloknotlarını bir gün bile başıboş bırakamazdı. Romanını yazmaya son verdiğinden beri koyunlarını bir arada tutan bir çoban köpeği gibi, ciddi bir yığın oluşturan notlarının arasında geziniyordu. Komik bir abartıya kaçan dille, kendisinin hazırlayacağı ama görmeye ömrünün yetmeyeceği bir günde bu notların bütün kütüphaneleri gereksiz kılacağını iddia ederdi. Bunun tam olarak nasıl gerçekleşeceğini söylemezdi tabii. “Siz bekleyin hele,” derdi neşeli bir ifadeyle, eğer sürekli nemli gözlerine ve üzgün koyun suratına bakınca neşeli demek tuhaf kaçmazsa., “bomba günün birinde patlayacak!” Xaver’in yaşı da geçmişi gibi belirsizdi ama minicik el yazısıyla doldurduğu onca not defterine bakılacak olursa, onlarca yıldır çalışıyor olmalıydı. Arada bir derslerine devam ettiği felsefecilerden söz etmesi, uzun yıllara ve çeşitli kentlere yayılmış bir üniversite hayatı olduğunu işaret ediyordu. Belli ki küçük bir miras, yaşamını serbest bilim insanı olarak sürdürmesine imkân sağlamıştı, üç kız kardeşinin romanını yazmaksa onu sadece tanınmanın daha üst seviyesine çıkaracaktı. İşin aslına bakılırsa, ona yazar demeyi gerektirecek hiçbir şey yayımlamamıştı; ne bir makale ne bir kitap tanıtımı ne küçük bir köşe yazısı. Baden bölgesinde yaşayan ana babası, ona arada bir temiz çamaşır, yaş günlerinde yeni not defterleri getiriyordu. Bana bir kez söylediklerine göre, sevgili çocukları kamuoyunda tanınana kadar ölmemeyi planlıyorlardı.

Onun el yazmalarından oluşan koca kütüphaneyi yolculuğa hazırlayacak şekilde paketlemek, benim bavulumda hâlâ yer olduğu için bazılarını taşımayı önermeme rağmen mümkün olmadığından, planladığımız bütün önceki yolculuklar iptal olmuştu. Ben de bütün yazı kuşun şarkısını öğrenerek geçirmeye hazırladım kendimi.

14 Temmuz günü, Fransızların ulusal bayramında –Xaver’e göre bir utanç günüydü- bagajlarımızdaki fazla kilolardan kaynaklanan komik vazifeyi onca külfete rağmen yerine getirdikten sonra adaya geldik.

Bize köyün en büyük evi olan yıkık dökük bir binanın ikinci katında, yani havanın insanı boğduğu çatı katında yan yana iki oda verdiler. Ama yatak ve dolabın yanında, içimden gelirse çalışabileceğim sağlam bir masa vardı. Çünkü son anda verdiğim ani bir kararla, çevirimi ve birkaç sözlüğü yanıma almıştım. Xaver yan odada kütüphanesinin paketlerini açarken, ben yazın sessizliğinde gelip odama kurulan karasinekleri, sivrisinekleri ve böcekleri yok etmeye uğraşıyordum. Duvarlar çillenmiş, ayaklarımın altındaki zemin canlanmış gibi görünene kadar, büyülenmiş gibi havluyla hareket eden her şeye vuruyordum. Pencerenin önünde, perişan dallarında kuşların uçtuğu süklüm püklüm bir ılgın ağacı vardı, uzaktan da yeşil dalgaların karaya vurduğu deniz görülüyordu.

Xaver’le köyün tek restoranına gitmeden önce mutlaka denize gidip elimi suya sokmam gerekiyordu. Bir gece önce dev bir fırtına çökmüştü adanın üstüne, öyle ki aşağıdaki kumsala uzanan yolu zorla inebilmişim. Eşekler, sahildeki kum tepelerinin gerisindeki çukurlukta suların birikmesine neden olan yağmura sevinmiş gibiydiler. Perdeli, yaşlı gözleriyle her zaman hüznü bir ifadesi olan yüzlerine neşeli, atılgan bir hava gelmişti. Yan köyde turistleri Akropol’e taşımadan önceki birkaç saatlerini değerlendirmek ister gibiydiler. Eşeklerden biri karanlık su birikintisinin içine oturmuş, kahverengi dişlerinin arasından öyle bir anırıyordu ki, az sonra diğerlerinin de aklına geldi ve gaydacıların bile

beceremeyeceği denli kulakları sağır eden bir anırma konseri başladı. Bu mutluluk dolu anın dev boyutlardaki acınası çığlığı beni, o kadar büyüledi ki, o anda yerimden kıpırdayacak gücüm kalmadı. Varoluşumuzun tüm çılgınlığı, bu 14 Temmuz gününde, hayvanların törenine denk gelmemin akıllalmaz rastlantısalığı, okuduğum ve benim de zaman zaman yetersiz bir dille çevirdiğim bütün romanlarda eksik gedik betimlenenlerden daha güçlü, daha etkileyiciydi. Titreyerek oraya çökmekten başka bir şey yapamadım, tümüyle teslim olmanın bu patlamayı andıran devasa duygusunu hayatımda bir kez olsun tadabilmek için eşeklerin yanına oturmama az kalmıştı. İstemeden, o güne kadar yaşadığım ve beni ben yapan tüm deneyimleri gölgede bırakan bir konserin uçurumlarına çekilmiştim. Yuvarlanıp duran hayvanların açık renk tüylü göbeklerine, rüzgârla şişmiş bedenlerinden uçup giden ıslak kumlara, açılmış bir gemici dürbününü andıran cinsel organına, bedenine göre küçücük olan toynaklarına, tüylü kulakların kalan son su damlalarını artık neredeyse boşalmış su birikintisine silkelemelerine bakıyordum.

Gizli bir planın parçasıymışçasına her şey bir anda bitti, eşeklerin tanrısına bağlılık töreni sona ermişti artık. Aklıma Roma katakomplarında İsa'yı eşek başıyla temsil eden freskler geldi. Gündelik hayatın bütün ağırlığı gri omuzlarına çökmüş gibi, tarihi imkânsız bir güçlkle yeniden ayağa kalkan hayvanlar, hiç kıpırdanmadan, hüznünlü gözlerle, leş gibi kirli, yaşamaktan yorulmuş bir ifadeyle önlerindeki çayırılara bakmaya başladılar. Birkaç dakika için içlerinde neler yattığını göstermişler ama şimdi yeniden değersez yük hayvanlarına dönüşmüşlerdi.

Deniz kenarında benden yardım isteyen iki kişiyle karşılaştım. Biri, biz taksiden eşyaları taşıdığımız sırada bize yardım

ederken tanıştığım bir balıkçıydı. Xaver parmağını bile oynatmamıştı, ne taksicinin parasını öderken – bu iş bana düşmüştü- ne de içinde kitapları olan dolap boyutlarındaki bavulları üst kata taşınırken. Balıkçı koca yükleri pek de zorlanmadan omzuna vururken “Dikkat et,” diye bağırıyordu sadece. Diğer Piero adında İtalyan bir ressamdı. Della Francesca⁹ değildi ama, bu Piero sadece deniz resimleri yapıyordu. Adamın, hemen yanı başında bir de stüdyosu olan güzel evine baktığım bir sırada Xaver’in İskoçyalı kız kardeşi bana adamın birkaç tahtasının eksik olduğunu fısıldamıştı. Ben kadının böyle konuşmasını beklemediğim için, bir an duraksayınca da uzun boylu sarışın bir Floransalı olan karısı için, buradaki balıkçılardan biriyle ilişkisi olduğu dedikodusunun yayıldığı ve bu dedikodulardan birkaç gün sonra da denizden cesedinin çıkarıldığını anlattı. Tabii kıskanç İtalyan Piero zan altında kalmıştı ama şehirde geçirdiği birkaç günün ardından yine köye dönüp resim yapmaya devam etmişti.

Bu ikisi ağzına kadar dolu kayığı ters çevirmek için yardım istediler benden. Piero kıyıdan yüz metre kadar açıkta mürekkep balığı yakalamak için ağ atmış, attığı ağlardan birineyse karısının cesedi takılmıştı. Denizde yıllardır balık kalmamıştı zaten, restoranlarda turistlere Finlandiya’dan gelen buzthane balıkları servis ediliyordu. Sadece balıkçılarla iyi bağlantısı olanlar, dünyanın parasını verip ızgarada kızarınca kırmızı derisi saydamlaşan ve ağızda dağılan barbunyalardan ya da ahtapot yiyebiliyordu.

Piero varlıklı bir adamdı, böyle anlatılıyordu köyde. Mavinin farklı tonlarıyla yaptığı deniz resimleri kısa bir süre önce Amerika’da büyük bir başarıyla sergilenmişti. Bugünlerde bütün dünyayı saran kapitalizm karşıtı gösterilerin sanat düşmanı bir

⁹ Piero della Francesca, 15. yüzyılda Floransa Erken Rönesansı’nın önde gelen sanatçılarından. (Ç.n.)

atmosfer yaratmasından korkuyordu. Ters çevrilmiş kayığın üstünde oturmuş, sanki bir işaret vermeye çalışır gibi batan güneşi seyrediyorduk. Usul kıyıdaki çakıl taşlarını yalayan dalgaların şırlıtısından başka ses duyulmuyordu. Martılar bile susmuştu.

Piero çalışmalarını bildiğimi varsayıyor olmalıydı, çünkü benimle bir uzmanla konuşur gibi, hayatı boyunca kardığı mavinin farklı tonları hakkında konuşuyordu. Bu tabii daha buzdağının görünen ucuydu, daha keşfedilecek çok mavi tonu vardı. Söylediklerini dinlerken, onun deniz renklerinin ele verdiği mutlak maviyi bulacak bilimsel tarzda bir ressam olmadığını geçiriyordum aklımdan ama onun, bir jonglör diye tanımladığı Yves Klein'ın aptalca benzersiz mavisi gibi olmayacaktı bu mavi. Oysa Klein hiç değilse sadık bir jonglördü. Piero anlamı olmayan maviyi arıyordu, katıksız değildi o mavi, hayatta bir kez gösterirdi kendini ancak ve insan dikkat etmeyecek olursa ya da Piero'nun ifadesiyle, içeri girmesi için pencereyi açık bırakmayacak olursa, insan bir ömür boyu boşu boşuna resim yapmış olabilirdi.

Güneşten geriye küçücük bir parça kalmıştı. Işınları bir iskele gibi denize uzanıyordu. Tam bu sessizliğin ortasında Piero bana hayatının en önemli açıklamasını yapıyormuşçasına, her akşam aynı saatte deniz kıyısına geldiğini, çünkü tam güneşin ışığı kaybolacakken, karısının, sanki bir sihirle gözden kaybolmakta olan bu iskelenin üstünden yürüyüp ona doğru gelebileceğini düşündüğünü söyledi. Az öncesine kadar bana New York ve Paris'teki, hatta Milano'daki başarılarından söz eden, Amerikan tarzı çiçekli şortlu ve zarif gömlekli bu sıska adam bir daha geri dönmek üzere kalkıp denize yürüse hiç şaşırmazdım. Ama belli ki ağlarına bile ilgi göstermiyordu.

Akşam bütün yabancılar köy restoranının terasına oturmuştu, Xaver de bize ayrılmış iskemlelerden birine kurulmuş, bir kuş

gagasına benzeyen ağzını açıp duran yılışık bir kediyi dondurulup çözdürülmüş balığıyla besliyordu. “Sonunda,” diye bağırdı, “yazar fraksiyonumuzun üyeleri o kadar az ki, her bir oya ihtiyacımız var.” Ben Xaver’le İskoçyalı ablasının arasına sıkışırken, gözümün önünde hiç durmadan cızırdayıp duran sivrisinekleri yakalayıp yakan aygıt vardı, aynı anda çevremdekiler ırklar arası çatışmalardan, kalp naklinden ve Biafra’daki açlıktan söz ediyorlardı. Ayağımın dibindeyse, isteksizce burnuma sokulan kuzu pirzolanın aslında kime ait olduğunu hatırlatan kedi dolanıyordu. Koca bir parça kesip masanın altına atar atmaz bir sürü öfkeli kedi birbirine girdi. Bütün akşam sürüp gitti bu çekişme.

Karşımızda Fransız bir çift oturuyordu; adam ince uzun uzun boylu, kepçe kulaklıydı, kadınınsa soluk bir güzelliği vardı, keten bir elbise giymiş, sağ kulağının arkasına bir çiçek takmıştı, yemek yerken bile sigara tutkusuna hâkim olamıyor, aynı anda üç sigara birden içiyordu. Bir Gitanes yakıp ondan bir nefes çektikten sonra, hırpalanmış masanın kenarına bırakıp unutuyordu. Hülyalı gözlerle yeni yaktığı sigarasının dumanına dalmışken, ben masaya bıraktığı izmarite gizlice bir iki damla Ouzo döküp hem olası bir yangını önlüyor hem de her yarım saatte bir Yunanlı garson kadının temizlemek zorunda kaldığı bir pisliğe engel oluyordum. Fransız adam Xaver’e tanıdığı Fransız felsefeciler hakkında sorular soruyor ama yanıtını beklemeden, kendi fikrince okunmuş olması gereken tüm felsefecileri sayıp döküyordu. “Bak sen şu iş!” dediğini duydum Xaver’in, aslında o felsefecilerin hepsini okuduğunu, okumadıklarının neden asla okunmaması gerektiğini bildiğini biliyordum. Ama en ufak bir ifade bile belirmedi yüzünde. Mutfaktan gelen ışık, memleketine ilişkin uzun bir tefekkürün sonuna gelmiş olan alçakgönüllü adamın kulaklarında kıpkırmızı parılıyordu. Öyle dalıp gitmiştim ki bu manzaraya,

solgun güzel kadının oturduğu yerden hırıltıyla kayıp kedilerin yanına düştüğünü çok geç fark ettim. Sarhoş solgun kadını yeniden hayata döndürme çabasının yarattığı heyecandan yararlanıp oradan sıvıştım. Köy beni bekliyordu; çünkü incir ağaçlarının tatlı kokusuyla, televizyonun mavi ışığı karşısındaki masada atlet fanilasıyla oturan adamları ve ocağın başındaki siyah entarili kadınlarıyla, sokakta dolanan köpekleriyle, yıldırım hızıyla gözden kaybolan kedileriyle, pek de çekici olmayan Yunan müziğiyle, yanık yağ kokularıyla ve arada bir öten gece kuşlarıyla köy beni bekliyordu. Otoparkta yıkık bir duvara oturup gökyüzünü seyrettim, on tane yıldız kayması saydıktan sonra ve ardından başka ne dileyeceğimi bilemezken duvarın üstünden yere doğru kaydım, başımı dizlerime yaslayıp uykuya daldım.

Dümdüz uzayıp giden, kavak ağaçlarının çevrelediği bir yolda yürüyordum, güzel bir gündü. Peşim sıra, ağzına kadar sebzeyle dolu bir el arabası çekiyordum, en üstte duran pırasalar, arabanın kenarından dışarı sarkıyordu, düştü düşecek gibiydi. “Bu benim eserim,” dedim kendi kendime, “araba dolusu sebze benim eserim, onu yolun sonuna kadar çekeceğim.” Bulunduğum noktadan ancak görülebilen yolun sonunda küçük bir nokta bana doğru hareket ediyordu, nokta hızla bir köpeğe dönüştü ve gelip soluya soluya yanımda durdu. Arabanın üstüne atlayıp telaş içinde sebzeleri eşelemeye başladı. Sebzeler teker teker yere saçılıyordu. Lahanalar, pırasalar, havuçlar ve karnabaharlar arabanın çevresinde rengârenk bir çelenk oluşturunuyordu. Çerçevenin içinde sadece birkaç yaprak salata kalmıştı. Köpek, sebzelerin arasında aradığını bulamayıp sırtıma atlayınca, benim sendeleyerek yere düşmeme neden oldu. Hâlâ sırtımdayken bir yandan art arda boynumu ısıyor, sağ patisiyle de başımı Arnavut kaldırımının taşlarına bastırıyordu. Beni ısırışını, kanlı dişlerini görüyor, karnarcasına sıcak kanın boynumdan boşaldığını hissediyordum.

Ender de olsa rüyalarımda hâlâ arada sırada hayatta olduğumu hatırlarım. Park etmiş arabalarla duvar arasındaki dar yolda yatan sarı köpek de ben korkuyla çığlık atınca uyandı, şöyle bir silkenip yaşlı bir adam gibi güçlkle ayaklarının üstünde doğruldu, keyifsizce duvara yaslanan yaratığa bir göz atıp yürüdü gitti. Neden burada olduğumu bilmiyordum, kim olduğumdan da emin değildim, o yüzden köpeği geri çağırmaya çalıştım ama besbelli o da unutmuştu beni ya da hatırlamak istemiyordu. Arkasını dönüp bakmadı bile, arabaların arasında gözden kayboldu gitti.

Tanınmaktan kaçınan biri gibi dikkatlice kaldığımız eve geri döndüm. Soluk soluğa köpeğin kanlı dudaklarını, sivri dişlerini, ha bire boynumdaki yarayı yalayan titrek dilini gördüğümünden beri içimde bir şeyler parçalanmıştı. Hiç ilgim olmayan ve olmasını da istemediğim bu adadan ve bu topluluktan bir an önce uzaklaşıp gitmek istiyordum, yaptığım gece yürüyüşü sırasında fark etmiştim bunu. Ne Fransız felsefecilerle ne Piero'yla ne Xaver'in kız kardeşinin İskoç müzisyenleriyle, hatta hemen herkesle ilişki kuran, onlarla bilgeliklerini paylaşan Xaver'le olma düşüncesi bile mutlu etmiyordu beni. Bu uzun günde beni cezbeden tek insan, ansızın kendini topluluğun içinden çeken, felsefecinin solgun, güzel karısıydı. Tam aklımdan onu geçirirken, içerde ışık yanan bir evin önünden geçiyordum. Her tür melanetle karşılaştığı için artık başına daha beteri gelemeyecek bir insanın utanmazlığıyla pencereden evin içine bakınca, ayağındaki donu dışında çırlıçıplak olan Fransız felsefeciyi yatağın önünde dizlerinin üstünde gördüm. Solgun kadın bir ölü gibi yatakta yatıyordu. Boğazına kadar çektiği ince bir çarşaf örtüyordu bedenini, sivri burnu havaya doğru uzanıyordu. Adamın bedeni sanki hareketsiz gibi dururken, çarşafa düşen gölgesi titriyordu, güzel bir görüntüydü.

Bizim evin mutfağı canlıydı; herkes üstünde şişeler, bardaklar, ufalanmış ekmek parçaları olan kocaman mutfak masasının çevresinde oturuyordu, hep bir ağızdan karmakarışık dört dil konuşuluyordu, kimsenin kimseyi dinlediği yoktu. Yeni bir konuk katılmıştı aralarına, bir İngiliz, Himalayalar'dan yeni gelmişti, oradakilere Hindu deyişlerini anlatıyordu. "Benlik yoktur," diye bağıırıyordu, "bu kendini haklı göstermek isteyen Batılı insanların bir maskesidir." Xaver'in "*Which justification*,"¹⁰ diye karşılık verdiğini duydum, herhalde çok hoşuna gitmiş olacak ki hemen bir saha sordu: "Which justification?". Xaver pusuya yatmıştı, az sonra batılı felsefeciler hakkında tüm bildiklerini bu safdile anlatacaktı. Hâlâ beklemedeydi, hamlesini daha etkili yapabilmek için ötekinin biraz daha konuşmasını istiyordu. "Demek benlik denen şey bir yanılsamadan ibaret," diye başlayacaktı söze ki İngiliz rotasını çevirdi. İnsanlar arası ilişkilerde rota hep değişirdi böyle, yapacak bir şey yoktu.

Lavabonun başında durup su içtim, bardağıma yeşil bir böcek yapışmıştı, umarım bir şey anlamaz diye düşünerek yatmaya gittim.

*

Ertesi gün deniz tamamen sakinleşmişti, uyuyordu sanki. Uzun süre seyredince insan denizin usulca, sanki kendine hâkim olmaya çalışırcasına soluk alıp verdiğini görebiliyordu. Ağır ağır, parmak uçlarında yürür gibi suya girdim, su belime kadar yükseldiğinde kendimi içine bırakıverdim. Bütün gücümle suyla ilgisi olmayan bir şeyler düşünmeye çalışıyordum. Aklıma Xaver

¹⁰ İng. "Hangi gerekçe?" (Ç.n.)

geldi, artık bir şey yazması gerekmeyen ve yazmak istemeyen yazar arkadaşımı, bir de üç kız kardeşini, özellikle de bütün resimleri unutmadığı için aklında tutan ortanca kardeşini geçirdim aklımdan.

Güneş tam tepedeydi, arada bir önüne gelen bulutların gölgesi deniz yüzeyinde yürüyordu. Evet, yürüyordu, doğru sözcük buydu. Biraz dinlenmek için sırtüstü döndüğümde ada gözden kaybolmuştu. “Sonunda,” diye bağırdım göğe doğru, “artık güvendesin.”

Mektup

Bir süredir gelen mektuplar gelmeye devam edecek olursa beni başka bir insana dönüştürecekler. Zarflarda alıcı olarak benim adım var, adresim de doğru, bütün bunlar benim yazımı taklit etmeye çalışan kötü karakterli birinin elinden çıkmış gibi görünüyor. Son yıllarda el yazıma dikkat çekecek tarzda bir kaligrafik özellik katmaya, söz gelimi f harfini aşağı doğru uzatmaya çalışmadım. Doğrusu yazdığım her bir harf zaman içinde kendi şeklini buldu, bu da zaman içinde gelişti, öyle ki karşılaştırmalı bir analiz yapacak olsam, mektup yazan kişinin benim kişiliğimi (ve yazı tarzımı) hangi dönemde üstlendiğini bulabilirim. Ama bu neye yarar?

Her şeyden önce mektuplar bana hitaben değil, giderek sayıları yediyi bulan; Franz, Gerhard, Otto, Wilhelm, Martin, Dieter ve Johannes adlarında erkeklere yazılmış. Dünyanın benim ve mektupları yazan kişinin yaşadığı köşesinde herkesin bu isimlerde tanıdıkları vardır, bununla birlikte yakın arkadaşlarım ve akrabalarım arasında da yaşamını bu adlardan biriyle geçirmek zorunda olan kimse yok. Sevgili Franz –bu hitapla başlayan on dokuz mektup aldım. Tabii mektupları okurken kendi kendime seçilen ismin mektubun içeriğini de belirleyip belirlemediğini soruyorum. Yani mesela Otto mektuplarından çok farklı Dieter mektupları var mı?

Mektubu yazan kişi acaba bana, diğer insanlar gibi farklı kimliklere sahip olduğumu ama bunların hepsinin dar görüşlü bir

küçük burjuva zihniyetine sahip olduğunu mu anlatmak istiyor? Bilmiyorum.

Arkadaşlarım, zarfın üstünde adım yazılı olan mektupları açmamı ama mektup benim adıma yazılmamışsa okumamamı önerdiler. Bunu iyi niyetle söylediklerini biliyorum ama gerçek hayatta uygulanması imkânsız. Çünkü zarfın üstünde benim adımın olduğu mektuplar sırf benden söz ediyor, üstelik öyle bir ayrıntı düşkünlüğüyle, kişiliğime, yaptıklarına, düşüncelerime ve inançlarıma ilişkin öyle kesin bilgilerle söz ediyor ki, son sayfasında kendi adımı bulabilme umuduyla heyecan içinde okuyorum. Çünkü benim dışımda hiçbir eş, hiçbir psikiyatr, hiçbir spor arkadaşı, hiçbir meslektaş benim hakkımda bu kadar bilgiye sahip olamaz. Ama mektupların hiçbirinde imza yok. Ne benim imzam ne de bir başkasının. Ama yine de bu mektupları benden başka kimsenin yazmış olamayacağını kabullenmek durumundayım.

Altı ocuğum

Sık sık ve dikkatle çocuklarımızı gözlemledik. Bize çok yakın oldukları zamanlar olduğu gibi, onları anlamak için uzun uzun bakmamızın gerektiği zamanlar da olmuştur. Bazen de bizim çocuklarımızda da izi olan ana babaların çocukları olduğumuz gerçeğine teslim ederiz kendimizi. Her ne kadar karım bunu kabul etmek istemese de. Giderek artan panik duygusu, sinsilik, koruyuculuk gibi özelliklerin hepsi benim hesabıma yazılır, çünkü onun ailesi kuşaklardan beri bu özelliklere sahip değilmişt. Doğrusunu söylemek gerekirse böylece, çocuklarımızı tam olarak tanımadan büyümelerini izliyoruz. Onlarda uzun süre bunun için teşekkür ettiler bize. Yaşamımızı fazla huzursuz etmeden, onun parçası oldular.

Ama bir süredir beni kaygılandıran değişimler yaşanıyor. Son aylarda yaptığım ciddi gözlemler sonunda, altı ocuğumun da bize yabancı olan bir yöne doğru evrildiklerini görüyorum. Altı ocuğumun altısı da hem tek heceli oğullarım (Fritz, Franz ve Max) hem de iki heceli kızlarım (Anna, Hanna ve Ulla), yaşamlarının bundan sonrasını benim ve eşimin kültürden anladığı şeyden uzak yaşamak istediklerini söylediler açıkça. Başta bunun, en önemli referans noktalarının kütüphane ve kuyruklu piyano olduğu, tepeden tırnağa kültüre bulanmış bir evde yetişen çocukların saçmalığı olduğunu düşündüm. Ama yayıncılık eğitimini başarıyla tamamlayan en küçük oğlumuz Max'ın da gazetelerin kültür sanat sayfalarından çok, ekonomi sayfalarını incelediğini,

kitaplara olan ilgisinin onların estetik değeri değil de sadece pazar payları olduğunu açıkça belirmesi ve nitelikli edebiyatın yayılmasından söz ederken anladığı şeyin pazara giriş oranlarının ve dağıtımın artması için alınması gereken önlemler olduğunu söylemesi üzerine, sonunda ondan da vazgeçtim. Bu durumun ilk işaretleri Anna'da görülmüştü. Dans tiyatrosu denen şeyin coşkulu bir hayranıydı o. Kaç kez okulunu kırıp Viyana'ya Wupperthal'e ya da Essen'e gidip yeni yapımları izlemişti, bizim izlemeyi yeğlediğimiz Hamlet'ten Horvath'a kadar normal tiyatro yapıtlarına karşı kaç kez dans tiyatrosunu savunmuştu. Kardeşi Hanna kahvaltıda, eşimle benim arada bırakıp çıktığımız yeni "Tasso"¹¹dan söz ettiğinde küçümseyerek gülmüştü ona. Anna ile aynı odayı paylaşan Hanna, kız kardeşinin dans tiyatrosu üstüne gevezelikleri sinirine dokunduğu için Ulla'nın yanına geçmek için bize yalvarıp yakardı, odasında daha fazla yeri olacağına sevinen Anna, okuldan sonra dans tiyatrosunun en gürültülü figürlerini yapmaya başlayınca evin huzuru kaçtı. Ama son birkaç aydır, dans tiyatrosuna yönelik çılgınlık düzeyindeki bu düşkünlüğü azalmışa benziyor, işletme ve kültür yönetimi alanındaki eğitimine başladığından beri dans tiyatrosundan hep geçmiş zamanla söz ediyor. Karıma göre kızımızın dans tiyatrosu sevdasının tamamen solup gittiğini varsayabilirmişiz. Başlarda bu habere sevinmişim, çünkü bu sürekli titremeler, kendini yerden yere atmalar, hatta metroda yabancıların arasında bile kontrolsüz bağırımları sonucunda kendini hepten bu meseleye kaptıracağı korkusu gelmişti içime. Ama şimdi modaaya uygun elbisesiyle, sessizce kültür yönetimi eğitimi için yapması gereken iş planları üstüne kafa patlattığını görünce, o çılgın günlerini özlüyordum. Neyse bugün hayatında kültür olmaksızın yaşayıp gidiyor, beni

¹¹ 16. Yüzyıl İtalyan şairi. (Ç.n.)

şakınleştirmek için de kültür yöneticilerinin kültürle doğrudan temasta olmayı bir tür engel olarak gördüklerini anlattı geçenlerde. Bu konuda Max'la hemfikir. Birlikte günün birinde bir kültür yönetim ajansı kurma planları yapıyorlar. Yaşamlarının geri kalanını Akdeniz'de bir adada geçirebilmek için, üçüncü yılın sonunda ajansı borsaya çıkaracaklarmış. Erfurt'ta üç yüz şair. Sulzbach'ta bir koro yarışması. Tübingen'de bir beden/kültür bienali. Kültüre ilişkin bütün kavramları içselleştirmiş olan karımın içine bu konuşmalar korku salıyor. "Peki neden bir adada," diye sordu bana geçenlerde, "neden anakarayı terk etmek istiyorlar?"

Hanna'nın tiyatro sevgisi de birdenbire buharlaşıverdi. Daha kısa bir süre öncesine kadar dünya onun için Tasso, Hamlet, Richard ve Lear'dan, yüce duygulardan, *phatostan*, konuşma kültüründen, ahlak ve yanılısamadan, sahneye girip çıkmaktan, ışık rejisinden, temsiliyetin reddinden ibaretti, o kadar ki zavallı karım kızının oyuncu olacağından kuşku duymaya başlamıştı. O odaya girişi, Beckett'in Winnie'si gibi makyaj malzemeleri yüzünden kıkırdamaları¹², tabağını geri itip saçlarını bir edayla alnından alması falan, bütün bunlar onu günün birinde sahnede göreceğimizin işaretleriydi sanki. "Hatta belki de çırlıçıplak," diye homurdanıyordu karım, "çıplak bir Desdemona¹³." Muhtemelen emekliliğimden sonra başka bir kente taşınmak zorunda kalacaktık. Ama birkaç aydır tiyatro ölmüş gibi, Hanna'nın deyişyle yaratıcı gücü kalmamış artık. Bundan böyle koç olmak istiyordu, aldığı tiyatro eğitimi bu alanda yararlı olabilirmiş. İnsanların karşısında nasıl durursun, kendini nasıl satarsın, karşındakini nasıl etkilersin, bir rolü nasıl inandırıcı oynarsın? Ama tiyatroyu,

¹² Samuel Beckett'in, *Mutlu Günler* adlı oyununun ana karakterlerinden Winnie'ye gönderme yapıyor. (Ç.n.)

¹³ Shakespeare'in *Othello* adlı oyununda yer alan bir hayali karakter. (Ç.n.)

o ölü sanatı düşündüğü yoktu artık. İnsan kaynakları yöneticiliği okumak istiyordu. Geleceği olan bir daldı bu. Karım, Hanna'nın nasıl koçluk yapacağını tam olarak anlamasa da içi rahatlamıştı. Hiç değilse kızı çalışırken giyinik olacaktı.

En küçük kızımız Ulla ailenin dert çocuğuydu her zaman. İçine kapanıktı, az konuşur, az yer, az uyur, sadece çok içerdi. Sigara da düşküncü. Resim yapardı. Okul bir anlam ifade etmezdi ona. Saatler boyunca çizimlerinin başında otururdu. Sürrealizm çekerdi onu, girift erotizm de ama her zaman insanın düşünüyacağı denli kesin resmederdi onları. Karım renklendirilmiş çalışmalarında bazen bir cinsel birleşme, bir penetrasyon gördüğünü düşünürdü ama sanki tepetaklak olmuş gibiydi bunlar. Çizimlerinin olduğu sayfalara baktıkça kafamız karışırdı. En sevdiğim çalışması "Olmak ve Geçmek" adını taşıyordu. Hâlâ neyi betimlediğini anlamamış olsak da bugün bile değerini koruyor benim için. Bunu ona sorduğumuzda, "Betimliyor işte," olmuştu karımın edepsizce bulduğu yanıtı. Ulla eğitilmesi zor bir kızdı ama birinci sınıf ilişkilere sahipti. Geçen yıl okuldan atıldı ama hemen Mayıs ayında, kızımın yaptığı erotik sulu boya resimleri değerlendirdikten sonra, çalışmalarını beğenen Profesör Karsch'ın atölyesinde akademiye kabul edildi. Kasım sonuna kadar, "Hep böyle devam et," demekten başka bir şey yapmadı Profesör Karsch, sergisine yetiştireceği objelerinden başka hiçbir şeye zamanı kalmıyordu çünkü. Aralık başında Ulla onun Regensburg'taki sergisini kurdu. Galerinin bir köşesine tabakalar halinde kum yığınları dökülüyordu. Kumlar Peru'daki deprem bölgesinden getirilmişti ama o uzun yol boyunca topaklandığı için elenmesi gerekiyordu. İş yoğun olmasına yoğun ama sonuç çok etkileyiciydi. Katalogda Ulla'ya teşekkür vardı. Noel geldiğinde akademiden ayrıldı. Büyük firmaların boş duvarları için sanat eserleri satan soylu bir kadının sanat yönetimi ajansında asistan olarak çalışmaya başladı.

Artık benim iki mislim kazanıyor. Karım çok mutlu. Ah Ulla'mız bizim! Regensburg'ta artan kumu makine mühendisliği alanında faaliyet gösteren bir firmaya sattı. Firma yetkilileri kumu, danışma kurulunun meraklı elleri arasında toplantı odasının bir köşesinde pleksiglas bir tabakanın arkasına yerleştirdiler. Büyük firmaların sanata bu denli önem vermeleri şaşırtıcı. Üstelik bizim Ulla'mız kendi ellerini pisletmeden hep işin içinde.

Geriye, kültürle ilgili hiçbir şey yapmak istemeyen Fritz ve Frank kalıyor. Fritz felsefe okudu, Franz'sa müzik. Fritz ailemizin dâhisiydi. Yaşıtları Miki Maus okurken o 'Ruhun Fenomenolojisi'ni okuması gerektiğini söylerdi. Olgunluk sınavından bir¹⁴ aldı, Alman Akademik Burs Vakfı'nın bursunu kazandı, DFG değişim programıyla Harvard'a gitti, aylık felsefe dergilerinde eleştiriler yazdı. Ama onda yolunda gitmeyen bir şeyler vardı hep. Fritz henüz tamamlamadığı "Tarih Felsefesinin Sonu" başlıklı doktora tezini yazdığı kâğıtların arka yüzünü müsvedde için kullanmaya başlayınca, karım iyiden iyiye işkillendi. Sonra bütün bunlar yetmezmiş gibi, bir akşam oturma odasına gelip, dilsel dönüşümü kaçırdığını söyledi. "Nasıl olur," diye sordu karım. Oysa şanssızlık içinde şans döndü. Dört haftadır internet üstünden yaşam danışmanlığı yapıyor, kendi sitesi var. "Artık kuramlar falan yerine, dürüst bir işi var," diyor karım, "ayrıca dilsel dönüşümü yapmış bir C-4 profesörünün kazandığının üç katını kazanıyor." Sabahtan akşama kadar pijamalarıyla sohbet odasında, yaşamın anlamını yitirmiş insanlara danışmanlık yapıyor. Onu pek göremiyoruz artık, sadece klavyenin tıkırtısı bize onun hâlâ hayatta olduğunu söylüyor. Arada bir geceleri bağırdığını duyuyoruz ama buna da alışacağız artık.

Franz sanatçılığın vücut bulmuş haliydi. Rüzgârda dalgalanan uzun saçlar, incecik bir beden, delici bakışlar, üstünde her zaman

¹⁴ Alman eğitim sisteminde notlar 5 üstündendir ve 1 en yüksek nottur. (Ç.n.)

siyah bir palto. İki piyano ve bir trompet için bestelediği parça Bari’de En İyi Besteci Ödülü’nü kazandı. “Konfigürasyon IX” da kurmalı bir oyuncak ördeği büyük davulun derisinin üstünde yürütmesi üstüne, işin içine özel efektler katmakla eleştirildi ama o yaptığını işin arkasında durdu. Sanatında kendi yolundan yürüdü. Onun deyişiyle müzik elle tutulamayanı duyulur kılan tek sanat dalıydı, bizler öldükten sonra bile var olmaya devam edecekti. Her bir nota sessizliğin bir armağanıydı, işte böyle cümlelerle bizi şaşırtırdı Franz. Altı hafta önce en akıl almaz şey oldu. Tam birlikte kahvaltı ettiğimiz sıra, tek bir nota yazanın bile, deli olarak kabul edilmesi gerektiğini söyledi bize. Her şey saçma ve anlamsızdı, bütün notalarını atmıştı. Karım gözyaşlarını tutmaya çalışır, söyleyecek tek bir sözcük bulamazken, Franz odadan çıkıp müzik aletlerini sattı, saçlarını kestirdi, kendine bir Armani takım ve Rolex saat aldı. Özel televizyonlardan birinde müzik direktörü olarak iş buldu. Banttan yayınlanan müziklerin yöneticisi artık. Ben bu satırları yazarken, televizyonda onun programı var: “Dünyadan Sesler”. Elinde oyuncak ayısı olan dört yaşında bir çocuk, karımı mutlu edercesine “Ave Maria”yı söylüyor. Noel’de Franz dışında bütün aile bir aradaydı, böylesi günlerde o sohbet odasında başını kaşıyacak zaman bulamıyor. Yemekte kaz vardı. Yemekten sonra herkes dizüstü bilgisayarlarının başına geçip arkadaşlarıyla sohbeta ya da ufak tefek işleri halletmeye koyuldu. Hayat devam ediyor. Ve biz hâlâ, bugün bile çocuklarımızı düşünürüz.

Merdivendeki Kız

Günlerden pazardı ve ben her pazar olduğu gibi yine “Pfalzstube”ye gitmiştim. Aslında bu lokale cumartesiler dışında her gün gidiyordum. Cumartesileri, yollarına pek çıkılmaması gereken futbolcular buluşurdu orada. Yemekler genellikle felaketti, çünkü onlarca yıldır arkadaşım olan sahibi de sürekli değişen aşçıları da mutfak işinden hiç anlamıyordu. Gençlik yıllarımda Münih’e taşındığımda Pfalzstube bohem insanların buluşma yeri idi. Yazarlar, sinemacılar, ressamalar, daha sonraları terörist denen insanlar, o zamanlar bile çok keyifli olmayan bu lokalde buluşurdu. O günlerde herkesin anacık dediği bir kadın işletiyordu burayı. Anacık akciğer kanserinden ölüm döşeginde yatar-ken, lokalini en sadık müşterisi olan Kurt’a yani Kurti’ye bıraktı. Aslında bir heykeltıraştı Kurti. Yaz aylarında üç aylığına Piemont’taki yazlığına gider, orada yaşlı hanımlara koyun, tavşan gibi hayvan heykelleri yapmayı öğretirdi. Geri kalan zamanlarda gözü pek bir tavırla tezgâhın arkasına geçer ve zanaattan hiç anlamayan modern sanatçılara söverdi. Bu sanatçıların bazıları Kurt’a olan sadakatlerini yine de sürdürürdü. İçlerinde akademi- de profesör olanları, çok başarılı sergiler düzenleyenleri de vardı ama Kurt’un mekânına gelince hepsi tezgâha oturup ya zar atar ya da futboldan söz ederdi. Ben de bazen bu insanların ağızlarını açmaya ne kadar üşendiklerini düşünüp şaşardım ama ne zaman bu konu hakkında iki laf edecek olsam, Kurt ağız kalabalığı yaparak onları savunurdu. Onları eleştirme hakkı sadece onunmuş,

sanatçı olmayan benim değil. Onun sanatçıları birer yaratıcı olarak hayal etmesi, o yaratıcılar artık sadece kendi taklitlerini üreten starlara dönüşmüş olsalar bile, hâlâ saygı duyulması gereken birer sanatçı olduklarından, sanatla dalga geçilmesine için vermezdi. Ne mantık ne de teori Kurt'un güçlü yanlarından sayılırdı ve onunla sanat ve sanatçının anlamı üzerine girilen her tartışma bir iki dakika içinde sonuçsuz kalmaya mahkûmdu. Kurt bir za-naatkârdı ve bu konuda daha fazla bir şey söylemek istemiyordu.

Kurt'un en güçlü yanı dostluğuymuştu.

Bana ayrılmış olan masa dışında "Pfalz" tıka basa doluydu. Alışılmadık bir durumdu bu, çünkü bazı pazarlar yemek saatlerinde tek müşteri ben olurdum. Bugünkü doluluğun sebebi Vietnamlı aşçının ana yemek olarak yaptığı Königsberg usulü kremalı köfte olamazdı, Kurt'a göre aşçı Alman mutfağı konusunda uzmanı ama işin aslına bakılırsa, adam ne Almandı ne de uzman. Vietnamlı adam, çok iyi eğitilmiş bir matematikçiydi aslında ama at yarışlarında hem kendi parasını hem de başkalarından aldığı yüksek miktarlarda parayı batırınca, bu hatasının bedelini cezaevinde on bir ay geçirerek ödemiş ve o sırada da Alman mutfağına duyduğu sevgiyi keşfetmişti. Kurt'un aksine girişimci ruhu olan biriydi, o yüzden hepimiz onu bir süre sonra bir Vietnam büfesi-nin sahibi olarak göreceğimizden emindik.

Menüdeki yemeklerin geri kalanını hafta içinde denemiş olduğum için, Königsberg usulü kremalı köfte söyledim. Onca patırtı koparan müşterilerden hiçbirini tanıımıyordum, Kurt'a bu ani popülaritenin nedenini sorunca, omuzlarını silkmekle yetindi. Verdiği tek yanıt, "Bir otobüs geldi," oldu, gerçekten de birileri yüksek sesle bira isterken Suabya aksanı çalınıyordu kulağıma. "Suablar kendi memleketlerindeyken sessiz sakin insanlardır," dedi Kurt "ama eyaletlerinin sınırını aştıkları anda azgın

hayvanlara dönüşürler.” Kurt, deniz kıyısında gri bir kent olan Husum’dan geliyordu, onun tabiriyle Danimarkalıları karşı yaptıkları savaştan bu yana tek bir kahkahanın bile duyulmadığı bir kentten.

Ben masama geçip yanımda getirdiğim kitabı okumaya başladım. Medyadan cücelere, deniz canavarlarından Lola Montez’e¹⁵, Karındeşen Jack’tan, Siyam ikizlerine ve Mesih’in geleceği tarihi kesin olarak belirten Joanna Southcott’a kadar 19. yüzyılın tuhafliklarına ilişkin bir kitaptı. 1945’te yayımlanmıştı ve yalnızca huysuz İngilizlerin yazacağı türden, inanılmaz ve öngörülemez şeylerin tuhaf bir karışımıydı. Bu tür kitaplar beni, bir düzeltmen olarak okumak zorunda kaldığım çağdaş romanlardan daha çok çekiyordu. Özellikle de dizim hatası olmayanları. Çünkü yayınevlerinden gelen çalakalem yazılmış el yazması roman ve edebiyat dışı kitaplar için aynı şeyi söylemek mümkün değildi. İşini ciddiye alan bir düzeltmen olarak ün saldığımdan, artık ilgimi çekecek projeleri kendim seçebiliyor ve onlara el yazmasından dizgisine ve hatta baskı ön izlemesine kadar eşlik ediyordum. Eskiden benim de roman yazmışlığım vardı, hatta bunların bir kısmı elektronik ortama bile aktarıldı ama artık kendi yazdığım türden hayal ürünü hikâyelere güvenimi yitirdim. Başlarda belki sadece ara vermişimdir diye düşünüyordum, nasıl ki her insan genetik olarak belirlenmiş, bitmiş biri değil de gelişen ve sonunda ölen bir süreçse, bu da öyle bir süreçti işte. Belki de o dönemde içimdeki bir şey, belki de benlik denen o şey, kendini içimde gelişip çıkan buluşlarla harcamak istemiyor (her ne kadar bunlar üst düzey sanatsal başarılar olarak övgü görse de), kendisi birtakım deneyimler yaşayıp bunlar sonucunda değişmek istiyordu

¹⁵ İrlandalı bir dansçı ve oyuncuyken, Bavyera Kralı I. Ludwig’in İspanyol dansçı, fahişe ve metresi olarak ün kazandı. (Ç.n.)

ve benim görevim bunları titizlikle kayda geçirmekti. Ama yaşamımı tepetaklak edecek bir deneyim yaşamayı beceremiyordum. Dayanılmaz acılar içinde (yazar olduğuma sevinmişim çünkü), kendimi açamadığımı, kendi benliğimin kapılarını pencerelerini açıp yeni ve farklı olanın ferahlığını içime alamadığımı kabul etmek zorunda kalmıştım. Yeni ve farklı olanı düşünmeye çalışmak bile, sonucun başarısız olacağını gösteriyordu. Artık şunu kabul etmem gerekiyordu ki, ben ne sanatta (ve yaşamda) devrim yapmaya ne de o günlerde muhafazakâr küçük burjuva sanatının içine bir rüzgâr gibi esen muhteşem eylemcilikte bir işe yarardım. Ünlü eylem sanatçısı Wolf Vorstell, siyah kürk palto giyen o iri kıym adam, davudi sesiyle birlikte bir *happening* yapmayı önermişti de nasıl komik olacağımı düşünüp reddettiğimi hatırlıyorum. Bu iş bana göre değildi, ben onun bana söylediği gibi, çevremde işe gidiş trafiği akıp giderken otoyolda flüt çalacak biri değilim. Çoban şarkıları çalmamı istiyordu, o sıralar çok iyi flüt çalardım ben. Wolf'a göre işin püf noktası flütün duyulmamacak olmasıydı, oysa ben onun trafiği durdurması, herkesin kısa bir mola vermek zorunda kalıp şarkıyı dinlemesi taraftarıyım! Hâlâ flütün duyulabilmesi için onu nasıl çaresizce ikna etmeye çalıştığımı, onunsa nasıl umursamaz bir tavırla eylemin anlamının sesin duyulmaması olduğunda ısrar ettiğini hatırlıyorum. Bir eylem sanatçısı olarak kariyerimin sonuna ulaşmam uzun sürmedi. Yarı bitmiş halde çok katlı bir otopark kiralayarak hiçbir şey sergilememek üzere 12 sanatçıyı davet ettim. Kültür dairesi ve bira üreticisi bir firma bu projeye epey yüklü miktarda mali destek sağladı. Her yana afişler astık, ben sözde önemli söyleşiler verdim, davetlilere servis edilen bedava bira sayesinde de büyük bir kalabalık toplandı, gelenler boş binayı dolaşıp kendilerinden

başka hiçbir şey görmediler. Bir politikacı neden böyle saçmalıkların desteklendiğini sordu, protestocular birbirine girdi, bense birkaç günlüğüne mutlu oldum.

Bir yandan, o zamanlar "Pfalzstube"ye gelen ve ünlü olmuş (bugünse hepsi ölmüş olan) sanatçılardan birçoğu ile dostluğum sürdüğü ama öte yandan alışkanlıklarımdan hiç vazgeçemediğim için bu tür felaketler yineleniyordu. Ben gerçek bir sanatçı olmak istiyordum ve olmayan şeyleri sergilemek hoşuma gitmiyordu. Bu yüzden, arada bir, bir çırpıda döktürüverdiğim ve radyolarda yayınlanan (telifi çok iyi) mizah yazılarını saymazsam, bir süre sonra yazmaktan vazgeçtim. Ama mizahın benim anladığım anlamda sanatla ilgisi yok, böylece gelir kapımı kapattığım için düzeltmenliğe başladım. Bu meslekte sadece dile ve noktalama işaretlerine değil, bağlantılara da dikkat etmek gerek.

Kurt yeni gelen bir müşterinin masama oturmasında bir sakınca olup olmadığını sorduğunda Joanna Soutcott'un kehanetlerine dalmıştım. Kalan son porsiyon Königsberg köftesi ni yemek isteyen eski bir arkadaşımı. Adamın yüzüne doğru dürüst bakmadan kabul ettim. Ama az sonra masama oturmaya hazırlanan adamın perişan olmuş yüzünü görünce şaşkına döndüm. Belli ki bir sinir iltihabı yüzünün sağ yarısını felce uğratmıştı, bu nedenle de normal konuşmasına engel olan bir asimetri oluşmuştu yüzünde. Muhtemelen trigeminal sinirlerdeydi sorun. Onu masama kabul etme nezaketi gösterdiğim için bana teşekkür ederken ağzın sağ yanı açık kalıyordu. Her sözcükten sonra, sanki ağzından çıkan her lafı anında silmek isteyen bir sünger gibi, dili dudaklarının arasından dışarı sarkıyordu. Adını bile anlayamadım. Bir zamanlar açık renk olan pardösüsünü özenle sandalyenin arkasına asıp, abartılı bir dikkatle yerine oturdu ve kabul edebileceği bir pozisyona gelene kadar sandalyeyi defalarca

sağa sola iteledi durdu. İlk başta benimle konuşmak isteyip istemediğinden emin değildim, çünkü sanki onun bölgesine giren benmişim gibi düşmanca ve mesafeli bir bakışı vardı.

Kurt son porsiyon Königsberg köftesini önüne koyarken, beceriksizliğinin derinliklerinden gelen bir sesle, onca zaman sonra beni yeniden gördüğüne sevindiğini söyledi. “Görüşmeyeli yirmi yıl mı oldu, yoksa yirmi beş mi,” diye sordu. Ne diyeceğimi bilemedim. Bu yüzü hiç görmediğime yemin bile edebilirdim. Üstelik ben gördüğüm bir yüzü kolay kolay unutmadığımı düşünürüm.

Hakkımda her şeyi biliyordu. Yazımına katıldığım her bildiriye, katıldığım her gösteri yürüyüşünü, hatta sözde onunla yaptığımız konuşmalardan alıntılar bile yapıyordu, tek tek sayıp döktüğü, kötü bitmiş aşklardan söz etmiyorum bile. Bu sırada artık Suablar lokalden çıkmıştı, sadece barda deri ceketli iki delikanlı dirseklerini tezgâha yaslamış, ayaklarını da barı çevreleyen pirinç boruya dayamışlardı. Güzel, uyumlu bir simetri yaratıyordu bu görüntü. Aklımdan Joanna Southcott geçti, 1814’te, o yılın sonunda bir oğul doğuracağını söylemişti – o sırada altmış dört yaşındaydı-, görevi Hristiyanlarla Yahudileri barıştırmak olan ikinci Mesih olacaktı bu çocuk. Zavallı kadın 27 Aralık 1814’te ölüp gitti.

Deforme olmuş arama motorumun adı Christoph’tu, isyankâr gençliğime ilişkin yeni ayrıntılar verdikçe, biraları da art arda yuvarlıyordu, alışılmadık kadar uzun süren bu akşamın sonunda artık beni tanıdığından emindim. Adam bir din bilimciydi ama birkaç yıl boyunca Güney Amerika’daki bir silahlı mücadele grubuna katıldığı için Teodise’nin¹⁶ sorunları hakkında yazdığı doktora çalışmasını yarım bırakmıştı. Çarpık ağzından Venzeremos

¹⁶ Din felsefesinde kötülük karşısında Tanrı’yı savunma anlamına gelir. (Ç.n.)

marşının sözleri dökülüyordu, ne demek istediğimi anlamışsındır. Tanrı hakkında anlatacağı saçmalıkları tüm ayrıntılarıyla dinlemek için, yani sen de Tanrı'ya ihanet edenlerdensin, öyle mi, dedim. Bu Alman toplum biliminin çok yakından tanıdığım bir bölümüydü. Gerçekten de bana Karl Barth'ın kiliseyle bağını kopardığını anlatacağı sırada, "Yapma lütfen," diye bağırdım. "Tanrı bunu hak etmiyor. Bavyera'daki bir restoranda Tanrı kuşkusunu itiraf etmeye çalışan ciddi bir Protestandan daha sıkıcı bir şey olabilir mi?"

Öte yandan da biraz daha dikkatli inceleyince yaşamı benimkiyle benzerlikler gösteren bu geç gelen misafir hoşuma da gidiyordu. Ben de üniversiteyi bitirmemiştim ama bunun nedeni çok az değil, çok fazla okumamdı. Her yarıyıl da yeni bir pencere aralayıp tüm kuşkların içeri sızmasına izin vermiştim, belirli bir düzende değil, yutarcasına okuyordum, her yeni soru ilgimi çekiyordu. Yılın sonuna doğru, mutluluk içinde belirli bir doğrultu gözetmeden içinde yüzdüğüm bu geniş bilgi deltasının daracık bir dereyi andıran bir bitirme tezine bağlanmasının neden yanlış olacağının gerekçesini bulmuştum. Ama bunu şimdi Christoph'a anlatmak istemiyordum, bu yüzden hesabı ödedim, daha doğrusu Kurt'a hesaba yazmasını söyledim (ikimizinkini de). Oysa Christoph'u görmemek için önümüzdeki haftalarda "Pfalz"e gitmemeye karar vermiştim. Bana daha da yaklaştırmaya çalıştığını hissediyordum, birdenbire onun benim hakkımda benim kesinkes hatırlamak istemeyeceğim bir şeyleri bilebileceği korkusuna kapmıştım. Kendime sık sık söylediğim gibi, ben bastırmayı iyi bilen biriyim ve ömrümün geri kalan yıllarını eski hikâyeleri kuralayarak geçirmek istemiyordum. Ruhumun saf olmadığını en iyi ben bilirim. Bunu bana eğitimini yarıda kesmiş bir din biliminin söylemesi gerekmez.

Christoph iki adım gerimden geliyordu, kimi kez gölgesi önüme sığıyor, sonra yeniden küçülüp bir sonraki sokak lambasına kadar arkamdan seğırtiyordu. Beni izlemek istediğine kuşku yoktu ama nereye kadar? Bayan Southcott ölümünden dört gün sonra dirileceğinden emindi. Hatta müritlerinden bazıları, sonradan Mesih olacak çocuğu yeniden dirildikten sonra doğuracağına inanıyordu. Ama Tanrı o çocuğu yanına çağırmişti bile. Dolandırıcı Carl Werner'in¹⁷ evinin önünden geçiyorduk, onun öyküsünü günün birinde yazacağım. Onun öyküsü de en az Christoph'a anlattığım, zavallı Bayan Southcott'un öyküsü kadar dramatik. Sonunda evime geldiğimde Christoph'u bir bardak içki için yukarı çağırarak çok doğal geldi bana. O da hiç ikiletmeden kabul etti.

*

Oturduğum ev Art Nouveau tarzında, asansörü ayda bir kez çalışan eski bir yapı. Uzun soluklanma molaları verip homurdanarak üçüncü kata çıktık. Molalar sırasında Giesingli bir fırıncının oğlu olarak dünyaya gelen ama radikal solculuktan, Hohenzollern soyundan gelme aristokratlığa kadar yükselmeyi başaran Carl Werner'in öyküsünü anlattım. Hepimiz ondan ve onun kurduğu, saydam olmaktan uzak vakıflardan yararlanmıştık. Ben kentsel gelişim üstüne makaleler yazmış, barınmanın geleceği konulu kongreler düzenlemiştim, ucuz şarap eşliğinde bizi sendika patronları ve sanayicilerle buluşturduğu, pek mobilyası olmayan evinde ağırlayan Carl Werner, tek bir soru bile sormadan bütün bunların parasını ödemişti. Bir seferinde, bizimle tartışması için

¹⁷ 19. Yüzyılda yaşamış daha çok mimari resimler yapan bir Alman ressam. (Ç.n.)

Viyanalı felsefeci Ernst Fischer'i davet etmiştim. Carl Werner onu öyle sıcak karşılamıştı ki bilmeyen onları yıllardır görüşmemiş iki yakın dost sanırdı. Oysa Fischer kulağıma o adamı hayatında bir kez olsun görmediğini fısıldadı. Bir felsefecinin karısı, sırf o buluşma için kurabiye yapmıştı. Sanayiciler ünlü bir komünistin görgü kurallarına bu kadar uymasına hayran kalmış, "Pfalz"den gelen radikal içkicilerse üç litrelik şişelerdeki şaraba övgüler düzmüştü. Ben konuşurken bizim çılgın sahtekârın konukları arasında olan Wolfgang Koeppen'in yüzündeki hüznü ifadeyi görüyordum. Adam kötü şaraptan nefret ederdi.

Bu dünyayı değiştirmenin mümkün olmadığını kavramamız uzun sürdü. Dünya bizden hep biraz daha güçlü. Yedi milyar insan bir araya gelip onu bir hurdalığa çevirmeye çalışmamıza rağmen, dünya bizden sonra da hayatta kalacak. Tanrı bilir hangi nedenle, günün birinde biraz daha hızlı dönünce insanlar ve tüm nesneler uçup uzayda kül olacak. Sonra tarih yeniden başlayacak ve bütün hatalar yeniden tekrarlanacak. Tabii bunu saygın sahtekârımız Carl Werner de biliyordu. Botanik bahçesinin müdürünün, kendi elleriyle bir ormana çevirdiği minicik balkonunda, ucuz şaraplarını ve daha da ucuz sigaralarını içerken, bazılarının cebinden nasıl biraz daha koparıp bizim cebimize yönlendireceğine kafa yorardı. Dediğine inanılacak olursa bu çok kolaydı. Öldüğünde soyluluk meselesinin bir palavradan ibaret olduğu ortaya çıktı. Cenazesinde onca arkadaşının hiçbirinden eser yoktu. Mezarının başında, bana babalarının fırınından söz eden kardeşleri duruyordu sadece. Kullandığı isim de sahteydi tabii.

★

Bizim apartmanın merdiven sahanlığında genç bir kadın, daha doğrusu gözyaşları içinde bir yıkıntı oturuyordu. Yanında

bir çanta, bir de resim taşımakta kullanılan büyük boy bir dosya vardı. Çantasının içindekilerini, sanki burada uzun süre oturmayaya niyetliymiş gibi basamaklara saçmıştı. Güzel bir görüntüydü. Sessizce ama inatla ağlayan bir kadın, pantolonun dizleri bilerek yırtılmış, mantosu merdivenlerin tırabzanına asılı, çevresinde ilaçlar, taraklar, kitaplar, elektronik gereçler, makyaj malzemesi, anahtar ve daha başka, hayat boyu kullanmasa da her zaman yanında taşıyanların anlayacağı esrarengiz şeyler.

Şöyle yüzeysel olarak ifade etmek gerekirse, çok güzel bir kadındı ve bu drama şahit olan herkesin bildiği üzere gözyaşlarını benim için dökmüyordu.

Üçümüz birden oturma odama yerleştik. Ben oturma yerlerindeki kitap yığınlarını toplarken, Christoph güzel kadınla birlikte ona spagetti hazırlamak için mutfakta gözden kayboldu. Yemek yerken kendisi de kadına eşlik edebilsin diye koca bir paketin tamamını kaynayan suyun içine attı. Konukseverliğin yasaları yüzünden, paspasın üstünde bize dertlerini anlatan bu kadını eve davet etmekten başka çarem kalmamıştı. Yaşadığım mahallenin çekimine kapılan genç yakışıklılardan biri olan komşum, kızı çağırmış ama daha kız adımını eve atar atmaz, doğru dürüst selam bile veremedi polislere gelip götürmüştü adamı. Muhtemelen uyuşturucu meselesiydi. Sözde reklam filmi çekiyordu, bir Porsche'si vardı ve genel olarak söylemek gerekirse, yaşamını hiç zorlanmadan sürdürebiliyordu. Kız arkadaşından öğrendiğimize göre, kuzey taraflarında çok sayıda otelin yanı sıra ailesinin bir de nalbur zinciri vardı. Annesi de yarış atı yetiştiriyordu. Çok az tanıyordum onu, mektuplarımız karıştığında ya da merdivenlerde rastlaştığımızda alışıldık nezaket sözleri söyledik birbirimize. Çok iyi giyinirdi ve abartılı ölçüde nazikti, bir keresinde, gece yarısından sonra çalışmak istediğimde müziğin sesini

kısmasını isteyince beni özörlere boğmuştu. Bir tür müzik onu kelimenin tam anlamıyla çılgına çeviriyormuş, o zaman kendini tanımıyormuş, dediklerinin özeti buydu, sanırım uyuşturuu yüzünden oluyordu bunlar. Ama doğrusu uyuşturuu kullanmazken de kendini iyi tanıyormuş gibi değildi hali. Kapısına asılı büyük pirinç bir levhanın üstünde “Mega-Cine” yazıyordu.

Genç kadının adı Helga’ydi. Konuğumuzla Teodise sorununu tartışamayacağını, Tanrı’nın sefaleti yok etmek için neden onca zaman beklediği gibi sorulara da bu akşam yanıt alamayacağını anlayan Christoph ansızın adını soruvermişti. “Adım Helga, Hannoverliyim,” demişti genç kadın. Bir ana baba çocuğunun adını Helga koymayı nasıl akıl eder? Böyle güzel bir kadının bir ömür boyu Helga diye çağrılmasına nasıl izin verirler? Bir ismin insanın başına ne işler açabileceğini, bir hayatı mahvedebileceğini çok az insan biliyor. Az daha kalkıp avutmak için sarılacaktım Helga’ya ama kendimi tuttum. Eğer Thomas Mann kahramanlarından birine Helga adını verseydi, kimsenin tanımadığı Lübeckli bir yazar olarak kalırdı, diye geçti aklımdan ya da Buddenbrooklar’da bir Helga bütün romanı mahvederdi kesinlikle.

Helga’nın hiç parası yoktu. Hannover’den gelirken trende çantası çalınmıştı. “Bütün kartlarım, her şeyim gitti,” dedi açık yüreklilikle, gerçekten de merdivene saçtığı eşyaları arasında cüzdanının olmadığı geldi aklıma. Konuğumuz bir vakaya dönüşmüştü artık.

Helga’nın, aceleyle topladığım oturma odasında uyuması kararlaştırıldı, Christoph kalan son şişeyi de alıp evinin yolunu tuttu, ben de Bayan Southcott’la yatağıma girdim. Onun ölümünden sonra da müritleri tarafından bu kadar saygı görmesi ilginçti. Yaygın inanışa göre, ona daha iyi davranılmış olsa, Tanrı onun

Mesih'i doğurmasına izin verirdi. "İnsan sadece bir bulmaca olarak yeterince büyük ve anlaşılır," yazmıştı bir zamanlar bir arkadaşım, "yalnızca mistik bir antropoloji ona adil davranabilir."

*

Komşum sonraki günlerde ortaya çıkmadı, bir kadın polisin bana telefonda gururla anlattığına göre hâlâ gözaltındaymış. Acaba gerçekten de ondan hiç beklemeyeceğim büyüklükte bir işe mi kalkışmıştı? Bileğindeki dostluk bantlarıyla, gömleğinin açık duran düğmelerinden görünen çıplak göğsünde sallanan altın zinciriyle, saçma sapan kovboy çizimleri ve elmas küpeleriyle, Münih'in eski evlerinde oturup, zararsız işlerinin peşinden koşan gösteriş düşkünü tiplere benzer bir hali vardı. İnsan bu tipleri Elisabeth Pazarı kapanmadan az önce sabah kahvaltısı için papaya, roka ve yağsız yoğurt alırken görürdü.

Helga sonraki günlerin büyük bölümünü kartlarını iptal ettirip yenilerini çıkarttırmak için telefon başında geçirdi, bir yandan da grafik tasarımcı olarak iş armaya başladı, çünkü, komşumun, hızla yükseleceği bir iş bulma vaadine kanıp Hannover'deki işinden ayrılmıştı. Per'le Ibiza'da tanışmıştı, başka nerede olabilirdi ki ve ilk görüşte beğenmişti, benimse böyle tipler midemi kaldırırdı. Ibiza'da zamanını öldüren, açık açık söyledikleri üzere hiç kitap okumayan, üç aydan eski hiçbir müziği dinlemeyen bu yaratıklar kimlerdi böyle, üstelik sen tut adı Per olan birine kan! Ben pedagojiye zaten pek inanmam ama bugün okullarda öğretilen şeyler beni çılgına çeviriyor. Oysa Helga tasavvur edebileceğin en tatlı insandı. Hiç hak etmediğim halde, gelip pencereme konan bir melekti. Ortalığı öyle bir temizliyordu ki en inatçı kirleri bile çıkarıyordu, kitapları alfabetik sıraya diziyor, tost makinesini, elektrik süpürgesini onarıyor, akıllıca alışverişler yapıyor

hatta ögle yemeği bile hazırlıyordu. Bir de hep şu tükettiği kalorileri saymayaydı! Ama başarılarının en önemlisi gardırobumu baştan sona ince ince elden geçirmesiydi; sökülmüş dikişler onarıldı, çoktan kopuk olduğu unutulmuş düğmeler yerine dikildi, pantolonlar yıkanıp ütülendi, iç çamaşırların çoğu yenilendi, ayakkabılara pençe yaptırıldı ve bağcıkları yenilendi.

Birkaç ay sonra, Helga'nın ellerinde değişmiş olduğumu hissediyordum. Ama tabii o sadece yüzeysel olanla ilgileniyordu, yaşamımın derisiyle yani. Son derece uyanık sezgileri, içime yaklaşmasını yasaklıyordu. Kimi kez benden korktuğu izlenimine kapılıyordum. Yemek yerken, hiçbir şey söylemeden uzun uzun bana bakıyordu ve kendisi bir lokma bile atmıyordu ağzına.

Altı ay kadar sonra, grafik tasarımcısı olarak yarı zamanlı bir iş buldu. Per yargılandı, yanımdaki daireye bir çift taşındı, Helga bana defalarca onları nezaketen davet etmem gerektiğini söylese de yollarına çıkmamayı tercih ediyorum. O sık sık gidiyordu yan tarafa. Çok hoş insanlar, diye anlatıyordu, kadın virologmuş, adamsa kent hastanesinde kulak burun boğaz doktoruymuş. Ama onlara bir akşamımı ayıracak gücü bulamıyordum kendimde. Helga'nın yönetimi altında yaşadıkça, kararlarımı daha özgürce alabildiğim yanılsaması içinde olmak istiyordum. Zaten özgür irade en güçlü yanımla sayılmazdı, doktorların kalanını da defetmesinden korkuyordum. İnsan bütün gününü kulak, burun ve boğazlara gömülü olarak geçirince metafiziğe ilişkin bütün duyguları körelir, oysa metafizik olmaksızın özgür iradede söz edilemez. Gençliğimde özgürlük üstüne çok düşünürdüm. Her şey özgür olmalıydı, oysa bugün özgürlüğün olmadığını biliyorum. Özgürlük yok, insanlar ne zaman kavrayacak bu yalın gerçeği?

Günün birinde Helga beni boynum için bir destek yastığı almaya şehre yolladı. Sürekli düzeltmekten eskisi sertleşmişti artık.

Şehir nasıl da farklı geldi bana! Aylardır, Helga beni gönüllü bir tutsağa dönüştürdüğünden beri sokağa çıkmamıştım. O sinemaya, barlara, konserlere gidiyor, bana da yeni inşaatları, dükkanları, organik ürün mağazalarını, galerileri anlatıyordu. Dikkati her gün artıyordu, bana düşense dört duvarımın dışında neler olup bittiğini hayal etmekte.

Açıkça söylemek gerekirse şehri çok özlememiştim. Zaten eskiden de bugünün tabiriyle şehrin sunduklarından sadece bir kentli olarak görevimi yerine getirmek için yararlanırdım. Söz gelimi oy kullanmaya ya da âdet olduğu üzere alışverişe giderdim ama kent yaşamına katıldığım söylenemezdi. Artık "Pfalzstube"-ye de gitmediğimden, sokağa çıkmak için çok geçerli bir nedenim yoktu. Bütün gün okuyordum. Akşamları Helga eve gelip bütün gün okuduklarımdan yaptığım çıkarsamalar konusunda benimle tartışınca mutlu oluyordum. Dünyaya bakışımın giderek iyimserliğe doğru yönelmemesi, dünyayı genel olarak dayanılır bulan Helga ile aramızda sert tartışmalara neden oluyordu. Benim içinse dünya sadece Helga'yla çekilir oluyordu.

Yolculuklara da son vermiştim. Eskiden şehir turlarına rezervasyon yapıp, Hamlet izlemek ya da Beethoven dinlemek için Berlin'e ya da Leipzig'e giderdim. Ama otobüsle yolculuk yapanlar giderek daha yaşlı, daha sağır ve daha az ilginç olmaya başladılar. Köln'de sahnelenen kötü bir Hamlet izlemek için saatlerce sanat düşkünü bir dul kadının yanında oturma düşüncesi beni cezbetmiyordu artık. Çok fazla orta halli kültür tüketiyoruz ve bunları içimizden atmak çok zor oluyor. Ömrüm boyunca izlediğim tüm Kasimir ve Karolinler¹⁸ hâlâ içimde bir hayalet gibi dolaşıp beni bunalıyor. Gazetelerde, hiçbir gösterimin gençliğimde izlediklerimin kalitesine yaklaşmadığını okuduğumda memnun

¹⁸ Ödön von Hovarth'ın bir oyunu. (Ç.n.)

oluyorum. Bazen gerçekten de dünyanın aklına artık yeni bir şey gelmediği duygusuna kapılıyorum, tabii kendini yok edecek araçlar bulmak dışında. Helga zaman zaman beni Schwetzingen ya da Heildelberg'teki festivallere sürüklemeye çabalıyordu, ben de arada bir bu ricalarına uymaya yaklaşıyor ama son anda yine bir gerekçe bulup bu yolculuğu erteliyordum.

Elisabeth Pazarı'nda Kurt'a rastladım, az daha tanıyamayacaktım onu. Her zaman perişan halde dolaşan adam gitmiş, yerine bakımlı bir adam gelmişti, sanki yüzüne bir maske takmış gibiydi. Helga, lokalinin merkezi olmuştu, bunun için bana içten teşekkür etmek istiyormuş. İçtenmiş, Kurt böyle bir sözü herhalde son kırk yıldır ağzına bile almamıştı. İçten bir acıyla, diye ekledim kendi kendime, çünkü ansızın içime bir şey saplandı sanki, bütün bedenim seğirdi.

Bir şeyleri kaçırmış olmalıydım, önemli bir şeyler hem de. Helga her gün öğleyin evden çıkıp akşam dörde doğru geri geliyordu, ben de grafik tasarımcılığı işine gittiğini sanıyordum. Tam olarak ne yaptığı hakkında bir fikrim yoktu, ona sorduğumda, kısaca reklam diye yanıtlıyordu. Sonra, kendi deyişiyle evi "adam ediyor" ve yemek yapıyordu. Her gün saat altıya doğru yemek masada oluyordu. Sonra yeniden ortadan kayboluyordu. Tabii hiçbir zaman ne haltlar karıştırdığını sormadım. Yüksekokula gitmediğini ya da devlet kütüphanesinde kitap okumadığını tahmin ediyordum da "Pfalzstube"ye gidip orada da mekânın merkezi olduğunu öğrenmek bende bir şok etkisi yarattı. Gece yarısına doğru eve gelip benim felsefe konusunda anlattıklarımı dinlemesi beni mutlu ediyordu. Hayatımda hiçbir şey değişmemiş olmasına rağmen, ansızın kendimi tek başına bırakılmış gibi hissettim. Yerimden kımıldayamıyordum bile, kolunun altında

boyun destek yastığı, yönünü kaybetmiş yaşlı bir adam olmuş-tum. Sosyal Demokrat Parti'nin hava kirliliğine dikkat çekmek için kurduğu bir tezgâhın yanında durmuştum, soluk alamıyordum. Keyifsizce bildiri dağıtan bir kadın yoldaş taburesine oturmamı önerdi, bir anda havadaki toz parçacıklarına karşı yapılan bir kampanyanın parçası haline gelmiştim.

Eve gidip yeni boyun destekli yastığımla kendimi yatağa attım ama acım dinmemişti. Kafamı dağıtmak için alışkanlığım olmadığı halde açtığım radyonun ikinci kanalında Teodise hakkında bir programın yayın duyurusu yapılıyordu. Daha panik içinde ilk soluğumu alamadan, radyoda Christoph'un, insanın neden her seferinde kötülüğün baştan çıkarıcılığına kapıldığını anlatan sesini duydum. İkiyüzlü bir tonla, yoksa kötülük bu dünyanın ayrılmaz bir parçası mı, diye soruyor ve hemen arkasından da sorduğu soruyu evet, diye yanıtlıyordu. Demek Christoph artık düzgün konuşabiliyordu. Sesi hâlâ, sanki konuşurken kendini zorluyormuş gibi çıkıyordu ama rahat anlaşılıyordu. "Dünyadaki tüm kötülöklere rağmen Tanrı pes etmez," dediğini duyuyordum, "eğer yüreğimizle ona teslim olursak buna güvenebiliriz, güvenmeliyiz de."

Ayyaş asi demek ki kendince doğru yolu bulmuştu tekrar ve artık Bavyera radyosunda dini sohbetler yapıyordu. Acaba ikinci programda, Tanrı'ya saygı duymadan da onun gizli niyetleri konusunda kafa yormak mümkün mü?

Saat dörtte Helga soluk soluğa eve geldi. Onu bu halde görmek ne güzeldi. Christoph'un radyoda Tanrı'nın belleği hakkında konuştuğunu anlatınca, "İnanılır gibi değil," dedi, "bu adam neler düşünüp, neler söylüyor!" Hepsi buydu, başka tek bir söz etmedi, onu görüp görmediğine, iyi olup olmadığına ilişkin hiçbir şey söylemedi.

Helga boyunluğumu çıkarıp bana masaj yaptıktan sonra yemek yedik. Yemekte domuz eti ve tuzlama lahana vardı, ardından da komposto. Sofrayı toplarken, köpek almasına karşı çıkıp çıkmayacağımı sordu. Benim onlarla değil ama köpeklerin benimle bir derdi vardı, neden olduğu hakkında bir fikrim yoktu ama bana havlarlardı hep, benden ne istediklerini anlamıyordum, sanki onlara bir şey yapmışım gibi soluk soluğa önümde durup, ağızlarını açtıklarında ne anlatmak istediklerini anlamıyordum. Helga benim duraksadığımı fark edince, köpeği aslında benim için istediğini söyledi, benim mutlaka bir köpeğe ihtiyacım varmış. “Sizi ancak bir köpek kurtarabilir,” dedi yüksek sesle. Önce Christoph’un saçma sapan düşünceleri hakkında konuştuğunu sandım ama o ciddiymiş meğerse. Böylece kabul etmek durumunda kaldım. Köpeği zaten çoktan almış olduğunu biliyordum, hayvan sadece ortaya çıkmak için sırasını bekliyordu.

Birdenbire anladım ki köpek Helga’nın gidişinin ilk adımındı. “Çevresindeki ve üzerindeki çaresiz evi ve ruhunda batmakta olan aydınlık bir sevinç yıldızı gibi titreyen yaprakların ölümünü hissediyordu.” En sevdiğim kitaptaki bu cümle geldi aklıma, hemen o sayfayı açtım ve şu satırları okudum kendi kendime: “Kendi yaşamının değerinden bile kuşku duyuyordu artık.” Demek bir refakatçim olması için eve köpek alınacak, sonra da Helga gidecekti. Melekler çağı sona eriyordu.

Helga’nın çıkarken, her zaman olduğu gibi beni korkutmak için kapıyı dikkatle çektiğini duydum. Oysa ruhumun derinliklerinde korku vardı.

★

Bunu izleyen haftalarda buranın üniversitesinde görevli bir profesörün, Göttingen’de düzenlenecek tarihçiler kongresine

giderken, iyi bir ücret karşılığında – bütün kentin tanıdığı bu cimri herif için iyi ücret ne anlama geliyorsa artık- eşlik etme teklifini kabul ettim. Eski makalelerinden oluşan yeni kitabını baskıya hazırlayacaktık. Bu yolculukla kendimi Helga sonrası yaşama hazırlayacaktım. Bu kitabın baştan sona yeni yazılmış olduğu izlenimi yaratmasına yardımcı olacaktım, telifin tamamını ancak böyle cebe indirebilecekti. Farklı amaçlarla farklı okur kitleleri için yazıldığında her biri iyi olan makalelerin toplamı, başlı başına bir yapıt olarak tam bir felaketti. Her on sayfada bir aynı meselenin biraz farklı biçimde ve farklı sözcüklerle tekrarlanması konunun anlaşılmasına yardımcı oluyordu gerçi ama insan yine de bunun neden ha bire tekrarlandığını sormadan edemiyordu. Hızlı trenin yemek vagonunda yan yana yemek yiyip, bir yandan da Almanya'yı baştan başa kat ederken, ben kırmızı kalemle yazıdaki tekrarları işaretliyor, bunları sonra farklı deyimlerle ifade ediyorduk. Ama aslında aklım, birlikte geçirdiğimiz haftanın sonunda bu yolculuğa çıkmamam için her şeyi yapan köpeğimdeydi. Büyük köpekleri yalnız bırakmamak gerekiyordu. Kapının önüne yattı, beni bırakmaya hiç niyeti yoktu. Profesörü, akademik çevrelerde yerlerde olan namının tümüyle yok olmaması için kitabı yeniden kurgulamamız gerektiğine nasıl inandıracaktım? Evet, gerçekten de bu kavramı kullanmıştım: Yeniden kurgulamak. Ben köpeğin acı acı ulumasını düşünürken, sanki elinden eğitim verme iznini almışım gibi yan gözle, ters ters bana baktı. “Ne demek istiyorsunuz?” Makalelerinde Doğu Alman Cumhuriyeti'nin son aylarında devlet kurumlarının yavaş yavaş bir çözülmeye gittiği dışında pek bir şey yoktu, özellikle de gazetelerde son ayrıntısına kadar okunmuş olanlar dışında. Şaşkına dönen profesörün aralık duran ağzının içinde

birkaçı dökülmüş dişlerine bakarken, aklımdan köpeğimin kursuz dişleri geçiyordu. Zavallı tarihçi adama neleri değiştirmemiz gerektiğini anlatacak yerde, evimde beni bekleyen köpeğin mat beyaz, sivri dişlerini anlatıyordum. Göttingen'e varmak üzereyken hikayemi bitirdim, bir anlamda konuşmamızın özeti şeklinde, ona köpeğimin nasıl keyifle, tutkuyla ve bir yaban hayvanının gücüyle el yazmalarını ısırap parçaladığını, şimdiye kadar dünya edebiyatından hazmedilmesi zor bir sürü kitapla başa çıktığını anlattığımı hayal ediyordum. Yola çıkmadan önce banyoda tıraş olurken, rafın altında, yani ona ait olan bölgede Achim von Arnim¹⁹ ciltlerinin ikincisini buldu ve önce parçalara sonra da küçük kırpıntılara ayırdı. İşini bitirdikten sonra da o benzersiz köpek gülümsemesiyle bunları yine bir kitaba dönüştürmemi istedi. "Köpekler gülümser mi?" diye sordu profesör.

Kongrenin yapılacağı otele – inşaatı biter bitmez yıkılması gereken yapılardan biriydi – varır varmaz, Helga'yı hemen aramam gerektiği haberi ulaştı. Aman Tanrım, diye geçti aklımdan, yoksa köpeğe bir şey mi oldu? Tanrı'ya şükür sorun köpekte değil, Helga'daydı. Ahizeye, hamile olduğunu fısıldadı. Sorumlusu ben olamayacağım için kısa bir aradan sonra açıkça sordum: Babası kim? Yanıt o kadar gecikti ki, benim bu arada eğer aile bu hızla büyüyecek olursa, evin dar geleceğini düşünecek kadar zamanım oldu. Köpek hizmetçi odasını kendine uygun bulmuştu, Helga son zamanlarda, baştan sona yeniden döşenen misafir odasında kalıyordu, salon kütüphane haline gelmişti, bense aynı zamanda çalıştığım küçük yatak odamdaydım, yemekler mutfakta yeniyordu. Ben tam bir yıkıntı halindeki "Pfalzstube"yi hayatının

¹⁹Carl Joachim Friedrich Ludwig Achim von Arnim, 18. yüzyıl alman romantik yazınının önemli şairlerindendir. (Ç.n.)

merkezi, haline getiren Kurt'un adını duymaktan korkarken, ahizeden fısıltı halinde duyulan sözcük beni tam anlamıyla yerle bir etti: Christoph.

Şu zavallı, çarpık yüzlü, otlakçı, Tanrı arayıcısı, şu Hristiyanlığın tüm yüce değerlerine asalak olan lanet herif, şu İncil yıkıcı sahte sofı, merdivenlerdeki kadını, kurtuluş palavralarıyla ağına düşürmeye cesaret etmiş, Tanrı da buna göz yummuştu.

"Onu seviyor musun?" diye sordum.

Profesörle makalelerin üstünden geçtik, pek bir işe yaramasa da birinden biraz kesip bir diğerine ekledik ama büyük bir bölümünü attık ve sonuçta bilimsel bir eseri, eğer böyle söylemek bile abartı sayılmazsa ince bir denemeye dönüştürdük. Tarihçi çalışmanın bu kısa versiyonunu, kongrenin, "Tarih Biliminin Geleceğine Bir Bakış" bölümünde yaptığı bir sunumla test etti ve aldığı olumlu tepkilere hiç şaşırmadı bile. Başarısının şerefine, bana bir bardak şarap ikram etti. Üstüne basa basa da bunu telifimden kesmeyeceğini belirtti.

Şaraptan sonra tren garına gittim, çünkü muhtemelen tüm Göttingen'de tarihçiye rastlamayacağım tek lokantayı garda bulabilirdim. Yehova Şahidi bir kadından, onların dünyanın batışını ilan eden dergilerinden bir tane satın aldım, sonra o da bir şeyler yemek için lokantaya gelince masama davet ettim. Adı Halina'ydı, koyu bir Katolik'ti ve Balkanlar'dan geliyordu. Söylediğine göre üç çocuğu ruhsal denge noksanlığı yüzünden yanlış yollara sapmıştı. O bana yakında üstümüze çökecek kasırgayı anlatırken, birlikte bir şişe Riesling şarabı içip Frankfurter sosisi yedik. Gelsin bakalım, diye düşündüm, buna ilk inanan Christoph olur mutlaka.

Bu trajedinin sonunu daha katlanabilir yapacak bir sızlıkta anlatabilmek için hangi sözcükleri seçmem gerektiğini

bilmiyorum. Beni felaketin merkezine götürecek tren gelene kadar Göttingen caddelerinde dolaşırken tam bir gölge toplayıcıya döndüm.

Eve gelip kapıyı açınca, karşıma varoluşumun acınası sefaleti çıktı. Köpek ortalarda yoktu. Helga'nın orada olmayacağını tahmin ediyordum, utandığı için taşınmıştı ama Helga'yla çocuğunun babasının meleğimin bu süre içinde biriktirdiği tüm eşyalarını bir çırpıda götürmüş olması akıl alır gibi değildi. Odası bomboştu, üstelik sanki orada yıllardır kimse yaşamamış gibi boştu. Girişteki kartpostal yerinde değildi, bir zamanlar Helga'ya hediye ettiğim Boticelli'nin *Cennet* resmi vestiyerin üzerinden kalkmıştı, Degas'nın resimlerinin olduğu kataloğun yerinde de artık sadece bir boşluk vardı. Eğik bükük bedenler onda hayranlık uyandırdığı için, Helga'nın tekrar tekrar baktığı az sayıda kiptan biriydi o. Sabununu bile yanına almıştı. Tahmin edileceği üzere ev kusursuz bir şekilde toplanmıştı. Sadece köpek ve kadın eksikti.

Üç gün sonunda hiç değilse köpek geri döndü. Kapı çalar çalmaz kapıyı açtım ve hemen o anda sevinçten kendinden geçerce-sine koşarak merdivenlerden çıkan köpeğin sesini duydum. Onu geri getirenin kim olduğunu bilmiyordum.

Yine üç gün sonra ise siyah çerçeveli bir zarf buldum posta kutusunda. İçimde çocukluğumun korkularının yükseldiğini hissediyordum. Önce annemin ve babamın, hemen bir hafta sonra da büyükannemin ve büyükbabamın ölümlerinin haberi posta yoluyla gelmişti. Dördü de birer hafta arayla ölmüşlerdi.

Christoph yaşamına son verdi, "kendi elleriyle" yazıyordu, sırasıyla Kurt ve Helga'nın imzaladığı kartta. "Seni unutmayacağız," cümlesi basılıydı. Kimileri yaşadığı için ölür, kimileri yaşamadığı için. Helga'nın adını bir ölüm ilanında okumak ne tuhaftı.

Daha sonra gazetelere göz atarken, Christoph'un arkasından yazılmış bir yazı bile gördüm. Onun Teodise'ye yaptığı önemli katkılarının yanı sıra, altmışlı yıllarda hayata geçirdiği "Kızıl Hücre Kuramı"nın kilise ve akademi çevrelerinde yarattığı huzursuzluktan söz ediliyordu. Güç kullanarak Tanrı'yı yeryüzüne indirme çabası komik olduğu kadar aptalcaydı da ve Hristiyanların tanrısı Buda'nın aksine şakacılığı nedeniyle ünlü olmadığı için, kendisine itaat etmeyen kullarını hor görerek cezalandırırdı. Nitekim "Kırmızı Hücre Kuramı"nın ortaya çıkması, Christoph'un Teodise'nin sorunlarına ilişkin yazdığı doktora tezinin politik nedenlerle kabul edilmemesine neden olmuştu. Maoculuk ve Teodise bir arada bilim dünyası için bile fazlaydı.

Cenaze günü – o sırada köpek ayaklarımın dibinde yatarken, ben kendi işimle ilgili okumalara başlamıştım- Kurt telefon edip mezar başında bir konuşma yapmak isteyip istemediğimi sordu. İstemiyordum.

Buna rağmen köpeklerle birlikte cenazeye gittim, oysa köpekler mezarlığa alınmıyordu. Mezarın çevresinde bir avuç dolusu insan toplanmıştı. Kurt'u ve "Pfalzstube"nin müdavim ayyaşlarından birkaçını gördüm. Her zaman Stefan Georg'a benzemeye çalışan şair Dieter Ewald Hartmann da aralarındaydı. Burnu o kadar sivriydi ki, bundan otuz yıl kadar önce yazdığım bir eleştiri yazısında, bir yerlerde, ağzında tek bir diş kalan ve sanki o dişle gülüyormuş gibi görünen bir kadından söz eden Kafka'ya gönderme yaparak, şiirlerin o burun ucuyla yazılmış etkisi yarattığını söylemiştim. Hartmann'ın bütün çalışması tek bir uzun şiirden oluşuyordu, bir ömür boyu o şiirin orasını burasını yeniden yazdı, öyle ki başladığı zamanki metafizik canlılıktan eser kalmamıştı. Kelimenin tam anlamıyla, söyleyecek lafı kalmamıştı. Ama o her zaman bir şairdi ve bu sayede de Kurt'ta veresiye içebiliyordu.

Köpek tasmayı çekiştirdiği için durduğum yerde duramıyorum. Helga görünürlerde değildi. Ortalarda dolanırken, çoktan ölmüş olduğunu düşündüğüm bir film yönetmeninin cenazesine gelen tanıdıklara rastladım. O yönetmenle birlikte bir senaryo yazmış ve geleneksel sinemada bir devrim yapacağımızı düşünmüş-tük ama devlet desteği alamadık. Devlet desteği olmadan sinemada da toplumda da devrim yapmak mümkün değil. Arkadaşlarım beni cenaze yemeğine davet etmek istediler ama gitmedim. Ne güzel bir sözcük şu cenaze yemeği, kargalar bulmuş olmalı.

Kurt'un telefonda Christoph hakkında konuşma yapmamı söyleyip, benim onu reddettiğim sırada ettiği bir lafa takıldı aklım. Onun hakkında savurduğum tüm kötü sözleri dinledikten sonra, "Onu yanlış tanıyorsun," demişti. şimdi duygu yoksunu bir vicdansız olarak bu başarısız din bilimci için kendimi suçlu mu hissetmeliydim, hatta onun intiharında benim sorumluluğumun da olduğunu mu? Kesinlikle! O zamanlar hepimiz bir sürü saçmalık yazdık ama önleyebileceği halde önleyemediği için Tanrı'nın egemenliği hakkında kuşkuya kapılmak tümüyle Christoph'un işiydi. Bu işlere kalkışacak kapasitede değildi o. Sonradan ortaya çıkan ayyaşlıkla benim hiç ilgim yoktu. Üstelik neden üstesinden gelemeyecek olmasına rağmen benim meleğimi elimden aldı?

Köpeğe mezarlığı göstermek güzeldi. Tanıdığım birçok insanın mezarının yanından geçtik. "Orada, çoktandır yazmayan bir yazar yatıyor," dedim köpeğe, "bir zamanlar onunla aynı evde yaşardık. şuradaki bir aktördü, televizyonda çok önemli işler yaptı ama AIDS olduğu ortaya çıkınca kimse rol vermedi ona." Bir belediye başkanı, bar sahibi bir kadın, bir kameraman. Yüksek dozda kokainden ölen ünlü bir kadın yıldız. Bir süre sonra

köpeğin ölmüşlere olan ilgisinin azaldığını hissettim. Ona göre, yaşayanlarla karşılaştırılınca, çok fazla ölü vardı.

Ben de köpekle eve gittim, elimden geldiğince yaşamı düzeltmeye ve daha iyi hale getirmeye devam ettim.

Böyle yaşayıp gidiyordum işte.

Camgöz

Dedemin bir tek gözü vardı, diğeri camdandı. Odamızı ısıtan küçücük sobanın dumanı onu rahatsız edince, cam gözünü çıkarır masanın üstüne kordu. O göz hep bana bakıyormuş gibi gelirdi bana, oysa o cam göze bakan bendim.

“Gözünün biri neden camdan,” diye sorardım dedeme. “Çünkü onunla içeri bakabiliyorum,” diye yanıtlardı. “İçerisi sanıldığından çok daha büyük ve zengin.” Ama içeri baktığında tam olarak ne gördüğünü hiç söylemezdi, cam gözü masadayken gözü ince bir yarığa dönüştüğü için ben de içine bakamazdım.

Dedem neden hâlâ yaşadığını bilmiyordu. Bütününüle, bir mantoya bürünür gibi kendi kederine sarınmıştı.

Hiç durmadan “Neden hâlâ yaşıyorum,” diye sorardı bana. Bu tür soruları aptalca bulan büyükanmem, “Rahat bırak şu çocuğu,” derdi. “İnsan yaşadığı için yaşar işte.” Ama dedem rahat vermezdi. Kimi kez, keder iyiden iyiye bastırdı mı, beni kollarına alırdı, birlikte ağlardık, yani ben hıçkırığa hıçkırığa ağlarken, o sessizce gözyaşı dökerdi. Bu tuhaf törenimizin sonunda cam gözüne baktığımda, onun da nemlenmiş olduğunu görmek içime huzur verirdi. Bir gözünün cam olmasına rağmen dedem iki gözüyle de ağlardı.

İnsan neden yaşar, sonra neden öyle bir an gelir ki artık yaşamak istemez? Dedem, büyükanmem ve ben, üçümüz bir aradayken pek soru sorulmazdı. Yani soru sormak yasak falan değildi. Ama soruları yanıtlamanın ikisinin de hoşuna gitmeyeceğini

düşünürdüm. Bir şey sorduğumda dedem yanıtlamak yerine bunun zor bir soru olduğunu söylerdi. Hayat nasılsa, öyle, onu sorularla değiştirmek mümkün değil. İnsanın sorulmadan önce soruları bulması gerekirdi. Bu sorularla ne yapacağı da kişinin bileceği işti. Böyle olunca ben de bir süre sonra anamı babamı sormaktan vazgeçmiştim. Dünyada herkesin ana babası vardı, benimse dedem ve büyükannem, bu konuda söylenecek başka bir söz yoktu.

Kısacası dedem daha fazla yaşamak istemiyordu. Yeterince yaşamış ve yaşadığı bazı şeyler ondaki yaşama isteğini alıp götürmüştü. Neydi acaba bunlar? Bunun benimle ya da büyükannemle bir ilgisi olamazdı, çünkü bize her zaman iyi davranırdı. İçeri baktığı zaman gördüğü bir şeyle ilgili olmalıydı. Ben gözlerimi kapayıp içime baktığımda bizim köyü, çiftlikte kalan birkaç hayvanı, köpeği, daracık dağ geçidini, taş ocağını, dedemle bir zamanlar yürüdüğümüz tüm yolları, yaşlı meyve ağaçlarını, ardıc kuşlarını, tarla kuşlarını ve tabii her yerde dedemle büyükannemi görür ve bunların hiçbirinin yok olmamasını dilerdim. Bunlardan birinin ardında dedemin gördüğü ve onu yaşamak istemeyecek kadar huzursuz eden bir şeyler gizleniyor olmalıydı.

Keder törenlerimiz sırasında ben pencerenin yanındaki iskemlede oturan dedemin bacakları arasında durup boynuna sarılınca, atlar gibi kafalarımız birbirine değerdı. Dedemin parası olmadığı için haftada bir kez tıraşa gider, bunun sonucunda da ona sarıldığım altı seferde gıdıklanırdım. “Tıraş olmalısın dede,” derdim ona, o da “Artık değmez,” diye yanıtlardı. “Değer,” derdim ben yine, “o zaman beni gıdıklamazsın.” Bana aradaki bağlantıları anlatamayacak kadar zayıftı. İçindeki terk edilmişlik öyle artmıştı ki onu düşününce, içine bakan gözünün bile hiçbir şey

göremediği bomboş mekanlarda hayal ederdim. İçi boştu. Ben içimdeki canlılığın kıpırdadığını, dışarı çıkmaya can attığını hissederken, karşımda hayatta ne yapmak istediğini bilmeyen yaşlı bir adam otururdu. Bir seferinde bana, “Sadece senin için yaşıyorum,” demişti, “büyükannen için bile değil.” Ben de bunu ona söylemeyeceğime söz vermiştim. Ben olmasam yaşamın değeri olmayacaktı. Büyükannemin gizli gizli Tanrı’yla konuştuğundan kuşkulaniyor ama aralarına girmek istemiyordu. Büyükannenle Tanrı ilgilenirdi, dolayısıyla geriye bir tek ben kalıyordum.

Yani hayatta kalmasına değen tek şey bendim.

Kimi zaman dalgın gözlerle pencereden bakarken, neden üzgün olduğunu sorardım. Uzun bir aradan sonra, “Rusya ve Hitler yüzünden,” derdi. Verdiği ara o kadar uzun olurdu ki bu sırada Rusya’yı hayal edecek zamanım olurdu. Ama bu konuda kimseyle konuşmamalıydım, yoksa hapse girerdi. Büyükannemle de mi konuşmamalıydım? Evet onunla da, hiç kimseyle. Neden dev gibi Rusya’nın ve bazen birilerinin sözünü ettiği Hitler’in dedemin üzüntüsünden sorumlu olduğunu kimse anlatmıyordu bana. Hitler’in birçok şeyden sorumlu olduğunu anlamıştım. Gazetelerdeki fotoğraflardan tanıdığım bu ufak tefek adamın nasıl onca şeyden sorumlu olabildiği benim için bir sırdı. Sonra bir gün dedem elindeki mavi damarların yardımıyla, Rusya’nın nerede olduğunu ve kendisinin Rusya’nın nerelerine gittiğini anlattı. “Bak bu Volga,” dedi, “bu da Dinyeper.” Bizim köyde ırmak olmadığı için Rusya’nın ırmaklarının çok tehlikeli olduğunu hayal ediyordum. “Olağanüstü ırmaklar,” diyordu dedem ve hemen o anda bir mavnada oluyorduk, dedem dümende, benim buz kesmiş ellerimde, tekneye dolan suları boşaltmak için bir kova, peşimizde toplu gemileriyle düşman, sert seslerle teslim olmamızı haykırıyorlar ama

dedem dümeni kırınca, nehrin yukarısına doğru yanlarından geçip gidiyorduk. O sırada sonuna kadar açılmış ağızlarını, gözlerini, sinirle kollarını sallamalarını görüyorduk ama onlar tüfeklerine sarılamadan biz ırmağı kaplayan koyu Rusya karanlığının içinde gözden kayboluyorduk.

Yakınlardaki bir taş ocağında, aceleyle saklanmış tüfekler buldum. Yasak olmasına rağmen sık sık taş ocağına giderdim, köyde kontrol edecek kimse yoktu nasıl olsa. Taş ocağı hakkındaki söylentilerin bini bir paraydı, orası bir direniş yuvasıymış ama bunun ne demek olduğunu kimse söylemiyordu. Silah altına alınan son askerler burada savaşmış, savaşta ölmeyenlerse kurşuna dizilmişti. Peki ama neden? Bunun sorumlusu da Hitler'di, o ufak tefek, badem bıyıklı, saçları düzgün tıraşlı adam. Tüfeklerin, makine yağı ve savaşçı karışımı değişik bir kokusu vardı. Onları devrilmiş bir mürver çalısının dibinde buldum, tam dört taneydi, yepyeni görünüyordlardı. Böylesi değerli şeyleri neden burada unutmuşlardı acaba? Birini omzuma asıp köyün bütün evlerinin önünden geçerek bizim eve geldim. Büyükanнем şaşkınlıktan küçük dilini yutacaktı az daha, dedem tüfeğı eline alınca üstüne bir titreme geldi. "Rus malı," dedi, "üstünde Kiril alfabesiyle yazılar var! Gelirken biri seni görseydi fena olurdu." Ama bütün köylüler tarlalardaydı. Daha beş yaşında bile değilken bir Rus tüfeğı taşımıştım.

Geceleri büyükanнем ve dedemle aynı yatakta yatardım. Ben ortada, büyükanнем pencere tarafında. İkisinin de başucu sehparlarında takma dişlerini koydukları birer bardak su vardı. Büyükanнемin bardağının yanında resimli bir İncil dururdu. Yahudilerin öyküsü çok çarpıcı resimlerle anlatılıyordu. Sözgelimi, Yahudi halkı ayakları bile ıslanmadan geçebilsin diye Musa'nın

bir el hareketiyle Kızıl Deniz'i ikiye bölməsi. "O zamanlar insanlar yüzme bilmezdi," diye anlatmıştı dedem, "o yüzden Musa'nın müdahale etmesi gerekmişti." O zamanlar ben de yüzme bilmiyordum henüz ama köyde bir emriyle gölün sularını ayıracak bir Musa yoktu. Bir keresinde kızakla bayırdan göle doğru kayarken suya düştüm de alnımda koca bir yarık açıldı. Kanlar içinde ve sıırıslıklam geldim eve. Büyükanmem beni ısıtmak için yatakta yanıma uzandı ve bana İncil okudu. Yahudilerin çektikleri akıl alacak gibi değildi. Tanrı'nın bin bir türlü nedenle onlara çektiği acılar resmedilmişti. Ben kendi acılarımdan başka bir de onlar için acı çekiyordum. Resimlere bakarken yaşadığım fiziksel heyecan, bizim bu zavallı dünyamızla hiç ilgisi olmayan, doğaüstü güçlerin var olması gerektiği düşüncemi güçlendiriyordu. Her şeyden önce köyümüzün dışında da bir dünya var olmalıydı. Rusya vardı, sonra annemle babamın yaşadığı Berlin vardı, onların arasında Yahudilerin yerleştiği beş bölge vardı. Ölü Deniz çevresindeki kuru ve sıcak toprakları bırakmaları bana biraz tuhaf geliyordu, büyükanmemin anlattığı, İsa'nın onları dünyaya gönderdiği hikayesi de pek inandırıcı görünmüyordu gözüme. İsa suyu şaraba dönüştürebiliyordu, bir ekmekle bütün halkı doyurabiliyordu da kendi doğup büyüdüğü topraklarda neden bir mucize göstermemişti acaba? Adlarını ve yüzlerini ezbere bildiğim havarilerinin dünyanın dört bir yanına İncil'in geldiğini haber verdiklerini anlatıyordu büyükanmem, o sayede bugün bizler de Tanrı'nın koruması altındaymışız. Tanrı'nın eli üstünde olmasa az önce boğulur gidermişim, bu kadar basitmiş işte. Yeter ki inanaymışım!

Üçümüzün yaşadığı oda, yatağın yanında, içinde giysilerin durduğu bir sandığın ve üç iskemleyle bir masanın sığabileceği

büyükklükteydi. Dedemim oturduğu iskemle rengi atmış kah-verengi kadifeyle kaplıydı. Çok güzel kokardı o kadife. Dedem pencereden bakarken, ben burnumu kolçakların kaplamasına dayar, bu havı dökülmüş kumaşa sinen tüm kokuları içime çekmek için uzun uzun koklardım. Öyle güzel kokardı ki, adını anmak bile aklıma tarçını getirirdi. Büyükannemin içinde tarçın köklerini sakladığı bir kavanozu vardı. O kadar değerlilerdi ki, onları kullanmaz, sadece koklardık. “Günün birinde pilav yaparsak kullanırız,” denirdi hep ama birçok şeyde olduğu gibi o günün ne zaman geleceğini kimse bilmezdi. Günün birinde lafını ne çok duymuştum.

Pencerenin yanında, kötü havalarda saatlerce seyrettiği bir renkli taş baskı vardı. Resimde giderek yükselen bir yamaç, geri plandaki dağın üstünde de bizim köyün girişindeki bombalanmış su kulesine benzer kuleleriyle büyük bir şehir yayılırdı. Kurtarılmış Kudüs’tü burası. Ressam, sanki şehri korumak ister gibi, çevresine iki sıra yusuvarlak ağaçlar çizmişti. Ön planda tuhaf duruşlu iki çoban görünüyordu, biri kırmızı bir örtüye bürünmüştü, diğerrinin üstünde sarı bir cepken vardı. Sağ öndeyse, kucağında bir kitap, başında mavi bir şapka olan mavi önlük giymiş bir adam bir düzine koyun ve keçiyi otlatan çobanı işaret ediyordu. Ama hayvanların o kadar sakin bir hali vardı ki, onlara göz kulak olmak bile gerekmiyordu. Bakışlarımı insanın kalbine işleyen bu resimden yandaki pencereye kaydırduğımda keyfim hepten kaçıyor, bu sefil durumu nasıl adlandıracağımı bilemiyordum. Olabilecek olanla, bizim çiftlik arasındaki fark o kadar büyük ve belirgindi ki, söze gerek kalmıyordu. Ressam cenneti resmetmişti, bizim çiftlikse, dedemin dediği gibi cehenneme dönmüştü. Tabloda koyunların otladığı yerde, çiftlikte kırık dökük parmaklıkl

bir arabayla, paslanmış, kimsenin tamir etmeyi aklına bile getirmediği bir biçerdöver duruyordu, gübre yığınının yanındaysa hayvanların kesileceği bir yer yapılmıştı. Orada domuzları gadarca şişleyip, kanları aksın diye bir yere asıyorlardı. Domuzların o korkunç cıyıklaması dedemi ümitsizliğe sürüklüyordu. “İnsanın kendine de domuzlara davrandığı gibi davranması gerekir,” diye bağırır, büyükannem de çocuğun önünde böyle konuşmaması gerektiğini homurdanırdı. Bendim o çocuk.

“Sizinle günün birinde orada yaşamak isterdim,” dedim büyükannemle dedeme resmin arka planındaki şehri gösterirken. Büyükannem hep birlikte resme odaklanmamız için rengi solmuş perdeleri çekti. Kurtarılmış Kudüs!

“Peki günün birinde ne olmak istiyorsun,” diye sordu dedem.

“Senin bir zamanlar olduğun şeyi,” dedim.

Sandıkla yatak arasında, normal boyda insanlardan çok cüceler için yapılmışa benzeyen bir paravan vardı. Evimizin en değerli parçasıydı bu. Dedemin her fırsatta belirttiği üzere, kiraz ağacından bir çerçeveye gerilmiş, işli ketenden yapılmıştı. İşlemeler bir palmyeler ormanındaki tuhaf tuhaf ağaçlara konmuş ya da sarmaşıklara asılmış kuşları resmediyordu. Resimdeki dünya, içinde çiftliğin ve bizim bulunduğumuz gerçek dünyadan çok Musa’nın dünyasını hatırlatıyordu bana. Dedem çok güzel kuş taklidi yapabildiğinden, cik cik etmesi için kuşlardan birini göstermem yetiyordu. Yazın pencere açık olduğunda ve dışarıdan kuşların sesi geldiğinde, kuşdilinde baştan sona bir tiyatro gösterisi yapardı. Bu oyunda paravandaki kuşlar değişik kostümlere bürünmüş ve farklı diyarlardan gelmiş olurlardı, o ülkelerin hikayelerini anlatırlardı. Ama gerçekte papağanın tüylerinin altında sıradan bir

serçe, tukanın kostümünün altındaysa bir bülbül den başka bir şey yoktu. Serçe bir papağan gibi konuşabiliyor, bülbül de tukan gibi horlayabiliyordu. Papağanın gerçekte ama çok başka bir gerçeklikte hakikaten var olduğunu, tukanların da yalnızca paravan ustalarının hayallerini süslemediğini öğrendikten sonra bu duyulmadık becerilerle başa çıkmam gerekmişti. Bu şekilde Amerika'dan Asya'ya, Afrika'dan, ilgimi özellikle çeken Avustralya'ya kadar bütün dünyayı keşfeden bir Kolomb olup çıkmıştım. Papağan bana Avustralya'daki hayvanların yavrularını karınlarındaki bir kesede taşıdığını anlatmıştı. Avrupa giderek soluklaşıyordu. Avrupa bizim köyümüzdü, Avrupa dedemin Rusya'da yaşadığı korkunç hikayelerdi, odamızın dışında "göze batmamak için" Rusya'dan her zaman Sovyetler Birliği diye söz etmem gerekiyordu, Avrupa çikolatasızlıktı, dünyanın diğer yerlerinde herkesin ulaşabildiği, sokak köşelerinde asılı duran tarçın ve limonun olmamasıydı. Avrupa dedemin elinden çiftliğinin alınıp hepimizin tek bir odada yaşamamıza "izin verilen" büyük adaletsizlikti.

Örneğin dedemlerin, eskiden kullandıkları, giriş katındaki banyolarına girmemize izin verilmiyordu, büyükanneme acı veriyordu bu. Ulaşamadığımız sadece ısıtıcıdan gelen sıcak su değildi, bu koşullar altında bir leğenin içinde yıkanıyorduk. Suyu, çöpe atılmış bir süt güğümüyle merdivenlerden yukarı taşıyordum. İçinde yıkandığımız leğen emayeydi, bayılıyordum bu sözcüğe. Emaye ve kaz tüyü yorgan, hiç değerli şeyler olmamasına rağmen bir tek bizim evde kullanılan sözcüklerdi. Kaz tüyü yorgan kalın ve ağır bir mindere benzerdi, leğenin dibindeyse emaye dökülmüş, geriye tuhaf bir görüntü kalmıştı. Üşüttüğüm zaman başımın üstüne bir havlu örtüp, içinde ot karışımı olan suyun üstüne eğildiğimde uzun süre o şekle bakardım. Bazı tarafları dış

gibi zikzaklıydı, bazı kenarlarıysa yuvarlak bir lekeyi andırırdı, ne zaman suya bir damla ter dökülse, eski şeklini alana kadar birkaç saniyenin geçmesi gerekirdi. Büyükannemin anlattığı İncil'deki bütün olayları bu biçimsiz lekede görürdüm, bazen havlunun altında sıcak yüzünden kendimden geçer gibi olduğumda, havari-ler sudan çıkar, beni o kocaman masada birlikte yemek yemeye davet ederlerdi.

Ben çıkmak istemediğim zaman, “Bu çocuk onca zamandır ne yapıyor o örtünün altında,” diye sorardı dedem. “İyi olmaya çalışıyor,” derdi büyükannem.

Tuvaleti kullanmamıza da izin verilmezdi, bu da dedem için bir felaket anlamına geliyordu, idrarını tutamayıp, geceleri bir kaba hacet gidermek zorunda kaldığı için, bu durum ertesi sa-bah uzun süren yakınmalara ve suçlamalara yol açıyordu. İkisine de büyük işlerini sebze bahçesindeki helada gidermek zorunda kalmak çok aşağılayıcı geliyordu. Havalar çok soğuk olmadığı sürece benim bir şikâyetim yoktu doğrusu. Özellikle bahar ayla-rında aşınmış tahtanın üstünde otururken, girişi tam altımdaki delikte olan cehennem hakkında türlü türlü hayaller kurmak ve dedemi aşağılayanları defedebileceğimi düşünmek hoşuma gi-diyordu. Bahçe helasında oturmak o kadar da kötü sayılmazdı, sadece daha önce su bağlantısı olan bir tuvalet kullanmış olanlar için zordu.

Adelheid da acaba cehenneme gidecek miydi? Adelheid Sovyet işgal güçlerinin atadığı yöneticinin kızıydı. Dedemin dediğine göre – ama başkalarına söylememem şartıyla- adamın zaten hiçbir şeyden anladığı yoktu, hele tarım hakkında hiçbir fikri yoktu. Dostlarıyla eskiden dedemlerin olan oturma oda-sında oturur, büyükannemin Meissen porselenlerinden votka

içer, tuvalete gitmek istediklerinde de bizimkilerin tuvaletine gidi-
porselen hela taşında diledikleri kadar oturlardı.

Su almam gerektiğinde, sanki beni orada bekliyormuş gibi merdivenlerde Adelheid'a rastlardım. "Gel bak, sana ne göste-
receğim," der ve beni elimden tutup büyükannemin giysilerinin biçimsiz dolaplarda asılı durduğu odaya götürürdü. Kendi kirli elbisesini çıkarıp bykanneminkilerden birini giyerdi. O soyu-
nup giyinirken ben de onu izliyordum. Görecek pek bir şey yoktu aslında ama bildiğim anakaraların ötesinde, keşfetmeye değer başka yerler olduğunu sezecek kadar bir şeyler görebiliyordum. Durmadan bir orada fermuar açmamı, bir şurada kancayı takmamı istese de ona dokunmama izin vermezdi. Hatta bir keresinde, büyükannemin zor kapanan biçimsiz korsesini giymeye kalkışınca, yardım edebilmem için kanepeye uzanmak zorunda kalmıştı. Yeni doğmuş bir buzağı gibi önümde çırılçıplak yatmıştı, benimse korkudan boğazım düğümleniyordu, lanet olası kopaları bulmak için üstüne doğru diz kmştm, o anda kapı açılıp Adelheid'in annesi, malları elinden alınmış çiftçinin torununun ter içinde kalmış bir halde kızının üstünde oturduğunu görecek diye dm kopuyordu. Ama annesi gelmedi. Ben sonunda korseyi üstünden çekip aldığımda artık gidebileceğimi söyledi. Büyükannem beni dört gözle merdivenin başında bekliyordu. stnde, yıkanırken de çıkarmadığı i çamaşırları vardı. Adelheid'ın aksine bykannemde insan bedeninin bütün gizemleri örtülüydü.

Bir keresinde elimde gğmle soluklanmak için merdivenlerde dururken çiftliğin yeni yöneticisi beni bykannemlerin eski oturma odasına çağırdı. Kirli ayakkabılarıyla misafir kanepesinde yatıyordu, belden yukarısı çıplaktı, elinde de bir votka şişesi tutuyordu, daha önce dedemin yanında çalışan iki yeni

işçisiyle konuşuyordu. Biri ceviz ağacından yapılma büfenin üstünde oturmuş, ayaklarını büfenin ahşap kapaklarına çarpıyordu. Dedemin daha sonradan söylediği üzere komünist olan diğeri, pencerenin yanında duran zavallı berjer koltuğa kurulmuştu. “Deden benim hakkımda neler söylüyor,” diye sordu yönetici. “Senin hakkında hiç konuşmuyoruz valla,” diye yalan söyledim. “Bak eğer yalan söylüyorsan, bir tavşan gibi derini yüzeriz senin,” dedi komünist olan, büfenin üstünde oturan öyle bir güldü ki, burnundan akan sümükleri büfenin üstündeki dantel örtüye sildi. “Senin deden bir vatan haini,” derken ağzında hemen hemen hiç dişinin olmadığını gördüm. “Dedene sor bakalım, benim hakkımda ne düşünüyormuş,” dedi yönetici, “sonra da gel bana anlat.” Benimle konuşurken bir çakıyla elindeki sosisten koca bir parça kesip kabuğuyla ağzına attı. Sonra çakıyı yalayıp, sehpanın üstüne fırlattı. Çakı titreyerek saplandı kaldı. Hayatımda hiç o kadar büyük sosis görmemiştim.

Büyükannem çok dindardı. Son zamanlarda tarım aletleri için depo olarak kullanıldığından kendi kilisesine gidemiyor- böylesi bir saygısızlığa katlanmak onun gibi azimli bir kadın için bile zordu- ve bizim odamız aynı zamanda kilise olarak kullanılıyordu. Zaten yapacak başka işimiz yoktu. Pazarları masanın başına geçip ilahiler söylüyorduk, daha doğrusu büyükannem söylüyor, dedemse bas sesleri mırıldanıyordu, ben de dudaklarımı oynatıyordum. İlahilerden sonra dua ediliyordu. *Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver*, dediğimiz yere geldiğimizde gizlice ben dedeme, dedemse dertli dertli boş ekmek sepetine bakıyordu. Bu sahneye uğursuz bir tören havası hakimdi. Uğursuz, diyorum çünkü var olmayan bir şey için şükretmemiz gerekiyordu. İyi ama kendini bu kadar uzakta tutan, bu kadar cimri bir Tanrı’ya nasıl inansın ki insan? Kilisemiz bizim için zor bir sınav hazırlıyordu.

Bu resmî törenin yanı sıra çok daha rahatsız edici bir başka dini uygulama vardı. Geceleri, kimsenin olmadığı saatlerde yapılırdı. Ben önce kucaklaşmalar ve öpücüklerle yatağa gönderilirdim, sanki yıllarca yurt dışına gidiyormuşum, bir daha dönüp dönmeyeceğim belli değilmiş gibi. Tabii ki hemen uykuya dalmaz, bu iki yaşlı insanın, gündüz benim içimi sıkıkmak için değinmedikleri dertlerini birbirlerine anlatmalarına kulak kabartırdım. Bazen annemden babamdan söz ederlerdi, yeterince yiyecek bulmanın güçlüklerinden, dedemin açmak istediği ama büyükannemin onu vazgeçirdiği davalardan, Amerikan bölgesinden, kayıplardan ve ölenlerden ve tabii çiftliği felakete sürükleyen kötü işletmecilikten konuşurlardı. Dedem bazen haberleri dinlemek için halk radyosunu açardı ama bu çoğunlukla umutsuzluğun daha da büyümesine neden olurdu. Bu oda, haberlerde anlatılan dünyaya göre değildi. Dedem hep aynı sözcüklerle, “Ben artık yatmaya gidiyorum,” diyerek, paravanın arkasından benim tarafıma geçer, inleyerek pantolonunu çıkarır, takma dişleri hafif bir fokurdamayla su bardağının dibini boylayınca gömleği ve iç donuyla yatağa uzanırdı. Büyükannem, dedemin derinlerden gelen o arkaik horlaması, onun bu açık seçik görünen adaletsiz dünyadan kopup uzaklaştığının haberini verene kadar Altenburg iskambil kartlarıyla baktığı fala devam ederdi. Dedeme göre bu iskambil kağıtları da komünistleşmişti artık. Tam o anda büyükannem de bizim tarafa geçer, elbisesini çıkarıp geceliğini giyer, incecik saçlarından birkaç tokayı çıkarır, saçlarını fırçalar, o da dişlerini bardağa koyar ve yataktaki “erkeklerini” uyandırmamaya dikkat ederek kaz tüyü yorganın altına kıvrılırdı.

Sonra kalbimin yerinden fırlayacak gibi çarptığı bölüm başlardı, o kadar hızlı atardı ki kalbim büyükannemin duymasından korkardım. “Bu zor zamanlarda,” diye başlardı konuşmasına, son derece meşgul olan Tanrı’dan büyük bir nezaketle kendisine biraz daha ilgi göstermesini isterdi. Çünkü ona söyleyecek çok önemli şeyleri vardı. Tanrı’nın kendisini dinlediğinden emin olunca-ben Tanrının, onun yakaran sesini duymazdan gelemeyeceğine inanırdım- birden ve beklenmedik bir şekilde onunla hesaplaşmaya girişirdi. Yani ona en ağır suçlamaları yapar, dışlerinin arasından sitem dolu lanetler okurdu. Ta ki sesi kısılıp baştaki yumuşacık tonuna dönene kadar. Kısaca söylemek gerekirse, Tanrı’nın elini çabuk tutması gerekiyordu, aksi takdirde en sadık kullarından birini kaybedebilirdi. Sonunda yine kalbini kazanmak için kelimenin gerçek anlamıyla ödümü patlatacak bir cümle söylerdi: “Bize bu torunu verdiğin için sana müteşekkirim, bunu hiçbir zaman unutmayacağız.”

Kimi kez Tanrı’nın bu muamelelere katlanmayacağı, bu yüzden de pencere açıkken birden ortaya çıkıp büyükanneme zılgıt çekmesinden korkuyordum. İki keder arasında öfkelendiği zaman dedem sık kullanırdı bu deyişi. Ama Tanrı gelmez, zılgıt çekilmez ve bir süre sonra hepimiz uykuya daldık.

İki istisna dışında hiç ziyaretçimiz olmazdı. Bazen, dedemi eskiden beri tanıyan bir köpek gelirdi. O kadar yaşlıydı ki, soluk soluğa merdivenleri çıkması neredeyse saatler sürerdi. Merdivende birine rastladı mı, bir tekme yerdı ama havlayamayacak kadar yaşlıydı. Yönetici köpeğin merdivenleri çıktığını görünce, bu hayvan sınıf düşmanına gidiyor, derdi. Orada güzel pirzolar yiyecek, oysa köpek öylesine halsizdi ki, pirzoları hayal edecek gücü bile yoktu. Öylece yere uzanır, yaşlı gözleriyle dedeme

bakarken onun anlattığı, birlikte yaşadıkları maceraları dinlerdi. Çok eski dosttu ikisi. Ben köpeğin yanına yere yatar, kalp atışını duymak için başımı karnına yaslardım. Bazen dedemi anlayıp anlamadığını sorardım kendime.

Diğer ziyaretçi, dedemin söylediğine göre aklını yitirmiş bir Polonyalıydı. Eskiden dedemin yanında çalışmış, o sırada artık ormanda yaşıyordu, elinin derisindeki ve yüzündeki çiziklerden bunu anlamak mümkündü. “Böğürtlen çalılarının arasına bir aziz gibi dalar o,” derdi büyükannem, gerektiğinde yaralarını ot karışımlarıyla tedavi ederdi. Kimsenin onu görmeyeceğinden emin olduğu zamanlarda gelirdi, arada bir kan revan içinde, tir tir titreyerek odanın ortasında biter, tedavisini olduktan sonra, tek bir laf etmeden çekip gidene kadar bir sandalyede kazık gibi otururdu. Bize mendiline sardığı mantarlardan ve ender bulunur böğürtlen türlerinden getirirdi. “Ona çok iyi davranmalısın,” derdi büyükannem, ben de ne yapacağımı bilemediğimden arkasına geçer, elimi omzuna kordum.

Dedemin sabahları yaptığı ilk iş pipo içmektir. Duvarda, sandalyesinin arkasında her zaman kahverengi tütün yaprakları asılı dururdu. Dedem onlardan birini takvim yaprağını koparır gibi çeker alır, yemekte de kullandığı bıçağıyla ince ince doğrar, sonra da tükürüğüyle bir topak yapıp piposunun içine tıkar. Kış aylarında çiftlikten yukarıya, bizim pencereye doğru baktığımda cam sanki buzlanmış gibi görürdüm. Odamız zaten hep çok soğuk olduğundan pencere çok ender açılır, duman her yana sinerdi, özellikle yatak çarşaflarına ve giysilerimize koku sinmesi büyükannemi sinir ederdi. Ama yapabileceği bir şey yoktu, pipo dedemin hayatla arasındaki en güçlü bağıdı, pipo içmesi yasaklansa anında ölürdü.

Havalar izin verdiğinde, dedemin ifadesiyle “yiyecek bulmaya” giderdik. Mülküne el konana kadar dedem ilçenin patates sorumlusuydu. Toprağın özel yapısı nedeniyle sık sık fikrine başvurulduğu için önemli bir görevdi bu. O bir patates bilge-siydi, her bir tomruğu bitip tükenmez bir sabırla anlatabilirdi. Başparmağıyla patatesi ortadan ikiye yarar, kopan yerini şöyle bir yalayıp, patatesin tarihçesine kadar uzanan konuşmasına başlardı. Öyle bir coşkuyla konuşurdu ki, sanki patatesi Ame-rika’da keşfedip yetiştiren oymuş sanırdınız. Tatlı patateslerin, badem ezmesi tadında olanlarının, hayvanlar için daha yumuşak ve unlu olanlarının hastasıydı, haşlanmış patatesten, püre yap-manın yüz çeşidinden bahsederdi. Yöneticilerin beceriksizliği yüzünden bölgemizdeki patateslerin hak ettikleri boya ve tada ulaşamamaları onu o kadar üzerdi ki, elindeki patatese dalar gi-der, patates cennetinden gerçek dünyaya dönmesi için parma-ğımla onu dürtmem gerekirdi. “Biz dünyayı ne biliriz ki,” derdi, bunun hem iyi hem kötü yanları var. Eğer her şeyi bilseydik ya-şayamayacağımıza inanırdı. Öte yandan patates hakkında hiçbir şey bilmeseydik, o zaman da halimiz harap olurdu.

Dedem otlar, orman meyveleri, mantarlar ve yararlı bitkiler konusunda da uzmandı. Yiyecek bulmaya çıktığımız her seferin-de, bir torba dolusu yiyecekle dönerdik. Sonra onlar ayıklanır, kesilir, yıkanır, kurutulurdu. Kayın kozalakları, fındıklar, bö-ğürtlenler, mürverler, taze ısırgan otları, binlerce çeşit ot, papat-ya, yabani yulaf, yabani pırasa, çay ya da yorgun dizlerine kom-pres yapmakta kullandığı kır çiçekleri, işin aslına bakılırsa, nasıl kullanacağını bilince her şey kullanılabilirdi. Bataklik kadife çi-çeğinin dişi organından geberotu, sözde zehirli mantarlardan da en iyi restoranların menüsüne girecek güzellikte yahni yapardı.

Yürüyüşlerimizde bir çiftliğin ya da evlerin yanından geçerken çoğunlukla içeri davet edilirdik. Mutfağa, hatta bazen misafir odasına. Kendi çiftliğinde kimsenin selam vermediği dedeme gösterilen saygıdan şaşkına dönerdim. Çoğu kez bir kahraman gibi karşılanırdı ama patates kahramanı gibi değil, büyük bir kahraman gibi.

Büyüklerin konuştuklarından bir şey anlamıyordum, arada bir beynimin içinde tek tek sözcükler uçuşur, bunlar kendi başlarına dedemin Sachsen bölgesinin kahramanı olduğu, tek gözüyle ülkesini Ruslara karşı koruduğu fantastik öykülere dönüşürdü.

Döndüğümüzde, yanımıza verdikleri ve eski gazetelere sarılı paketleri açmama izin verirlerdi. İçinde bazen bir yumurta, biraz domuz yağı, hatta bazen bir parça kek, bir başka seferinde küçük bir kavanoz marmelat ya da kalın bir salatalık turşusu çıkardı. Ben bunların herkesin saygı duyduğu dedeme sunulan adaklar olduğunu düşünürdüm.

Eve döndüğümüzde dedemin neden bir kahraman gibi görüldüğünü ve neden ona adaklar sunulduğunu sordum.

Büyükannem kısaca, "Sana ne palavralar anlattı yine," diye yanıtladı.

O zaman dedeme gidip sordum: "Dede sen bir kahraman mıydın?"

Elinde leş gibi kokan, ucundan onu neredeyse bütünüyle sarıp sarmalayan, kapkara koyu bir dumanın yükseldiği piposu vardı. Hemen dibinde durmuş, cam gözünden onun içini görmeye çalışıyordum. Hiçbir şey söylemedi. Bana uzun uzun bakıp sustu. İnsanın içine huzur veren bir sessizlikti bu. Hiçbirimiz zavallı perdenin alev aldığını fark etmedik, yanan parçaların kilimin üstüne doğru uçmadan önce dedemin omzuna ve kahverengi kadife

iskemlenin üstüne düştüğünü görmedik. Pencerenin çerçevesi de tutuşmuştu, camlar patlayıp küçük parçalar halinde odanın içine düşünce, giysi sandığı, paravan ve yatak da alev aldı. Paravanın üstündeki kuşlar kanatlarını açıp pencereden kaçmaya çalıştılar, alevler odanın ortasında canlı bir meşale gibi dikilen büyükanne-min elbisesine de ulaştı, saçları alevden bir çelenge döndü, yanan İncil'i öne doğru uzattığı elinde tutuyordu.

Ölüm sessizliği kapladı ortalığı.

Çocukluğum sona ermişti artık.

